

ŽIVLJENJSKO OKOLJE USTVARJALNIH LJUDI V SLOVENIJI

JANI KOZINA

Jani Kozina

Naziv: dr., univerzitetni diplomirani geograf, znanstveni sodelavec

Naslov: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Gosposka ulica 13, 1000 Ljubljana, Slovenija

E-pošta: jani.kozina@zrc-sazu.si

Medmrežje: <http://giam.zrc-sazu.si/kozina>

Rodil se je leta 1984 v Ljubljani. Po končani gimnaziji v Želimljah leta 2003 se je vpisal na študij geografije na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, kjer je leta 2008 diplomiral in še istega leta nadaljeval s podiplomskim študijem. Za diplomsko delo *Prometna dostopnost kot kriterij regionalizacije Slovenije* je prejel študentsko Prešernovo nagrado Filozofske fakultete in Nagrado za prispevek k trajnostnemu razvoju družbe Javnega sklada Republike Slovenije za razvoj kadrov in štipendije. Leta 2015 je v soavtorstvu prejel še posebno omembo Europa Nostra žirije za *Akcijski načrt Kulturna dediščina in razvoj podeželske skupnosti Črni Vrh* v kategoriji »Izobraževanje«.

Leta 2009 se je kot mladi raziskovalec zaposlil na Geografskem inštitutu Antona Melika Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Leta 2010 je prešel na enovit doktorski študij in leta 2013 doktoriral z naslovom *Življenjsko okolje prebivalcev z ustvarjalnim poklicem v Sloveniji*. Leta 2006 se je raziskovalno usposabljal na Inštitutu za antropološke in prostorske študije Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti, med letoma 2007 in 2009 na Urbaništičnem inštitutu Republike Slovenije, v letih 2014 in 2015 pa na School of Management na Cardiff Metropolitan University.

Od leta 2013 v matični ustanovi deluje kot znanstveni sodelavec. Njegove raziskovalne usmeritve so geografija ustvarjalnosti in človeških virov, ekonomska geografija, geografija prometa, prostorsko in regionalno načrtovanje ter geografski informacijski sistemi. Je član uredniških odborov knjižnih zbirk Geografija Slovenije in Georitem ter Digitalne enciklopedije naravne in kulturne dediščine – DEDI. Je tudi član Regional Studies Association, izvršnega odbora Ljubljanskega geografskega društva, strokovnega odbora Slovenskih regionalnih dnevnov, Medobčinske pobude čezmejnega e-sodelovanja v Podonavski eRegiji in Sosveta za statistiko prebivalstva pri Statističnem uradu Republike Slovenije.

GEOGRAFIJA SLOVENIJE 35

ŽIVLJENJSKO OKOLJE USTVARJALNIH LJUDI V SLOVENIJI

Jani Kozina

GEOGRAFIJA SLOVENIJE 35

**ŽIVLJENJSKO OKOLJE
USTVARJALNIH LJUDI
V SLOVENIJI**

Jani Kozina

LJUBLJANA 2016

GEOGRAFIJA SLOVENIJE 35

ŽIVLJENJSKO OKOLJE USTVARJALNIH LJUDI V SLOVENIJI

Jani Kozina

©2016, Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU

Uredniški odbor: David Bole, Mateja Breg Valjavec, Rok Ciglič, Mateja Ferk, Matej Gabrovec, Drago Kladnik, Blaž Komac, Jani Kozina, Janez Nared, Drago Perko, Primož Pipan, Katarina Polajnar Horvat, Nika Razpotnik Visković, Aleš Smrekar, Mateja Šmid Hribar, Maja Topole, Mimi Urbanc, Matija Zorn

Urednika: Drago Kladnik, David Bole

Recenzenta: Marjan Ravbar, Marko Krevs

Kartograf: Jani Kozina

Prevod izvirne: Živa Malovrh

Oblikovalec: Drago Perko

Izdajatelj: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU

Za izdajatelja: Drago Perko

Založnik: Založba ZRC

Za založnika: Oto Luthar

Glavni urednik: Aleš Pogačnik

Računalniški prelom: SYNCOMP d. o. o.

Tiskarna: Cicero Begunje, d. o. o.

Naklada: 250 izvodov

Prva izdaja, prvi natis. / Prva e-izdaja.

Ljubljana 2016

Naslovnica: Ustvarjalni pogled.

Avtor fotografije na naslovnici je Alen Turkalj, avtor fotografije na zalistu pa Milan Orožen Adamič.

Knjiga je prosto dostopna tudi v elektronski obliki (pdf), ISBN 978-961-254-960-2, COBISS.SI ID=287033856: <http://zalozba.zrc-sazu.si/p/1273>

CIP – Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

911.3:316.42:001(497.4)
711:001(497.4)

KOZINA, Jani

Življenjsko okolje ustvarjalnih ljudi v Sloveniji / [[besedilo],
kartograf] Jani Kozina ; [prevod izvirne Živa Malovrh]. – 1. izd.,
1. natis. – Ljubljana : Založba ZRC, 2016. – (Geografija Slovenije,
ISSN 1580-1594 ; 35)

ISBN 978-961-254-959-6, COBISS.SI ID=28703344

GEOGRAFIJA SLOVENIJE 35

ŽIVLJENJSKO OKOLJE USTVARJALNIH LJUDI V SLOVENIJI

Jani Kozina

UDK: 911.3:316.334.5:001(497.4)

COBISS: 2.01

IZVLEČEK

Življenjsko okolje ustvarjalnih ljudi v Sloveniji

Na poti v družbo znanja ima ustvarjalnost vedno večji pomen. V novejših razvojnih paradigmah se jo čedalje pogostejše omenja kot ključni dejavnik gospodarske rasti in razvoja mest, regij ter naprednih tržnih ekonomij nasploh. V zadnjem obdobju se o ustvarjalnosti veliko govori v povezavi z ustvarjalnimi ljudmi, ki se od ostalih razlikujejo na podlagi njihovega poklica. Številne empirične raziskave so dokazale, da je njihova prostorska razporeditev neenakomerna tako z vidika regionalne delitve kot z vidika stopnje urbaniziranosti. Ob tem imajo pomembno vlogo različni lokacijski dejavniki, ki ustvarjalno delovno silo v določeno okolje pritegnejo oziroma jo tam zadržijo. Knjiga poizkuša odgovoriti na dve ključni vprašanji: kje v Sloveniji ustvarjalni ljudje živijo in zakaj ravno tam. Ugotovitve kažejo, da ustvarjalni ljudje v Sloveniji predstavljajo podoben delež delovne sile kot v najbolj razvitih državah sveta, hkrati pa je to poklicna skupina, ki je v primerjavi z drugimi (kmetijska, proizvodna in storitvena) v zadnjem desetletju pri nas najbolj narasla. Analize prostorske razporeditve kažejo, da so ustvarjalni ljudje v Sloveniji tako kot drugod neenakomerno razporejeni. Manjša osredotočenost je značilna predvsem za gospodarsko slabše razvite regije vzhodne Slovenije, večja pa za razvitejše regije zahodne Slovenije, med katerimi še posebej izstopa Osrednja Slovenija. Sčasoma se razlike med regijami povečujejo, znotraj regij pa zmanjšujejo. Novejši poselitveni procesi potekajo v smeri dekoncentracije iz bolj urbaniziranih tipov naselij v smeri redkeje poseljenih suburbaniziranih in podeželskih območij. Za ustvarjalne ljudi je značilna tudi dokaj visoka stopnja prostorske nemobilnosti, kar je verjetno v precejšnji meri odraz njihove močne navezanosti na lokalno okolje ter izredno nemobilnega trga nepremičnin in delovne sile v Sloveniji. Med najpomembnejšimi dejavniki prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi v Sloveniji so kakovostno bivalno okolje z velikim poudarkom na bližini narave, identiteta oziroma osebne povezave z ljudmi in kraji ter bližina delovnega mesta. Obenem so opazne nekatere pomembne razlike tako z vidika izbrane regionalizacije kot z vidika stopnje urbaniziranosti naselij. Bivanjske preference ustvarjalnih ljudi se na podlagi raziskovalnih spoznanj v veliki meri ujemajo z željami večine Slovencev po bivanju v individualni stanovanjski nepremični v zelenem okolju, ki je dobro povezano z infrastrukturo in ima posledično dober dostop do delovnih mest ter različnih vrst storitev.

KLJUČNE BESEDE

ustvarjalnost, ustvarjalni razred, družba znanja, poselitev, geografija človeških virov, socialna geografija, regionalizacija, stopnja urbaniziranosti

GEOGRAFIJA SLOVENIJE 35

ŽIVLJENJSKO OKOLJE USTVARJALNIH LJUDI V SLOVENIJI**Jani Kozina**

UDC: 911.3:316.334.5:001(497.4)

COBISS: 2.01

ABSTRACT**Living environment of creative people in Slovenia**

In this increasingly developed knowledge society, creativity is gaining great meaning. Recent development paradigms consistently list it as one of the key factors of economic growth and the development of cities, regions, and advanced market economies in general. In recent times, creativity has most often been linked to the members of the creative class, which differ from others because of the type of profession. Numerous empirical studies have proven that their choice of residential locations is disproportionate in terms of the regional division as well as of the urbanization level. Here, different locational factors play an important role, as they may attract the creative work force to a certain environment and/or manage to retain it there. This book attempts to answer two key questions: where do creative people reside in Slovenia and why do they choose to live there. The findings show that creative people in Slovenia adhere to a similar percentage of the work force as in other highly developed countries; this is also the occupational group that has increased in number the most compared to others (agricultural, manufacturing, and service) in the last decade. The spatial distribution analyses show that, similar to other countries, creative people in Slovenia are unevenly distributed. A lower concentration is typical predominantly for economically less developed regions in Eastern Slovenia, while a higher concentration occurs in more developed regions of Western Slovenia, especially in Central Slovenia. With time, the differences between the regions increase, but decrease within the regions themselves. Contemporary settlement processes run towards a deconcentration from heavily urbanized settlement types to more sparsely populated suburbanized and rural settlements. Creative people express a high level of spatial immobility, which is most likely the reflection of a strong attachment to the local environment and of an extremely immobile real estate market and work force in Slovenia. The most important spatial distribution factors for creative people in Slovenia are: living environment quality with a great emphasis on access to nature, identity or close connections to people and places, and workplace proximity. Additionally, some important differences were identified from the aspect of the selected regionalization as well as the settlement urbanization level. Based on the research findings, the residential preferences of creative people largely coincide with the desires of the majority of Slovenians, who wish to reside in an individual residential real estate object in a green environment with good connections to infrastructure and consequently good access to workplaces and different types of services.

KEY WORDS

creativity, creative class, knowledge society, settlement, geography of human resources, social geography, regionalization, degree of urbanization

VSEBINA

Predgovor	9
1 Uvod	11
2 Teoretski okvir	14
2.1 Življenjsko okolje	14
2.1.1 Splošno o življenjskem okolju	14
2.1.2 Opredelitev življenjskega okolja v socialni geografiji	16
2.1.3 Življenjsko okolje Slovencev	18
2.2 Ustvarjalnost	20
2.2.1 Splošno o ustvarjalnosti	20
2.2.2 Vidiki ustvarjalnosti	23
2.2.3 Geografija ustvarjalnih ljudi – izkušnje v svetu	25
2.2.4 Geografske raziskave ustvarjalnosti v Sloveniji	29
3 Metodologija	31
3.1 Opredelitev ustvarjalnih ljudi	31
3.2 Analiza prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi	34
3.2.1 Zbirka podatkov	35
3.2.2 Prostorska raven	35
3.2.2.1 Izbrana regionalizacija	36
3.2.2.2 Tipologija stopnje urbaniziranosti naselij	38
3.2.3 Tehnike analiziranja	39
3.3 Vrednotenje dejavnikov prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi	43
3.3.1 Opredelitev in analiza objektivnih kazalnikov	44
3.3.2 Opredelitev in analiza subjektivnih kazalnikov	46
3.3.2.1 Anketiranje ustvarjalnih ljudi	46
3.3.2.2 SWOT analiza anketiranja	50
4 Družbeno-gospodarske značilnosti ustvarjalnih ljudi v Sloveniji	53
4.1 Poklicna sestava	53
4.2 Demografska sestava	57
4.3 Dohodkovna sestava	61
5 Prostorska razporeditev ustvarjalnih ljudi v Sloveniji	63
5.1 Regionalna razporeditev	63
5.1.1 Medregionalne razlike	63
5.1.2 Znotrajregionalne razlike	68
5.2 Razporeditev glede na stopnjo urbaniziranosti	83
5.2.1 Razlike med tipi urbaniziranosti naselij	83
5.2.2 Razlike znotraj tipov urbaniziranosti naselij	85
6 Prostorska mobilnost ustvarjalnih ljudi v Sloveniji	94
6.1 Selitve	94
6.1.1 Časovni obseg selitev	94
6.1.2 Prostorski obseg selitev	95
6.2 Dnevna mobilnost	98

7	Dejavniki prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi v Sloveniji	104
7.1	Vrednotenje dejavnikov z analizo objektivnih kazalnikov	104
7.2	Vrednotenje dejavnikov z analizo subjektivnih kazalnikov	109
7.2.1	Razlike med prišleki in staroselci	112
7.2.2	Regionalne razlike	113
7.2.3	Razlike glede na stopnjo urbaniziranosti	118
8	Sklep	120
8.1	Kje živijo ustvarjalni ljudje?	120
8.2	Kateri dejavniki imajo pri tem odločujoč vpliv?	121
8.3	Sklepne misli	122
9	Seznam virov in literature	124
10	Seznam slik	134
11	Seznam preglednic	136

PREDGOVOR

Pričujoča knjiga se loteva odgovorov na vprašanja v specifičnem slovenskem kontekstu: Kako sodobni razvoj informacijske družbe, družbe znanja in ob tem še gospodarska kriza vplivajo na regionalne disparitete? Ali ustvarjalni poklici in z njimi povezani procesi povečujejo ali zmanjšujejo te razlike in, ali se te premeščajo? Kako povečana prostorska mobilnost in komunikacijska dostopnost vplivata na njihovo razvojno dinamiko?

Avtor se odgovorov loteva v navezavi na bogato tradicijo socialnogeografskih raziskovanj, ki tematizirajo izobrazbeno sestavo prebivalstvenih struktur in vlogo ustvarjalnosti v prostorskem razvoju.

Avtor si v študiji zastavlja dve glavni vprašanji: kje prebivalci z ustvarjalnim poklicem živijo in kateri dejavniki imajo pri tem odločilen vpliv. Ob tem naj takoj dodam, da se je, čeprav se pri svoji raziskavi opira na delo Richarda Floride, odrekel pojmu »ustvarjalni razred«, saj ta implicira vrsto nasprotujočih si pojmovanj, povezanih z opredelitvijo razreda, bodisi v marksistični bodisi weberjanski miselni tradiciji, in uporablja bolj nevtralen izraz »ustvarjalni ljudje«.

Jani Kozina se loteva teme, ki v zadnjih dvajsetih letih pod vplivom razvoja informacijske družbe oziroma družbe znanja stopa v ospredje družbenogeografskega raziskovanja. Nobenega dvoma ni, da je razvoj novih informacijsko-komunikacijskih tehnologij temeljito preobrazil sfero dela in bivanja, dostopnost v prostoru in času in tako preobrazil tudi prostorska razmerja. Poenostavljeno rečeno, nekdanj razmeroma togi lokacijski dejavniki so bili praviloma prej povezani s prisotnostjo naravnih virov ter komunikacijskih poti in so privlačili delovno silo. Sčasoma so glede na naravnogeografske razmere postali bistveno bolj ohlapni. Kmalu je postalo očitno, da večja fleksibilnost razmestitve proizvodnih in storitvenih dejavnosti v prostoru, vključno z razmestitvijo prebivalcev, ni odpravila razlik v regionalnem razvoju, ampak jih je zgolj premestila, pri čemer se zastavlja vprašanje, kateri dejavniki v spremenjenih prostorsko-druženih konstelacijah vplivajo na večjo oziroma manjšo dinamiko regionalnega razvoja.

Osrednji namen pričujoče raziskave je raziskati geografske vidike življenjskega okolja ustvarjalnih ljudi v Sloveniji. V ospredju je zaznavanje razlik v njihovi prostorski razporeditvi in dejavnikih, ki to razporeditev pojasnjujejo. V zvezi s tem je avtor preučeval zakonitosti med stopnjo razvitosti v regionalnem razvoju, stopnjo urbaniziranosti in osredotočenostjo prebivalcev z ustvarjalnim poklicem ter razmerji med kvantitativnimi in kvalitativnimi oblikami vrednotenja dejavnikov prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi.

Pri tem se je seveda soočil z znanimi težavami. Njegovo prevladujoče izhodišče je, da uveljavljanje znanja razlaga s prostorsko razporeditvijo njegovih nosilcev. Izhaja tudi iz teze, da globalizacija omogoča mreženje socialnoekonomskih procesov, ki pa je vse manj odvisno od regionalne vpetosti v zaključenih geografskih okoljih. Pri tem ima izgrajeno omrežje prometnih koridorjev daljnosežne posledice za razvoj okolij z zadostno kritično maso za zaposlitvene možnosti, zlasti za ustvarjalne ljudi kot odločujočimi nosilci propulzivnega razvoja, ki so tudi pomemben razvojni dejavnik pri oblikovanju mest. Povezovanje teh središč lahko pomembno vpliva na prostorske strukture v obmestnih lokalnih okoljih in na regionalni ravni. Omogoča širitev njihovih gravitacijskih zaledij in z njimi povezane naraščajoče mobilnosti prebivalstva.

Ustvarjalni poklici imajo torej pomembno vlogo pri oblikovanju mestnih regij in njihovih vplivnih območij, pri čemer skupaj z ostalimi poklicnimi skupinami postajajo središče prestrukturiranja družbenih procesov. Z njimi se oblikujejo nove možnosti za mrežno povezovanje in skrb za pospeševanje ugodnega gospodarskega vzdušja za človeški in socialni kapital, zlasti s ponudbo privlačnih lokacij za naseljevanje ter s širjenjem materialne in nematerialne infrastrukture. Kopičenje znanja tako vzajemno vpliva na oblikovanje mestnih regij in preobrazbo gospodarskih aktivnosti. V teh razmerah so se mesta prisiljena prilagajati spremenjenim silnicam, ki spodbujajo tekmovalnost in s tem konkurenčnost. Njihov geografski odsev se odraža v zgoščenosti teh aktivnosti zlasti na mestnih območjih z ugodnimi lokacijskimi dejavniki.

Med pomembnimi dosežki raziskave izpostavljam kritično in sistematično soočenje avtorja s kompleksnim pojmom družbe znanja, ki ga (so)oblikujejo ustvarjalni ljudje, pa tudi preučitev njihovega

vpliva/učinka na oblikovanje življenjskega okolja. Pri tem izpostavljam zlasti avtorjevo pojasnjevanje razmestitve tega sicer specifičnega dela prebivalstva na podlagi objektivnih in subjektivnih kazalnikov, ki jih je zasnoval na podlagi dostopnih statističnih baz in analize obsežnega anketiranja. Uporabil je kombinacijo »strogih« statističnih metod in mnenjskih analiz na podlagi vprašalnika. Mehke, subjektivne dejavnike je vpletel v kritični diskurz spoznanj drugih avtorjev v sorodnih raziskavah.

Avtor svojo empirično analizo opira na raven lokalnih skupnosti in razvojnih regij. Ob tem ugotavlja, da funkcionalna realnost na ravni ključnih razvojnih dejavnikov ne sledi normativno določenim regionalnim mejam, kar kaže na neustreznost obstoječe politike regionalnega razvoja. Opozarja na domnevo, da imamo v Sloveniji opraviti z znotrajregionalnimi sovisnostmi, ki presegajo sedanjo administrativno regionalno ureditev. Skrbno izvedene statistične analize, s katerimi je avtor meril vpliv dejavnikov družbe znanja, so pokazale, da izstopa pet ali šest območij z osredotočenostjo ustvarjalnih poklicev, kjer so locirane tudi vse štiri slovenske univerze in zametki visokošolskega študija. To potrjuje znano tezo o vplivih človeškega kapitala in ustvarjalnosti na lokacijo visokoproduktivnih dejavnosti z visoko stopnjo dodane vrednosti. To seveda pomeni, da so pomembni tako fizična velikost ozemlja (regije, države) kot tudi število prebivalcev in njihov aglomeracijski potencial.

Analiza je pokazala, da ustvarjalni ljudje, ki pomembno sooblikujejo dejavnike družbe znanja, niso niti zmanjšali niti premostili razlik med regijami, ampak so jih kvečjemu utrdili in poglobili. Če želimo, da bodo tudi prebivalci manj razvitih območij v Sloveniji deležni možnosti in priložnosti, ki jih prinaša razvoj, temelječ na družbi znanja, moramo bolj povezati slovenski urbani sistem in tako doseči, da se bodo koristi takšnega razvoja širile tudi zunaj petih ali šestih večjih mestnih središč.

Zasluga te knjige in njenega avtorja je, da so predstavljene nove razvojne razsežnosti in dinamika regionalnega razvoja v navezavi na teorijo »ustvarjalnega razreda«, ki jo je Richard Florida razvil v knjigi *The Rise of the Creative Class* (2002). Najbolj pomembno sporočilo teorije o ustvarjalnem razredu je seveda vloga in pomen mest kot prizorišč za ustvarjalne dejavnosti. S svojo velikostjo, toleranco in kulturno diferenciranostjo mesta vzpostavljajo stike med različnimi kulturami, s čimer omogočajo inovativnost, ob tem pa nova kultura ustvarjalnega razreda spreminja lokacijske dejavnike. Tudi v novih razmerah se dejavnosti in podjetja »grozdijo«, da bi izkoristila ugodne razmere za proizvodnjo in razvoj, glavni lokacijski dejavnik pa postaja koncentracija talentiranih ljudi.

Pomen pričujoče knjige za geografijo izhaja iz dejstva, da so se tovrstne študije začele pojavljati šele v zadnjih desetih letih in so za zdaj še redke. Avtorjevo sporočilo je po mojem mnenju zelo pomembno za razmislek o regionalnem razvoju v Sloveniji, saj izpostavlja pozitivno vlogo mest kot generatorjev regionalnega razvoja, pri čemer se razvojni impulzi širijo tudi na njihova vplivna območja. Hkrati pa opozarja, da je regionalni razvoj čedalje bolj povezan z ustvarjalnimi poklici in ne toliko z dostopom do klasične infrastrukture, oziroma, da z infrastrukturno razvitostjo ne moremo več v zadostni meri pojasnjevati dinamike regionalnega razvoja. Poglavitni dejavnik regionalnega razvoja namreč postaja vlaganje v znanje in ustvarjalnost, torej v ljudi. Upam, da bodo to sporočilo dojeli in ne spregledali tudi kreatorji regionalne razvojne politike.

dr. Marjan Ravbar

1 UVOD

Ustvarjalnost je koncept, o katerem se v sodobnih znanstvenih, strokovnih in poljudnih razpravah čedalje več govori. Na splošno jo lahko opredelimo kot sposobnost proizvodnje novega in uporabnega (Sternberg in Lubart 1999); predstavlja temeljno izhodišče za inovativnost (Stein in Harper 2012). Je tudi ena bistvenih sestavin konkurenčnosti, blaginje, regeneracijskih strategij in gospodarskega razvoja sodobnega sveta (Hall 2000; McGranahan in Wojan 2007; Chapain, Clifton in Comunian 2013). Raziskovanje teh izredno kompleksnih razmerij je bilo doslej v številnih družboslovnih vedah, na primer psihologiji, sociologiji ali ekonomiji, osvetljeno z različnih zornih kotov, preobrazbi pokrajine zaradi vplivov ustvarjalnosti pa se v slovenski geografiji namenja premajhna pozornost (Ravbar in Bole 2007).

Ustvarjalnost je sestavni del družbe znanja, ki velja za naslednico industrijske družbe (Cooke in Leydesdorff 2006; Peters, Marginson in Murphy 2009). Slednja je skozi različne razvojne stopnje preobrazila mesta in regije ter ustvarila svoje lastne prostore bivanja in dela, ki so se precej razlikovali od predhodne sestave, pogojene s prevladujočim vplivom kmetijske družbe in trgovstva. Proizvodna industrija je reorganizirala dostop do surovin in trgov širom sveta, ustvarila in nadzirala prometna omrežja, privlačila številno delovno silo s podeželja v mesta ter vzpostavila toge oblike delovnih procesov, kar se je zrcalilo v spremenjeni družbeni in prostorski organizaciji. Ob pojavu novonastale družbe znanja, ki se precej razlikuje od pretekla, lahko torej pričakujemo podobno ustvarjanje lastnih prostorov bivanja in dela. Preobražanje industrijskih mest in regij sledi potrebam ter zakonitostim ustvarjalnega načina organizacije človeške družbe (Madanipour 2011).

Čeprav je ustvarjalnost predmet znanstvenega raziskovanja v urbanih in regionalnih študijah že vse od sredine prejšnjega stoletja (glej Ullman 1958; Jacobs 1961), se je zanimanje zanjo skokovito povečalo z izidom knjige Richarda Floride (2002) *The Rise of the Creative Class: And how it's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life*. Avtor v njej piše o ustvarjalnih ljudeh kot novem in ključnem dejavniku sodobnega razvoja mest in regij. Po njegovem mnenju naj bi bili ustvarjalni ljudje visoko mobilna družbena skupina, ki želi prebivati v kakovostnem življenjskem okolju, kar vključuje strpnost, odprtost, raznolikost, možnost kulturnega in rekreacijskega udejstvovanja, avtentičnost ter aktivno ulično dogajanje. S tem za prostorsko razporeditev ustvarjalnih ljudi poudarja predvsem vlogo in pomen »mehkih« dejavnikov. Velikemu krogu posnemovalcev, ki so v celoti ali delno potrjevali njegove zamisli (na primer Andersen in Lorenzen 2005; Marlet in van Woerkens 2007; Clifton 2008; Rutten in Gelissen 2008; Boschma in Fritsch 2009; Andersen s sodelavci 2010), se je pridružil nasproten tabor, ki se z zavračanjem klasične lokacijske teorije ne strinja (na primer Musterd in Murie 2010; Bontje s sodelavci 2011; Musterd in Gritsai 2012; Musterd in Kovács 2013). Njegovi pripadniki omenjenim mehkim dejavnikom sicer pripisujejo omejeno vlogo v prostorski razporeditvi ustvarjalnih ljudi, vendar pa pri tem dajejo prednost »trdim« dejavnikom, med katerimi prednjači razpoložljivost in dostopnost delovnih mest. Hkrati v kontekstu manj mobilne evropske družbe najpomembnejšo vlogo pripisujejo do nedavnega povsem prezrtim dejavnikom »osebnih povezav«, ki vključujejo navezanost ljudi na njihovo preteklo in obstoječe življenjsko okolje (kraj rojstva, kraj izobraževanja ter kraj, kjer živijo družina, prijatelji in podobno), kar je posledica različnih družbenih stikov.

V Sloveniji s temeljnimi raziskavami na temo ustvarjalnosti v lokalnem in regionalnem razvoju nekoliko zaostajamo (na primer Malačič 2007; Ravbar in Bole 2007; Ravbar in Kozina 2012; Žaucer s sodelavci 2012; Uršič 2016), kar se odraža tudi v zapoznelem profiliranju ali ustreznem načrtovanju strategij za razvoj ustvarjalnosti na lokalni, regionalni in državni ravni (Žaucer s sodelavci 2012, 37). Ob upoštevanju načel spodbujanja skladnega regionalnega razvoja in krepitve konkurenčnosti na mednarodnem trgu bi si zato morali prizadevati za povečevanje in krepitev ustvarjalnega kapitala. To bi med drugim lahko dosegli s primernim načrtovanjem življenjskega okolja, v katerem prebivalci z ustvarjalnim poklicem opravljajo svoje temeljne funkcije, kot so bivanje, delo, rekreacija in podobno. Pri tem je bistvenega pomena, da dobro razumemo, kaj vodi k večji ustvarjalnosti v življenjskem okolju, saj bomo

le tako primerno usposobljeni za načrtovanje razmer, ki pospešujejo ustvarjalnost, ter opredeljevanje politik, ki to spodbujajo (Hemlin, Allwood in Martin 2004).

Osrednji predmet obravnave pričujoče knjige je življenjsko okolje ustvarjalnih ljudi v Sloveniji. V osredju zanimanja je razmerje med ustvarjalnimi ljudmi kot socialnogeografsko skupino, njihovo prostorsko razporeditvijo in dejavniki, ki imajo pri tem prevladujoč vpliv. Za socialnogeografsko skupino štejemo skupek oseb, ki po določenih lastnostnih predstavljajo homogeno skupino. V našem primeru sta to delovna aktivnost in ustvarjalen način dela pri opravljanju poklicne dejavnosti. Bistvo socialnogeografske skupine je njeno nenehno razmerje s prostorom, s čimer se spreminjata tako skupina kot prostor. Skupina vpliva na prostor s svojim delovanjem, po drugi strani pa prostorska bližina ustvarja nova razmerja med ljudmi. Pri tem je pomembno razumevanje razmerij med skupino in prostorom, kar nam pomaga ugotoviti poglobitve dejavnike in predvideti posledice. Raziskovanje vzrokov, poteka in posledic sprememb so bistveni za socialnogeografski pristop (Zupančič 2012).

Za oblikovanje socialnogeografske skupine ni nujno, da bi bil ta proces zavestno in načrtno dejanje. Povsem dovolj so nekatere zunanje okoliščine, ki ustvarjajo enak oziroma podoben način življenja. To družijo posameznike v skupino. Nadaljnje vztrajanje oseb v določenih okoliščinah ustvarja skupne oziroma podobne potrebe. Zelo verjetno bo tudi odziv teh oseb razmeroma podoben. Na podlagi značilnega odzivanja je mogoče predvideti ne le prostorske posledice, temveč tudi potrebe ljudi, ki pripadajo določeni socialnogeografski skupini. Za oblikovanje podobnega načina življenja in vedenja je odločilno opravljanje določenih temeljnih človekovih funkcij, kot so bivanje, delo, izobraževanje, oskrba, prosti čas in promet (Zupančič 2012). Po mnenju Floride (2002) imajo ustvarjalni ljudje zelo podobne okuse, želje in preference. Za ustvarjalne ljudi kot socialnogeografsko skupino torej predvidevamo določen podoben način življenja, ki se skozi opravljanje temeljnih človekovih funkcij odraža v njihovi značilni prostorski razporeditvi.

Namen knjige je raziskati geografske vidike življenjskega okolja ustvarjalnih ljudi v Sloveniji. V središču zanimanja je odkrivanje razlik v njihovi prostorski razporeditvi in dejavnikih, ki to razporeditev pojasnjujejo. Knjiga vsaj deloma poskuša odgovoriti na izziv Pelca (2015, 17), da so v Sloveniji objave o preučevanju prebivalstva in njegovih značilnostih na regionalni ravni redke, podobno pa naj bi veljalo tudi za mestno prebivalstvo oziroma preučevanje prebivalstva posameznih mest. S tega vidika knjiga zasleduje dva cilja. S prvim želi opredeliti značilnosti prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi glede na izbrano regionalizacijo in stopnjo urbaniziranosti naselij, z drugim pa vrednotiti dejavnike prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi z uporabo »objektivnih« in »subjektivnih« kazalnikov. Izhajajoč iz namera in ciljev sem v raziskavi postavil naslednje hipoteze:

1. V Sloveniji obstajajo regionalne razlike v razporeditvi ustvarjalnih ljudi.
2. V Sloveniji obstajajo razlike v razporeditvi ustvarjalnih ljudi glede na stopnjo urbaniziranosti.
3. V Sloveniji obstajajo regionalne razlike v dejavnikih razporeditve ustvarjalnih ljudi.
4. V Sloveniji obstajajo razlike v dejavnikih razporeditve ustvarjalnih ljudi glede na stopnjo urbaniziranosti.
5. Rezultati objektivnega in subjektivnega vrednotenja dejavnikov prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi v Sloveniji se med seboj pomembno razlikujejo.

Knjiga je razdeljena na osem vsebinskih poglavij. Uvodnemu sledi teoretsko poglavje, v katerem je podrobno opredeljeno geografsko razumevanje življenjskega okolja in posameznih vidikov ustvarjalnosti, vključno z ustvarjalnimi ljudmi. Tretje poglavje vsebuje opis uporabljenih postopkov, podatkov in metod. Poglavja od štiri do sedem so empirična in sestavljajo osrednji del knjige. V četrtem je najprej podan pregled temeljnih družbeno-gospodarskih značilnosti ustvarjalnih ljudi v Sloveniji, kot so poklicna, demografska in dohodkovna sestava. V petem in šestem poglavju sta predstavljeni prostorska razporeditev in mobilnost ustvarjalnih ljudi v Sloveniji z vidika izbrane regionalizacije in stopnje urbaniziranosti naselij. Pozornost je usmerjena na medregionalne in znotrajregionalne razlike ter razlike med tipi urbaniziranosti naselij in znotraj posameznih tipov. Sedmo poglavje se ob uporabi objektivnih in subjektivnih kazalnikov ukvarja z osvetljevanjem dejavnikov prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi v Sloveniji.

Zadnje, osmo poglavje vsebuje razpravo in sklep, ki se osredotočata na glavne ugotovitve knjige, preverjanje zastavljenih hipotez in usmeritve za nadaljnje delo.

S pričujočo knjigo želim dodatno prispevati k poznavanju življenjskega okolja ustvarjalnih ljudi kot značilnih predstavnikov družbe znanja v Sloveniji. V prvi vrsti želim odgovoriti na dve ključni vprašanji: kje ustvarjalni ljudje v Sloveniji živijo in kateri dejavniki imajo pri tem prevladujoč vpliv? Z odgovorom nanju želim posredovati nova spoznanja na področjih družbene in ekonomske geografije, pričakujem pa, da bodo koristna tudi za prostorsko in regionalno načrtovanje ter sorodne stroke.

2 TEORETSKI OKVIR

»Nič ni bolj praktičnega, kot dobra teorija« (Lewin 1952, 169).

2.1 ŽIVLJENJSKO OKOLJE

Življenjsko okolje je pojem, ki v geografiji nima povsem jasne opredelitve. Zato želim najprej osvetliti njegovo rabo v geografskih in sorodnih znanostih. Pri končni opredelitvi se glede na naravo dela naslanjam predvsem na socialno geografijo, v kateri se je ta pojem morda še najbolj jasno oblikoval in uveljavil. Temu sledi predstavitev glavnih značilnosti življenjskega okolja Slovencev, kar bo v nadaljevanju služilo kot ozadje za pojasnjevanje značilnosti življenjskega okolja ustvarjalnih ljudi.

2.1.1 SPLOŠNO O ŽIVLJENJSKEM OKOLJU

Pojem **okolje** se na široko uporablja v številnih znanostih. Izhaja iz ekologije, ki jo je nemški biolog Ernst Haeckel že leta 1866 opredelil kot splošno znanost o razmerju organizma do okolja. V okoljskih znanostih so ti organizmi ljudje, ki niso samo biološka bitja, ampak so prvenstveno socialna bitja in člani skupnosti oziroma družbe. Na ta način okolje predstavlja neživo in živo fizično okolico družbe, s katero je v vzajemnem razmerju (Boersema 2009, 3; Kotlyakov in Komarova 2007, 228).

V slovenščini je okolje (angleško *environment*, rusko *окружающая среда*, francosko *environnement*, špansko *ambiente*, nemško *Umwelt*) po *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* (1998, 761) opredeljeno kot:

- stvarni in duhovni svet z določenimi značilnostmi, ki obdaja človeka;
- prostor z določenimi značilnostmi, ki obdaja osebo ali stvar;
- razpoloženje, ozračje.

Za geografijo, katere predmet raziskovanja je geosfera, pokrajina oziroma geografsko okolje (Vrišer 2002, 8–9), sta uporabni predvsem prvi dve pomenski različici, ki hkrati nakazujeta dve temeljni interpretaciji okolja. Ti se v takšnem ali drugačnem zapisu pojavljata v številnih slovarjih, leksikonih ter ostalih temeljnih znanstvenih publikacijah geografije in sorodnih ved.

Leksikon *Geografija* (2001, 353) najprej na splošno opredeljuje okolje kot celoto vseh dejavnikov v življenjskem prostoru, ki odločilno vplivajo na živa bitja oziroma so pod njihovim vplivom, nato pa podrobneje razlikuje med dvema širšima vidikoma okolja. V ožjem, biološkem smislu govori o fiziološkem okolju, ki naj bi predstavljal izraz za svojsko, za življenje pomembno okolje živalskih vrst, ki je zaznavno kot skupek njihovih lastnosti in tako kot skupek njihovih učinkov vpliva na vedenje pripadnikov določene vrste. Tako kot živali so tudi rastline prilagojene na okolje, v katerem živijo. Živi dejavniki okolja so odsev številnih in raznolikih odnosov med živimi bitji v določenem življenjskem prostoru, na primer med spolnima partnerjema, plenilcem in plenom, zajedavcem in gostiteljem ali med simbionti. V procesih krojenja se mnoge stvari obnavljajo in se lahko večkrat uporabijo. V vsakem življenjskem okolju se vzpostavi in ohranja biološko ravnovesje, ki se ne sme porušiti, sicer je preživetje živih bitij ogroženo. V širšem, kulturno-civilizacijskem smislu leksikon *Geografija* izraz okolje uporablja za prostor, ki zagotavlja eksistenco človeka, zato se mu je ta do določene mere prilagodil, predvsem pa za s tehničnimi posegi umetno spremenjeno življenjsko okolje, s čimer je nastala posebna vrsta umetnega ekosistema.

Podobno kot leksikon *Geografija* med dvema temeljnima vidikoma okolja razlikuje *Geografski terminološki slovar* (Kladnik, Lovrenčak in Orožen Adamič 2005, 262). Ta okolje najprej opredeljuje splošno kot prostor, ki s svojimi sestavinami omogoča življenje na Zemlji in vpliva nanj, nato pa še pokrajinskoekološko kot biotske in abiotske sestavine, s katerimi je organizem v snovni, kemični ali/in energijski povezavi.

Enciklopedija Slovenije (Voglar 1994, 109) okolje opredeljuje splošneje, kot funkcionalno enoto nežive in žive narave, med katerima poteka snovna in energetska izmenjava. V večini primerov dodatno vključuje naravne in antropogene sestavine.

Zanimivo je, da leksikon Cankarjeve založbe z naslovom *Okolje* (Sluga 1982) tega pojma sploh ne opredeljuje. Namesto tega govori zgolj o človekovemu okolju. Ob tem navaja, da je človekovo naravno, življenjsko in delovno okolje celovitost naravnih in družbenih razmer, možnosti, aktivnosti in odnosa človeka v njem. Tudi v istih naravnih in družbenih razmerah je za različne ljudi človekovo okolje različno, odvisno od odnosov med ljudmi in človeka do narave, s katero je neločljivo povezan. Njegov odnos do okolja se uresničuje v delu, odvisno od znanja, družbene organiziranosti in razvitosti, potreb in interesov (Sluga 1982, 45). Leksikon iz iste zbirke z naslovom *Geografija* (Krušič 1977, 153) okolje opredeljuje na kratko kot geografsko okolje, prostor in pokrajino, ki so jo ustvarili naravni in družbeni procesi, leksikon z naslovom *Družboslovje* (Jeršan 1979, 202) pa kot okoliščine, ki vplivajo na človekovo življenje, njegovo delo in na družbo v celoti. Ob tem razlikuje med naravnim okoljem, ki ga sestavljajo podnebje, pokrajina, naravna bogastva, viri energije in podobno, ter družbenim okoljem, ki predstavlja celoto družbenih odnosov, skupin, organizacij, institucij, v katerih človek živi in dela ter v okviru katerih zadovoljuje svoje potrebe.

Leksikon *Okolje in človek* okolje opredeljuje kot zunanje in notranje, navadno pa kot celovito prostorsko stvarnost v splošnem ali na določenem območju: tisti del narave, kamor seže ali bi lahko segel vpliv človekovega delovanja. Okolje posameznega organizma z biološkega oziroma ekološkega vidika pa sestavljajo dejavniki, ki vplivajo na njegovo preživetje in razplod (Lah 1995, 219). Glavni snovalec leksikona Lah, na drugem mestu trdi, da si ljudje okolje urejamo iz življenjskih potreb (Lah 1979, 18).

Poleg temeljnega opredeljevanja okolja mnogi avtorji oziroma publikacije navajajo, da obstajajo različne vrste okolja. Leksikon *Geografija* (2001, 353) tako razlikuje med fizičnim in psihičnim, tehničnim in socialnim, delovnim in bivalnim ter podobnim okoljem. Leksikon *Okolje* (Sluga 1982, 45) dodatno govori o geografskem, delovnem, bivalnem, humanem in socialnem okolju. *Enciklopedija Slovenije* (Voglar 1994, 109) omenja naravno, urbano, agrarno, industrijsko, bivalno, delovno in rekreacijsko okolje. Morda še največ različnih vrst okolja navaja *Geografski terminološki slovar* (Kladnik, Lovrenčak in Orožen Adamič 2005, 262–263), kjer so opredeljena akvatično, antropogeno, bivalno, bivanjsko, čisto, človekovo, degradirano, delovno, družbeno, geografsko, humano, kontaminirano, kultivirano, ledeniško, lokalno, mestno, naravno, planetarno, pokrajinsko, poškodovano, socialno, urbano in življenjsko okolje.

Pojem **življenjsko okolje** je torej izpeljanka, vrsta oziroma podrobnejša opredelitev okolja. Pridevek življenjsko mu da določeno dodatno vsebino. *Geografski terminološki slovar* tako navaja, da gre pri življenjskem okolju za okolje z značilnimi razmerami, ki omogočajo življenje različnim organizmom (Kladnik, Lovrenčak in Orožen Adamič 2005, 451). Tovrstna opredelitev je sicer enostavna, smiselna in razumljiva, vendar nekoliko presplošna. Kar nekaj temeljnih knjig s področja geografske terminologije denimo tega izraza sploh ne navaja oziroma razlaga. Takšni so na primer vsi trije doslej navedeni leksikoni Cankarjeve založbe, *Geografija* (Krušič 1977), *Družboslovje* (Jeršan 1979) in *Okolje* (Sluga 1982), ter leksikon *Geografija* (2001). Razlog verjetno tiči predvsem v tem, da številni avtorji pri svojem delu uporabljajo nekatere druge izraze, ki so lahko sorodni, velikokrat pa imajo povsem enak pomen. Značilni primeri so geografsko okolje, človekovo okolje, bivalno okolje, življenjski prostor, geografski prostor in podobno. Lahko bi rekli, da je vsem skupno součinkovanje narave in družbe, pri čemer narava predstavlja podlago, družba pa je obenem njen pomemben del in tudi preoblikovalec.

Vrišer (2002, 9) v *Uvodu v geografijo* na ta način denimo po enem od treh pojmovanj predmeta geografije govori o geografskem okolju. S tem pojmom označuje tisto materialno prostorsko stvarnost, ki jo sestavljajo po eni strani naravne značilnosti zemeljskega površja (zemeljska skorja, oblike površja, podnebje, vode, prst, rastlinstvo in živalstvo) ali tako imenovano naravno okolje, po drugi pa človeška družba, ki je to naravno okolje s svojim delom ponekod bolj, drugod manj bistveno preoblikovala. Po Vrišerju geografsko okolje označuje tisti materialni svet, v katerem že več tisočletij živi in deluje človeška družba. Ne glede na to, da smo tudi ljudje sestavni del narave, pa pripada človeški družbi vloga njenega glavnega in zavestnega dejavnika preobrazbe. Prav zaradi tesnih vezi med naravnim okoljem in človeško družbo se geografsko okolje v najširšem smislu pojmuje kot naravno okolje z antropogenimi

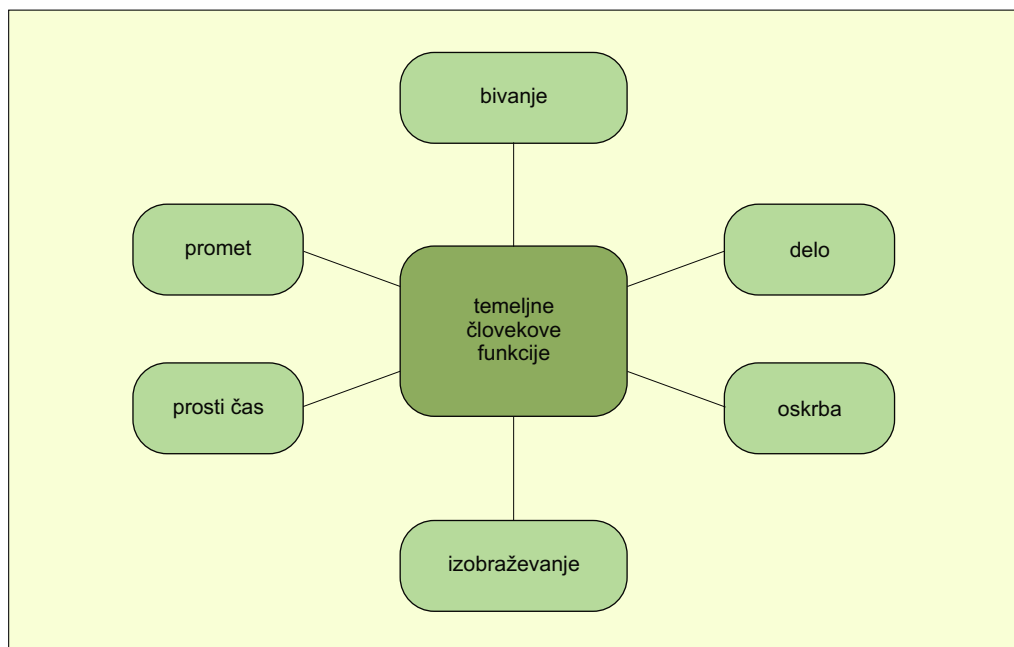
prvinami. Kakršnakoli delitev tega enotnega geografskega okolja na naravno in družbeno okolje je umetna, v materialnem svetu ne obstaja in je zato za geografa nesprejemljiva. Vrišer še dodaja, da se geografsko okolje od kraja do kraja spreminja, zato je naloga geografa tudi, da raziskuje na eni strani geografsko okolje samo po sebi, na drugi pa prostorske spremembe geografskega okolja in njegove prostorsko omejene dele.

Leksikon *Okolje in človek* o življenjskem okolju navaja, da neposredno vpliva na človeka, ker je podlaga za gospodarski in družbeni razvoj, ki odločata o življenjskih razmerah (Lah 1995, 219). Obenem leksikon podrobno opredeljuje človekovo okolje, kot naravo z vsemi objekti, ki so posledica življenja in dejavnosti ljudi, ter kot edino podlago in vir dobrin za človeštvo (Lah 1995, 53). Podobno kot Vrišer (2002, 9) trdi za geografsko okolje, na tem mestu leksikon navaja, da je to najširše pojmovanje okolja, ki je naravno in družbeno hkrati. Ves svet je prepleten s prebivalstvenimi in blagovnimi tokovi ter povezan s prometnimi in komunikacijskimi sredstvi, vendar si je človeštvo ob takšnem razvoju poslabšalo življenjsko okolje, skrhalo pa je celo že planetarno okolje z motnjami v podnebnju in ozonski zaščiti žive narave ter z nesprejemljivimi nasprotji med razvitimi in drugimi deli sveta ter vojnami. Leksikon nato citira Stockholmsko deklaracijo združenih narodov iz leta 1972, ki pravi: »Človek je produkt in urejevalec svojega okolja, ki mu daje vire za življenje in mu omogoča intelektualno, moralno, družbeno in duhovno rast. V dolgi in ne lahki evoluciji človeške rase na tem planetu je človek dosegel takšno stopnjo, da se je s hitrim razvojem znanosti in tehnologije usposobil za spreminjanje okolja na nešteto načinov in v nepričakanem obsegu. Obe strani človekovega okolja, naravna in po njem spremenjena, sta bistveni za njegovo blaginjo in za uživanje temeljnih človekovih pravic, vključno s pravico do življenja.« Leksikon zatem navaja, da je bil prvotno govor le o naravi kot človekovem okolju, in omenja J. von Uexküllä, ki je uvedel pojem psihičnega okolja z razlago, da živimo ljudje v naravi in v kakovostno spremenjenem informacijskem okolju. Naše okolje je naravno, psihosocialno in kulturno, z vidika varstva pa razlikujemo naravno, ruralno (kmečko, podeželsko) in urbano (mestno), čisto ali onesnaženo, bivalno, delovno, proizvodno in drugo okolje. Zatem leksikon zaključí, da je človekovo okolje v istem prostoru (kraju) za vsakogar posebno, ker ga ocenjuje po vrednotah, kot jih presoja sam – po sposobnosti, da se mu prilagaja, v njem uresničuje svoje potrebe in tudi skrbi za red. Bistvena značilnost človekovega okolja je, da je skupno za številne ljudi, in čeprav ima vsako območje določene naravne značilnosti ali morda posebnosti, je le del neke širše regije. Zato je pomembno kompleksno obravnavanje okolja po naravnih in družbenih zakonitostih ter pojavih, čeprav je jasno, da je naravni (ekološki) del podlaga za vse.

2.1.2 OPREDELITEV ŽIVLJENJSKEGA OKOLJA V SOCIALNI GEOGRAFIJI

Pojem življenjsko okolje se je morda še najbolj oblikoval in uveljavil v socialni geografiji, ki ima temelje v antropogeografiji in sociologiji (Vrišer 1984, 140; Zupančič 2006, 9). Sociolog Mlinar (2008a, 227; 2008b, xv) tako piše o integralnem (vse)življenjskem okolju, ki po njegovem mnenju celostno vključuje vse sfere, kot so delo, bivanje, rekreacija in upravljanje. Socialni geograf Mikulík (1992, 485) življenjsko okolje pojmuje kot sistem abiotičnih, biotičnih in družbeno-gospodarskih prvin, ki jih človek spreminja ter uporablja za zadovoljevanje svojih potreb in je z njimi v stiku. Ruppert (1979, 66) kot eden od utemeljiteljev »dunajsko-münchenske« socialnogeografske šole pravi, da je fizično okolje za socialnogeografsko raziskovanje potencial, odvisen od različnih specifičnih struktur, tudi družbeno razvojno opredeljenih, in glede na to izpostavljeno različnim vrednotenjem. Prav družbeno-ekološko vrednotenje se v socialni geografiji posebej intenzivno raziskuje. Socialno geografijo zanimajo predvsem strukture in procesi v njihovi prostorski organizaciji. S socialnogeografskega vidika je življenjsko okolje prostorski sistem, ki vključuje strukturno in funkcijsko različne temeljne funkcije človeka. Teh funkcij je lahko več ali manj, odvisno od tega, kako aktivna sta posameznik oziroma skupina. Ruppert s sodelavci (1981) med temeljne človekove funkcije šteje bivanje, delo, izobraževanje, oskrbo, prosti čas in promet (slika 1). Zupančič (2012) o njih navaja naslednje:

1. Funkcija **bivanja** je temeljna, izhodiščna in prostorsko najožja, večinoma tudi najbolj statična. Ta »prostor« je obenem močno subjektiviziran; navezanost nanj sproža močnejšo identifikacijo kot na katerikoli drug prostor. To izhaja predvsem iz tesne, celo večgeneracijske navezanosti, posesivnosti (bivališče je tudi pravno-gospodarska kategorija) in ima zaradi dolgotrajnosti bivanja in učinkovanja določeno kulturno noto; je najmočnejše osebno zaznamovana pokrajina.
2. Funkcija **dela** v marsičem določa tudi kraj in način življenja posameznika ter njegov »akcijski domet«. V agrarnih družbah je bila delitev po kraju bivanja skoraj avtomatično že tudi delitev po načinu dela. Z nastopom sodobne (industrijske) družbe in pojavom delitve dela je nastala ločitev med delovnim in bivalnim okoljem. Delovno okolje zajema celoto vseh oseb, ki so v komunikacijskem stiku zaradi dela in aktivnosti, povezanih z njim.
3. Medtem ko sta funkciji dela in bivanja primarni, torej tako rekoč nujni, je funkcija **oskrbe** sicer prav tako pričakovana, vendar po svoji naravi izrazito vezana bodisi na kraj bivanja (zaradi dostopnosti) bodisi na kraj dela (zaradi gospodarskih možnosti in tudi zaradi dostopnosti).
4. **Izobraževanje**, ki ga je mogoče deliti na formalno (institucionalizirano) in neformalno (ki pa je tudi lahko institucionalizirano, a ni pogoj), je izrazita »moderna« funkcija. Njena vloga nenehno narašča zaradi potreb po stalnem usposabljanju in pridobivanju novih znanj. Po načinu združevanja je družbeno kohezivna in po učinkih vplivna funkcija.
5. Funkcijo **prostega časa** je mogoče opredeliti kot družbeno pridobitev predvsem »socialnih« držav. Tudi v liberalističnih anglosaksonskih državah je prosti čas pomemben, a ga je objektivno manj. Potreba po prostočasnih dejavnostih spada v sklop potrebe po regeneraciji in sprostitvi. Njena vloga strmo narašča; premosorazmerno z ravno fizičnih in psihičnih obremenitev v na primer delovnem in bivalnem okolju.
6. **Promet** je posebna funkcija, saj je njegova vloga povezovanje vseh ostalih funkcij. Pri tem je mišljen promet v najširšem pomenu besede, glavne kategorije pa so promet ljudi, blaga in informacij.

Slika 1: Temeljne človekove funkcije po zgledu socialne geografije (Ruppert s sodelavci 1981; Ruppert 1984).

Ruppert s sodelavci (1981) je kot nosilce prostorskih procesov opredelil družbene skupine, pri čemer se je treba zavedati, da uporaba tega pojma ne ustreza opredelitvi družbene skupine, kot jo uporabljajo sociologija in druge družbene vede. Dunajsko-münchenska socialnogeografska šola kot družbene skupine opredeljuje ljudi z enakim ali podobnim vedenjem oziroma enako lastnostjo, pri čemer ni potrebna kakršnakoli neposredna povezava med temi osebami. Po Weichhartu (2008) gre v primeru opredelitve dunajsko-münchenske šole dejansko za tipologijo ravnanj, ne pa za družbeno skupino.

Enotna kompleksna geografija ima pri raziskovanju življenjskega okolja nesporen pomen. Poznavanje pokrajine oziroma življenjskega okolja je pravzaprav temelj za pripravo dolgoročnega razvoja neke pokrajine in je obenem tudi eno od stalnih, pa tudi periodično obnovljivih gradiv, ki jih potrebujejo državni organi za sprejemanje odločitev na vseh ravneh (Buček in Mikulík 1987, 137). Iz socialnogeografskih perspektiv je urejanje življenjskega okolja povezano s potrebami družbe, ki se je iz agrarne spreminila v industrijsko in prek terciarizacije vstopila v informacijsko fazo. Ob takšnem razvoju poteka tudi vzgojni proces, ki javnost vse bolj dejavno osvešča o pomembnosti organizacije prostora. V tem so glavne možnosti in naloge aplikativne geografije, kot pomoč za pravilno vrednotenje bodočega prostorskega razvoja (Ruppert 1979, 67).

2.1.3 ŽIVLJENJSKO OKOLJE SLOVENCEV

Z raziskovanjem življenjskega okolja Slovencev skozi prizmo socialne geografije so se intenzivno ukvarjali že številni slovenski geografi, svoje pa so dodali tudi prostorski sociologi. Kratek kronološki pregled najpomembnejših del, povezanih s socialno geografijo na ljubljanski univerzi, je naredil Klemenčič (2009), ki je razvoj te veje geografije razdelil na tri obdobja: dobo tradicionalne geografije, dobo hitre industrializacije ter z njo povezane urbanizacije in deagrarizacije ter dobo po osamosvojitvi Slovenije z začetki uveljavljanja sonaravnega in trajnostnega razvoja. Iz vsakega obdobja je navedel glavne dosežke slovenske socialne geografije, hkrati pa dodal, da pregledne bibliografije, ki bi celovito predstavila razvoj slovenske socialne geografije, ni na razpolago.

Življenjsko okolje Slovencev verjetno najbolj strnjeno in celovito prikazujejo temeljna geografska dela o Sloveniji. Prvo tako delo je več knjig obsegajoča monografija Antona Melika z naslovom *Slovenija* (Melik 1935; 1936; 1954; 1957; 1959; 1960; 1963). Konec prejšnjega stoletja so po daljšem premoru izšle kar tri monografije, ki so osvežile Melikovo delo. To so *Geografski atlas Slovenije* (Fridl s sodelavci 1998), *Geografija Slovenije* (Gams in Vrišer 1998) ter *Slovenija – pokrajine in ljudje* (Perko in Orožen Adamič 1998). Pred nekaj leti je izšlo temeljno geografsko delo z naslovom *Slovenija in njene pokrajine* (Senegačnik 2012). Obseg in raznolikost vsebin o življenjskem okolju prebivalcev Slovenije, ki jih omenjene monografije ponujajo, je skorajda nemogoče na kratko pregledno povzeti, zato se v nadaljevanju osredotočam le na izbrane bistvene značilnosti.

Slovenija je z vidika naravnih danosti in družbenih pridobitev v primerjavi z ostalimi evropskimi državami precej specifična. Ena njenih temeljnih značilnosti je majhnost, kjer se prepletata raznolikost in enakost. Zakaj? Če se najprej ustavimo pri raznolikosti, lahko Slovenijo glede na njene geografske, zgodovinske, gospodarske, kulturne in jezikovne značilnosti uvrstimo med bolj raznolike države. Ciglič in Perko (2013) sta jo na podlagi analize različnih geografskih členitev Evrope označila za državo stare celine z največjo povprečno pokrajinsko raznolikostjo. Na samo 20.273 km², ki jih poseljuje zgolj dva milijona prebivalcev, se stikajo zelo različne naravne in družbene enote. Slovensko ozemlje ima izrazito prehodni značaj, kjer južna Evropa oziroma Sredozemlje prehaja v srednjo Evropo, vzhodna pa v zahodno. Tu se z naravnega vidika stikajo Alpe, Sredozemsko oziroma Jadransko morje, Dinarsko gorstvo in Panonska nižina, z družbenega pa kar štiri različne jezikovne skupine, slovanska, germanska, romanska in ugrofinska. Tod mimo je skoraj pol stoletja potekala tudi železna zavesa od Szczecina na Poljskem do Trsta v Italiji oziroma v neposredni bližini zahodne slovenske meje, kar pomeni, da je Slovenija na območju, kjer sta v bližnji preteklosti mejila dva temeljna svetovna koncepta družbeno-gospodarske ureditve. Nadalje se v Sloveniji križata V. in X. panevropski prometni koridor, skozi

Postojnska vrata (612 m) pa poteka najnižji prehod v alpsko-dinarski pregradi med Sredozemljem in Srednjo Evropo. Zaradi vseh naštetih in podobnih značilnosti ter specifične lege je Melik (1935) Slovenijo označil za »zemljo stikov«, Ciglič in Perko (2013) pa jo imata za »pokrajinsko vročo točko Evrope«.

Kljub izredni geografski pestrosti, ki je osredotočena na tako majhnem prostoru, pa je za Slovenijo značilna velika mera družbene enakosti oziroma socialne homogenosti. Slovensko družbo lahko označimo za precej »egalitarno«, ko govorimo o kulturnem, narodnostnem, etničnem, jezikovnem, dohodkovnem in podobnem socialnem vidiku. Na to je vplivalo več dejavnikov, ki so večinoma zgodovinsko pogojeni. Med njimi velja izpostaviti nizko stopnjo urbaniziranosti, vrsto zunanjih priselitev ter polpreteklo družbeno-gospodarsko in politično ureditev:

1. Slovenija je v evropskem merilu ena od držav z najnižjo stopnjo urbaniziranosti (Dijkstra in Poelman 2014). Ob tem je bistvenega pomena odsotnost velikih mest. Po mnenju Kosa (2007, 152) je namreč tudi od velikosti mest odvisno, kolikšno stopnjo raznolikosti premorejo. Pri velikih mestih so te zmogljivosti večje. Ljubljana kot naše največje mesto, ki je hkrati tudi prestolnica, gospodarsko, politično, izobraževalno in kulturno središče države, je imela leta 2015 le nekaj manj kot 280.000 prebivalcev, ljubljanska regija pa se uvršča v najnižjo, četrto kategorijo evropskih metropolitanskih območij rasti oziroma »MEGA« (ESPON ... 2005). Maribor kot drugo največje mesto je imelo v istem obdobju okrog 95.000 prebivalcev, zatem pa med približno 6000 naselji ni nobenega mesta, ki bi po tem kriteriju preseгло mejo 50.000 prebivalcev, le tri pa jih imajo več kot 25.000. Ob dejstvu, da se je slovenska družba že v šestdesetih letih prejšnjega stoletja prelevila iz agrarne v industrijsko, v devetdesetih pa še v terciarno (Klemenčič 1989), Kos (2007, 140) piše o »podurbaniziranosti« ali o »urbanem primanjkljaju«, ki ga opredeljuje kot neskladje med deležem nekmečkega in deležem mestnega prebivalstva. Namesto osredotočenosti prebivalcev v mestnih naseljih, kjer prebiva okoli 54 % ljudi (Kos 2007, 140), je za Slovenijo značilen precej razpršen vzorec poselitve na podeželju in v suburbaniziranih naseljih, ki ima za posledico pomanjkanje urbanosti kot načina življenja (Uršič in Hočevnar 2007, 55).
2. K manjši stopnji družbene raznolikosti je v primerjavi z zahodnimi evropskimi državami veliko prispeval tudi drugačen način priseljevanja. Slovenija je bila od sredine 19. stoletja območje, s katerega so se ljudje odseljevali v gospodarsko bolj privlačne države, sprva v glavnem v Severno Ameriko, pozneje pa tudi v zahodno Evropo. Šele po 2. svetovni vojni je Slovenija postala tudi območje priseljevanja. Tu je šlo zlasti za množično priseljevanje iz drugih republik nekdanje Jugoslavije. Z njenim razpadom je za nekaj časa zelo oslabilo, v zadnjih letih pa ponovno narašča (Lapuh 2011). Te zunanje priselitve, ki so bile pred razpadom Jugoslavije v bistvu notranje, se v veliki meri razlikujejo od tistih v zahodni Evropi, za katere je značilen večji delež medcelinskih priseljencev drugačne rase, jezika, kulture, vere in podobno. Priseljenci iz držav bivše Jugoslavije se v Sloveniji namreč etnično ne razlikujejo od večinskega dela prebivalstva, jezikovno so zelo podobni in deloma tudi versko, zaradi prostorske bližine in več desetletij trajajočega življenja v skupni državi pa so manjše tudi kulturne razlike.
3. Čeprav se je družbena raznolikost po 2. svetovni vojni na račun hitre industrializacije in posledično okrepljene urbanizacije ter omenjenih zunanjih priselitev povečala, se je pojavil nov dejavnik, ki je povečevanje družbenih razlik v vseh pogledih močno omejeval. To je komunistična oziroma socialistična državna ureditev. Ta že z ideološkega vidika zavira kakršnokoli socialno razslojevanje, kar se je v Sloveniji izkazalo v obliki različnih kolektivnih ukrepov, kot so nacionalizacija, zemljiški maksimum, omejitve temeljnih človekovih svoboščin, družbeno planiranje in podobno.

Ob vseh naravnih danostih in družbenih pridobitvah se poraja ključno vprašanje, kateri dejavniki vplivajo na izbiro določenega življenjskega okolja v Sloveniji? Zakaj posameznik živi v svojem kraju? Ravbar (1992) je ob raziskovanju suburbanizacije kot enega najbolj intenzivnih prostorskih procesov v zadnjih desetletjih v Sloveniji ugotovil, da so glavni razlogi za bivanje v suburbaniziranih naseljih povezani z željo po bivanju v enodružinski hiši v čistem in zelenem okolju blizu mesta, od koder se je mogoče voziti na delo. Motivacijske vzgibe za suburbanizacijo je razdelil v tri skupine. V prvo se uvrščajo razlogi, ki se nanašajo na določeno varnost in neodvisnost, predvsem s finančnega vidika. Velik del prebivalstva se odloči, da zgradi zasebno hišo, naloži denar in uide mestu. Novo bivališče izbirajo zaradi

primerne cene in relativne bližine delovnega mesta. V drugo skupino se uvrščajo razlogi, ki zadevajo neprimernost najemnih stanovanj na trgu nepremičnin (razpoložljivost, velikost, cena, kakovost in podobno), zlasti za družine. V tretjo skupino pa se uvrščajo razlogi, ki se nanašajo na željo po vrnitvi na deželo, iskanje harmonije z naravo in beg pred mestnim okoljem, ki se dojema kot manj primerno.

Ravbarjeva spoznanja se v veliki meri ujemajo z ugotovitvami prostorskih sociologov in njihovih dolgoletnih javnomnenjskih raziskav, med katerimi velja v zadnjem času izpostaviti *Socialno prostorske vplive avtocest* (Kos s sodelavci 2002) ter *Vrednote prostora in okolja* (Hočevar s sodelavci 2004). Rezultati kažejo, da mesta za Slovence sicer igrata pomembno vlogo kot vozlišča določenih storitev, institucij in dostopa do pomembnih dobrin, vendar so manj pomembna v bivanjskem smislu, to je kot prostori omogočanja in izražanja posebnega življenjskega sloga, ki odstopa od življenjskih vzorcev na podeželskih območjih. Mesto je po mnenju anketirancev pogosto prepoznano kot manj kakovostno življenjsko okolje, ki ga je treba ustrezno prilagajati in izboljšati skladno z vizijo bolj naravnega, podeželskega okolja. Odgovori iz raziskav vključujejo različne protiturbanne želje in potrebe, ki segajo od preprostih vizij življenja v »hišici na samem« do bolj izdelanih stališč, ki skušajo posegati na področje prostorskega načrtovanja. Večina anketirancev neformalno podpira gradnjo razpršenih naselij stanovanjskih hiš, ki so dobro povezane z infrastrukturo (prometno in informacijsko) ter imajo dober dostop do storitev (socialna oskrba, šole, bolnišnice, trgovina, prostočasne dejavnosti in podobno), obenem pa menijo, da jim bivanje na gostejše naseljenih območjih ne ponuja bistvenih prednosti. To se kaže tudi pri analizi odlik kraja, kjer so anketiranci oskrbo (trgovina, šolstvo, zdravstvo) uvrstili v sklop najpomembnejših odlik, ki jim mora zadostiti kraj, v katerem živijo oziroma bi živeli. Poleg oskrbe so v sklop predpostavljenih krajevnih odlik uvrščeni še varnost (nizka stopnja kriminala), čisto okolje (neonesnaženost), urejenost kraja, bližina narave in tišina (Uršič in Hočevar 2007).

Poselitvenim dejavnostim, ki jih lahko povežemo s suburbanizacijskimi in protiturbanimi težnjami, pa Rebernik (2015) v novejši raziskavi na primeru ljubljanskih sosesk Rakova Jelša in Sibirija dodaja nekatere povsem nove razsežnosti, ki bi jih veljalo preveriti tudi na širšem prostorskem vzorcu. Razlogi za priselitev in bivanje v teh soseskah se nanašajo zlasti na krajevno identiteto – tu so živeli moji znanci, sorodniki ali prijatelji, nižje cene nepremičnin oziroma zemljišč, ugodna lokacija in visok delež neslovenskega prebivalstva.

2.2 USTVARJALNOST

Ustvarjalnost je pojem, ki ga je enoznačno zelo težko opredeliti. V tem delu poglavja želim zato o ustvarjalnosti najprej govoriti na splošno in jo s pomočjo uveljavljenega koncepta 4P (*process, product, place, person*) osvetliti z različnih zornih kotov. Eden od najpogostejše uporabljenih je, da na ustvarjalnost gledamo z vidika osebnosti. Ustvarjalni ljudje so kot socialnogeografska skupina v kombinaciji z njihovim življenjskim okoljem osrednji predmet pričujoče knjige. S pomočjo preteklih raziskav doma in v tujini želim zato v nadaljevanju prikazati dosedanja spoznanja in vedenja o značilnostih in dejavnostih prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi ter njihovem vplivu na družbeno-gospodarski razvoj.

2.2.1 SPLOŠNO O USTVARJALNOSTI

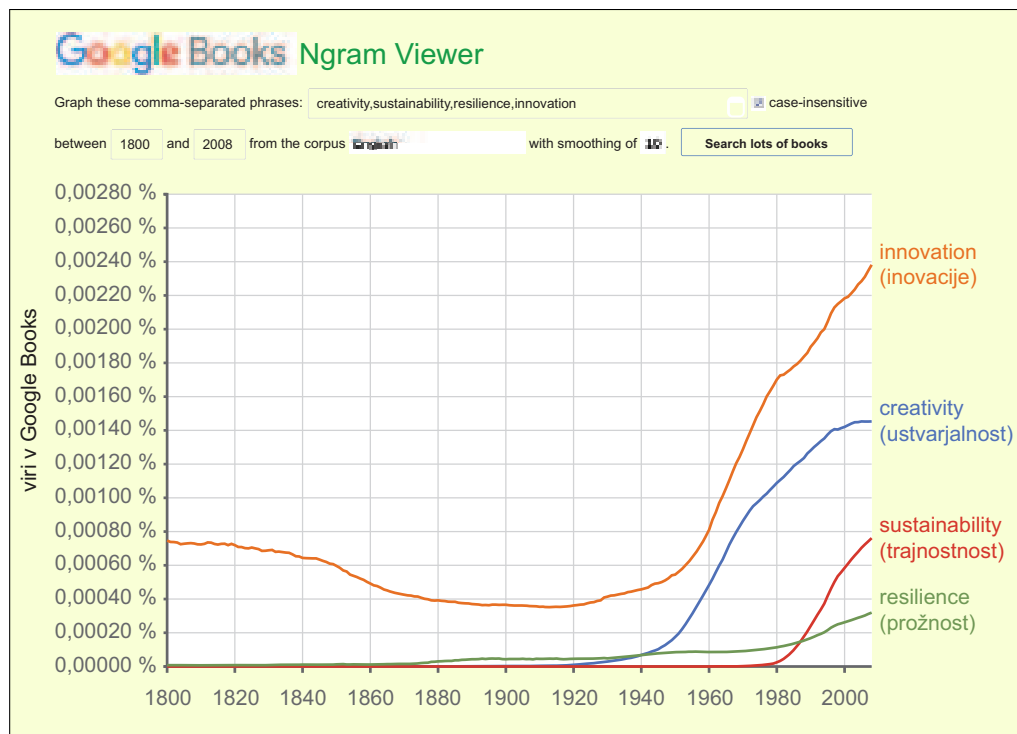
Pojem **ustvarjalnost** (angleško *creativity*, rusko *креативность*, francosko *créativité*, špansko *creatividad*, nemško *Kreativität*) ima v slovenščini sopomenko, kreativnost, ki izvira iz latinskega glagola *creare* v pomenu »ustvarjati«. Po *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* (1998, 1476) se tudi ustvarjalnost navezuje na glagol ustvarjati, kar pomeni:

- s svojo dejavnostjo delati, da kaj nastane; delati, povzročati, da kaj nastane sploh;
- s svojo dejavnostjo na umetniškem področju delati, da kaj nastane; uresničevati določene sposobnosti, prizadevanja, zlasti v gledališki umetnosti;
- odločilno vplivati na kako gibanje ali delovanje;
- delati, povzročati, da se začne kako stanje; na osnovi določenih dejstev prihajati do česa.

Na splošno lahko torej ustvarjalnost opredelimo kot sposobnost proizvodnje novega (originalnega, nepričakovanega) in uporabnega (primernega, prilagodljivega glede na zastavljen problem) (Ochse 1990, 2; Sternberg in Lubart 1999, 3; Mumford 2003, 110). Pri tem je poudarek na človekovih sposobnostih proizvodnje idej ali izdelkov, ki niso samo visoko kakovostni, ampak tudi novi (Sternberg 2001, 360). Ustvarjalnost je pomembna za opravljanje najrazličnejših nalog tako na individualni kot kolektivni družbeni ravni. Na individualni ravni je na primer pomembna za razreševanje težav na delovnem mestu ali v vsakdanjem življenju, na družbeni pa lahko vodi v nova znanstvena spoznanja, nova gibanja v umetnosti, patente in nove družbene programe (Sternberg in Lubart 1999, 3).

Ustvarjalnosti zelo soroden pojem je inovativnost. Ljudje ju velikokrat uporabljajo kot sopomenki, vendar med njima obstaja bistvena razlika. Medtem ko se ustvarjalnost nanaša na proizvodnjo novih idej, se inovativnost nanaša na njihovo izvedbo v praksi. Ustvarjalnost poskrbi za »rojstvo« zamisli, inovativnost pa za njihovo uresničitev v realnem svetu. Ustvarjalnost je torej predpogoj za inovativnost. Slednja daje ustvarjalnim zamislim uporabno vrednost (Levitt 2002, 137; Mlinar 2008a, 227 in 228; Stein in Harper 2012, 6).

V mednarodnem izrazoslovju in znanstvenem raziskovanju ustvarjalnost nima ravno dolge tradicije. Francoski izraz zanjo (*créativité*) se je začel uporabljati v frankofonskih državah šele po 2. svetovni vojni (Mouchiroud in Lubart 2006), enako pa naj bi veljalo tudi za ostale jezike. V angleščini naj bi bila ustvarjalnost (*creativity*) pred 2. svetovno vojno redko uporabljan pojem. V knjigi *The Oxford English Dictionary* naj bi se prvič pojavila šele leta 1875 v navezavi na dramatika Shakespeara (Törnquist 2011, 1), medtem ko angleški geografski terminološki slovarji, kot so *A Glossary of Geographical Terms* (Stamp in Clark 1979), *A Modern Dictionary of Geography* (Small in Witherick 1995), *A Dictionary of Geography*

Slika 2: Pojavnost ustvarjalnosti in nekaterih drugih priljubljenih izrazov v telesu angleškega jezika med viri, vključenimi v Google Books v obdobju nastanka 1800–2008 (Google Books Ngram Viewer 2016).

(Mayhew 1997) ali *Elsevier's Dictionary of Geography* (Kotlyakov in Komarova 2007) sploh ne vsebujejo zapisa, ki bi vseboval koren besede ustvarjalnost. Slednje velja tudi za slovensko geografsko terminologijo, če pogledamo v leksikon Cankarjeve založbe *Geografija* (Krušič 1977), leksikon *Geografija* (2001) in *Geografski terminološki slovar* (Kladnik, Lovrenčak in Orožen Adamič 2005).

Mnogi avtorji (Reuter s sodelavci 2004, 83; Runco 2004, 659; Puccio 2006, 3; Sternberg 2006, 87) kot začetnika sodobnega znanstvenega preučevanja ustvarjalnosti omenjajo ameriškega psihologa Guilforda (1950), ki je sredi prejšnjega stoletja ločil ustvarjalnost od konstrukta inteligentnosti. Raziskave s tega področja so se razširile šele v zadnjih tridesetih letih (Runco 2004, 657) in se še vedno krepijo. Törnquist (2011, 159) omenja, da sta imeli angleški različici besed ustvarjalnost (*creativity*) in ustvarjalen (*creative*) konec leta 2008 v spletnem iskalniku *Google* skupaj približno pol milijarde zadetkov, medtem ko je to število na začetku leta 2016 naraslo na slabi dve milijardi (Google 2016). Z drugimi besedami, število zadetkov se je v dobrih sedmih letih povečalo za več kot trikrat. Naraščajoči pomen ustvarjalnosti skupaj z nekaterimi drugimi priljubljenimi pojmi prikazuje tudi spletna aplikacija *Google Books Ngram Viewer* (2016), ki meri pojavnost izrazov med viri, vključenimi v *Google Books* (slika 2).

Na naraščajoči pomen ustvarjalnosti v sodobni družbi zgovorno opozarja zadnje poročilo Svetovnega gospodarskega foruma (*The Future of Jobs* 2016), ki je po mnenju voditeljev 371 vodilnih svetovnih zaposlovalcev opredelilo najpomembnejše veščine delavcev leta 2015 in njihove pričakovane veščine leta 2020. V naboru 35-ih veščin je ustvarjalnost leta 2015 zasedla 10. mesto, leta 2020 pa se je uvrstila še višje, na tretje mesto (preglednica 1). Poročilo dodaja, da bodo morali delavci ob poplavi novih proizvodov, tehnologij in načinov dela postati bolj ustvarjalni, če bodo želeli od teh sprememb in novosti imeti koristi.

Preglednica 1: Deset najpomembnejših veščin delavcev leta 2015 in 2020 po mnenju vodilnih svetovnih zaposlovalcev (The Future of Jobs 2016).

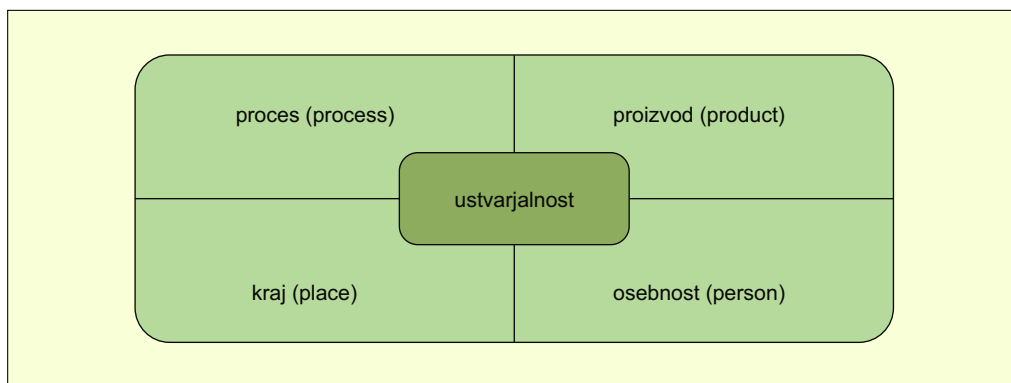
leta 2015		leta 2020	
rang	veščina	rang	veščina
1	kompleksno razreševanje težav	1	kompleksno razreševanje težav
2	usklajevanje z drugimi	2	kritično mišljenje
3	vodenje ljudi	3	ustvarjalnost
4	kritično mišljenje	4	vodenje ljudi
5	pogajanje	5	usklajevanje z drugimi
6	preverjanje kakovosti	6	čustvena inteligenca
7	storitvena usmerjenost	7	razsodnost in sprejemanje odločitev
8	razsodnost in sprejemanje odločitev	8	storitvena usmerjenost
9	aktivno poslušanje	9	pogajanje
10	ustvarjalnost	10	kognitivna prilagodljivost

Po mnenju Makaroviča (2003, 25) danes ustvarjalnost srečamo skoraj povsod, kamor koli se obrnemo in ozremo. Skoraj vse, kar vidimo okrog sebe, od česar smo odvisni, kar lepša in osmišlja naše življenje, nosi pečat človeške ustvarjalnosti. Podobno trdi tudi Simonton (2006, 490), ki piše, da je ustvarjalnost naredila svet, v katerem živimo. Če bi odstranili vse, kar ni proizvod ustvarjalnega uma, bi se znašli goli v pragozdu. Vsaka kultura in civilizacija je opredeljena s svojo ustvarjalno dediščino. Zaradi izjemne širine, ki nam jo pojem ustvarjalnosti ponuja, so se doslej z njo ukvarjale že številne vede (geografija, sociologija, umetnost, zgodovina, ekonomija, psihologija, regionalna ekonomika ...), pri čemer je vsako izmed njih zanimal svojski vidik raziskovanja. Iz tega naslova je po navedbah Törnquista (2004, 228) skorajda nemogoče narediti skupni pregled literature, ki obravnava različne vidike ustvarjalnosti družbe in posameznika. Isti avtor obenem navaja ugotovitev ruskega raziskovalca, ki je že pred časom zapisal, da se s to vsebino ukvarja vsaj 10.000 znanstvenih publikacij, zdaj pa jih je gotovo še veliko več.

Že samo vzajemna bibliografsko-katalogna baza podatkov COBIB.SI (2016), za katero podatke prispeva več kot 430 slovenskih knjižnic, je na začetku leta 2016 vsebovala blizu 6000 enot oziroma 0,12 % vseh zapisov s ključno besedo ustvarjalnost. Res je, da med njimi še zdaleč niso le znanstvene publikacije, vendar je vseeno mogoče oceniti, da je nabor gradiv s to tematiko že samo v Sloveniji precejšen.

2.2.2 VIDIKI USTVARJALNOSTI

Ustvarjalnost se glede na kontekst lahko opredeli na različne načine (Törnquist 2011, 2), vendar nobena posamična opredelitev ne more v celoti zajeti vseh njenih razsežnosti (Hasirci in Demirkan 2003, 17). V množici interdisciplinarnih raziskav se pojavljajo predvsem štirje vidiki ustvarjalnosti, ki so se skupaj uveljavili kot koncept 4P (*process, product, place, person*). Ustvarjalnost lahko torej razumemo kot proces, proizvod, kraj ali osebnost (slika 3). Vsakega od njih lahko opredelimo samostojno, vendar se njihova funkcionalnost prične šele, ko delujejo kot celota. Za začetnika 4P koncepta velja Rhodes (1961), njegove ugotovitve pa so povzeli in dopolnjevali številni avtorji (na primer Runco 1994; Ward, Finke in Smith 1995; Törnquist 2011).

Slika 3: Vidiki ustvarjalnosti – koncept 4P (Törnquist 2011).

Ustvarjalnost kot proces je vidik, s katerim se ukvarjajo predvsem psihologi, filozofi, pedagogi in strokovnjaki sorodnih ved. Ob tem jih zanima, kako ustvarjalnost v človeški glavi sploh nastaja. Osvetliti želijo posamezne stopnje oziroma postopke mišljenja, ki nastajajo ob ustvarjalnem vedenju ljudi. Večina zgodnjih raziskav s tega področja se je osredotočila na analiziranje miselnih procesov, ki so jih opisali zelo ustvarjalni ljudje ob svojem ustvarjalnem početju (Scratchfield 1999). V literaturi je pogosto omenjano delo Wallasa (1926) *The Art of Thought*, v katerem je model ustvarjalnega procesa opredelil z naslednjimi štirimi fazami:

- priprava (preiskovanje izziva z vseh strani);
- inkubacija (razmišljanje o težavi na zavedni in nezavedni ravni);
- osvetlitev (pojav zamisli za rešitev težave);
- preveritev (preizkus veljavnosti zamisli in njeno izboljšanje).

Ustvarjalnost kot proizvod se nanaša na uporabne novosti v umetnosti, arhitekturi, literaturi, znanosti, filozofiji, tehnologiji, gospodarstvu ali na katerem drugem področju, ki so rezultat posameznika ali skupine ljudi. Pri tem je pomembno, da jih označujeta novost in uporabnost (Scratchfield 1999). Besemer in O'Quin (1987) sta ustvarjalne proizvode natančneje opredelila. Označevale so jih naslednje tri značilnosti:

- novost (originalnost, izvirnost);
- ločljivost (način naslavljanja izziva, za katerega je bil proizvod narejen);
- sinteza (način preseganja naslavljanja izziva, za katerega je bil proizvod narejen).

Ustvarjalnost kot kraj se nanaša na okoliščine, v katerih ustvarjalni ljudje delujejo ali v katerih ustvarjalni procesi potekajo. Koestler (1964) je v knjigi *The Act of Creation*, kjer opisuje vzorce ustvarjalnosti na najrazličnejših ravneh in jim išče skupni imenovalec, ugotovil, da umetniška in znanstvena ustvarjalnost težita za tem, da se pojavljata v kratkih kumulativnih obdobjih. Že kratek pogled v zgodovino potrjuje, da so posamezna območja v različnih zgodovinskih obdobjih doživljala poseben družbeno-gospodarski razcvet. Hall (1998) je v delu *Cities in Civilization* z vidika ustvarjalnosti izpostavil Atene v 5. stoletju pr. n. št., Firence v 14. stoletju, London za časa Shakespeara, Dunaj v poznem 18. in v 19. stoletju, Pariz med letoma 1870 in 1910 ter Berlin v 20. letih prejšnjega stoletja. Ob tem je zanimiva njegova ugotovitev, da si je ob iskanju teorij, povezanih z ustvarjalnostjo, ki bi podprla njegova geografska dognanja, lahko pomagal le z malokatero med njimi, saj skoraj nobena ne obravnava problematike lokacije.

Eden prvih vidnejših geografov, ki je prostorskim učinkom ustvarjalnosti namenil več pozornosti, je Törnquist. V svojem delu iz leta 1983 je opredelil je pojem ustvarjalnega miljeja, ki predstavlja okolje, v katerem ustvarjalne osebnosti delujejo, oziroma, kjer potekajo ustvarjalni procesi. Njegove glavne značilnosti so: informacije (prenašanje informacij med ljudmi), znanje (hranjenje teh informacij v stvarnem in umetnem spominu), kompetence (v določenih aktivnostih) in ustvarjalnost (ustvarjanje nekaj novega iz teh treh dejavnosti – učinek sinergije).

Podobno kot Törnquist je tudi Andersson (1985) opredelil predpogoje za razvoj ustvarjalnih regij: usklajena finančna podlaga, originalno znanje in visoka stopnja kompetenc, raznoliko okolje, ugodne razmere za osebni promet in komunikacije, strukturna nestabilnost – primerna negotovost glede prihodnosti znotraj splošnega znanstvenega in tehnološkega okolja. Anderssonove pogoje za razvoj regionalne ustvarjalnosti pa je Malecki (1987) združil v tri spremenljivke: prisotnost profesionalne delovne sile z referenčnimi kompetencami, urbana aglomeracija, v kateri je dovolj visoka stopnja kulturnih aktivnosti in komunikacij, ter razmere, ki spodbujajo sinergijo med dejavnostmi oziroma nestabilnost glede prihodnjega razvoja.

Törnquist (2004, 229) je pozneje opredelil tri vrste ustvarjalnih miljejev: geografski prostor oziroma lokacija, ki je prepoznana kot središče ustvarjalnosti, inštitucije in organizacije znotraj katerih nastajajo inovacije ter različne oblike omrežij, ki najbolje opisujejo izmenjavo informacij ter širjenje idej. Vse tri vrste se med seboj tesno prepletajo, skupno pa jim je, da je njihova temeljna prvina ustvarjalni posameznik.

Pojem ustvarjalnega okolja je po letu 1984 promovirala tudi skupina francoskih raziskovalcev *Groupe de Recherche Européene sur les Milieux Innovateurs*, na kratko poimenovana *GREMI*, ki so k uveljavitvi pojma prispevali predvsem s teoretskega zornega kota (Aydalot 1986; Camagni 1991; Maillat, Quévrit in Senn 1993). Razmišljanja skupine *GREMI* so osredotočena na iskanje relevantnih družbenih vzrokov za različne oblike ustvarjalnih dejavnosti in sposobnost različnih okolij oziroma regij, ki ustvarjalno okolje podpirajo do takšne mere, da je razvojno uspešno. Posebej raziskujejo tiste lokalne in regionalne razmere, ki se pojavljajo kot »skupni imenovalec« v regijah, ki jih lahko označimo kot ustvarjalne (Ravbar 2009a, 125 in 126). Po mnenju skupine *GREMI* lahko ustvarjalno okolje opredelimo kot niz ali kompleksno omrežje večinoma neformalnih socialnih odnosov na geografsko omejenem območju, ki pogosto določajo zunanji videz in specifično notranjo predstavo tega območja ter ustvarjajo občutek pripadnosti, ki s pomočjo sinergijskega in kolektivnega učnega procesa povečuje lokalno inovacijsko sposobnost (Ravbar in Bole 2007, 19 in 20).

Učinkovitost ustvarjalnega okolja je odvisna od ključnih oseb, ki vzpostavljajo kontaktno omrežje. Ti ljudje imajo posebno komunikacijsko sposobnost in nadarjenost za vključitev različnih interesov v skupne cilje. Sistem povezav znotraj ustvarjalnega okolja na regionalni ravni sicer obstaja, vendar ne sme biti zaprt navzven. Nasprotno, velika korist za lokalno gospodarstvo je ravno odprtost in zmožnost prireditve zunanjega znanja ter njegova vključitev v interni informacijski krogotok. Zaupne osebne zveze odpirajo številna navadno zaprta vrata, olajšujejo dostop do redkih virov in omogočajo oziroma pospešujejo pridobitev težko dostopnih informacij (Fromhold-Eisebith 1999). Ustvarjalna okolja so prostorsko omejene celote, ki jih ne omejujejo administrativne meje, temveč je njihov obseg določen s skupno

pripadnostjo, identiteto in homogenim vedenjem. V njih obstajajo skupine različnih deležnikov, ki imajo sorazmerno avtonomno moč odločanja pri izbiri strategij, vendar kljub temu, da prihajajo iz zelo različnih področij, stremijo k izpolnjevanju skupnih ciljev, tesno navezanih na razvoj lokalnega območja. Izmenjava in interakcija med deležniki vodita v učinkovito rabo regionalnih virov, ohranjata pa tudi visoko sposobnost učenja, ki deležnikom omogoča hiter odziv na spremenjene razmere, prav tako visoko stopnjo ustvarjalnosti in inovativnosti (Fromhold-Eisebith 1995; Maier 2004).

Ustvarjalnost kot osebnost je verjetno najbolj pogosto obravnavan vidik ustvarjalnosti (Törnquist 2011, 4). Ob tem je bistveno vprašanje, kdo je ustvarjalen ali kako meriti ustvarjalno plat posameznika? Kratek odgovor bi se lahko glasil, da so to osebe, ki so skozi ustvarjalni proces sposobne izdelati ustvarjalen proizvod. Hitro lahko ugotovimo, da je ta opredelitev presplošna in sama po sebi ne omogoča delitve na ustvarjalne in neustvarjalne ljudi, kaj šele da bi z njo izmerili različne stopnje ustvarjalnosti. Psihologi so v ta namen razvili številne preizkuse, ki na kompleksen in celovit način merijo ustvarjalnost posameznikov. Razvrstimo jih lahko v naslednjih pet skupin: psihometrični, eksperimentalni, biografični, historiometrični in biometrični preizkusi (Plucker in Renzulli 1999, 37). Med bolj znanimi so denimo Torranceovi testi ustvarjalnega mišljenja (TCTT) (Torrance 2009). Iz psiholoških raziskav lahko povzamemo, da so zelo ustvarjalni ljudje med drugim sposobni opredeliti težave, analizirati svoje zamisli in prepričati druge o njihovi uporabni vrednosti, zaznavati tveganja, iskati povezave med različnimi zamislami, ki jih drugi ne zmorejo, in razumeti, da je obstoječe znanje lahko tako priložnost kot ovira pri snovanju ustvarjalnih zamisli (Sternberg 2001, 361). Ameriški psiholog Ochse (1990, 3) denimo razlikuje med tremi glavnimi skupinami ustvarjalnih ljudi:

- V prvi skupini so ljudje, ki veljajo za ustvarjalne zaradi njihovega življenjskega sloga in medosebnih odnosov. V življenju jim gre dobro: so iznajdljivi, prilagodljivi, niso stereotipni, avtoritarni, togi ali pokorni. Njihovo vedenje se lahko opiše kot originalno, saj ne upoštevajo družbenih predpisov oziroma se ne zgledujejo po drugih. Ta način delovanja velja za dobrega in koristnega, saj vsebuje zdrave, prilagodljive, pristne in spontane odzive namesto togih, ritualnih ali obrambnih reakcij na različne izzive vsakdanjega življenja.
- Druga skupina vključuje ljudi, ki veljajo za ustvarjalne zaradi dobro opravljenih preizkusov in standardiziranih nalog, ki veljajo za ustvarjalne. Odlična predstava takšnih ljudi (v strukturiranem oziroma nadzorovanem okolju učilnice) se smatra za ustvarjalno, ker se za opravljanje njihovih nalog predvideva uporabo enakih miselnih procesov kot pri ustvarjanju vrednih novih zamisli in kulturnih proizvodov. Izraz originalnost se nanaša na nenavadnost ali novost odgovorov, ki so označeni kot vredni, če so številni, raznoliki, primerni, prilagodljivi, pravilni ali zadovoljujoči za učitelje in druge, ki jih ocenjujejo.
- V tretji skupini so ljudje, ki proizvajajo določene kulturne dobrine. V tem smislu je ustvarjalnost simbolizirana kot medalja, ki se jo pripne na javno objavljene proizvode.

2.2.3 GEOGRAFIJA USTVARJALNIH LJUDI – IZKUŠNJE V SVETU

Čeprav so že psihologi razvili ustrezna orodja za merjenje posameznikove ustvarjalnosti (na primer Torrance 2009), je v urbanih in regionalnih študijah zaradi pomanjkanja tovrstnih podatkov na različnih prostorskih ravneh težko opredeliti, kdo pravzaprav so ustvarjalni ljudje (Madanipour 2011, 18). Ena širše sprejetih opredelitev, na katero so mesta in regije v želji po gospodarskem razvoju in regeneracijskih strategijah osredotočile svojo pozornost v zadnjih petnajstih letih, se nanaša na teorijo »**ustvarjalnega razreda**« (Chapain, Clifton in Comunian 2013). Za njenega začetnika velja Florida (2002) oziroma njegovo delo *The Rise of the Creative Class*, kjer so ustvarjalni ljudje opredeljeni kot »gospodarski« in ne kot »socialni« razred. Njihovo združevanje v družbeno skupino in ustvarjanje skupne identitete je utemeljeno predvsem na podlagi opravljanja gospodarske funkcije – **poklica**. Ustvarjalni ljudje torej opravljajo ustvarjalni poklic. Od drugih poklicev se ločijo po tem, da je njihova dejavnost določanje problemov, iskanje rešitev in povezovanje obstoječih znanj v nova znanja. Glavna naloga ustvarjalnih

ljudi je, da razmišljajo in prek svoje ustvarjalnosti izumljajo inovacije. Florida je ustvarjalne ljudi nadalje razdelil v tri skupine:

- **Ustvarjalno jedro** (angleško *creative core*) sestavljajo ljudje, ki ustvarjajo nova znanja. Sem spadajo zlasti inženirji tehničnih profilov, naravoslovci, zdravniki ter učitelji in raziskovalci s področja gospodarstva, družboslovnih in humanističnih znanosti. Te visoko ustvarjalne socialne skupine naj bi poganjale družbeno-gospodarski razvoj.
- **Ustvarjalni profesionalci** (angleško *creative professionals*) sestavljajo skupino strokovnjakov, zaposlenih v delovno intenzivnih poklicih. To so na primer menedžerji, visoki državni uradniki, strokovnjaki, dejavni v raznovrstnih tehničnih, izobraževalnih, medicinskih dejavnostih, odvetniki in podobno, ki podpirajo družbeno-gospodarski razvoj. Lahko bi rekli, da so ustvarjalni profesionalci podporna skupina ustvarjalnemu jedru.
- **Kulturni ustvarjalci** (angleško *bohemians*) predstavljajo tretjo skupino prebivalcev z ustvarjalnim poklicem. Sem spadajo glasbeniki, publicisti, pisatelji, slikarji, kiparji in podobno. Posebnost kulturnih ustvarjalcev je, da imajo dve vlogi. Na eni strani so del ustvarjalnih ljudi, na drugi pa naj bi v prostoru »privlačili« prve dve skupini ustvarjalnih ljudi. To pomeni, da naj bi bili kulturni ustvarjalci eden od pomembnih dejavnikov prostorske razporeditve ustvarjalnega jedra in ustvarjalnih profesionalcev.

Teorija ustvarjalnega razreda se v temelju osredotoča na tri medsebojno povezane prvine **koncepta 3T**. Kakovostno življenjsko okolje z visoko stopnjo strpnosti, raznolikost in različnost mestnih dobrin (*tolerance*) privlači zelo mobilne ustvarjalne ljudi (*talent*), ki ustvarjajo ugodne razmere za razvoj poslovnega okolja (*technology*), kar v končni fazi spodbuja gospodarsko rast in regionalni razvoj. Na podlagi tega koncepta so Florida, Mellander in King (2015) oblikovali globalni kazalnik ustvarjalnosti. Države, ki dosežejo visoke vrednosti, naj bi imele višjo raven produktivnosti, konkurenčnosti, podjetništva in človeškega razvoja. Kazalnik so oblikovali z združevanjem podkazalnikov tolerance, talenta in tehnologije, pri čemer so toleranco merili z odnosom prebivalcev do migrantov, rasnih in etičnih manjšin ter istospolno usmerjenih, talent z deležem odraslih s terciarno izobrazbo in deležem ustvarjalnega razreda, tehnologijo pa z vlaganjem posamezne države v raziskave in razvoj ter številom patentov na prebivalca.

Najvišje na lestvici globalnega kazalnika ustvarjalnosti se uvrščajo anglosaške in skandinavske države (preglednica 2). Vodilna država na področju tehnologije je Južna Koreja, ki ji sledita Japonska in Izrael, talent pa je najvišje ocenjen v Avstraliji, na Islandiji in v Združenih državah Amerike. Najbolj tolerantna država je Kanada, za njo se uvrščata Islandija in Nova Zelandija. Slovenija na lestvici skupaj s Švico in Francijo zaseda 16. mesto. Na področju tehnologije zaseda 17. mesto. Medtem ko se na področju talenta z 8. mestom uvršča med najvišje rangirane države, pa skupno povprečje navzdol potegnejo rezultati na področju tolerance oziroma strpnosti, kjer se je naša država uvrstila na 35. mesto. Po deležu ustvarjalne delovne sile se Slovenija umešča na 22. mesto, po deležu oseb s terciarno izobrazbo pa na kar 4. mesto med državami, vključenimi v raziskavo. Slovenija ima torej ustvarjalnega potenciala več kot zadosti. Težave, ki povzročajo gospodarsko zaostajanje za najrazvitejšimi državami, se očitno pojavljajo vsaj na dveh ravneh. Prva je v prenosu znanja, pridobljenega v formalnem izobraževanju, na trg delovne sile. Vmes bi lahko razpravljali tudi o kakovosti pridobljenega znanja med izobraževanjem. Druga raven je prenos ustvarjalnega potenciala z delavcev v gospodarstvo in tehnološki razvoj. Razloge za to lahko iščemo v rigidnosti in zaprtosti naših gospodarskih, družbenih, izobraževalnih in političnih sistemov. Območja, ki so odprta za nove ideje in so jih zmožna udejanjati v praksi, privlači več ustvarjalnih ljudi od drugod, hkrati pa omogočajo sproščanje ustvarjalnega potenciala tam že živečih ljudi.

Ena od temeljnih empiričnih ugotovitev Floride (2002) je, da so ustvarjalni ljudje prostorsko precej neenakomerno razporejeni, s čimer se strinjajo številni avtorji (na primer McGranahan in Wojan 2007; Boschma in Fritsch 2009; Clifton in Cooke 2009). Razlike obstajajo tako med posameznimi državami kot med regijami in mesti. Ob tem je po mnenju Scotta (2006) eno glavnih neodgovorjenih vprašanj, kaj ustvarjalce v posamezen kraj privablja oziroma tam zadržuje. Po ugotovitvah Floride se ustvarjalna delovna sila v sodobnih družbeno-gospodarskih razmerah ne seli zgolj z namenom, da dobi zaposlitev

(*people follow jobs*), temveč se usmerja tja, kjer je zadovoljna z življenjskim okoljem. Posledično ustvarjalnim ljudem sledijo tudi delovna mesta (*jobs follow people*). Florida hkrati trdi, da postajajo »mehki« lokacijski dejavniki vse pomembnejši za privabljanje ustvarjalnih ljudi, medtem ko se pomen »klasičnih« ali »trdih« lokacijskih dejavnikov zmanjšuje. Mehki dejavniki se ob tem nanašajo na specifične mestne dobrine (*urban amenities*), ki ustvarjajo privlačno življenjsko okolje in vključujejo strpnost, raznolikost ter odprtost mestnih območij in njihovih prebivalcev, možnost kulturnega in rekreacijskega udejstvovanja, avtentičnost ter aktivno ulično dogajanje. Trdi dejavniki se nanašajo na klasično lokacijsko teorijo in vključujejo na primer prometno dostopnost, razpoložljivost nepremičnin in zemljišč, cene, davke ter dostop do trgov in dela.

Teorija ustvarjalnega razreda je vsaj na začetku doživela velik odmev med akademskimi krogi in počela navdušenje zlasti med političnimi odločevalci na lokalni in regionalni ravni, ki so v njej videli hiter izhod (»*fast policy*«) iz strukturnih neravnovesij in gospodarskih zaostankov. Na drugi strani je vzbudila močan odpor med velikim delom raziskovalne skupnosti. Kritike so bile usmerjene zlasti v neustrezno poimenovanje oziroma rabo pojma »razred«, nedodelan in pomanjkljiv izbor ustvarjalnih poklicev, (pre)veliko mero povezanosti s človeškim kapitalom, merjenim z deležem ljudi s terciarno stopnjo izobrazbe, dvomijo pa tudi o veljavnosti koncepta 3T oziroma vzročni povezanosti med osredotočenostjo ustvarjalnih ljudi, strpnostjo območja kot najpomembnejšim dejavnikom njihove prostorske razporeditve in gospodarskim razvojem (glej Glaeser 2005; Peck 2005; Markusen 2006; Krätke 2010; Nathan 2015).

Preglednica 2: 25 najvišje uvrščenih držav po globalnem kazalniku ustvarjalnosti (Florida, Mellander in King 2015).

skupni rang	država	globalni kazalnik ustvarjalnosti	toleranca (rang)	talent (rang)	tehnologija (rang)	ustvarjalna delovna sila (%)
1	Avstralija	0,970	4	1	7	44,98
2	Združene države Amerike	0,950	11	3	4	32,61
3	Nova Zelandija	0,949	3	8	7	40,11
4	Kanada	0,920	1	14	13	43,86
5	Danska	0,917	13	6	10	43,84
6	Finska	0,917	20	3	5	42,25
7	Švedska	0,915	10	8	11	44,92
8	Islandija	0,913	2	2	26	45,43
9	Singapur	0,896	23	5	7	47,30
10	Nizozemska	0,889	6	11	20	44,25
11	Norveška	0,883	9	12	18	43,32
12	Združeno kraljestvo	0,881	5	20	15	43,60
13	Irska	0,845	7	21	23	37,64
14	Nemčija	0,837	18	28	7	40,52
16	Švica	0,822	17	22	19	46,53
16	Francija	0,822	16	26	16	42,73
16	Slovenija	0,822	35	8	17	39,00
18	Belgija	0,817	14	18	28	42,35
19	Španija	0,811	12	19	31	31,28
20	Avstrija	0,788	32	26	12	35,46
21	Hongkong	0,715	30	32	32	37,18
21	Italija	0,715	38	31	25	34,29
23	Portugalska	0,710	22	36	35	26,36
24	Japonska	0,708	39	58	2	18,65
25	Luksemburg	0,696	32	48	20	53,68

Kljub številnim dokazom o pozitivnih vplivih ustvarjalnih ljudi na regionalni razvoj se mnogi avtorji strinjajo, da je diskurz ustvarjalnega razreda sam po sebi zelo neoliberalen, saj sposobnosti posameznika postavlja pred kolektiv. Na ta način poudarja tekmovalnost, fleksibilnost, deregulacijo države, individualizem in podobno, kar lahko vodi v povečevanje socialnih razlik. Obstaja več raziskav, ki so razkrile presenetljivo veliko in pozitivno povezanost med številom prebivalcev z ustvarjalnim poklicem v regiji in socialnimi neenakostmi v njej (na primer Bayliss 2007; McCann 2007; Atkinson in Easthope 2009).

Florida je teorijo ustvarjalnega razreda najprej preizkusil v Severni Ameriki (Florida 2002; 2005; 2008), jo nato prenesel v evropski kontekst (Florida in Tinagli 2004; Mellander in Florida 2011) ter na koncu še na globalno raven (Mellander s sodelavci 2014), pri čemer se je omejeval na gospodarsko najrazvitejše dele sveta z daljšo tradicijo kapitalizma. Svoje temeljne ugotovitve in prepričanja je vseskozi dopolnjeval in utrjeval ter jih branil pred najrazličnejšimi napadi kritikov (na primer Florida 2013). Ob tem kot eden temeljnih očitkov ostaja odsotnost dokazovanja vzročne povezanosti posameznih sestavin 3T koncepta, saj je šlo pri večini analiz za merjenje navadne statistične povezanosti (Nathan 2015, 6). Očitati mu velja tudi prostorsko raven obravnave, pri čemer je s preučevanjem metropolitanskih regij zanemaril pomemben del vsebine, ki se razkrije šele z analizo znotrajregionalnih razmerij. Razlike v gospodarskih značilnostih znotraj regij (na primer med mestnimi in podeželskimi območji) so namreč lahko večje kot med regijami. Medregionalne primerjave, ki zanemarijajo lokalne posebnosti, so lahko torej potencialno zavajajoče (Bakhshi s sodelavci 2015).

Na evropskih tleh so teorijo ustvarjalnega razreda preizkušali tudi ostali znanstveniki, ki jih v grobem lahko razdelimo v dve skupini. Prvi pripadajo predvsem sodelujoči v evropskem raziskovalnem projektu *Technology, Talent and Tolerance in European Cities: A Comparative Analysis* (na primer Andersen in Lorenzen 2005; Marlet in van Woerkens 2007; Clifton 2008; Rutten in Gelissen 2008; Boschma in Fritsch 2009; Andersen s sodelavci 2010). Medtem ko je večina ugotovila pozitivno povezanost med prisotnostjo ustvarjalnih ljudi in posameznimi prvinami bodisi poslovnega okolja, strpnosti bodisi regionalnega razvoja, so le redki uspeli dokazati celosten obstoj koncepta 3T, nihče pa znotraj njega ni uspel dokazati vzročnosti (Nathan 2015, 6). Avtorji tega projekta so se tako kot Florida omejili na gospodarsko razvitejše države severne in zahodne Evrope, Dansko, Norveško, Švedsko, Finsko, Nemčijo, Nizozemsko, Anglijo in Wales. Bele lise na papirju so predstavljale zlasti novejšje članice Evropske unije v srednji, vzhodni in južni Evropi ter baltske in balkanske države. Prostorsko raven obravnave so prilagodili geografskemu kontekstu redkeje poseljenih predelov severne Evrope, vendar pri tem niso šli natančneje od ravni LAU 1, kar pri nas ustreza ravni upravnih enot. Na ta način je velik del razmerij na lokalni ravni še vedno ostal zakrit v povprečnih vrednostih.

Druga skupina znanstvenikov je bila v veliki meri vključena v evropski raziskovalni projekt *Accommodating Creative Knowledge – Competitiveness of European Metropolitan Regions within the Enlarged Union* (na primer Musterd in Murie 2010; Bontje s sodelavci 2011; Musterd in Gritsai 2012; Musterd in Kovács 2013). Ta skupina je zavzela precej kritično držo do teorije ustvarjalnega razreda in koncepta 3T. Eno njenih glavnih sporočil je, da v dobi ustvarjalnega gospodarstva uspeh mest in regij ne temelji le na individualnih veščinah posameznikov, temveč širše na **konceptu 4P**, ki vključuje kombinacijo preteklega razvoja (*pathways*), značilnosti kraja (*place*), osebnih povezav (*personal networks*) in politik (*policies*). Svojo raziskovalni agendo so razširili na celotno Evropo z obravnavo trinajstih metropolitanskih območij: Amsterdama, Barcelone, Birminghama, Budimpešte, Dublina, Helsinkov, Leipziga, Milana, Münchna, Poznana, Rige, Sofije in Toulousa. Razlike znotraj regij jih pri tem niso pretirano zanimale, čeprav trdijo, da se ustvarjalni ljudje ne zgoščajo zgolj v tradicionalnih mestnih središčih, temveč tudi v novih središčih na robu mest in globlje v regiji. Konkretnije, pripadniki ustvarjalnega jedra naj bi bili v večji meri osredotočeni v mestnih središčih, ustvarjalni profesionalci pa na robu mest in v obmestju (Bontje in Kepsu 2013). Ob raziskovanju dejavnikov prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi so ugotovili, da imajo poleg trdih in mehkih dejavnikov najpomembnejšo vlogo do tedaj prezrti dejavniki osebnih povezav. Ti vključujejo navezanost oseb na življenjsko okolje, ki je prepleteno z njihovim dotedanjim potekom življenja in se navezujejo predvsem na kraj rojstva, kraj zaključka najvišje stopnje izobrazbe

in kraj, kjer živijo družina in prijatelji. Temu sledijo razlogi, ki se na navezujejo na trde dejavnike, zlasti razpoložljivost delovnega mesta. Šele na koncu pridejo do izraza mehki dejavniki, kot so strpnost, odprtost, raznolikost in razpoložljivost mestnih dobrin. Podrobnejša analiza je vseeno razkrila, da mehki dejavniki nekoliko pridobijo na pomenu pri ljudeh, ki že dlje časa živijo v svojem kraju. To pomeni, da ne nastopajo v vlogi privabljanja ustvarjalnih ljudi v posamezno okolje, mu pa do določene mere pomagajo, da jih tam zadrži. Ob tem je analiza prostorske mobilnosti pokazala, da ustvarjalni ljudje v Evropi niso tako mobilni kot v Severni Ameriki (Martin-Brelot s sodelavci 2010).

Temeljna značilnost dosedanjih raziskav o dejavnih prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi je, da se večinoma opirajo bodisi na kvantitativne statistične podatke in njihove analize z uporabo objektivnih kazalnikov (predvsem raziskave v sklopu projekta *Technology, Talent and Tolerance in European Cities: A Comparative Analysis*) bodisi na kvalitativno metodologijo intervjujev in anket (predvsem raziskave v sklopu projekta *Accommodating Creative Knowledge – Competitiveness of European Metropolitan Regions within the Enlarged Union*), iz katerih je mogoče izpeljati subjektivno zaznavanje vprašanih, medtem ko primanjkuje tistih, ki bi sočasno kombinirale oba pristopa.

2.2.4 GEOGRAFSKE RAZISKAVE USTVARJALNOSTI V SLOVENIJI

Geografske raziskave ustvarjalnosti v Sloveniji nekoliko zaostajajo za tistimi v tujini. Pred deseti leti so se jih nekako sočasno lotili geografa Marjan Ravbar in Janez Malačič ter prostorski sociolog Zdravko Mlinar. Njihovi začetni prispevki prinašajo raznovrstne vsebine ter segajo na področje prostorskega in regionalnega razvoja, urbanističnega načrtovanja, dnevne mobilnosti delavcev in oblikovanja pokrajin kot druge ravni lokalne samouprave. Dela omenjenih avtorjev so ključnega pomena za nadaljnje razvijanje prostorskih, gospodarskih in družbenih vidikov ustvarjalnosti ter predstavljajo trdno podlago tudi pričujoči knjigi. V zadnjem času se z geografskimi razsežnostmi ustvarjalnosti intenzivneje ukvarjata predvsem geograf David Bole in prostorski sociolog Matjaž Uršič. Oba sta se vsebinsko nekoliko specializirala na področje tistih ustvarjalnih dejavnosti, ki se po teoriji ustvarjalnega razreda v veliki meri skladajo z najmanjšo skupino kulturnih ustvarjalcev (Kozina in Bole 2016a), prostorsko pa omejlja na območje Osrednjeslovenske regije.

V Sloveniji se je preizkušanja koncepta 3T prvi lotil Malačič (2007). Ob tem je po zgledu Floride in Tinaglijeve (2004), katerih delo predstavlja temelj za oblikovanje poznejšega globalnega kazalnika ustvarjalnosti (Florida, Mellander in King 2015), na primeru statističnih regij analiziral kazalnik ustvarjalnosti in njegove sestavne dele, kazalnike talenta, tehnologije in tolerantnosti. Ugotovil je, da je v Osrednjeslovenski regiji izrazito močna osredotočenost večine prvin ustvarjalnosti, razlika med središčem in drugimi regijami pa je, razen v redkih primerih, kot je Gorenjska, precej velika. Regije zahodne Slovenije kažejo višjo raven ustvarjalnosti od regij vzhodne Slovenije. Na podlagi svojih ugotovitev Malačič predlaga razdelitev Slovenije na šest do največ osem upravnih pokrajin, kar je skladno s strokovnimi podlagami, pripravljenimi tudi po drugih kriterijih (Ravbar 1997a; Plut 1999; Vrišer 1999a in 1999b; Pogačnik in Ravbar 2002; Lavtar 2004; Kozina 2010). Vzporedno z Malačičem je Mlinar (2008a; 2008b; 2013) predvsem na primeru Kopra, Slovenske Istre in Primorske nakazal potrebo in možnosti za vključevanje 3T koncepta v prostorsko in urbanistično načrtovanje. Skladno z njegovimi predlogi naj bi s kritičnim izpostavljanjem doslej spregledanih omejitev razširjali okvire integracije raznovrstnosti in s tem povečevali verjetnost za inovacije s prepletanjem sprememb v fizičnem in virtualnem prostoru integralnega, vseživljenjskega okolja.

Geografskih vidikov ustvarjalnosti pa se je doslej najbolj celovito in obsežno lotil Ravbar, tudi z nekaterimi sodelavci (Ravbar 2007a; 2007b; 2009a; 2009b; 2009c; 2011; 2012a; 2012b; Ravbar, Bole in Nared 2005; Ravbar in Bole 2007; Ravbar in Razpotnik Visković 2007; 2008; Ravbar in Kozina 2012). Rezultati raziskav se vežejo predvsem na prostorsko razporeditev ustvarjalnih ljudi glede na kraj bivanja in dela ter njihovo povezanost z gospodarskim razvojem. Podobno kot Malačič so ugotovili veliko zgoščenost v Osrednjeslovenski regiji, kjer je skoraj polovica od vseh delovnih mest v ustvarjalnih poklicih

v Sloveniji, čeprav je v njej »le« tretjina delovnih mest v državi. Hkrati je povsod drugod osredotočenost ustvarjalnih delovnih mest pod državnim povprečjem. Na zastopanost ustvarjalne delovne sile se močno vežejo naložbe kot eden pomembnih razvojnih dejavnikov. Njihova razporeditev v prostoru je skoraj identična. Primerjava med krajem bivanja in dela kaže na presežek ustvarjalnih delovnih mest nad ustvarjalnimi prebivalci izključno v Osrednjeslovenski regiji, kar povzroča tokove dnevne medregionalne mobilnosti. Razlike so še večje ob primerjavi podatkov na lokalni ravni, kjer izrazito izstopa Ljubljana kot »neto dobitnica« ustvarjalne delovne sile, primestne občine pa so »neto darovalke«. Pomembna ugotovitev je tudi, da imajo višjo stopnjo prostorske razpršenosti ustvarjalni ljudje glede na kraj bivanja, medtem ko so ustvarjalna delovna mesta bistveno bolj neenakomerno razporejena. Tovrstna nesorazmerja naj bi bila odraz razlik v kakovosti bivalnega okolja, ki jo v slovenskih razmerah utemeljuje predvsem neurejenost trga nepremičnin. Glede na stopnjo urbaniziranosti občin velika večina ustvarjalnih ljudi dela v mestih in tradicionalnih zaposlitvenih središčih oziroma urbaniziranih okoljih, medtem ko je ta delež na podeželju bistveno manjši. Zgoščenost je posebej izrazita v nastajajočih mestnih regijah in nekaterih (zaposlitvenih) središčih nacionalnega pomena (Ljubljana, Maribor, Celje, Kranj, Koper, Novo mesto, Nova Gorica, Velenje, Murska Sobota, Ptuj in Slovenj Gradec), s tem da naj bi bila kritična masa za pozitivne težnje v razvojnem preboju posamezne lokalne skupnosti oziroma občine najmanj 500 ustvarjalnih delovnih mest.

Novejši val raziskav s področja geografskih razsežnosti ustvarjalnosti se je vsebinsko nekoliko bolj specializiral na preučevanje ustvarjalnih dejavnosti, prostorsko pa omejil na Osrednjeslovensko oziroma Ljubljansko urbano regijo (Bole 2008a; Žaucer s sodelavci 2012; Murovec, Kavaš in Cerar 2014; Poljak Istenič 2015; Kozina in Bole 2016a in 2016b; Uršič 2016). Ustvarjalne dejavnosti skladno s teorijo ustvarjalnega razreda lahko v veliki meri povezujemo z ožjo skupino kulturnih ustvarjalcev. V sodobnem mestnem razvoju so pogosto uporabljene kot orodje za podporo izvajanja regeneracijskih strategij (Žaucer s sodelavci 2012). Podrobnejša obravna Osrednjeslovenske regije je pričakovana, saj so prejšnje raziskave jasno pokazale, da prav v njej prihaja do največjega zgoščanja ustvarjalnega kapitala pri nas. K zanimanju za to območje je s spodbujanjem raziskav pomembno prispeval tudi leta 2011 ustanovljeni Regionalni center kreativne ekonomije Regionalne razvojne agencije Ljubljanske urbane regije, čigar vizija je povečevanje ustvarjalnosti v javnem in zasebnem sektorju (RCKE 2016).

3 METODOLOGIJA

Raziskovanja življenjskega okolja ustvarjalnih ljudi v Sloveniji sem se lotil dvostopenjsko. V prvem koraku sem naredil analizo njihove prostorske razporeditve. Na ta način sem poizkušal odgovoriti na vprašanje, **kje v Sloveniji živijo ustvarjalni ljudje?** Ravbar in Bole (2007) sta tovrstno raziskavo že naredila na ravni statističnih regij in občin. Hkrati sta naredila tudi analizo z vidika stopnje urbanizacije, pri čemer sta kot merilo upoštevala stopnjo urbaniziranosti občin. V pričujoči raziskavi sem naredil korak naprej in razporeditev ustvarjalnih ljudi najprej analiziral glede na izbrano regionalizacijo Slovenije, nato pa še z vidika stopnje urbaniziranosti naselij. V obeh primerih sem primerjal podatke med letoma 2000 in 2011, s čimer sem dobil poglobljen vpogled v dinamiko poselitvenih procesov ustvarjalnih ljudi.

V drugem koraku sem z vrednotenjem dejavnikov prostorske razporeditve zasledoval odgovor na vprašanje, **zakaj ustvarjalni ljudje prebivajo v svojem kraju?** V ta namen sem oblikoval model dejavnikov, za katere je mogoče predvidevati, da imajo vpliv na prostorsko razporeditev ustvarjalnih ljudi. Pri tem sem z vsebinskega vidika prvenstveno izhajal iz temeljnih človekovih dejavnosti (bivanje, delo, izobraževanje, oskrba, prosti čas in promet), ki skladno s teoretskimi spoznanji socialne geografije celovito opredeljujejo življenjsko okolje posameznika ali skupine ljudi (glej podpoglavje 2.1.2). Vrednotenje dejavnikov sem najprej izvedel z analizo **objektivnih kazalnikov**, ki sem jih oblikoval na podlagi sekundarnih podatkov, nato pa še z analizo **subjektivnih kazalnikov**, kjer me je zanimalo zaznavanje bivanjskih preferenc ustvarjalnih ljudi, ki sem jih izmeril z anketiranjem.

Temeljna značilnost dosedanjih raziskav o dejavnikih življenjskega okolja ustvarjalnih ljudi je, da se večinoma opirajo bodisi na kvantitativne statistične podatke in njihove analize z uporabo objektivnih kazalnikov bodisi na kvalitativno metodologijo intervjujev in anket, iz katerih je mogoče izpeljati subjektivno zaznavanje vprašanih, medtem ko primanjkuje raziskav, ki kombinirajo oba pristopa (glej podpoglavje 2.2.3). To pomanjkljivost sem s hkratno analizo objektivnih in subjektivnih kazalnikov poizkušal odpraviti. Objektivnost in subjektivnost kazalnikov se po Krevsu (1998, 67 in 68) nanaša tako na način merjenja kot vsebino teh meritev.

Podatke za objektivne kazalnike sem pridobil iz razpoložljivih **zbirk prostorskih podatkov** (javne evidence, statistični registri, raziskovalne študije in podobno). Za nekatere so bili potrebni dodatni izračuni, ki sem jih naredil sam (za podrobnosti glej Kozina 2013b). Podatke za subjektivne kazalnike sem pridobil z **anketiranjem** širokega vzorca ustvarjalnih ljudi v Sloveniji. Zaradi metodoloških omejitev sem objektivne kazalnike lahko analiziral samo na ravni občin. Subjektivne kazalnike sem analiziral tako z vidika izbrane regionalizacije kot stopnje urbaniziranosti naselij. Zaradi metodoloških omejitev tipologija urbaniziranosti naselij, ki sem jo uporabil pri raziskovanju prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi, in tipologija urbaniziranosti naselij, ki sem jo uporabil za vrednotenje dejavnikov njihove prostorske razporeditve, nista identični. Natančnejša pojasnila v zvezi s tem so navedena v podpoglavju 3.3.2.

3.1 OPREDELITEV USTVARJALNIH LJUDI

Opredelitev ustvarjalnih ljudi z vsebinskega vidika povzemam po teoriji ustvarjalnega razreda (glej podpoglavje 2.2.3), ki ustvarjalne ljudi od ostalih razlikuje na podlagi njihovega poklica, ob tem pa dodatno razlikuje med pripadniki ustvarjalnega jedra (A), ustvarjalnimi profesionalci (B) in kulturnimi ustvarjalci (C) (preglednica 3). V tehničnem smislu sem si po zgledu metodologije evropskega raziskovalnega projekta *Technology, Talent and Tolerance in European Cities: A Comparative Analysis* (na primer Marlet in van Woerkens 2007; Clifton 2008; Rutten in Gelissen 2008; Boschma in Fritsch 2009; Andersen s sodelavci 2010) pomagal s Standardno klasifikacijo poklicev (SKP-V2 2012), ki temelji na Mednarodni standardni klasifikaciji poklicev (ISCO-88 2012).

Z namenom primerjave ustvarjalnih ljudi z drugimi sem dodatno opredelil in v višje kategorije razvrstil še preostale poklice iz SKP-V2, ki se jih navadno ne uvršča med ustvarjalne (preglednica 3). Ob tem sem se naslonil na sektorsko teorijo, ki v grobem razlikuje med kmetijskim, proizvodnim in storitvenim sektorjem

(Bole 2008b, 59–64). Ustvarjalni sektor v pričujočem primeru nastopa samostojno in enakovredno ostalim trem. Tako med kmetijske poklice spadajo tisti, ki so povezani s kmetijstvom, gozdarstvom, ribištvom in lovstvom, med proizvodne tisti, povezani z rudarstvom, gradbeništvom, predelovalnimi dejavnostmi ter oskrbo z elektriko, plinom in vodo, med storitvene pa tisti, ki se nanašajo na trgovino, gostinstvo, turizem, promet in zveze, javne, skupne in osebne storitve, finance, nepremičninske storitve, javno upravo, šolstvo in zdravstvo.

Preglednica 3: Opredeležitev ustvarjalnih in ostalih poklicnih skupin po Standardni klasifikaciji poklicev (SKP-V2 2012).

glavne skupine poklicev	ustvarjalne poklicne podskupine	skupine poklicev (koda)
ustvarjalni poklici	ustvarjalno jedro (A)	fiziki/fizičarke, kemiki/kemičarke in podobno (211) matematiki/matematičarke, statistiki/statističarke (212) informatiki/informatičarke in računalnikarji/računalničarke (213) strokovnjaki/strokovnjakinje tehnično-tehnoloških ved (214) biologi/biologinje, farmakologi/farmakologinje, agronomi/agronomke in podobno (221) zdravniki/zdravnice, zobozdravniki/zobozdravnice, veterinarji/veterinarke, farmacevti/farmaceutke in podobno (222) strokovnjaki/strokovnjakinje za univerzitetno, visokošolsko in višješolsko izobraževanje (231) strokovnjaki/strokovnjakinje za srednješolsko izobraževanje (232) strokovnjaki/strokovnjakinje za predšolsko in osnovnošolsko vzgojo in izobraževanje (233) strokovnjaki/strokovnjakinje za vzgojo in izobraževanje oseb s posebnimi potrebami (234) drugi strokovnjaki/druge strokovnjakinje za vzgojo in izobraževanje (235) arhivarij/arhivarke, knjižničarji/knjižničarke in podobno (243) strokovnjaki/strokovnjakinje družbenih ved (244) drugi strokovnjaki/druge strokovnjakinje v javni upravi (247) cariniki/carinice, davkarji/davkarice, referenti/referentke za socialno varnost in podobno (344)
	ustvarjalni profesionalci (B)	zakonodajalci/zakonodajalke, visoki uradniki/visoke uradnice, menedžerji/menedžerke (1) strokovnjaki/strokovnjakinje za zdravstveno nego (223) strokovnjaki/strokovnjakinje za poslovanje (241) pravni strokovnjaki/pravne strokovnjakinje (242) tehniko/tehnične tehničnih strok (31) tehniko/tehnične in asistenti/asistentke v zdravstvu, biomedicini, biologiji, biotehniko in podobno (32) komercialni ter finančni posredniki in zastopniki/komercialne ter finančne posrednice in zastopnice in podobno (341) posredniki/posrednice za poslovne storitve in podobno (342) poslovnoupravni, pravni in finančni strokovni sodelavci, knjigovodje/poslovnoupravne, pravne in finančne strokovne sodelavke, knjigovodkinje in podobno (343) policijski preiskovalci/policijske preiskovalke in podobno (345) strokovni sodelavci/strokovne sodelavke za socialno delo (346)
	kulturni ustvarjalci (C)	umetniški ustvarjalci/umetniške ustvarjalke, poustvarjalci/poustvarjalke in podobno (245) poklici za kulturno, razvedrilno in športno dejavnost (347) modeli in podobno (521)

storitveni poklici	vojaški poklici (0) strokovnjaki/strokovnjakinje za logistiko, tehnologijo prometa, organizacijo in varnost pri delu in podobno (215) poklici verskih delavcev/delavk (246) pomočniki/pomočnice vzgojiteljev/vzgojiteljic, inštruktorji/inštruktorice, učitelji/učiteljice praktičnega pouka in podobno (33) člani/članice samostanske skupnosti, duhovnikov pomočniki/duhovnikov pomočnice in podobno (348) uradniki/uradnice (4) poklici za storitve (51) prodajalci/prodajalke v trgovinah, na stojnicah, po domovih, demonstratorji/demonstratorke (522) pleskarji/pleskarke in podobno (741) kovinarji/kovinarke, strojni mehaniki/strojne mehaničarke in podobno (72) finomehaniki/finomehaničarke, rokodelci/rokodelke, tiskarji/tiskarke in podobno (72) poklici za neindustrijski način dela (79) drugi poklici za neindustrijski način dela (74) vozniki/voznice, upravljavci/upravljalke transportnih naprav in premičnih strojev (83) poklici za preprosta prodajna, storitvena in komunalna dela (91) delavci/delavke za preprosta prekladalna in transportna dela (933)
proizvodni poklici	rudarji/rudarke, gradbinci/gradbinke in podobno (71) upravljavci/upravljalke procesnih strojev in naprav (81) upravljavci/upravljalke strojev za proizvodnjo izdelkov in sestavljalci/sestavljalke izdelkov (82) delavci/delavke za preprosta rudarska, gradbeniška dela in podobno (931) delavci/delavke za preprosta dela v predelovalnih dejavnostih (932)
kmetijski poklici	kmetovalci/kmetovalke, gozdarji/gozdarke, ribiči/ribičke, lovci/lovke (6) delavci/delavke za preprosta kmetijska, gozdarska, lovška, ribiška dela in podobno (921)
neznano	poklici za preprosta dela (999)

SKP-V2 je obvezen nacionalni standard, ki se uporablja pri evidentiranju, zbiranju, obdelovanju, analiziranju, posredovanju in izkazovanju podatkov, pomembnih za spremljanje stanj in gibanj na trgu dela v Republiki Sloveniji. Konkretnije se uporablja za razvrščanje dela v poklice v uradnih oziroma administrativnih zbirkah podatkov (evidence, registri, zbirke podatkov) in v statističnih raziskovanjih, s čimer se zagotavljajo konsistentni podatki za statistično, analitsko in raziskovalno spremljanje poklicne sestave aktivnega prebivalstva ter povpraševanja po delu. Temelji na mednarodni standardni klasifikaciji poklicev (ISCO-88), ki jo je kot mednarodni standard v Resoluciji III na 14. mednarodni konferenci statistike dela leta 1987 sprejela Mednarodna organizacija dela (*International Labour Organisation*, ILO). Za tekoče vzdrževanje SKP-V2 in njeno usklajevanje z mednarodnimi standardi je zadolžen Statistični urad Republike Slovenije (SURS).

Po opredelitvi SKP-V2 je poklic statistično-analitična kategorija, v katero se razvršča delo, sorodno po vsebini in zahtevnosti, in ki ga je praviloma opravljala, ga opravlja ali bi ga lahko opravljala ena oseba. Ob tem SKP-V2 dodaja pojasnila glede pojmovanja poklica nekoč in danes. Trdno zakoreninjeno pojmovanje poklica v Sloveniji je enačilo poklic s strokovnim nazivom po končanem šolanju. V tem smislu je bil poklic nekaj, kar si je oseba pridobila s šolanjem, in to jo je kot njena osebna značilnost spremljalo ves čas. V večinoma netržnem, socialističnem gospodarstvu nekdanje Jugoslavije z visoko stopnjo zaposlenosti je mnogo zaposlenih vrsto let, največkrat pa kar celo delovno dobo, opravljal enako delo na istem delovnem mestu. Zato razlikovanje med strokovno izobrazbo in delom, ki ga nekdo opravlja,

ni bilo pomembnejši analitični problem. S preobrazbo slovenskega gospodarstva pod vplivom tržnih zakonitosti se številna delovna mesta zapirajo. Postopoma se pojavljajo nova dela, posamezniki pa so čedalje pogostejše prisiljeni menjati zaposlitve in s tem velikokrat tudi poklic. Tako tudi iz dejanskih razmer izhaja nujna potreba po razlikovanju dveh pojmov: strokovne kvalifikacije oziroma v ožjem smislu naziva po končani šoli ter poklica kot vrste dela, ki ga opravlja posameznik. Po končanem izobraževalnem programu določene stopnje izobraževanja posameznik pridobi naziv poklicne oziroma strokovne izobrazbe in ne poklic. Skladno s konceptom klasifikacije pa se posameznika razvrsti v poklic oziroma skupino poklicev glede na zahtevnost, kompleksnost, vrsto in druge značilnosti nalog in dolžnosti, ki jih pri svojem delu opravlja. Poklicna usmeritev izobraževanja je torej nekaj drugega kot sam poklic na trgu dela, in slednjega ni mogoče enostavno enačiti z nazivom poklicne oziroma strokovne izobrazbe.

Splošno opredeljeno je SKP-V2 orodje, s katerim se podatke o vrsti in zahtevnosti dela po sistemu natančno opredeljenih kriterijev razvršča v točno določene poklice, te pa v klasifikacijski sistem skupin poklicev, ki ima hierarhično strukturo. Poklici se združujejo oziroma razdružujejo v skupine poklicev na štirih ravneh. Poklicne skupine imajo nazive in kode. Najvišja raven je glavna skupina poklicev z enomestno kodo, sledijo podskupine poklicev z dvomestno kodo, področne skupine s trimestno kodo, enote področnih skupin s štirimestno kodo in znotraj teh poklici s sedemestno kodo. Temeljna koncepta, ki določata kriterije za razvrščanje poklicev in klasifikacijski sistem SKP-V2, sta koncept dela in koncept znanja.

1. Koncept dela: temeljna enota klasifikacije je delo, opredeljeno kot skupek nalog in dolžnosti, ki jih (jih je ali bi jih lahko) opravlja ena oseba. Niz del, katerih poglavitne naloge in dolžnosti so zelo podobne, tvori poklic.

2. Koncept znanja: znanje, opredeljeno kot sposobnost opravljanja nalog in dolžnosti v okviru določenega dela, ima dve razsežnosti. Prva je raven znanja, ki je neposredna zahteva kompleksnosti ter obsega nalog in dolžnosti, druga pa posebnost oziroma vrsta znanja, ki jo zahtevajo konkretno področje dela, uporabljeno orodje in naprave, predmeti dela ter vrsta izdelkov in storitev kot rezultat opravljenega dela. Na konceptu znanja temelji združevanje poklicev v poklicne skupine. Hierarhično pozicijo poklica oziroma njegovo uvrščenost v glavno poklicno skupino določa raven znanja, pozicijo poklica znotraj glavne skupine pa vrsta znanja. Znanje je lahko pridobljeno na formalen ali neformalen način. Pri tem velja poudariti, da so pri razvrščanju pomembne le značilnosti, povezane neposredno z delom, ne pa tudi značilnosti osebe, ki to delo opravlja, saj ima lahko oseba v posameznem konkretnem zaposlitvenem primeru višjo ali nižjo raven znanja od predpostavljene za opravljanje določenega poklicnega dela. V SKP-V2 so opredeljene štiri ravni znanja, ki so praviloma potrebne za opravljanje del in nalog večine poklicev, razvrščenih v posamezno skupino poklicev. Te ravni znanja so opredeljene s programi izobraževanja oziroma stopnjami šolske izobrazbe v slovenskem izobraževalnem sistemu.

Ob koncu opredeljevanja ustvarjalnih ljudi želim zavzeti stališče, da je izbor poklicev po navedenem sistemu le eden od približkov opisovanja ustvarjalnosti kot izredno kompleksnega področja. Ta je lahko sestavni gradnik vsakega poklica, čeprav je pri nekaterih poklicih ta prvina pomembnejša, pri drugih pa nekoliko manj izrazita. Na tem mestu zato pritrjujemo besedam pesnika Toneta Pavčka, ki je v svoji pesmi z naslovom *Poklici* zapisal takole:

»Kakšen poklic imaš, je vseeno.

Vsi poklici so enako visoko.

A važno je, da delaš pošteno

in ne samo z levo roko.«

3.2 ANALIZA PROSTORSKE RAZPOREDITVE USTVARJALNIH LJUDI

Prostorsko razporeditev ustvarjalnih ljudi sem analiziral z vidika izbrane regionalizacije Slovenije in stopnje urbaniziranosti naselij. V nadaljevanju podrobneje predstavljam uporabljeno bazo podatkov, obe navedeni prostorski ravni in tehnike analiziranja.

3.2.1 ZBIRKA PODATKOV

Podatki o prostorski razporeditvi ustvarjalnih ljudi v Sloveniji so prevzeti iz **Statističnega registra delovno aktivnega prebivalstva** (SRDAP 2012), ki ga vodi SURS. SRDAP se dopolnjuje oziroma osvežuje s podatki iz obrazcev M, to je Prijave podatkov v pokojninsko in invalidsko ter zdravstveno zavarovanje, zavarovanje za starševsko varstvo, zavarovanje za primer brezposelnosti in o sklenitvi delovnega razmerja (M-1, M-2, M-3, M-3A, M-DČ). **Aktivno prebivalstvo** v Sloveniji sestavljajo delovno aktivno prebivalstvo in registrirane brezposelne osebe, **delovno aktivno prebivalstvo** pa zaposlene in samozaposlene osebe. **Zaposlene osebe** so osebe, ki so v delovnem razmerju **pri pravnih osebah** (pri podjetju, družbi, zavodu, drugi organizaciji; pri podružnicah tujih poslovnih subjektov; izvoljeni ali imenovani nosilci javne ali družbene funkcije; matere z otrokom, ki delajo po posebnih predpisih; lastniki podjetij, ki jih osebno vodijo, in niso zavarovani iz drugega naslova; od 1. 1. 1999 udeleženci javnih del; od 12. 1. 2004 vojaki na prostovoljnem služenju vojaškega roka) in **pri fizičnih osebah** (pri samostojnih podjetnikih posameznikih; pri osebah, ki opravljajo poklicno dejavnost kot edini glavni poklic; pri osebah, ki uporabljajo dopolnilno delo drugih ljudi). **Samozaposlene osebe** so fizične osebe, ki opravljajo gospodarsko ali pridobitno dejavnost (samostojni podjetniki posamezniki), osebe, ki opravljajo poklicno dejavnost kot edini ali glavni poklic (na primer odvetniki, samostojni raziskovalci, duhovniki in podobno) ter vrhunski športniki in šahisti. Kmetje sicer niso vključeni med samozaposlene osebe, vendar so del delovno aktivnega prebivalstva. Vir podatkov o njihovem številu je **Anketa o delovni sili** (ADS 2012), ki se v Sloveniji izvaja od leta 1993 oziroma četrtno od leta 1997. ADS je skladna z navodili Mednarodne organizacije za delo in EUROSTAT-a, zato so izsledki tega raziskovanja mednarodno primerljivi. Od leta 2002 se za ugotavljanje porazdelitve kmetov po občinah in statističnih regijah uporabljajo podatki iz Popisa kmečkih gospodarstev 2000. Pred tem so se za izračun deležev kmetov v posameznih teritorialnih enotah uporabljali podatki iz Popisa prebivalstva leta 1991. Z letom 2002 je SURS število kmetov začel napovedovati na podlagi modela ARIMA. Pri oblikovanju modela za leto 2010 se je upoštevalo četrtno podatke o kmetih iz ADS za obdobje od prvega četrtnja 2000 do četrtega četrtnja 2009. Do leta 2009 drugih vplivov (delovni dnevi, osamelci in podobno) niso bili upoštevani, z letom 2010 pa se je začelo upoštevati vpliv sezone in osamelce (Divjak s sodelavci 2010). Vse osebe v SRDAP-u so stare najmanj 15 let in delajo na območju Republike Slovenije. Med delovno aktivno prebivalstvo se ne šteje oseb, ki delajo po podjemni pogodbi (pogodbi o delu), avtorski pogodbi ali za neposredno plačilo, oseb, poslanih na delo v tujino (detaširani delavci), vajencev, oseb, ki delajo pri tujih diplomatskih in konzularnih predstavništvih na območju Republike Slovenije, ter oseb, ki so zaposlene ali samozaposlene (obmejni delavci) in so zavarovane pri tujem nosilcu zavarovanja. Delovno razmerje je lahko sklenjeno za določen ali nedoločen čas oziroma za polni ali skrajšan delovni čas.

Podatki SRDAP-a imajo nekatere pomanjkljivosti, na katere je treba opozoriti. Prva je, da dajalci podatkov pri razvrščanju oseb po poklicih ne upoštevajo vselej temeljnih načel razvrščanja in da (posebej pri ustvarjalnih poklicih) niso dovolj natančni. Pogosto jih razvrščajo po nazivih ali statusu, ne pa po prevladujoči naravi dela, ki ga dejansko opravljajo (Ravbar in Bole 2007, 70 in 71). Druga pomanjkljivost se nanaša na netočnost podatkov o prebivališču delovno aktivnega prebivalstva. Po grobi oceni namreč zaradi različnih razlogov okrog 10 % prebivalcev Slovenije dejansko ne prebiva na uradnem naslovu stalnega prebivališča (Gabrovec in Bole 2009, 18).

3.2.2 PROSTORSKA RAVEN

Analizo prostorske razporeditve sem izvedel na dveh prostorskih ravneh, za kateri lahko domnevamo, da odražata pomembne razlike v obsegu in osredotočenosti ustvarjalnih ljudi. Nanašata se na regionalizacijo Slovenije na osem funkcijskih regij in tipologijo stopnje urbaniziranosti naselij. Ob določitvi prostorskih ravni raziskovanja je treba opozoriti, da se slovenski kontekst močno razlikuje od konteksta večine dosedanjih geografskih raziskav ustvarjalni ljudi – to je ameriškega oziroma zahodno-

severnovevropskega tipa – po katerih se pričujoča raziskava v izhodišču zgleduje. V mislih imam predvsem merilo. Medtem ko večina tujih raziskav kot temeljno prostorsko enoto raziskovanja uporablja metropolitansko regijo, se v Sloveniji lahko opremo le na nižje ravni, saj pri nas z izjemo Ljubljanske regije metropolitanskih območij ni.

3.2.2.1 Izbrana regionalizacija

Regionalne razlike v razporeditvi ustvarjalnih ljudi sem raziskal na podlagi regionalizacije Slovenije na osem funkcijskih regij (slika 4). Glavni razlog tovrstne izbire je, da se v različnih strokovnih podlagah regionalna delitev naše države na osem funkcijskih regij neposredno ali posredno omenja oziroma predlaga kot ena najustreznejših različic členitve Slovenije na pokrajine kot druge ravni lokalne samouprave (Ravbar 1997a; Plut 1999; Vrišer 1999a in 1999b; Pogačnik in Ravbar 2002; Lavtar 2004; Malačič 2007; Kozina 2010). Razdelitev Slovenije na manjše število večjih pokrajin je skladna tudi z izsledki najnovejše obsežnejše raziskave s področja regionalizacije Slovenije *Funkcionalne regije – izziv prihodnjega razvoja Slovenije* (Zavodnik Lamovšek 2011, 5 in 94) in s študijo ocene stanja v prostoru Slovenije, ki jo izvaja Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD Territorial Reviews: Slovenia 2011). Na ta način lahko pričujoča raziskava služi tudi kot ena od strokovnih podlag potencialne upravne razdelitve Slovenije na pokrajine kot vmesne ravni med občinami in državo.

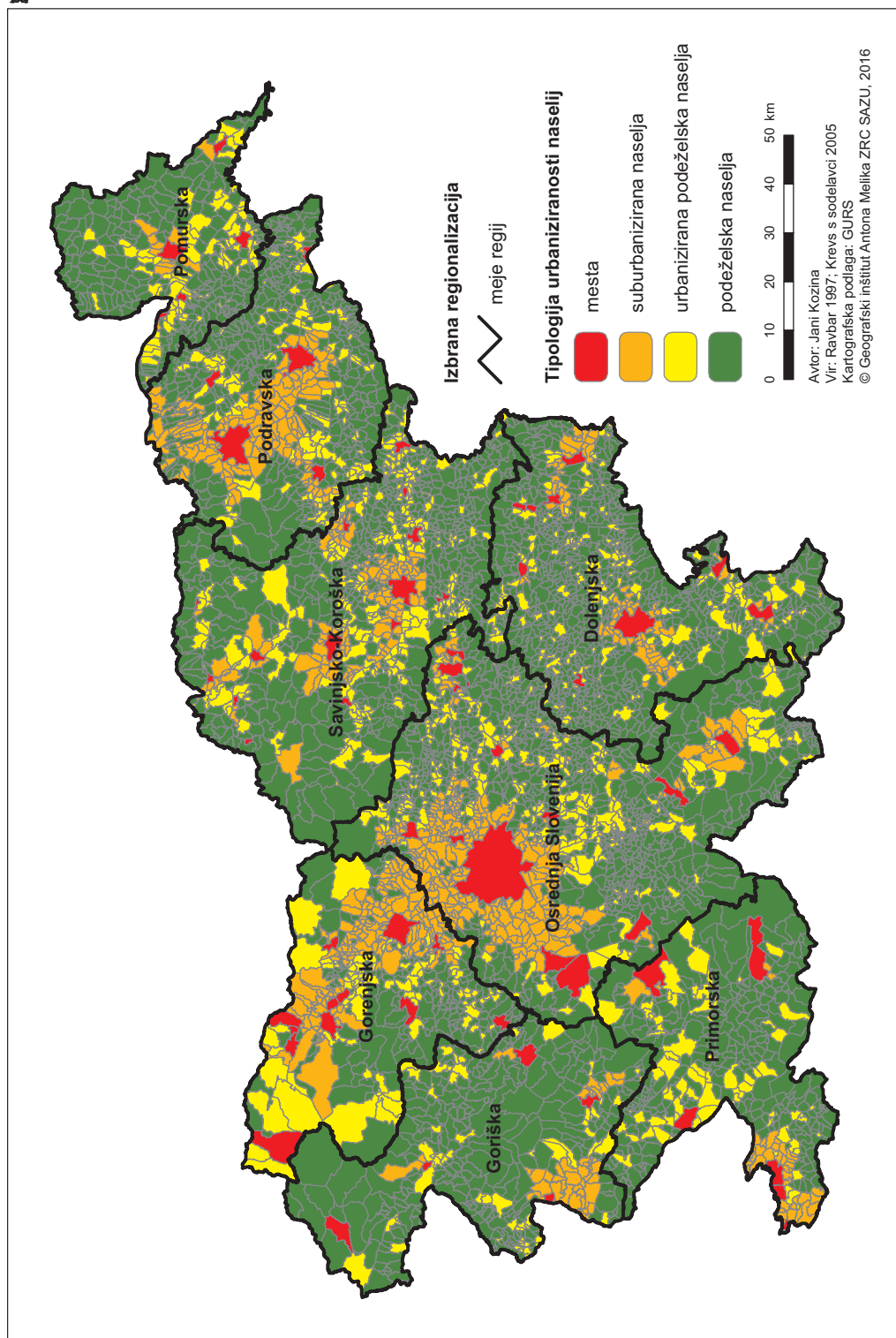
Drugi pomemben razlog tovrstne izbire regionalizacije Slovenije je, da se njene meje v dobršni meri ujemajo z mejami dnevne mobilnosti delavcev (Bole 2004). To pomeni, da znotraj teh regij večina delovno aktivnega prebivalstva opravlja svoje temeljne funkcije (bivanje, delo, oskrba, promet...). Z njihovimi mejami je torej do določene mere prostorsko opredeljeno/zamejeno življenjsko okolje delovno aktivnih prebivalcev in med njimi ustvarjalnih ljudi kot temeljne ciljne skupine raziskave.

Prednost členitve Slovenije na osem regij je njihova večja gospodarska moč, lažje reševanje prostorskih, infrastrukturnih in ekoloških problemov, primerljivost z evropskimi regijami, podobnost z upravnimi okoliši v javni upravi, maloštevilna in cenejša uprava ter pričakovani družbeno-gospodarski razvoj, ki s sodobnim družbenim in tehničnim napredkom poteka v korist večjih ozemeljskih enot. Velike regije bi tudi lažje kljubovale napredujoči globalizaciji in bi bolj ustrezale merilom dodeljevanja finančnih sredstev Evropske unije. Slabost tovrstne upravne razdelitve so šibkejši stiki med občani in javno upravo, vprašljivost skupnih interesov na tako obsežnih ozemljih, zapostavljanje lokalnih in mikroregionalnih pobud ter odtujenost uprave. Starejši predlogi regionalizacije Slovenije na osem regij so Koroško običajno vključevali v Podravske regijo, medtem ko jo novejša pobude uvrščajo k Savinjski regiji, ker bi se s tem okrepilo prečno razvojno smer oziroma 3. razvojno os (Vrišer 1999a, 118). Zaradi tega sem za namene

Preglednica 4: Število in delež prebivalcev slovenskih regij leta 2011 (medmrežje 1).

regija	število prebivalcev (N)	delež prebivalcev (%)
Primorska	146.346	7,1
Goriška	119.146	5,8
Gorenjska	203.427	9,9
Osrednja Slovenija	625.181	30,5
Dolenjska	181.605	8,9
Savinjsko-Koroška	332.220	16,2
Podravska	323.119	15,8
Pomurska	119.145	5,8
Slovenija	2.050.189	100,0

Slika 4: Izbrana regionalizacija in tipologija stopnje urbaniziranosti naselij v Sloveniji. ► str. 37

pričujoče raziskave Koroško priključil k Savinjski regiji in dobljeno prostorsko enoto poimenoval Savinjsko-Koroška regija.

Po velikosti oziroma številu prebivalcev je med vsemi regijami največja Osrednja Slovenija, kjer živi slaba tretjina prebivalcev države. Zavodnik Lamovškova in sodelavci (2011, 19) Ljubljansko regijo na podlagi nekaterih mednarodnih študij (ESPON in Urban Audit) kot edino pri nas uvrščajo med metropolitanske. V Savinjsko-Koroški in Podravski regiji živi skoraj polovica manj prebivalcev kot v Osrednji Sloveniji, medtem ko so preostale regije še manjše. Po tem kriteriju sta najmanjši Goriška in Pomurje (preglednica 4).

3.2.2.2 Tipologija stopnje urbaniziranosti naselij

Tipologijo stopnje urbaniziranosti naselij v Sloveniji smo povzeli po raziskavi Ravbarja (1997a), ki so jo leta 2005 posodobili Krevs in sodelavci (2005), saj je v času od njenega nastanka prišlo do precejšnjih sprememb naselij (nastanek novih, ukinitve starih, spremembe njihovih ozemelj in podobno). Ob tem je treba poudariti, da je stopnja urbaniziranosti časovno spremenljiva kategorija. Glede na to, da v analitičnem delu obravnavam razporeditev ustvarjalnih ljudi po naseljih bivanja v letih 2000 in 2011, prihaja v prikazu stopnje njihove urbaniziranosti do rahlih odstopanj od dejanskega stanja, saj se je v tem obdobju stopnja urbaniziranosti nekaterih naselij v določeni meri spremenila.

Po ugotovitvah Razpotnik Viskovičeve (2012, 52) je prve raziskave in izbore kazalnikov za ugotavljanje stopnje urbaniziranosti v slovenskem prostoru objavil Klemenčič (1953), ki se je osredotočil na urbanizacijo v okolici Kamnika, pri tem pa upošteval gostoto poselitve in pozidave, dinamiko demografskih in ekonomskih značilnosti ter njihovo prepletanje. Ista avtorica navaja, da sta se v šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja s tematiko urbanizacije ukvarjala še dva geografa, Igor Vrišer in Vladimir Kokole, ki sta oblikovala sestavljene kazalnike oziroma kazalnike za opredelitev strukture naselij, pri katerih sta upoštevala delež kmečkega prebivalstva, zaposlitveno sestavo nekmečkega prebivalstva, rast števila prebivalcev, velikost gospodinjstev in podobno.

Zadnjo temeljito in celovito raziskavo urbaniziranosti naselij v Sloveniji je opravil že omenjeni Ravbar (1997a in 1997b). V njej je uporabil socialnogeografske, fiziognomske, strukturne in funkcijske kriterije. Njihov izbor je bil prilagojen statistično merljivim kazalnikom, ki so na eni strani enostavni in razmeroma lahko razumljivi, na drugi pa poskušajo celovito zajeti vse najpomembnejše značilnosti sodobne urbanizacije. Zasnovani so bili tako, da je z njimi mogoče hkrati ovrednotiti več pojavov, tiste, ki so povezani z doseženo stopnjo urbaniziranosti, in tiste, ki s svojim spreminjanjem odsevajo potek procesa. Ob njihovem izboru se je avtor naslonil na tiste kazalnike, ki izražajo geografske sestavine temeljnih življenjskih funkcij človekovega delovanja, predvsem bivanja in dela. Z njimi je želel opozoriti na vsaj tri razsežnosti, ki jih prinaša urbanizacija: spremembe v fizičnem razvoju naselij, spremembe v socialni

Preglednica 5: Uporabljeni kazalniki za izdelavo tipologije urbaniziranosti naselij v Sloveniji (Ravbar 1997a).

skupina kazalnikov	kazalniki
socialnogeografski	velikost aglomeracije gibanje in gostota prebivalstva delež priseljenega (odselnjenega) prebivalstva oziroma selitveni saldo
fiziognomski	dinamika stanovanjske gradnje delež individualnih hiš od skupnega stanovanjskega fonda
strukturni	seštevek števil prebivalcev in delovnih mest na enoto površine
funkcijski	gospodarske in druge vezi med prebivajočimi in zaposlenimi prometne povezave ali dnevna migracija zaposlenih

Preglednica 6: Število in delež naselij ter prebivalcev leta 2011 (Podatki o številu prebivalcev po naseljih ... 2012) glede na originalno tipologijo urbaniziranosti naselij (Ravbar 1997a; Krevs s sodelavci 2005) in lastno, poenostavljeno tipologijo urbaniziranosti naselij.

originalna tipologija urbaniziranosti naselij	stopnja urbaniziranosti	lastna, poenostavljena tipologija urbaniziranosti naselij	naselja		prebivalci	
			N	%	N	%
1. mesta		1. mestna naselja	70	1,2	879.462	42,9
2. ožja suburbanizirana območja	nad 75 %	2. suburbanizirana naselja	932	15,5	459.474	22,4
3. močno urbanizirana območja naselij	nad 75 %					
4. A. izolirana, vendar močno urbanizirana žarišča v podeželski pokrajini	nad 75 %					
5. izrazito urbanizirana območja naselij	61–75 %	3. urbanizirana podeželska naselja	1148	19,0	305.058	14,9
6. urbanizirana podeželska območja naselij	55–60 %					
7. polurbanizirana – prehodna območja naselij	50–55 %	4. podeželska naselja	3881	64,4	406.195	19,8
8. ostala podeželska območja naselij	pod 50 %					

strukturi območij in posredno še na spremembe v sistemu kulturnih vrednot, ki jih prinaša novi, obmestno naravnani način življenja, spodbujen z urbanizacijo (preglednica 5). Ravbar se zaveda, da bi bil lahko izbor kazalnikov ustrežnejši, še posebej pri ugotavljanju obremenjevanja pokrajine zaradi urbanizacije. Za bolj celostno oceno dosežene stopnje urbaniziranosti bi bilo smiselno vključiti še kazalnike, ki se nanašajo na prometne tokove in infrastrukturno opremljenost, na primer ceno zemljišč, lastništvo in tip stanovanjskih zgradb ter stopnjo infrastrukturne opremljenosti.

Ravbar (1997a) je s pomočjo naštetih kazalnikov vsem naseljem v Sloveniji določil stopnjo urbaniziranosti in jih razdelil v sedem tipov in en podtip (mesta, ožja suburbanizirana naselja, močno urbanizirana podeželska naselja, izolirana, vendar močno urbanizirana žarišča v podeželski pokrajini, izrazito urbanizirana območja naselij, urbanizirana podeželska območja naselij, polurbanizirana – prehodna območja naselij in ostala podeželska območja naselij). Zaradi večje preglednosti sem tipologijo nekoliko poenostavil, tako da sem podobne tipe med seboj združil. S tem sem na novo oblikoval štiri skupine naselij, in sicer mestna naselja, suburbanizirana naselja, urbanizirana podeželska naselja in podeželska naselja (preglednica 6).

Kratka analiza je pokazala, da daleč največ prebivalcev Slovenije (42,9 %) živi v mestih, čeprav je teh le dober odstotek od vseh naselij. Dobra petina (22,4 %) jih živi na suburbaniziranih območjih mest, slaba sedmina (14,9 %) v urbaniziranih podeželskih naseljih in skoraj petina (19,8 %) v podeželskih naseljih, ki zavzemajo približno dve tretjini ozemlja celotne Slovenije. Prostorska razporeditev naselij glede na tip urbaniziranosti je prikazana na sliki 4.

3.2.3 TEHNIKE ANALIZIRANJA

Pri analiziranju prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi v Sloveniji sem se osredotočil na medregionalne in znotrajregionalne razlike ter razlike med tipi urbaniziranosti naselij in znotraj tipov urbaniziranosti naselij. V vseh primerih sem za kontrolno skupino uporabil celotno delovno aktivno prebivalstvo,

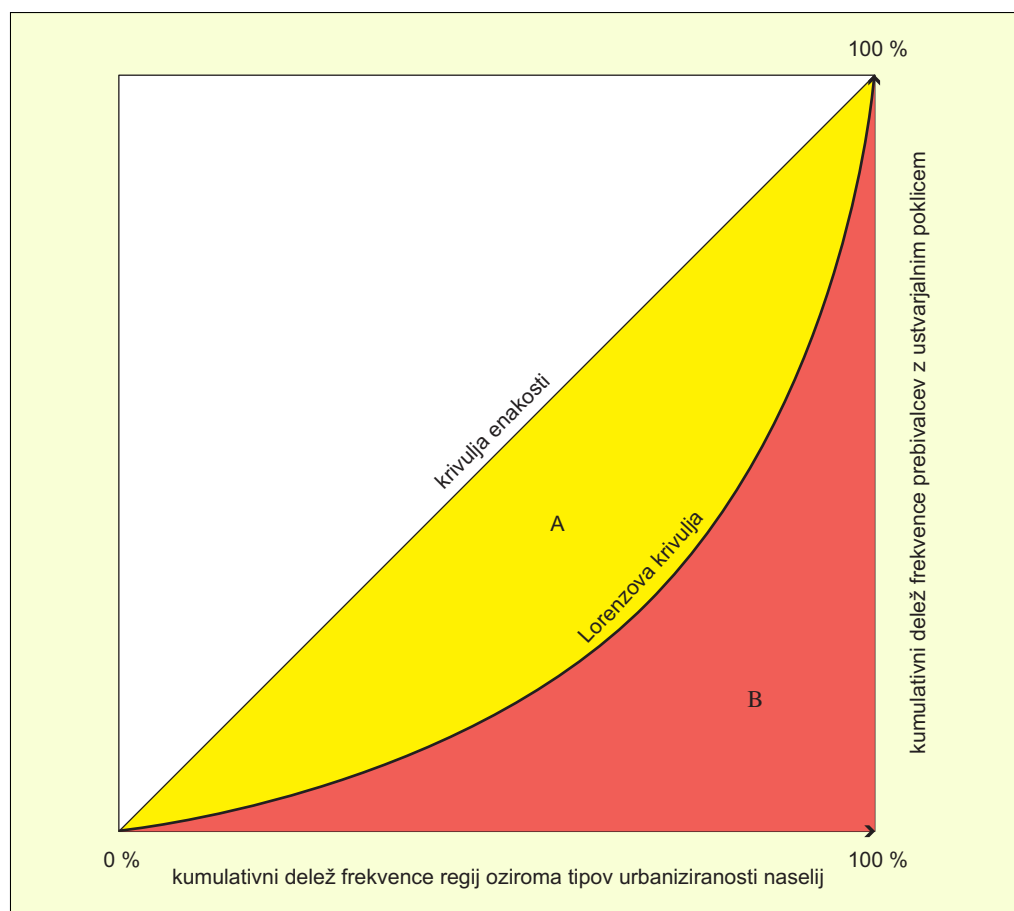
zanimale pa so me tudi primerjave med posameznimi ustvarjalnimi podskupinami, ustvarjalnim jedrom (A), ustvarjalnimi profesionalci (B) in kulturnimi ustvarjalci (C).

Za ugotavljanje **medregionalnih razlik** in **razlik med tipi urbaniziranosti naselij** sem uporabil naslednje tehnike analiziranja:

- strukturne deleže;
- Lorenzove krivulje in Ginijeve koeficiente ter
- lokacijske koeficiente.

Podatke o lokaciji ustvarjalnih ljudi po regijah oziroma tipih urbaniziranosti naselij sem najprej prikazal s pomočjo **strukturnih deležev** (v odstotkih). S tem sem ugotavljal število oziroma delež ustvarjalnih ljudi, ki prebivajo v posameznih regijah oziroma tipih urbaniziranosti naselij.

Neenakost prostorske razporeditve prebivalcev z ustvarjalnim poklicem med regijami oziroma tipi urbaniziranosti naselij sem nazorneje ponazoril z uporabo **Lorenzovih krivulj** in **Ginijevih koeficientov**. Lorenzova krivulja se ponavadi uporablja za grafično prikazovanje neenakosti razporeditve dohodka in premoženja med prebivalci (Gastwirth 1972; Krevs 2002; Abdalla in Hassan 2004), vendar se jo lahko koristi tudi za druge namene. Lorenzov grafikon v mojem primeru na abscisni osi prikazuje kumulativni delež frekvence regij oziroma tipov urbaniziranosti naselij, ki so rangirani po številu ustvarjalnih ljudi

Slika 5: Primer Lorenzovega grafikona (prirejeno po Cowellu 2009, 22).

tako, da je regija oziroma tip urbaniziranosti naselij z najmanjšim številom ustvarjalnih ljudi rangiran kot prvi, regija oziroma tip urbaniziranosti naselij z največjim številom pa kot zadnji. Ordinatna os Lorenzovega grafikona prikazuje kumulativni delež frekvenca ustvarjalnih ljudi. Diagonala grafikona predstavlja popolnoma enako razporeditev, kar pomeni, da bi v tem primeru v vsaki regiji oziroma tipu urbaniziranosti naselij živelo enako število ustvarjalnih ljudi, Lorenzova krivulja pa predstavlja dejansko razporeditev preučevane populacije. Bolj kot se Lorenzova krivulja približa diagonalni grafikona, bolj je razporeditev ustvarjalnih ljudi med regijami oziroma tipi urbaniziranosti enakomerna (slika 5).

Iz Lorenzovega grafikona se lahko izvede Ginijev koeficient (G), ki je atevilski kazalnik neenakosti razporeditve določenega pojava, v mojem primeru ustvarjalnih ljudi med regijami oziroma tipi urbaniziranosti naselij. Opremljen je kot razmerje med površino A in površino $A + B$ na sliki 5 (Cowell 2009, 25 in 26). Izračuna se ga torej po naslednji enačbi (1):

$$G = \frac{S(A)}{S(A + B)} \quad (1)$$

Po Cowellu (2009, 109 in 110) lahko iz enačbe (1) izpeljemo naslednjo enačbo za izračun Ginijevega koeficienta (2), kjer $y_{(1)}$ predstavlja največje število ustvarjalnih ljudi med vsemi regijami oziroma tipi urbaniziranosti naselij, $y_{(2)}$ drugo največje število in tako naprej do $y_{(n)}$, ki je najmanjše število ustvarjalnih ljudi med regijami oziroma tipi urbaniziranosti naselij:

$$G = \frac{2}{n^2 \bar{y}} \left[y_{(1)} + 2y_{(2)} + 3y_{(3)} + \dots + ny_{(n)} \right] - \frac{n+1}{n} \quad (2)$$

Ginijev koeficient zavzema vrednosti od 0 do 1, pri čemer velja, da nižji, kot je koeficient, bolj enakomerna je razporeditev, in višji kot je koeficient, bolj je neenakomerna. Število 0 predstavlja popolno enakost (v vsaki regiji oziroma tipu urbaniziranosti naselij je enako število ustvarjalnih ljudi), število 1 pa popolno neenakost (vsi ustvarjalni ljudje so osredotočeni samo v eni regiji oziroma tipu urbaniziranosti naselij).

Neenakost prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi med regijami sta s pomočjo Ginijevih koeficientov za skupino izbranih evropskih držav izmerila Boschma in Fritsch (2009), kar je odlična podlaga za neposredne primerjave stanja v Sloveniji z razmerami drugod. Z vidika stopnje urbaniziranosti sta eno redkih študij na primeru mestnih regij Združenega kraljestva naredila Huggins in Clifton (2011), vendar zaradi grobosti njunih podatkov ni povsem primerljiva s pričujočo raziskavo.

V nadaljevanju sta me zanimali osredotočenost ustvarjalnih ljudi med delovno aktivnim prebivalstvom v posameznih regijah oziroma tipih urbaniziranosti naselij in njihova odstopanja od državnega povprečja. To sem dognal s pomočjo lokacijskih koeficientov, katerih izračun temelji na naslednji enačbi (3):

$$\text{lokacijski koeficient} = \frac{\frac{\text{število ustvarjalnih ljudi v regiji oziroma tipu urbaniziranosti naselij}}{\text{število delovno aktivnih prebivalcev v regiji oziroma tipu urbaniziranosti naselij}}}{\frac{\text{število ustvarjalnih ljudi v Sloveniji}}{\text{število delovno aktivnih prebivalcev v Sloveniji}}} \quad (3)$$

Vrednost lokacijskega koeficienta ponazarja, v kolikšni meri delež ustvarjalnih ljudi med delovno aktivnim prebivalstvom v regiji oziroma tipu urbaniziranosti naselij odstopa od državnega povprečja. Čim bolj vrednost lokacijskega koeficienta presega vrednost 1, tem večja od slovenskega povprečja

je osredotočenost ustvarjalnih ljudi med delovno aktivnim prebivalstvom v posamezni regiji oziroma tipu urbaniziranosti naselij. Vrednosti pod 1 kažejo podpovprečno osredotočenost. Lokacijski koeficient so za prikazovanje razlik v prostorski razporeditvi ustvarjalnih ljudi uporabile številne študije, kar daje možnost dobrih medsebojnih, tudi mednarodnih primerjav (na primer Clifton 2008; Boschma in Fritsch 2009; Andersen s sodelavci 2010).

V primeru raziskovanja **znotrajregionalnih razlik in razlik znotraj tipov urbaniziranosti naselij** sem za temeljno prostorsko enoto uporabil naselje. Na ta način sem dobil poglobljen vpogled v notranjo sestavo obeh temeljnih členitev slovenskega ozemlja. V ta namen sem uporabil naslednje tehnike analiziranja:

- Lorenzove krivulje in Ginijeve koeficiente;
- lokacijske koeficiente ter
- Kruskal-Wallisov preizkus.

Za potrebe ugotavljanja neenakosti prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi znotraj regij oziroma tipov urbaniziranosti naselij sem enako kot v prejšnjem primeru uporabil **Lorenzove krivulje in Ginijeve koeficiente**. Na tem mestu abscisna os Lorenzovega grafikona prikazuje kumulativni delež frekven- ce naselij posamezne regije oziroma tipa urbaniziranosti naselij, ki so rangirane po številu ustvarjalnih ljudi tako, da je naselje z najmanjšim številom ustvarjalnih ljudi rangirano kot prvo, naselje z največjim številom pa kot zadnje. Ordinatna os Lorenzovega grafikona prikazuje kumulativni delež frekvence ustvarjalnih ljudi.

Da bi preveril, ali obstajajo statistično značilne medregionalne razlike v znotrajregionalni osredotočenosti ustvarjalnih ljudi med delovno aktivnim prebivalstvom (brez kmetov) in razlike med tipi urbaniziranosti naselij v osredotočenosti ustvarjalnih ljudi med delovno aktivnim prebivalstvom (brez kmetov) znotraj posameznih tipov naselij, sem uporabil neparametrično alternativo F-preizkusa, **Kruskal-Wallisov preizkus** (glej Kruskal in Wallis 1952; Marques de Sá 2007; Field 2009). Predhodno sem za vsako naselje izračunal **lokacijski koeficient**, ki v tem primeru pove, v kolikšni meri delež ustvarjalnih ljudi med delovno aktivnim prebivalstvom (brez kmetov) v naselju odstopa od državnega povprečja.

Predpostavke Kruskal-Wallisovega preizkusa se nanašajo na neodvisnost posameznih meritev, da so vse meritve po posameznih skupinah del iste populacije in da imajo frekvenčne porazdelitve po skupinah približno enako obliko (Kruskal in Wallis 1952, 585). Glede zadnjih dve pogojev težav ni bilo, so se pa te pojavile pri zagotavljanju neodvisnosti posameznih meritev. V geografiji, kjer večinoma raziskujemo prostorske podatke, imamo pogosto opraviti s pojavom prostorske avtokorelacije. Ta predvideva, da so si območja, ki so si bližja, bolj podobna kot tista, ki so med seboj bolj oddaljena (Zakšek 2008, 178). V mojem primeru to pomeni, da se osredotočenost ustvarjalnih ljudi po naseljih spreminja tudi glede na prostorsko bližino oziroma medsebojno oddaljenost naselij. Za naselja, ki so bližje drug drugemu, je torej večja verjetnost, da imajo podobno vrednost osredotočenosti. Ker rešitve za ta problem oziroma njegovo izločitev iz metode nisem našel, sem se ga na tem mestu odločil zanemariti.

Kruskal-Wallisov preizkus temelji na uporabi neštevilskih spremenljivk, zato sem podatke o osredotočenosti ustvarjalnih ljudi pred izvedbo statistične analize rangiral. V enačbi (4) k predstavlja število regij oziroma tipov urbaniziranosti naselij, n_i število naselij v regiji oziroma tipu urbaniziranosti naselij i , N število vseh naselij v Sloveniji in R_i vsoto rangiranih vrednosti v regiji oziroma tipu urbaniziranosti naselij i . Stopnja značilnosti temelji na X^2 porazdelitvi in $k - 1$ stopinjah prostosti (Kruskal in Wallis 1952, 585 in 586).

$$H = \frac{12}{N(N+1)} \sum_{i=1}^k \frac{R_i^2}{n_i} - 3(N+1) \quad (4)$$

Zaradi pojava vezanih (povprečnih) rangov med podatki sem moral izvesti še popravek, ki je zapisan v enačbi (5), v kateri m pomeni število vezanih rangov, t_i pa vrednost vezanega ranga i (Kruskal in Wallis 1952, 586).

$$H' = \frac{H}{1 - \sum_{i=1}^m \frac{(t_i^3 - t_i)}{(N^3 - N)}} \quad (5)$$

V kolikor se izkaže, da je rezultat Kruskal-Wallisovega preizkusa statistično značilen, to še ne pomeni, da obstajajo razlike med vsemi regijami oziroma tipi urbaniziranosti naselij. V ta namen je bilo treba izvesti še neparametrični postopek **post hoc** testiranja z uporabo **Mann-Whitneyjevega preizkusa**, ki je neparametrična alternativa t-preizkusa za neodvisne vzorce (Field 2009, 565). S tem statističnim preizkusom sem med seboj primerjal posamezne pare regij oziroma tipe urbaniziranosti naselij. V enačbi (6) n_1 in n_2 pomenita število naselij v posameznem paru regij oziroma tipov urbaniziranosti naselij, R_1 pa vsoto rangov regije oziroma tipa urbaniziranosti, v primeru katere je vrednost U manjša (Field 2009, 544; Sagadin 2003, 338).

$$U = n_1 n_2 + \frac{n_1(n_1 + 1)}{2} - R_1 \quad (6)$$

Stopnjo značilnosti Mann-Whitneyjevega preizkusa sem določil s pomočjo **Bonferronijevega popravka** tako, da sem kritično vrednost 0,05 delil s številom opravljenih preizkusov (Field 2009, 565 in 566).

3.3 VREDNOTENJE DEJAVNIKOV PROSTORSKE RAZPOREDITVE USTVARJALNIH LJUDI

Pri opredelitvi dejavnikov prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi sem izhajal iz socialnogeografskega pristopa. Ta prostor razume kot sistem, ki vključuje strukturno in funkcijsko različne temeljne dejavnosti človeka, bivanja, dela, izobraževanja, oskrbe, prostega časa in prometa (Ruppert s sodelavci 1981; Ruppert 1984). Ob tem sem bivanju kot temeljni in izhodiščni dejavnosti namenil več pozornosti in ga opredelil s pomočjo večjega števila dejavnikov (preglednica 7).

Preglednica 7: Model dejavnikov prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi.

temeljne človekove dejavnosti	dejavniki	objektivni kazalniki	subjektivni kazalniki
bivanje	življenjski stroški	/	☺
	stanovanjska nepremičnina	☺	☺
	velikost območja	☺	☺
	infrastruktura opremljenost	☺	☺
	strpnost in odprtost okolja	☺	☺
	identiteta	/	☺
	kakovost bivalnega okolja	/	☺
delo	delovno mesto	☺	☺
izobraževanje	izobrazba	☺	☺
oskrba	storitve	☺	☺
prosti čas	prostočasne aktivnosti	☺	☺
promet	prometna dostopnost	☺	☺

Vrednotenje dejavnikov prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi sem izvedel z analiziranjem objektivnih in subjektivnih kazalnikov. Za nekatere dejavnike, kot so življenjski stroški, identiteta in kakovost

bivalnega okolja, razpoložljivih objektivnih kazalnikov na ravni občin sicer ni bilo mogoče dobiti, sem jih pa vseeno uspel zajeti z anketiranjem oziroma oblikovanjem subjektivnih kazalnikov.

V večini drugih raziskav se objektivni in subjektivni način merjenja uporabljata ločeno. S hkratnim kombiniranjem obeh pristopov sem želel dobiti poglobljen vpogled v obravnavano tematiko, predvsem pa preveriti, kako različen način merjenja vpliva na končne rezultate.

3.3.1 OPREDELITEV IN ANALIZA OBJEKTIVNIH KAZALNIKOV

Podatke o objektivnih kazalnikih sem pridobil iz razpoložljivih zbirk prostorskih podatkov (javne evidence, statistični registri, raziskovalne študije in podobno). Za nekatere so bili potrebni dodatni izračuni, ki sem jih naredil sam. Opisna statistika objektivnih kazalnikov je dostopna v preglednici 8, poglobljen tehničen opis (vir, način izračuna, transformacija in podobno) ter njihov kartografski prikaz pa prek svetovnega spleta (glej Kozina 2013b, 54–67 in 213–227). Slednje zaradi gospodarnosti s prostorom izpuščam. Podatke sem s pomočjo statističnih metod analiziral na ravni občin, ki so hkrati najnižja raven, za katero obstaja dovolj velika količina razpoložljivih in dostopnih podatkov za vrednotenje posameznih dejavnikov prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi v Sloveniji.

Nekateri objektivni kazalniki so bili v statistične analize vključeni kot **odvisne spremenljivke**, večina pa kot **neodvisne spremenljivke**. Med odvisne objektivne kazalnike sem uvrstil tiste, katerih prostorsko razporeditev sem pojasnjeval s pomočjo statističnih analiz. To so ustvarjalni ljudje (A + B) in posamezne ustvarjalne podskupine: ustvarjalno jedro (A), ustvarjalni profesionalci (B) in kulturni ustvarjalci (C). Opozoriti je treba, da med ustvarjalnimi ljudmi (A + B) kot celoto nisem upošteval kulturnih ustvarjalcev (C), saj sem jih glede na njihov dvojni značaj (glej podpoglavje 2.2.3) v statistične analize vključeval bodisi kot samostojen odvisen bodisi kot samostojen neodvisen objektivni kazalnik. Enako kot pri analizi prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi sem za kontrolno skupino uporabil celotno delovno aktivno prebivalstvo. Med neodvisne objektivne kazalnike sem uvrstil tiste, s katerimi lahko merimo posamezne dejavnike prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi. Glede na razpoložljivost in dostopnost podatkov sem vsak dejavnik poizkušal izmeriti iz več zornih kotov oziroma z večjim številom razpoložljivih in dostopnih kazalnikov.

Objektivne kazalnike sem analiziral z **bivariatno korelacijsko analizo** in **večvariatno linearno regresijsko analizo**. Bivariatno korelacijsko analizo sem uporabil za ugotavljanje linearne povezanosti posameznih objektivnih kazalnikov s prostorsko razporeditvijo ustvarjalnih ljudi. Pri tem sem za mero povezanosti uporabil Pearsonov koeficient korelacije (r). Predpostavke njegove uporabe so, da mora biti spremenljivke številske, vsaj približno normalno porazdeljene in medsebojno linearno povezane (Sagadin 2003, 119 in 120). Izkazalo se je, da so vse spremenljivke številske, medsebojno linearno povezane in po transformaciji nekaterih tudi normalno porazdeljene. Edina izjema je gibanje delovnih mest, ki se kljub različnim poskusom transformacije ne porazdeljuje normalno, zato sem jo iz statističnih analiz izključil.

Z večvariatno linearno regresijsko analizo sem ob sočasni obravnavi vseh objektivnih kazalnikov nadzoroval njihove medsebojne učinke in v končni fazi preveril veljavnost teoretskega modela (preglednica 7). Kazalnike sem v analizo vključil po metodi sočasnega vstopa (angleško *enter*). Rezultat te statistične analize je večvariatni linearni regresijski model, ki predvideva, da obstaja linearna povezanost med odvisno spremenljivko in več neodvisnimi spremenljivkami. Njegova izdelava temelji na metodi najmanjših kvadratov, kar pomeni, da je vsota kvadratov odklonov med dejanskimi in ocenjenimi vrednostmi odvisne spremenljivke najmanjša. Zapišemo ga lahko v obliki enačbe (Field 2009, 210):

$$y_i = \beta_0 + \beta_1 x_{i1} + \beta_2 x_{i2} + \dots + \beta_n x_{in} + \varepsilon_i \quad (7)$$

Pri tem je y_i odvisna spremenljivka za i -to (posamezno) občino, β_1 koeficient prve neodvisne spremenljivke (x_1), β_2 koeficient druge neodvisne spremenljivke (x_2), β_n koeficient n -te neodvisne

Preglednica 8: Nabor dejavnikov in opisna statistika objektivnih kazalnikov prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi.

	odvisni objektivni kazalniki	opis kazalnikov	N	minimum	maksimum	aritmetična sredina	standardni odklon
dejavniki	ustvarjalni ljudje (A + B)	delež prebivalcev z ustvarjalnim poklicem (A + B) med delovno aktivnim prebivalstvom po kraju bivanja leta 2011	210	11,4	60,3	29,8	8,3
	ustvarjalno jedro (A)	delež pripadnikov ustvarjalnega jedra (A) med delovno aktivnim prebivalstvom po kraju bivanja leta 2011	210	1,8	18,7	9,9	3,0
	ustvarjalni profesionalci (B)	delež ustvarjalnih profesionalcev (B) med delovno aktivnim prebivalstvom po kraju bivanja leta 2011	210	8,3	42,5	19,9	5,8
	kulturni ustvarjalci (C)	delež kulturnih ustvarjalcev (C) med delovno aktivnim prebivalstvom po kraju bivanja leta 2011	210	0,0	4,0	0,8	0,5
	delovno aktivno prebivalstvo	delež delovno aktivnih prebivalcev med vsemi prebivalci po kraju bivanja leta 2011	210	26,2	46,3	39,7	3,1
	neodvisni objektivni kazalniki	opis kazalnikov	N	minimum	maksimum	aritmetična sredina	standardni odklon
stanovanjska nepremičnina	dinamika stanovanjske gradnje	Število dokončanih stanovanj v obdobju 2002–2010 na 1000 prebivalcev	210	0,0	123,0	31,7	19,8
	povprečna vrednost stanovanja	povprečna vrednost m ² uporabne površine stanovanj leta 2010	208	358,3	2793,1	1022,1	483,4
	povprečna vrednost hiše	povprečna vrednost hiš leta 2010	210	21441,3	290072,1	84395,5	48933,7
velikost območja	število prebivalcev	Število prebivalcev leta 2011	210	316,0	280140,0	9762,8	21861,0
	gostota poselitve	Število prebivalcev na km ² leta 2011	210	5,0	1019,0	112,8	123,2
	gibanje števila prebivalcev	indeks gibanja števila prebivalcev med letoma 2000 in 2011	210	81,0	176,0	102,9	10,6
infrastruktura	dostopnost interneta	Število internetnih priključkov s širokopasovno povezavo na 1000 gospodinjstev	210	78,7	885,3	485,4	117,0
	zastopanost stanovanj z ogrevanjem	delež stanovanj s centralnim ogrevanjem leta 2010	210	28,0	97,2	73,8	11,7
	stropnost in odprtost okolja	delež delovno aktivnega prebivalstva s tujim državljanstvom po kraju dela leta 2011 delež kulturnih ustvarjalcev (C) med delovno aktivnim prebivalstvom po kraju bivanja leta 2011	210 210	0,0 0,0	32,4 4,0	5,1 0,8	4,1 0,5
delovno mesto	potencialna dostopnost delovnih mest	kazalnik potencialne dostopnosti delovnih mest leta 2005	210	4386,0	299105,0	11472,4	20405,0
	gostota delovnih mest	Število delovnih mest na 1000 prebivalcev leta 2011	210	46,4	1424,0	247,6	155,8
	stopnja registrirane brezposelnosti	stopnja registrirane brezposelnosti leta 2011	210	4,4	24,4	11,9	3,8
izobrazba	povprečna višina plače	povprečna letna mesečna bruto plača leta 2011	210	883,7	1886,4	1335,1	139,7
	potencialna dostopnost šolstva	kazalnik potencialne dostopnosti šolstva leta 2005	210	865,0	106607,0	2551,1	7322,4
	zastopanost terciarno izobraženih	delež delovno aktivnega prebivalstva (brez kmetov) s terciarno izobrazbo po kraju bivanja leta 2011	210	7,1	38,4	20,5	5,5
storitve	gostota študentov	Število študentov terciarnega izobraževanja po kraju bivanja na 1000 prebivalcev leta 2010	210	24,8	78,9	50,7	8,0
	kazalnik javne koristi	delež delovno aktivnega prebivalstva v zdravstvu in izobraževanju po kraju dela leta 2011	210	0,0	60,5	13,8	6,8
	kazalnik osebne koristi	delež delovno aktivnega prebivalstva v trgovini po kraju dela leta 2011	210	0,0	35,0	5,1	3,8
prostočasne aktivnosti	kazalnik kulturnih možnosti	delež delovno aktivnega prebivalstva v kulturi in športu po kraju dela leta 2011	210	0,0	13,2	4,4	2,4
	gostota društev	Število društev na 1000 prebivalcev leta 2011	210	5,8	32,9	11,0	3,2
	prometna dostopnost regionalnih središč	povprečni potovalni čas z osebnim avtomobilom do najhitreje dostopnega regionalnega središča leta 2005	210	0,6	96,0	21,9	12,6
prometna dostopnost	prometna dostopnost avtocestnega omrežja	povprečni potovalni čas z osebnim avtomobilom do najhitreje dostopnega priključka na avtocesto ali hitro cesto leta 2005	210	2,5	88,1	19,3	14,8
	prometna dostopnost javnega prometa	delež prebivalcev, ki živijo znotraj radija 500 m od postajališča javnega potniškega prometa leta 2006	210	0,0	94,6	39,2	23,8

spremenljivke (x_n), ε , pa razlika med ocenjeno in dejansko vrednostjo neodvisne spremenljivke y za i -to (posamezno) občino.

Kakovost oziroma ustreznost večvariatnega linearnega regresijskega modela sem ocenil iz dveh vidikov. Prvi se nanaša na stopnjo prilaganja modela dejanskim podatkom. V okviru tega je v veliko pomoč determinacijski koeficient (R^2), ki pove, koliko odstotkov variance odvisne spremenljivke lahko pojasnimo z varianco neodvisnih spremenljivk. Stopnjo statistične značilnosti ujemanja modela s podatki sem preveril z enojno analizo variance oziroma F-preizkusom, stopnjo statistične značilnosti posameznih regresijskih koeficientov pa s t-preizkusom. Hkrati sem preveril, če obstajajo izstopajoče vrednosti (angleško *outliers*) in vplivne enote (angleško *influential cases*). Za odkrivanje izstopajočih vrednosti sem uporabil standardizirane napake ocen (angleško *standardized residuals*), za odkrivanje vplivnih enot pa Cookovo razdaljo, povprečni vzvod (angleško *average leverage*), Mahalanobisovo razdaljo, standardizirane vrednosti DfBeta ter zgornjo in spodnjo mejo sprejemljivih vrednosti za razmerje kovariance (Field 2009, 215–219 in 247). Vsi preizkusi so pokazali, da teh vrednosti praktično ni oziroma se gibljejo v mejah normale.

Drugi vidik ocenjevanja kakovosti oziroma ustreznosti večvariatnega linearnega regresijskega modela se nanaša na izpolnjevanje naslednjih predpostavk: tip spremenljivk, spremenljivost, multikolinearnost, homoskedastičnost, avtokorelacija, normalnost, neodvisnost in linearnost (Berry 1993). Izpolnjevanje vseh predpostavk sem natančno preveril z različnimi metodami in pristopi – za podroben opis glej Kozina (2013a) – pri čemer sem zaradi težav z multikolinearnostjo iz analiz izključil kazalnika vrednost stanovanj in potencialna dostopnost do študija.

3.3.2 OPREDELITEV IN ANALIZA SUBJEKTIVNIH KAZALNIKOV

Pridobivanje podatkov za subjektivne kazalnike je temeljilo na lastnem anketiranju ustvarjalnih ljudi. Subjektivni podatki v nasprotju z objektivnimi ponujajo možnost primerjave razlik v dejavnih razporeditvah ustvarjalnih ljudi glede na izbrano regionalizacijo Slovenije in tipologijo stopnje urbaniziranosti naselij. V anketi zaradi preobsežnosti dela iz organizacijskega, časovnega in finančnega vidika nisem razlikoval med posameznimi ustvarjalnimi podskupinami. Vsi rezultati se zato nanašajo na vse prebivalce z ustvarjalnim poklicem (A + B + C). Iz istih razlogov v ta del raziskave ni bila vključena kontrolna skupina, to je celotno delovno aktivno prebivalstvo. V nadaljevanju najprej predstavljam postopek in značilnosti anketiranja, nato pa še SWOT analizo, s čimer sem kritično ocenil kakovost uporabljene metode.

3.3.2.1 Anketiranje ustvarjalnih ljudi

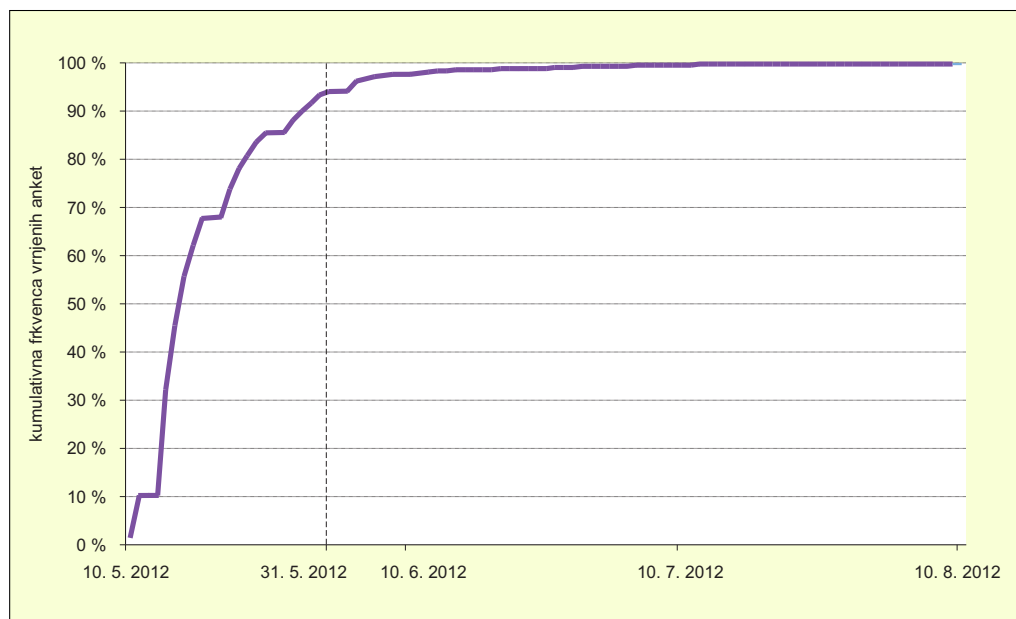
Za zajem podatkov o subjektivnih kazalnikih sem izvedel anketiranje po pošti. Ta način je za sprejemljivo ceno omogočal pridobivanje podatkov, ki se jih da analizirati z vidika izbrane regionalizacije Slovenije in tipologije stopnje urbaniziranosti naselij. Ker je velikost preučevane populacije prevelika za celovito anketiranje, sem se odločil za vzorčenje. Z ustreznim vzorcem namreč lahko zagotovimo povsem zadostno natančnost ocen (Kalton in Vehovar 2001, 11). Vzorec je po pravilih sistematičnega slučajnostnega vzorčenja pripravil SURS. Vsem prebivalcem z ustvarjalnim poklicem po SRDAP-u (2012) je bilo pripisano stalno prebivališče iz Centralnega registra prebivalstva. Če stalnega prebivališča niso imeli, jim je bilo pripisano začasno prebivališče. Takšnih zaposlenih je bilo 1 %. Iz postopka vzorčenja je bilo izločenih 14 % zaposlenih, ki so ob prijavi bivališča na upravni enoti na obrazcu izrazili prepoved posredovanja podatkov za raziskovalne namene. Največ takšnih je v mlajših starostnih skupinah. Podatki o prebivališču anketirancev se nanašajo na stanje Centralnega registra prebivalstva na dan 1. 1. 2012.

Z namenom ugotavljanja regionalnih razlik v dejavnih razporeditvah ustvarjalnih ljudi je bil vzorec stratificiran glede na izbrano regionalizacijo Slovenije. Enako bi lahko izvedli tudi glede na stopnjo urbaniziranosti naselij, vendar se za ta korak nisem odločil, saj sem predvideval, da ne bom prejel zadostno

število točnih oziroma natančnih odgovorov o naselju bivanja anketiranih. V anketi sem to vprašanje sicer zastavil, vendar lahko odgovore opredelim za točne oziroma natančne šele na ravni občin, kar omogoča analiziranje z vidika izbrane regionalizacije Slovenije, ne pa tudi z vidika stopnje urbaniziranosti naselij. Potencialni razlogi za takšno stanje so navedeni v nadaljevanju, v SWOT analizi anketiranja. Da bi vseeno dobil določeno oceno stopnje urbaniziranosti naselij bivanja anketirancev, sem izdelal lastno opisno tipologijo urbaniziranosti naselij in jo v obliki vprašanja vstavil v anketo. Pri tem sem se zgledoval po vprašalniku, ki ga sociologi uporabljajo v longitudinalni raziskavi Slovensko javno mnenje (na primer Toš s sodelavci 2009). Anketiranci so morali na vprašanje, kako bi opredelili območje svojega bivanja, obkrožiti eno od naslednjih možnosti: veliko mesto, predmestje ali obrobje velikega mesta, manjše mesto, vas in zaselek ali hiša na deželi. Ob tem je treba omeniti, da omenjena tipologija stopnje urbaniziranosti naselij ni neposredno primerljiva z Ravbarjevo (1997a), ki sem jo uporabil pri analiziranju prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi (slika 4).

Velikost osnovnega vzorca sem omejil na 20.000 anketirancev, kar je 6,5 % celotne populacije. S tolikšnim vzorcem sem želel zagotoviti zadostno odzivnost anketirancev, kar bi med drugim omogočilo analizo regionalnih razlik in razlik po tipih urbaniziranosti naselij. Vzorec je poleg imena, priimka in naslova vseboval še podatke o spolu, letu rojstva in šifri poklica anketirancev. Število vrnjenih vprašalnikov je bilo 5981, od katerih je bilo 28 neustrezno izpolnjenih (neizpolnjene, pomanjkljivo ali narobe izpolnjene ankete in podobno). Realiziran vzorec je bil torej 5952 anketirancev oziroma 29,6 % osnovnega vzorca ali 1,9 % celotne populacije. Število vrnjenih in pravilno izpolnjenih anket ocenjujem kot ugodno, saj Blejec (1976, 341) trdi, da je za velike populacije dovolj, če velikost vzorca dosega od nekaj promilov do nekaj odstotkov celotne populacije. Vzorec anketirancev se zelo dobro ujema z regionalno razporeditvijo populacije in razmeroma dobro tudi glede na poglobitve demografske značilnosti (spol, starost in izobrazba).

Pred uradnim začetkom anketiranja sem izvedel poskusno anketiranje na vzorcu 14 oseb, s katerim sem preveril logičnost in razumljivost pripravljenih vprašanj ter zbral in pozneje upošteval nekatere pripombe anketirancev. Končno različico vprašalnika (glej Kozina 2013b, 229–231) sem po pošti poslal

Slika 6: Kumulativna frekvenca vrnjenih anket v trimesečnem obdobju leta 2012.

7. in 8. maja 2012. Anketirance sem povabil, da izpolnjen vprašalnik vrnejo do 31. maja 2012. Do takrat ga je vrnilo 93,5 % vseh, ki so se vabilu odzvali (slika 6). Po treh mesecih je ta delež narasel na 99,9 %, posamezne ankete pa so prihajale še vse do decembra 2012.

Anketo sem prebivalcem z ustvarjalnim poklicem posredoval na dveh listih formata A4. Prvi list je vseboval pozdravni nagovor, v katerem sem na kratko predstavil namen raziskave, drugi list pa vprašalnik. Anketirancem sem poslal tudi prazno pisemsko ovojnico z že plačano poštnino, v kateri so izpolnjen vprašalnik lahko vrnili. Vprašalnik je na prvi strani na začetku vseboval vprašanja o spolu, letu rojstva in najvišji stopnji izobrazbe. Zatem sem anketirance pozval, da navedejo naselja rojstva, zaključka najvišje stopnje izobrazbe, zaposlitve in bivanja. Zanimalo me je tudi, koliko časa že prebivajo v sedanjem naselju in koliko časa še nameravajo v njem ostati. Temu je sledilo že omenjeno vprašanje, s katerim sem želel dobiti oceno stopnje urbaniziranosti naselij bivanja anketirancev, na koncu pa sem jih povprašal, ali življenje v naselju bivanja izpolnjuje njihova pričakovanja. S temi vprašanji sem najprej želel pridobiti podatke o osnovnih demografskih značilnostih anketiranih in jih primerjati s podatki za celotno populacijo. Od medsebojnega ujemanja teh dveh vrst podatkov je namreč odvisno, v kolikšni meri lahko rezultate anketiranja posplošim na vse prebivalce z ustvarjalnim poklicem v Sloveniji. S poizvedovanjem po značilnostih anketirancev pa nisem želel preverjati samo stopnje ujemanja med vzorcem in populacijo, ampak sem poizkušal pridobiti tudi nekatere nove, dodatne informacije, ki jih uradna statistika beleži zgolj posredno oziroma jih sploh ne spremlja, kakršni so na primer nekateri podatki o prostorski mobilnosti.

Prostorsko mobilnost ustvarjalnih ljudi sem raziskal iz treh vidikov. V prvem sem se osredotočil na njihov dosedanj in pričakovani čas bivanja v naselju. Zanimalo me je, koliko časa anketiranci že prebivajo v sedanjem naselju in koliko časa še nameravajo v njem ostati. S tem sem želel dobiti osnovni vpogled v selitvene značilnosti ustvarjalnih ljudi glede na naselje bivanja. V drugem delu sem se osredotočil na primerjavo sedanjega naselja bivanja anketirancev z naseljem rojstva in naseljem zaključka najvišje stopnje izobrazbe. Na ta način se da sklepati, v kolikšni meri osebne vezi, ki se nanašajo na zelo pomembne kraje in dogodke v življenju posameznikov, vplivajo na izbiro naselja bivanja v sedanjosti. Tretji vidik prostorske mobilnosti ustvarjalnih ljudi se nanaša na njihova dnevna potovanja iz naselja bivanja v naselje delovnega mesta. Na ta način sem najprej želel izvedeti, katera so glavna zaposlitvena središča ustvarjalne delovne sile, nato pa še, kakšen je obseg njihove dnevne mobilnosti na delovno mesto in ga primerjati z ostalimi poklicnimi skupinami.

Na drugi strani vprašalnika sem anketirancem zastavil vprašanje, kateri so razlogi za njihovo prebivanje v sedanjem naselju. Vsakega od 38 navedenih razlogov oziroma subjektivnih kazalnikov (preglednica 9) so morali v prvem koraku označiti po pomembnosti od 1 (nepomemben razlog) do 5 (zelo pomemben razlog), nato pa so morali iz istega nabora izbrati in označiti do tri razloge, ki so za bivanje v sedanjem naselju še posebej pomembni. Na ta način sem lahko najprej medsebojno vrednotil pomembnost vseh subjektivnih kazalnikov, pozneje pa bolj jasno in konkretno določil tiste, ki z vidika obravnavanega kriterija še posebej izstopajo.

Primerjava obeh ranžirnih vrst ocenjevanj z uporabo bivariatne korelacijske analize je razkrila, da med njima obstaja zmerna, srednja, že bistvena pozitivna statistična povezanost. Kljub temu pa je mogoče opaziti pomembne vsebinske razlike. Anketiranci so v prvem tipu ocenjevanj razlogov z vrednostmi od 1 do 5 pripisali razmeroma večjo vrednost dejavnikom, ki v večji meri odražajo posredni, kolektivni izkustveni vidik. To so prostočasne aktivnosti, storitve, prometna dostopnost in kakovost bivalnega okolja (dobre/ugodne podnebne razmere). Na drugi strani so anketiranci ob izboru najpomembnejših razlogov večkrat izpostavili dejavnike, ki jih posameznik v večji meri izkusi na individualni ravni. To so identiteta, delovno mesto, stanovanjska nepremičnina in življenjski stroški. V določenem naselju imajo lahko vsi prebivalci podobno dostopnost do storitev in prostočasnih aktivnosti, prometno dostopnost ter popolnoma enake podnebne razmere, medtem ko so identiteta, delovno mesto, stanovanjska nepremičnina in okoliščine v zvezi z življenjskimi stroški bolj izrazite lastnosti posameznika. Anketiranci so v prvem tipu ocenjevanj večjo vrednost pripisali tudi določenim prvinam infrastrukturne opremljenosti (na primer

Preglednica 9: Nabor dejavnikov in opisna statistika subjektivnih kazalnikov prostorske razporeditve ustaljenih ljudi.

dejavniki	subjektivni kazalniki	pomembnost razloga od 1 (nepomemben razlog) do 5 (zelo pomemben razlog)				izbor do treh najpomembnejših razlogov			
		N	aritmetična sredina	odklon	rang	N	aritmetična sredina	standardni odklon	rang
živiljski stroški	stroški živiljskih potrebščin (hrana, pijača, obleka, stanovanje, prevoz, storitve ...)	5054	2,69	1,34	30	4823	0,04	0,20	20
	stanovarski stroški	5054	3,17	1,38	18	4823	0,08	0,26	13
	stanovajska nepremičnina	5054	2,64	1,52	32	4823	0,05	0,22	19
	cena stanovarske nepremičnine	5054	2,94	1,49	25	4823	0,07	0,26	16
velikost kraja	velikost naselja	5054	2,99	1,28	22	4823	0,04	0,18	22
	dostopnost do širokopasovne internetne povezave	5054	3,37	1,32	14	4823	0,03	0,16	26
	opremljenost stanovanja z napeljavami (centralno ogrevanje, elektrika, kanalizacija, vodovod)	5054	3,96	1,20	6	4823	0,07	0,26	15
	stirnost in odprtost okolja	5054	2,74	1,26	29	4823	0,02	0,12	31
identiteta	odprtost prebivalcev naselja do drugačnih ljudi (homoseksualci, tužci, ljudje druge vere ...)	5054	2,56	1,61	34	4823	0,10	0,29	9
	v tem naselju/regiji sem se rodil	5054	3,27	1,58	16	4823	0,24	0,42	3
	v tem naselju prebiva moja družina	5054	3,10	1,33	20	4823	0,08	0,27	12
	bižina prijatelj	5054	1,75	1,14	38	4823	0,00	0,06	37
kakovost bivalnega okolja	v tem naselju/regiji sem študiral	5054	2,46	1,27	36	4823	0,02	0,14	29
	občutek pripadnosti lokalni skupnosti	5054	2,49	1,58	35	4823	0,11	0,31	8
	decodanje stanovarske nepremičnine	5054	4,35	0,88	1	4823	0,40	0,49	1
	bižina narave	5054	3,69	1,16	9	4823	0,09	0,28	11
delovno mesto	kakovost stanovarske nepremičnine	5054	3,81	1,36	7	4823	0,20	0,40	6
	razpoložljivost zasebnih odprtih prostorov (vrt, sadovnjak, atrij ...)	5054	4,23	0,98	2	4823	0,24	0,43	2
	čistost in urejenost okolja (kakovost zraka in pitne vode, urejenost okolice, hrup ...)	5054	2,87	1,19	27	4823	0,01	0,09	36
	raznolikost grajenega okolja (zanimiva arhitektura stavb, spomeniki, ulice, parki, igrišča ...)	5054	3,44	1,13	13	4823	0,04	0,19	21
izobrazba	dobre/ugodne podnebne razmere	5054	4,06	1,02	5	4823	0,16	0,36	7
	osebna varnost	5054	4,16	1,12	3	4823	0,23	0,42	4
	varnost otrok	5054	3,52	1,38	10	4823	0,21	0,40	5
	služba	5054	2,84	1,36	28	4823	0,02	0,13	30
storitve	višja plača	5054	3,29	1,36	15	4823	0,03	0,18	23
	kakovostne delovne razmere	5054	2,90	1,33	26	4823	0,01	0,10	34
	bižina srednješolskega središča	5054	2,66	1,30	31	4823	0,01	0,09	35
	bižina visokošolskega središča	5054	2,34	1,13	37	4823	0,00	0,04	38
prostočasne aktivnosti	izobražena raven prebivalstva	5054	2,61	1,30	33	4823	0,02	0,12	32
	prisotnost dobrih sol/fakultet	5054	3,69	1,14	8	4823	0,09	0,29	10
	dostopnost do zdravstva in izobraževanja	5054	3,46	1,13	11	4823	0,05	0,22	18
	dostopnost do oskrbnih storitev (trgovine, gostišča, fitnes, avtomobila ...)	5054	2,98	1,16	23	4823	0,01	0,12	33
prometna dostopnost	prisotnost zahtevnejših obzora kakovostnejših storitev	5054	2,96	1,16	24	4823	0,02	0,14	28
	raznolikost prostoraštrnih in zabavnih aktivnosti	5054	4,09	0,99	4	4823	0,07	0,26	14
	možnost rekreacije	5054	3,17	1,15	17	4823	0,03	0,16	25
	možnost kulturnega udejstvovanja	5054	3,04	1,21	21	4823	0,03	0,16	27
prometna dostopnost	bižina večjih naselij	5054	3,45	1,19	12	4823	0,06	0,24	17
	bižina glavnih cest/avtocest	5054	3,13	1,26	19	4823	0,03	0,17	24

opremljenost stanovanj z napeljavami), ki imajo v sodobni družbi temeljni pomen, vendar so že zagotovljene skorajda povsod, zato jih je težje opredeliti kot odločilne za izbiro kraja bivanja. Iz opisanega opazovanja sem razbral, da drugi tip ocenjevanja ponuja boljši vpogled v izbiro življenjskega okolja posameznika in ustvarjalnih ljudi kot celote, zato je pozornost v analizi in razpravi osredotočena na to vrsto podatkov.

3.3.2.2 SWOT analiza anketiranja

Oceno kakovosti izvedenega anketiranja sem opravili s *SWOT* analizo oziroma analizo prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti. Bistvo takšne celovite ocene sta tako analiza in vrednotenje preteklih izkušenj kot tudi načrtovanje prihodnjih korakov ob morebitni ponovni uporabi tovrstne metodologije. Glavne prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti izvedenega anketiranja so prikazane v preglednici 10.

Preglednica 10: Glavne prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti izvedenega anketiranja.

prednosti	slabosti
• kratek vprašalnik • anonimnost • zaprt tip vprašanj • priložena pisemska ovojnica s plačano poštnino za povratno pošto • majhna teža pošiljke (< 20 g) • vnašanje anketnih podatkov v digitalno obliko prek spletnega vmesnika	• nenatančnost odgovorov o naselju rojstva, zaključka najvišje stopnje izobrazbe, zaposlitve in bivanja • neupoštevanje možnosti, da imajo nekateri anketiranci hkrati več prebivališč • pomanjkljiva oblikovanje nekaterih vprašanj • vrstni red in sestava nekaterih vprašanj • nenavedba pravne podlage o dostopu do osebnih podatkov anketirancev (ime, priimek, naslov ...)
priložnosti	nevarnosti
• razširitev nabora razlogov prebivanja v sedanjem naselju • možnost dodatnih komentarjev • povezava do spletne ankete	• opisovanje zadovoljstva z aktualnim stanjem naselja ali opisovanje želenega stanja naselja namesto ocenjevanja in navajanja dejanskih razlogov prebivanja v naselju • možnost skupinskega (na primer z ostalimi člani gospodinjstva) ali nadomestnega izpolnjevanja vprašalnika

Prednosti izvedenega anketiranja so predvsem tiste, katere sem predvidel že ob pripravi ankete. Ob tem sem želel, da je vprašalnik kratek (največ en list formata A4), anonimen in s poudarkom na zaprtem tipu vprašanj enostaven za izpolnjevanje. S tem sem želel doseči višjo stopnjo odzivnosti, k čemer je verjetno veliko pripomogla tudi priložena pisemska ovojnica s plačano poštnino za povratno pošto. Ob pripravi anketnega gradiva sem pazil na ekonomičnost. Posamezna pošiljka (dva lista formata A4 in dve pisemski ovojnici) ni smela presegati mase 20 g. Tako sem dosegel najcenejšo poštnino za standardno pismo (0,27 € na izvod), kar je ob tako velikem vzorcu omogočilo znatne finančne prihranke. Izpolnjene anketne podatke sem v digitalno obliko prenesel prek spletnega vmesnika 1KA (medmrežje 2), kjer sem brezplačno oblikoval povsem identičen digitalni vprašalnik, kot je bil v papirni obliki, poslan po pošti. S tem so bili podatki v digitalno obliko preneseni hitreje, napake ob vnosu pa manjše, kot bi bile na primer ob neposrednem vnašanju s pomočjo programskega orodja Microsoft Excel.

Slabosti vprašalnika so predvsem tehnične značaja in sem za njih večinoma izvedel ali se jih zavedel šele po koncu anketiranja. Kot glavno slabost velja izpostaviti nenatančnost odgovorov o naseljih rojstva, zaključka najvišje stopnje izobrazbe, zaposlitve in bivanja. Čeprav sem anketirance jasno in nedvoumno pozval, naj sporočijo te podatke, nobene od štirih kategorij ne morem obravnavati na ravni naselij. Iz strukture odgovorov in dodatnih komentarjev anketirancev lahko sklenem, da so podatki o kraju rojstva in zaključka najvišje stopnje izobrazbe zadovoljivo natančni na ravni regij, podatki o kraju zaposlitve in bivanja pa na ravni občin.

Anketiranci so namesto naselja rojstva velikokrat navajali naselje odrasčanja. Na to sem postal pozoren predvsem pri odgovorih mlajših anketirancev, ki so kot naselje rojstva navajali zelo majhna naselja, kjer ni porodnišnic ali zdravstvenih ustanov, in katera so po možnosti celo identična sedanjim naseljem bivanja. Iz tega je bolj ali manj jasno, da gre za naselja, kjer so po rojstvu odrasčali oziroma živeli. Kljub temu menim, da na regionalni ravni bistvenih napak v tej kategoriji naselij najverjetneje ni, saj se je večina mlajših in tistih v zrelih letih zelo verjetno rodila v porodnišnici, ki je najbližje njihovem domu. Mreža porodnišnic je sicer v Sloveniji precej gosta. Leta 2009 je bilo pri nas 14 porodnišnic (Meden-Vrtovec s sodelavci 2009, 12), kar pomeni, da je vsaka regija, uporabljena v tej raziskavi, imela eno do dve porodnišnici. Najstarejši anketiranci, ki so se še rojevali na domu, pa iz tega vidika tako ali tako niso sporni. V tem pogledu so nekoliko problematična le območja, kjer prihaja do neujemanja meja med regijami in prometno dostopnostjo do porodnišnic. V takšnih primerih bi lahko bila ustrezna rešitev, da bi anketirance že na začetku pozval, naj mi zaupajo naselje, kjer so po rojstvu živeli oziroma odrasčali, vendar se za ta korak nisem odločil, saj bi bil potem v težavah pri anketirancih, ki so med odrasčanjem večkrat zamenjali naselje bivanja.

Nadalje so anketiranci kot naselje, kjer so zaključili najvišjo stopnjo izobrazbe, velikokrat zmotno navajali naselje bivanja v času izobraževanja. To sem preveril s primerjanjem podatkov o izobrazbi in naselju zaključka najvišje stopnje izobrazbe. Konkretno sem med seboj križal podatke o anketirancih s terciarno izobrazbo in naselja, kjer so bili v letih 2009–2011 evidentirani študenti terciarnega izobraževanja po kraju šolanja (Podatki o številu študentov ... 2009). Starejših podatkov o mreži inštitucij terciarnega izobraževanja nisem uspel pridobiti. Glede na to, da se je mreža visokega šolstva v zadnjem obdobju zgolj širila, verjamem, da nisem izpustil nobenega naselja, kjer so se anketiranci terciarno izobraževali. Ob tem obstaja manjša nevarnost, da sem v analizo vključil kakšno naselje, kjer se terciarni študij nekoč ni izvajal in je posamezen anketiranec v njem samo živel, študiral pa drugod. Po enakem načelu sem med seboj križal anketirance s srednješolsko izobrazbo in naselja, kjer so bile leta 2009 v Evidenci zavodov in programov (medmrežje 3) Ministrstva za šolstvo in šport evidentirane javne srednje šole. Kjer je prišlo do nelogičnih povezav med stopno izobrazbe anketirancev in naseljem zaključka najvišje stopnje izobrazbe, sem podatke o naselju zaključka najvišje stopnje izobrazbe iz nadaljnje obravnave izključil. Takšnih primerov na koncu vseeno ni bilo veliko (2 %), za ostale odgovore pa smatram, da so s tega vidika dokaj zanesljivi.

Pri naselju bivanja sem opazil, da je precej anketirancev namesto manjšega naselja, v katerem dejansko živijo, navedlo večji bližnji kraj. Podobno najbrž velja tudi za naselje zaposlitve. To sem preveril s križanjem podatkov o naseljih bivanja in stopnji njihove urbaniziranosti po mnenju anketirancev, pri čemer je prihajalo do očitnih neskladij. Razloga za to sta verjetno predvsem dva. Prebivalci manjših naselij bodisi niso želeli razkriti identitete svojega prebivališča, s čimer bi posredno vplivali na anonimnost svojih odgovorov, bodisi so bili mnenja, da anketar ne bo vedel, kje njihovo naselje sploh je in so zato navedli bližnje večje naselje. Domnevam, da večina tako v primeru naselja bivanja kot naselja zaposlitve pri tovrstnem posploševanju ni prestopila občinskih meja.

Naslednja slabost vprašalnika je neupoštevanje možnosti, da ima lahko nekdo hkrati več prebivališč. Na to so me opozorili nekateri anketiranci, ki denimo med tednom bivajo na začasnem prebivališču v naselju zaposlitve, za vikend pa v naselju stalnega prebivališča. V večini tovrstnih primerov so anketiranci navedli, na katero naselje se odgovori nanašajo. Če to ni bilo dovolj jasno razvidno, sem vprašalnik v celoti izločil iz raziskave.

Nadaljnja slabost ankete je, da so bila nekatera vprašanja pomanjkljivo oblikovana. Tako na primer pri odgovoru na vprašanje, koliko časa boste še prebivali v tem naselju, manjka možnost opredelitve »ne vem«. Podobno velja pri odgovoru na predzadnje vprašanje o razlogih za prebivanje v sedanjem naselju, kjer manjka možnost opredelitve »ni bistveno«. Pri nekaterih razlogih namreč ocenjevanje pomembnosti nima nobenega pomena. Takšni so na primer dedovanje stanovanjske nepremičnine, v tem naselju/regiji sem se rodil, v tem naselju/regiji sem študiral ali v tem naselju/regiji sem zaposlen. Neko, ki nikoli ni podedoval stanovanjske nepremičnine, se je rodil oziroma izobrazil v drugi regiji ali se na delo vozi v oddaljen kraj, takšnih razlogov sploh ne more ocenjevati.

Slabost vprašalnika je tudi vrstni red in sestava nekaterih vprašanj. Kot je bilo že omenjeno, so demografska vprašanja na prvi strani anketnega lista. To morda ni najbolj primerno, saj lahko poizvedovanje po občutljivejših osebnih podatkih že na začetku marsikoga odvrne od nadaljnjega izpolnjevanja. Žal se tovrstni slabosti nisem mogel izogniti, saj praktično celotno drugo stran anketnega lista zajema vprašanje o razlogih za prebivanje v sedanjem naselju, katerega ni bilo možno prestaviti na prvo stran. Logično je namreč, da pred tem poizvem vsaj, v katerem naselju in koliko časa v njem živijo anketiranci. V anketi se prav tako nisem mogel izogniti dolgemu vprašanju, kjer so naštetni vsi potencialni razlogi bivanja v naselju. Težava v tem primeru je, da je težko ostati zbran od začetka do konca seznama. Vrednotenje razlogov, ki so na seznamu umeščeni višje, je zato lahko natančnejše od tistih, ki so umeščeni nižje. Olajševalna okoliščina je, da pred tem vprašalnik ni vseboval »zahtevnejših in daljših« vprašanj, tako da so bili anketiranci ob tem vprašanju še vedno razmeroma »spočiti in sveži«. Za kontrolo bi bilo zanimivo polovico vprašalnikov poslati s seznamom možnih razlogov v obratnem vrstnem redu in primerjati rezultate.

Slabost posebne vrste je, da v pozdravnem nagovoru, kljub jasni predstavitvi okvira raziskave, nisem navedel obstoječe pravne podlage, na podlagi katere sem prišel do osebnih podatkov anketirancev (ime, priimek, naslov, spol, izobrazba in poklic). Zaradi tega je prek telefona ali spletne pošte nekaj deset anketirancev zahtevalo tovrstna pojasnila.

Ob morebitni ponovitvi ali izvedbi podobne tovrstne raziskave velja izkoristiti nekaj **priložnosti**, s čimer bi se povečala kakovost odgovorov in odziv anketirancev. Poleg odprave vseh slabosti bi lahko razširili nabor razlogov prebivanja v sedanjem naselju. Pri tem vprašanju sem namreč anketirancem ponudil možnost, da sami pripišejo dodatne razloge. Ob tem so največkrat navedli bližino vrtca ali osnovne šole, varstvo otrok, službo partnerja, poroko oziroma priselitev k partnerju, bližino sosednje države (predvsem Avstrije in Italije), dobre sosedske odnose, mirnost okolja, bližino morja in podobno. Z njihovo vključitvijo v raziskavo bi najbrž končna podoba odgovorov izgledala nekoliko drugače. Ob tem se je treba zavedati, da je le 3,4 % anketirancev dodatno navajalo razloge prebivanja v sedanjem naselju. Zaradi tako majhnega deleža jih tudi nisem natančneje analiziral. Ob dejstvu, da anketiranje ni potekalo ob prisotnosti anketarja, ampak po pošti, je zamujena priložnost tudi, da anketiranim ni bila dana možnost dodatnih komentarjev, s čimer bi lahko dobil bolj poglobljen vpogled v raziskavo. Za ta korak se nisem odločil, ker sem dal prednost krajšemu vprašalniku. Številni so se sicer za dodatne komentarje odločili samoiniciativno in so svoja sporočila zapisali na rob vprašalnika, tako da sem jih potem upošteval tako pri interpretaciji rezultatov kot ocenjevanju kakovosti izvedenega anketiranja. Glede na to, da sem za prenos odgovorov anketirancev v digitalno obliko izdelal spletno različico vprašalnika, je neudejanjena priložnost še, da spletne povezave nisem navedel tudi v papirni različici vprašalnika. S tem bi se odzivnost verjetno povečala, saj sem, kljub priloženi prazni pisemski ovojnici s plačano poštnino, nekaj izpolnjenih vprašalnikov vseeno prejel po spletni pošti v digitalni različici. V tem primeru bi bila nevarnost, da bi nekdo vprašalnik izpolnil na oba načina, čeprav se ta možnost vendarle zdi malo verjetna.

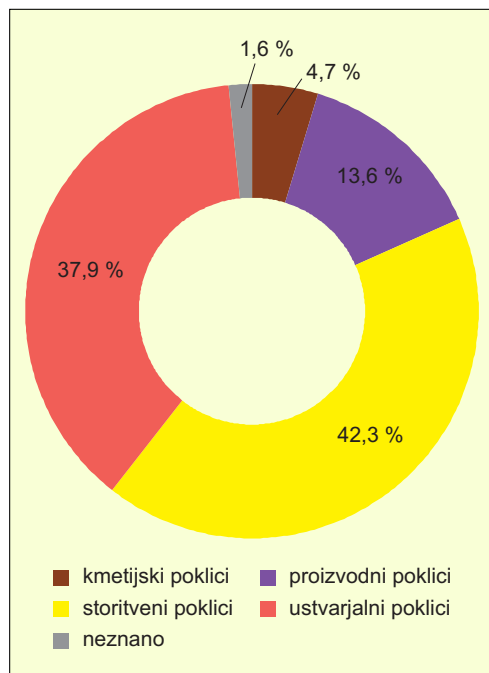
Glavna **nevarnost** izvedenega anketiranja je, da so anketiranci z ocenjevanjem in navajanjem razlogov prebivanja v sedanjem naselju namesto podajanja dejanskih vzrokov za življenje v naselju samo opisovali zadovoljstvo z aktualnim ali morebiti celo želenim stanjem. To sem ugotovil iz posameznih dodatnih komentarjev – v tovrstnih primerih sem anketo v celoti izločil iz raziskave – ali pa sem o tem sklepal iz sestave posameznih odgovorov. Nekateri anketiranci so namreč posamezen razlog ocenili z nižjo vrednostjo kot ostale, vendar so ga potem vseeno uvrstili med najpomembnejše tri. Nevarnost izvedenega anketiranja je tudi, da so anketiranci vprašalnik lahko izpolnjevali skupinsko – na primer z ostalimi člani gospodinjstva – ali ga je namesto njih izpolnil nekdo drug. Glede na dokaj dobro ujemanje značilnosti realiziranega vzorca z značilnostmi celotne populacije si vseeno upam trditi, da če že, se je to dogajalo zelo redko.

4 DRUŽBENO-GOSPODARSKE ZNAČILNOSTI USTVARJALNIH LJUDI V SLOVENIJI

Ena večjih kritik teorije ustvarjalnega razreda se nanaša na pomanjkanje konceptualne jasnosti v pojmovanju ustvarjalnosti, kar je posledično pripeljalo do pomanjkljive razmejčitve heterogenih poklicnih skupin (Krätke 2010; Alfken, Broekel in Sternberg 2014). Nekateri avtorji so po dodatnih analizah predlagali izboljšane definicije (na primer McGranahan in Wojan 2007; Marrocu in Paci 2012), vendar so le redki poskušali preseči temeljni gospodarski vidik z vključitvijo družbenih oziroma demografskih razsežnosti (na primer Cooke 2014). Ustvarjalni ljudje po opredelitvi teorije ustvarjalnega razreda niso heterogeni samo z vidika poklicne sestave, ampak vključujejo tudi ljudi različnih starosti, spola, izobrazbe, družinskega stanu, narodnosti, življenjskih slogov in podobno (Fritsch 2007; Alfken Broekel in Sternberg 2014), kar pomembno vpliva na izbiro in dojemanje življenjskega okolja v različnih fazah življenja. V tem poglavju zato predstavljam nekatere temeljne družbeno-gospodarske značilnosti ustvarjalnih ljudi v Sloveniji, ki sem jih osvetlil s pomočjo podatkov uradne statistike (ADS 2012; SRDAP 2012).

4.1 POKLICNA SESTAVA

Konec leta 2011 je bilo v Sloveniji približno 930.000 aktivnih prebivalcev, kar je slaba polovica (45 %) vsega prebivalstva. Med aktivnim delom prebivalstva je bilo okrog 817.000 delovno aktivnih, 113.000 pa brezposelnih. Stopnja registrirane brezposelnosti je tako bila 12 %. Med delovno aktivnim prebivalstvom je bilo največ prebivalcev s storitvenim poklicem, nekaj manj jih je opravljalo ustvarjalni poklic, medtem ko je bilo precej manj proizvodnih oziroma kmetijskih delavcev. Delež ustvarjalne delovne sile v Sloveniji je primerljiv s stanjem v državah severne in zahodne Evrope (glej Andersen in Lorenzen 2005; Fritsch in Stützer 2007; Clifton 2008; Boschma in Fritsch 2009). Po ugotovitvah Floride (2002) je namreč ustvarjalnih ljudi v gospodarsko najbolj razvitih državah več kot ena tretjina. Med njimi je bila

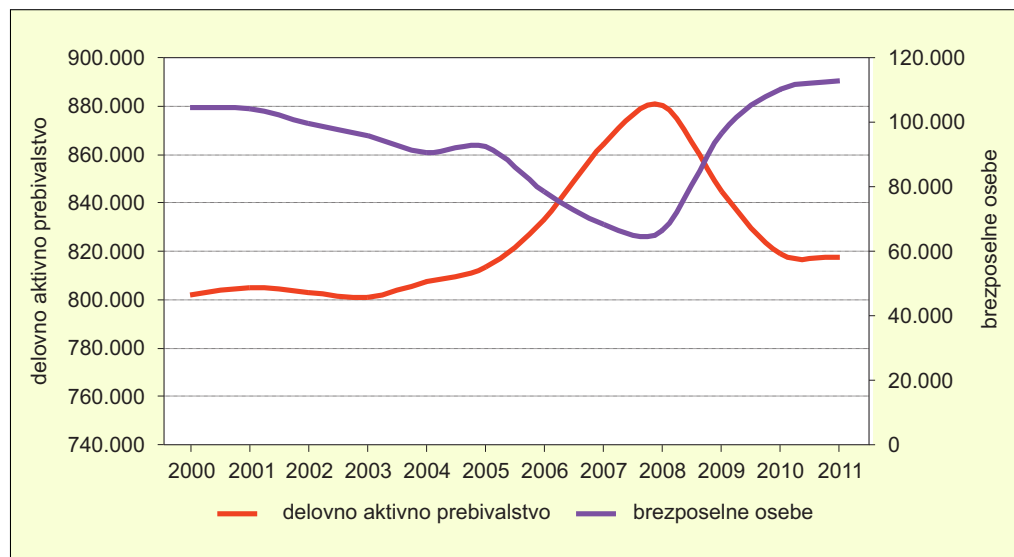
Slika 7: Sestava delovno aktivnega prebivalstva in ustvarjalne delovne sile v Sloveniji leta 2011 (ADS 2012; SRDAP 2012).

v Sloveniji leta 2011 tretjina pripadnikov ustvarjalnega jedra, slabi dve tretjini je bilo ustvarjalnih profesionalcev in le peščica kulturnih ustvarjalcev, kar je prav tako primerljivo s stanji v drugih gospodarsko razvitejših evropskih državah (slika 7).

Med letoma 2000 in 2011 je število delovno aktivnih prebivalcev le rahlo naraslo, in sicer s približno 802.000 na 817.000 oziroma za 2 % (slika 8). Kljub temu je v tem obdobju prihajalo do kar precejšnjih kolebanj, ki jih lahko povežemo predvsem z razmerami na makroekonomskem in političnem področju. Tako v letih 2000–2003 pri nas ni prišlo do občutnejših sprememb v obsegu delovne sile, z vstopom Slovenije v Evropsko unijo leta 2004 pa se je začel močan porast, ki je trajal do izbruha svetovne gospodarske recesije leta 2008. V tem obdobju se je obseg delovne sile povečal za kar 73.000 oziroma za slabo desetino (9 %). Brezposelnost se je v tem obdobju z 91.000 zmanjšala na 66.000 oseb oziroma za dobro četrtino (27 %) (Divjak, Lah in Malešič 2012). Kakor se je stopnja zaposlenosti v letih pred krizo hitro povečevala, se je z njenim nastopom še hitreje zmanjševala. Najhuje je bilo v letih 2008–2010, ko se je število delovno aktivnih prebivalcev zmanjšalo za 61.000 oziroma za 7 %. Brezposelnost se je v tem času povečala na 110.000 oseb in je bila največja po letu 1999 (Divjak, Lah in Malešič 2012). Negativne težnje v obsegu delovne sile so se nekoliko umirile šele leta 2011, vendar so obeti za prihodnost dokaj negotovi.

Ravbar in Kozina (2012, 57) sta za obdobje 2008–2010 preučila gibanje in razporeditev delovno aktivnega prebivalstva po občinah delovnega mesta in področnih skupinah poklicev. Analiza je pokazala, da je do nadpovprečnega zmanjšanja obsega delovne sile prišlo v Pomurju, na Koroškem, Goriškem, Savinjskem in v Zasavju, med občinami pa je do več kot četrtinskega upada prišlo v Semiču, Svetem Andražu in Svetem Juriju v Slovenskih Goricah, Hodošu, Svetem Tomažu, Sveti Ani, Mirni Peči, Solčavi, Blokah, Središču ob Dravi, Trnovski vasi, Taboru, Hajdini, Gornjih Petrovcih, Tišini in Zavrču.

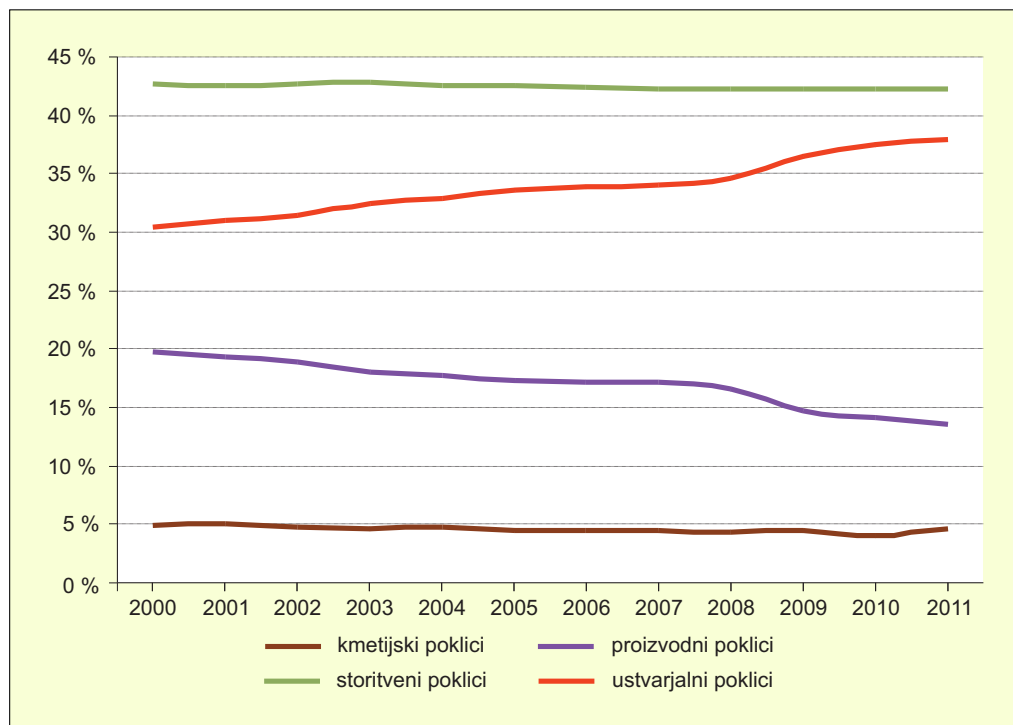
Natančnejši vpogled v gibanje delovne sile po posameznih poklicnih skupinah kaže, da se je med letoma 2000 in 2011 kot edina povečala skupina ustvarjalnih poklicev (slika 9). V tem času je njihovo število z 244.000 poraslo na skoraj 310.000 oziroma za več kot četrtino (27 %). Na drugi strani se je najbolj zmanjšalo število proizvodnih poklicev, skoraj za tretjino (30 %), medtem ko je število poklicev v kmetijstvu in storitvah stagniralo. Zanimivo je opazovati gibanje krivulj ob izbruhu gospodarske krize

Slika 8: Gibanje števila delovno aktivnega prebivalstva in brezposelnih oseb med letoma 2000 in 2011 (SRDAP, 2012; ADS, 2012; Divjak, Lah, Malešič, 2012).

leta 2008. Tedaj se je delež ustvarjalnih poklicev še izraziteje povečal in obratno, delež poklicev v proizvodnji je doživel krepkejši padec kot v letih poprej. Ustvarjalni poklici so torej v primerjavi z drugimi precej bolj odporni na spremembe v gospodarskih gibanjih in težnjah. To nam poleg relativnih podatkov na sliki 9 dokazuje tudi pregled absolutnih vrednosti, po katerih je ustvarjalna skupina poklicev edina, ki se je v času krize povečala.

Do podobnih ugotovitev sta pred tem ob preučevanju geografskih razsežnosti družbe znanja prišla tudi Ravbar in Kozina (2012, 57 in 58), ki navajata, da smo navkljub zmanjšanju števila delovno aktivnih prebivalcev in povečanju brezposelnosti, ki se je v letih 2008–2010 skoraj podvojila, v tem času priča velikim strukturnim spremembam na trgu delovne sile. Gospodarska sestava zaposlenih v času zadnje gospodarske recesije ni bila kos globalnim izzivom. Na eni strani je opazno zmanjšanje delovno aktivnega prebivalstva v skupini poklicev, ki zahtevajo nižjo raven znanja oziroma poklic srednje ali nizke stopnje zahtevnosti, na drugi strani pa je opazno povečanje števila zaposlenih v skupini poklicev, ki zahtevajo najvišjo stopnjo izobrazbene ravni. Na krizo, ki smo ji bili priča v minulih letih, lahko torej gledamo tudi kot na priložnost za hitrejše in korenitejše prestrukturiranje slovenskega gospodarstva. Ti rezultati se skladajo z ugotovitvami nekaterih tujih avtorjev, ki so na primeru strukturnih sprememb severnoameriškega trga delovne sile med zadnjo gospodarsko recesijo ugotovili večjo prožnost ustvarjalnih delavcev v primerjavi z ostalimi poklicnimi skupinami (Gabe, Florida in Mellander 2013). Pri tem naj bi imela pomemben vpliv tudi velikost regije. Pozitiven učinek ustvarjalnih delavcev je bil v manjših regijah izrazitejši, medtem ko je bil v večjih regijah njihov prispevek manj opazen – domnevno zaradi večje raznolikosti gospodarstva, ki je samo po sebi bolj odporno na zunanje vplive oziroma šoke iz okolice (Currid-Halkett in Stolarick 2013).

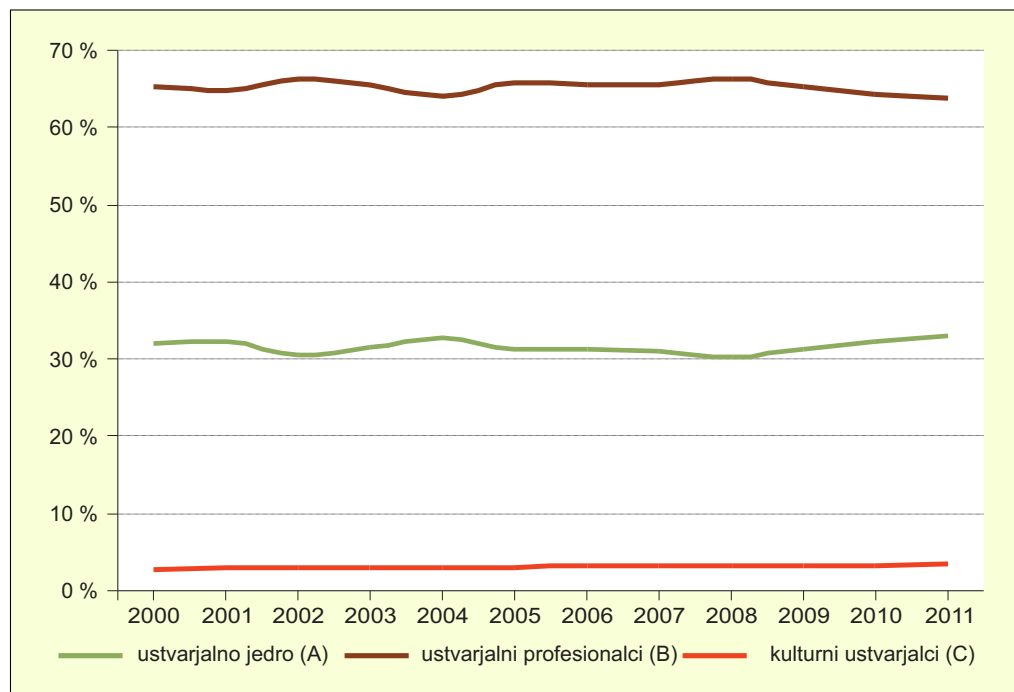

Slika 9: Spremembe v poklicni sestavi delovno aktivnega prebivalstva med letoma 2000 in 2011 (ADS 2012; SRDAP 2012).

Pripisovanju pozitivne vloge ustvarjalnih ljudi v dolgoročnem razvoju je treba dodati še druga pomembna in vidna opažanja nasprotujoče usmerjenih avtorjev. Krátke (2010) na primer govori o »trgovcih« (angleško *the dealer class*), ki po teoriji ustvarjalnega razreda predstavljajo ustvarjalne profesionalce v finančnih in nepremičninskih poslih. Po njegovem mnenju naj bi bila prav ta skupina najbolj odgovorna za nastanek svetovne gospodarske recesije. Prek različnih finančnih inovacij, malverzacij in hipotekarnih špekulacij naj bi destabilizirala gospodarstvo zahodnega sveta in vplivala na znižanje inovacijskih zmogljivosti industrijskega sektorja. Njen prispevek h gospodarski rasti naj torej ne bi bil pozitiven, ampak celo zaviralen. Podobnega mnenja je tudi Arvidsson (2007), ki za ustvarjalne ljudi po teoriji ustvarjalnega razreda uvaja izraz »administratori« (angleško *the administrative class*). Pri tem ima v mislih predvsem dobro plačane strokovnjake v oglaševanju, katerih delo naj ne bi predstavljalo primarne ustvarjalnosti.

Med ustvarjalno delovno silo je bilo leta 2011 največ (64 %) ljudi uvrščenih med ustvarjalne profesionalce, slaba tretjina (33 %) v ustvarjalno jedro in le peščica (3 %) med kulturne ustvarjalce. V letih 2000–2011 med temi tremi ustvarjalnimi podskupinami z občasnimi kolebanji ni prihajalo do bistvenih razlik. Še najbolj sta opazna rahlo nazadovanje ustvarjalnih profesionalcev in vzpon ustvarjalnega jedra v času krize po letu 2008, kar lahko ocenimo kot ugodno, saj s tem krepimo bazo najbolj ustvarjalnega kapitala (slika 10).

Te ugotovitve prikazujejo nove značilnosti in težnje v družbeno-gospodarskem sistemu Slovenije, ki nakazujejo, da se naša država počasi, a vztrajno pomika v dobo ustvarjalnosti. Novonastalo stanje logično nadgrajuje model družbeno-gospodarskega prehoda, ki ga je Klemenčič (1989) na podlagi sprememb v sestavi delovno aktivnega prebivalstva oblikoval za Slovenijo konec osemdesetih let prejšnjega stoletja. Ugotovil je, da je v obdobju po 2. svetovni vojni slovenska družba doživela temeljito in skokovito družbeno-gospodarsko preobrazbo, od prevladujoče agrarne (kmetijske oziroma primarne) v prevladu-

Slika 10: Spremembe v poklicni sestavi ustvarjalnih delovnih mest med letoma 2000 in 2011 (SRDAP 2012).

jočo industrijsko (proizvodno, sekundarno ali fordistično) fazo z močnejšimi znaki vstopanja v terciarno (storitveno, postindustrijsko oziroma postfordistično) fazo. Na ta način je izločil tri temeljne razvojne stopnje: agrarno, industrijsko in terciarno. Prva je trajala do šestdesetih let prejšnjega stoletja. Opredeljujeta jo velik delež primarnega sektorja (nad 40 % aktivnega prebivalstva), ki se hitro zmanjšuje, ter majhen delež sekundarnega sektorja, ki narašča, vendar še ne preseže deleža primarnega. Delež terciarnega sektorja je majhen (okrog 20 %). Druga stopnja s prevlado sekundarnega sektorja je značilna za obdobje od šestdesetih do devetdesetih let. Zaznamuje jo prevlada deleža sekundarnega sektorja, ki se je sprva povečeval, nato pa zmanjševal. Primarni sektor je imel glede na delež aktivnega prebivalstva skromen pomen, medtem ko se je delež terciarnega sektorja povečeval. To fazo lahko razdelimo na dve obdobji: na desetletje med letoma 1961 in 1971, ko je delež terciarnega sektorja dosegel delež primarnega, ter na obdobje nekako do devetdesetih let, ko je delež terciarnega sektorja presegel delež primarnega. V trenutku prevlade deleža terciarnega sektorja nad sekundarnim se je začela terciarna stopnja, v Sloveniji na začetku devetdesetih let.

Dandanes bi za Slovenijo lahko trdili, da je v zreli terciarni fazi, kar je na podlagi podatkov iz Popisa 2002 v veliki meri potrdila že Boletova (2008a) družbeno-gospodarska analiza urbanega sistema. Zadnjo razvojno stopnjo, kateri se več kot očitno približujemo, bi lahko poimenovali »ustvarjalna faza«. Klemencičeva (1989) študija je sicer ne zaznava, saj v njej ustvarjalni sektor analitično še ni bil obravnavan. Iz podatkov na sliki 9 pa je očitno razvidno, da prihaja do pomembnih sprememb v poklicni sestavi delovno aktivnega prebivalstva, ki jih označujejo predvsem nazadovanje (klasične) proizvodnje, rast ustvarjalne delovne sile ter stagnacija števila storitvenih in kmetijskih delavcev. Ob predpostavki, da se bo rast števila ustvarjalnih poklicev tako kot doslej še naprej povečevala linearno, s povprečno letno stopnjo rasti 2,2 %, in da bo število storitvenih delavcev še vnaprej stagniralo, bodo ustvarjalni poklici storitvene po obsegu dohiteli leta 2017. V tem času se bo ob nadaljevanju obstoječih teženj delež proizvodnih poklicev zmanjšal na dobro desetino vse delovne sile.

4.2 DEMOGRAFSKA SESTAVA

V Sloveniji je ob vseh popisih prevladovalo žensko prebivalstvo. Manjši delež moških je predvsem posledica vojn, v katerih je bil delež umrlih med moškimi večji, in domnevno slabše odpornosti moškega organizma in zato krajše življenjske dobe moških. Po podatkih iz zadnjih obdobjih so se razlike v **spolni sestavi** začele rahlo zmanjševati (Perko 1998, 152). To je verjetno posledica čedalje opaznejšega zmanjševanja učinka obeh svetovnih vojn, zmanjšanja fizične zahtevnosti moških del ter izboljšanja higienskih in zdravstvenih razmer, ki omogočajo daljšo življenjsko dobo. Leta 2011 je bilo tako v celotni družbi približno polovica žensk in polovica moških, upošteva je zgolj delovno aktivno prebivalstvo (brez kmetov) pa je bilo takrat skoraj za desetino (9 %) več moških kot žensk. Zanimivo je, da je slika skorajda zrcalna, če v analizo vključimo samo ustvarjalne ljudi. V tem primeru ženske po številu prevladajo nad moškimi, zlasti na račun ustvarjalnega jedra, kjer je ta razlika občutnih 17 %. Med ustvarjalnimi profesionalci je spolna sestava skorajda izenačena, medtem ko je le med kulturnimi ustvarjalci nekaj več moških (za 6 %) (preglednica 11).

Kratka primerjava aktualnega stanja z razmerami iz leta 2000 pove, da je bila spolna sestava celotnega delovno aktivnega prebivalstva (brez kmetov) na prelomu tisočletja podobna kot sedaj. Razlike, ki so se pojavile v tem obdobju, gredo v smeri rahlega povečevanja deleža žensk v ustvarjalnih poklicih (leta 2000 50 %) in zmanjševanja med ostalimi poklici (leta 2000 44 %). Končna ugotovitev je, da v slovenski družbi, kjer je spolna sestava na splošno dokaj uravnotežena, več delovnih mest zasedajo moški, vendar po najbolj zahtevnih ustvarjalnih poklicih nekoliko bolj in v čedalje večji meri posegajo ženske. Morda bi končno že bil čas, da jim prepustimo večjo vlogo tudi na najvidnejših in odgovornih položajih, namenjenih odločanju. Kot je videti, imajo za to več kot dovolj sposobnosti.

Vpogled v **starostno sestavo** razkriva, da so ustvarjalni ljudje v povprečju nekoliko starejši od celotnega kontingenta delovne sile (preglednica 12). Razlago za to lahko poiščemo v njihovi **izobrazbeni**

Preglednica 11: Spolna sestava ustvarjalnih ljudi v Sloveniji leta 2011 (medmrežje 4; SRDAP 2012).

	moški (%)	ženske (%)	skupaj (%)
celotno prebivalstvo	49,5	50,5	100,0
delovno aktivno prebivalstvo (brez kmetov)	54,7	45,3	100,0
ustvarjalni ljudje (A + B + C)	47,4	52,6	100,0
ustvarjalno jedro (A)	41,5	58,5	100,0
ustvarjalni profesionalci (B)	50,2	49,8	100,0
kulturni ustvarjalci (C)	53,0	47,0	100,0

Preglednica 12: Starostna sestava ustvarjalnih ljudi v Sloveniji leta 2011 (SRDAP 2012).

	od 15 do 29 let (%)	od 30 do 49 let (%)	od 50 do 89 let (%)	skupaj (%)
delovno aktivno prebivalstvo (brez kmetov)	12,7	62,4	24,9	100,0
ustvarjalni ljudje (A + B + C)	10,1	64,3	25,6	100,0
ustvarjalno jedro (A)	9,6	64,1	26,3	100,0
ustvarjalni profesionalci (B)	10,1	64,3	25,6	100,0
kulturni ustvarjalci (C)	14,3	66,9	18,8	100,0

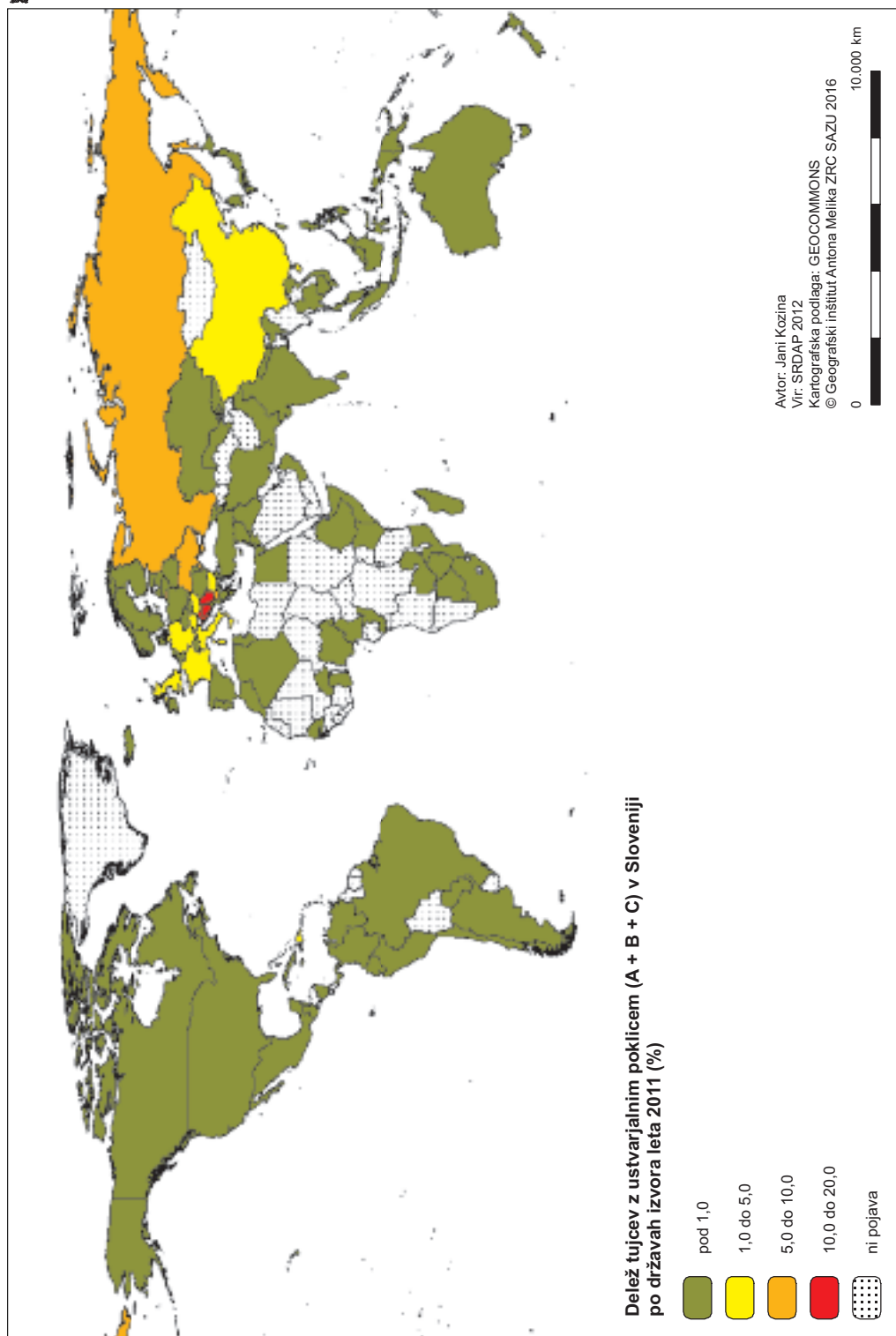
Preglednica 13: Izobrazbena sestava ustvarjalnih ljudi v Sloveniji leta 2011 (SRDAP 2012).

	osnovnošolska ali manj (%)	srednješolska (%)	terciarna (%)	ni podatka (%)	skupaj (%)
delovno aktivno prebivalstvo (brez kmetov)	14,3	57,8	27,9	0,0	100,0
ustvarjalni ljudje (A + B + C)	1,2	32,1	54,9	11,8	100,0
ustvarjalno jedro (A)	0,0	7,0	80,9	12,1	100,0
ustvarjalni profesionalci (B)	1,5	44,9	42,1	11,5	100,0
kulturni ustvarjalci (C)	5,7	36,7	42,8	14,8	100,0

Preglednica 14: Narodnostna sestava ustvarjalnih ljudi v Sloveniji leta 2011 po izvornih območjih (SRDAP 2012).

	Slovenija (%)	zahodni Balkan (%)	EU27 + šengensko območje (%)	vzhodna Evropa (%)	druge celine (%)	ni podatka (%)	skupaj (%)
delovno aktivno prebivalstvo (brez kmetov)	93,1	5,3	0,6	0,2	0,2	0,6	100,0
ustvarjalni ljudje (A + B + C)	97,6	1,3	0,4	0,3	0,2	0,2	100,0
ustvarjalno jedro (A)	98,4	0,9	0,5	0,1	0,1	0,0	100,0
ustvarjalni profesionalci (B)	97,4	1,5	0,4	0,2	0,2	0,3	100,0
kulturni ustvarjalci (C)	91,6	2,2	1,8	3,1	1,3	0,0	100,0

Slika 11: Izvorne države tujih ustvarjalnih ljudi v Sloveniji leta 2011 (SRDAP 2012). ►

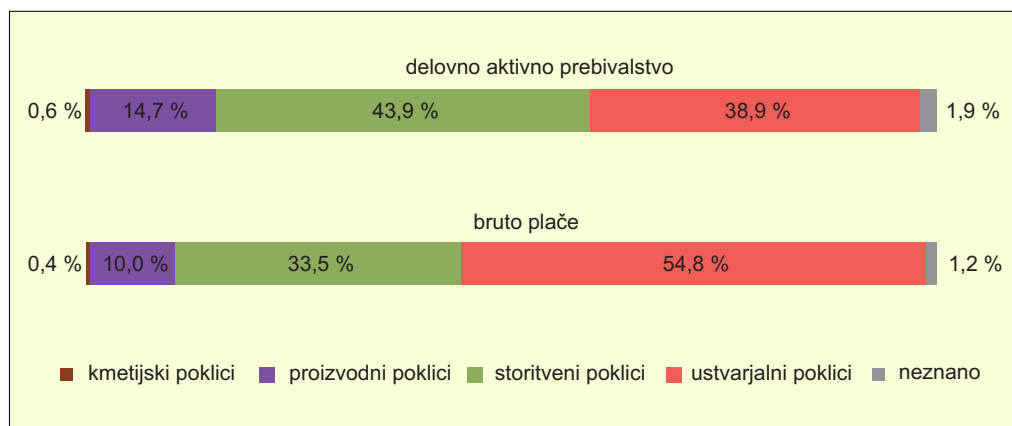

sestavi (preglednica 13). Ustvarjalni ljudje so namreč v povprečju precej bolj izobraženi. To pomeni, da zaradi daljšega šolanja na trg delovne sile vstopajo pozneje od ostalih. Na ta način je imela leta 2011 doseženo terciarno stopnjo izobrazbe več kot polovica ustvarjalnih ljudi, medtem ko je bil ta delež med vsemi zaposlenimi približno še enkrat manjši. Med ustvarjalnimi podskupinami so v povprečju pričakovano najstarejši in predvsem najbolj izobraženi pripadniki ustvarjalnega jedra.

Z vidika starostne sestave nekoliko izstopa nizka starost kulturnih ustvarjalcev. Pravo razlago za ta pojav je težko najti. Zanje bi bilo treba izvesti podrobnejše analize. Lahko pa na tem mestu vseeno postavimo dve hipotezi, ki bi ju v prihodnje veljalo empirično preveriti. Prva je povezana z dejstvom, da so kulturni ustvarjalci večinoma zaposleni v kulturni industriji, ki je kot oblika gospodarske dejavnosti večje pozornosti deležna šele v zadnjem obdobju (Bole 2008a). Temu je na primer močno botroval pojav novih oblik umetniškega ustvarjanja in zabave, zlasti na področjih računalniške industrije, digitalnih medijev in medmrežja (Montgomery 2007). Po predvidevanjih se v teh vejah gospodarstva zaposluje predvsem mlajše prebivalstvo, ki si je za delo na tovrstnih področjih tekom odrasčanja, izobraževanja in usposabljanja pridobilo ustrezna znanja, ki so bila še pred dvema desetletjema zaradi pomanjkanja (internetnih) tehnologij bolj ali manj šele v povojih. Drugo hipotezo za precej nižjo povprečno starost kulturnih ustvarjalcev pa morda lahko povezujemo s tem, da se nosilci tovrstnih poklicnih profilov v zrelejšem starostnem obdobju prekvalificirajo v druga področja. V tovrstnih primerih gre bodisi za neke vrste naravno sosledje, ko na primer literat z leti postane urednik medija in namesto umetniško-kulturnega opravlja bolj menedžersko delo, bodisi za iskanje dela v tržno bolj zanimivih oziroma eksistencialno bolj zanesljivih branžah. V tem primeru se po uporabljeni opredelitvi ustvarjalnih ljudi kulturni ustvarjalci prekatégorizirajo v ustvarjalne profesionalce ali pripadnike ustvarjalnega jedra.

Ob pogledu na izobrazbeno sestavo zaposlenih lahko ugotovimo še, da visoka stopnja izobrazbe kljub precej očitni medsebojni povezanosti ni edini pogoj za opravljanje ustvarjalnega poklica. Le dobra polovica (55 %) prebivalcev z ustvarjalnim poklicem ima namreč terciarno stopnjo izobrazbe, medtem ko slabih štiri petine (78 %) terciarno izobraženih delavcev opravlja ustvarjalni poklic. Nekdo je torej lahko ustvarjalen tudi z nižjo stopnjo izobrazbe, in obratno. S tem lahko pritrdimo Floridovi (2002) hipotezi, da je vsak posameznik lahko ustvarjalen. Pomembno je samo, ali bo potencial, ki ga ima, razvil in unovčil, ali ne.

Skladno s teoretskimi izhodišči Floride (2002) po prosti izbiri bivališča in delovnega mesta ustvarjalnih ljudi, ki v vse bolj globaliziranem svetu sega prek državnih meja, je zanimivo pogledati, od kod pri nas izhaja delovna sila. Slovenija je bila, kar se selitev tiče, dolgo država, iz katere so se ljudje odselje-

Slika 12: Poklicna sestava (brez kmetov) in sestava mase bruto plač v Sloveniji leta 2010 (SRDAP 2012; Povprečne mesečne bruto plače ... 2012).

vali, sprva predvsem v Severno Ameriko, pozneje tudi v zahodno Evropo. Množična priseljevanja so se začela šele po 2. svetovni vojni oziroma v šestdesetih letih prejšnjega stoletja in so trajala do sredine osemdesetih let. V tistem času je Slovenija zaradi precejšnje razvitosti postala zanimiva za priseljenke iz drugih republik nekdanje Jugoslavije, ki so se zaposlovali predvsem v industriji, rudarstvu in gradbeništvu. Iz drugih držav je bilo priselitev zelo malo. Priseljenci, ki so prišli v Slovenijo, so se najpogosteje naseljevali v nekdanjih občinah, zdajšnjih upravnih enotah tako imenovanega industrijskega polmesečca; od severozahoda se nizajo proti jugovzhodu (občine Jesenice, Radovljica, Kranj, Škofja Loka) do ljubljanskih občin, od koder prek Zasavja segajo proti severovzhodu (Celje, Velenje, Maribor). Zunaj tega polmesečca se je več priseljenecv naselilo le v občini Nova Gorica in obalnih občinah (Kuhar de Domizio 1998).

Takoj po osamosvojitvi Slovenije se je dinamika meddržavnih selitev umirila oziroma je bila v letih 1991 in 1992 celo negativna. Zatem se je priseljevanje v Slovenijo ponovno okrepilo in preseglo odselejevanje. Še vedno je bila velika večina priseljenecv iz držav bivše Jugoslavije, do leta 1999 pa je bilo precej tudi Slovencev, ki so se zlasti zaradi nove družbenopolitične ureditve vrnili domov. Na vračanje argentinskih Slovencev je vplivala tudi gospodarska kriza v Argentini. Po tem letu je odseljevanje Slovencev znova preseglo njihovo priseljevanje in ta trend se še vedno povečuje. Odseljevanje so spodbudili procesi vključitve Slovenije v Evropsko unijo, s katerimi je Slovenija postala del območja prostega pretoka ljudi, kapitala, blaga in storitev. Slovenija je v tem obdobju začasno oziroma za stalno začela izgubljati mlade izobražence, ki so v času izselitve na višku ustvarjalne moči (Lapuh 2011).

Po letu 1999 se je število priselitev v Slovenijo strmo povečevalo. Temu so najverjetneje botrovala vpetost naše države v mednarodne povezave (Evropska unija, šengensko območje, OECD, NATO in podobno), gospodarska konjunktura in potreba Slovenije po določenih, zlasti nižje kvalificiranih poklicnih skupinah. Po podatkih SURS-a (medmrežje 5) se je na vrhuncu leta 2008 v Slovenijo priselilo okrog 31.000 ljudi. Od tega je bilo kar 80 % državljanov bivše Jugoslavije. Med delovno aktivnim prebivalstvom jih je samo 4 % imelo terciarno izobrazbo, 45 % srednjo, več kot polovica (51 %) pa osnovnošolsko ali manj. Že leta 2010 se je v Slovenijo zaradi svetovne gospodarske krize priselilo pol manj ljudi kot leta 2008.

Po podatkih SRDAP-a (2012) je bilo leta 2011 v Sloveniji zaposlenih okrog 42.000 prebivalcev s tujim državljanstvom, kar je 5 % celotne delovne sile. EUROSTAT-ovo poročilo iz istega leta Slovenijo po tem kriteriju uvršča na sam rep držav članic Evropske unije in EFTA-ja (Migrants in Europe 2011). Med tujci, zaposlenimi v Sloveniji, je leta 2011 ustvarjalni poklic opravljalo približno 7000 delavcev, kar je le 17 % tuje delovne sile.

Regionalni pregled izvora tujih ustvarjalnih ljudi, ki živijo v Sloveniji, kaže, da daleč največji delež (59 %) odpade na države zahodnega Balkana (države bivše Jugoslavije in Albanija), z 20 % sledijo države Evropske unije (EU27) in šengenskega območja ter s 13 % države vzhodne Evrope (Rusija, Ukrajina, Belorusija in Moldavija). Ustvarjalnih priseljenecv iz drugih celin je manj kot desetina (8 %) in so po državah njihovega izvora omejeni na osamljene primere. Edini neevropski državi, iz katerih izhaja več kot odstotek tuje ustvarjalne delovne sile pri nas, sta Kitajska in Dominikanska republika (slika 11).

Maloštevilna tuja delovna sila pri nas očitno še vedno opravlja miselno manj zahtevna dela. Ne glede na vrsto dela pa so izvirne države naših priseljenecv v veliki večini države zahodnega Balkana in vzhodne Evrope. Slovenija ustvarjalnost torej ne uvaža, ampak večinoma izvažja, kar je dolgoročno lahko precej zaskrbljujoče.

4.3 DOHODKOVNA SESTAVA

Zanimiv je vpogled v dohodkovne značilnosti ustvarjalnih ljudi (slika 12). Zaposleni z ustvarjalnim poklicem so leta 2010 predstavljali dobro tretjino (39 %) vse delovne sile (brez kmetov), vendar so za svoje delo prejeli več kot polovico (55 %) celotne mase bruto plač. Njihova povprečna mesečna bruto plača je bila približno 2130 €, medtem ko so zaposleni v ostalih treh poklicnih skupinah v povprečju zaslužili le nekaj več kot 1000 € mesečno. To pomeni, da je dohodek ustvarjalne delovne sile še enkrat

večji od dohodka ostalih zaposlenih. Njihovo delo je očitno bolj cenjeno, bolje ovrednoteno in zato tudi bolje plačano. Ustvarjalni način dela torej prinaša večji dobiček. Posledično lahko sklepamo, da tudi dejansko ustvarja več, prinaša višjo dodano vrednost na zaposlenega in na splošno v večji meri pospešuje družbeno-gospodarski razvoj. Kljub temu je treba opozoriti na velike razlike znotraj ustvarjalnega sektorja. Vse več študij namreč opozarja na naraščajočo prekernost in ranljivost ustvarjalnih delavcev, zlasti samozaposlenih (Donald, Gertler in Tyler 2013). Tovrstna problematika se trenutno intenzivno raziskuje v državah zahodnega sveta (na primer Fritsch, Kritikos in Sorgner 2015) in tudi nekaterih državah v razvoju (Zhang in Pan 2012), medtem ko pri nas še čaka na resnejšo obravnavo.

5 PROSTORSKA RAZPOREDITEV USTVARJALNIH LJUDI V SLOVENIJI

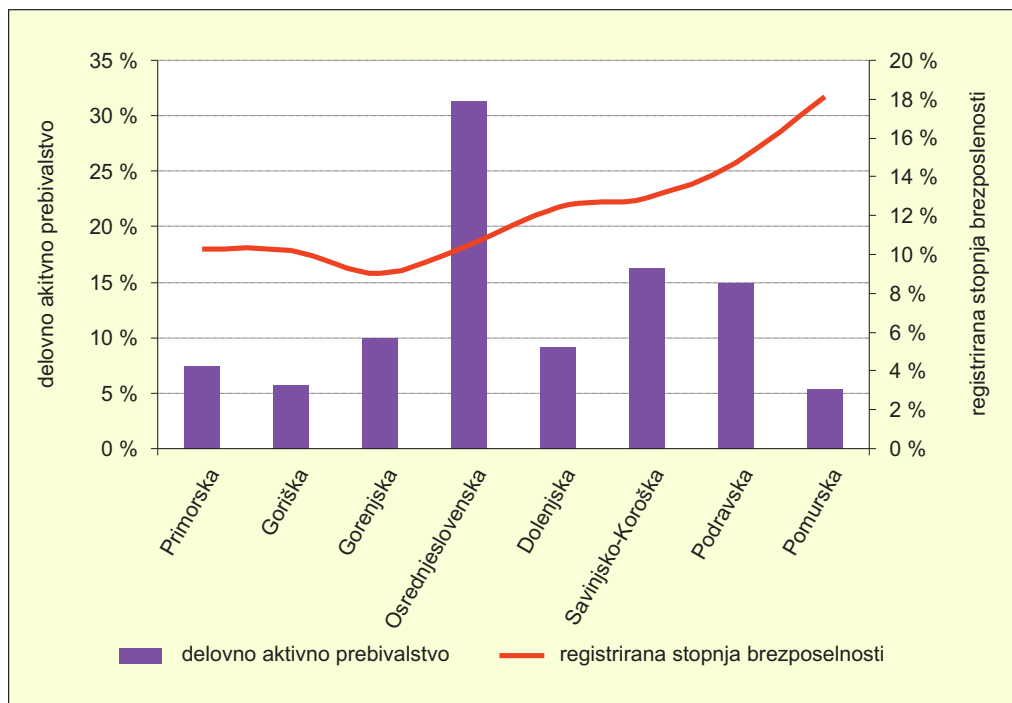
V tem poglavju želim prikazati prostorsko razporeditev ustvarjalnih ljudi z vidika izbrane regionalizacije Slovenije in tipologije stopnje urbaniziranosti naselij. V obeh primerih so bile v ospredju zanimanja tako razlike med posameznimi enotami – regijami oziroma tipi urbaniziranosti naselij – kot razlike znotraj teh enot.

5.1 REGIONALNA RAZPOREDITEV

Regionalno razporeditev ustvarjalnih ljudi sem raziskal na podlagi izbrane regionalizacije Slovenije na osem funkcijskih regij, ki se v dobršni meri ujemajo z mejami dnevne mobilnosti delavcev (Bole 2004) in so bile v različnih strokovnih podlagah še največkrat omenjene oziroma predlagane kot ena najustreznejših različic členitve Slovenije na pokrajine kot druge ravni lokalne samouprave (glej Ravbar 1997b; Plut 1999; Vrišer 1999a in 1999b; Pogačnik in Ravbar 2002; Lavtar 2004; Kozina 2010).

5.1.1 MEDREGIONALNE RAZLIKE

Razporeditev delovno aktivnega prebivalstva po regijah bivanja izkazuje zelo veliko osredotočenost v Osrednji Sloveniji, kjer živi skoraj tretjina vseh zaposlenih. Približno polovica manj jih je v Savinjsko-Koroški in Podravski regiji, po desetina na Gorenjskem in Dolenjskem ter le po nekaj odstotkov na Primorskem, Goriškem in v Pomurju. Registrirana stopnja brezposelnosti je precej nižja v zahodnem delu države in se proti severovzhodu povečuje (slika 13).

Slika 13: Medregionalna razporeditev delovno aktivnega prebivalstva in registrirana stopnja brezposelnosti v Sloveniji leta 2011 (ADS 2012; medmrežje 6; SRDAP 2012).

Neenakost medregionalne razporeditve delovno aktivnega prebivalstva in ustvarjalnih ljudi lahko ponazorimo s pomočjo Ginijevih koeficientov. Vrednost tega koeficienta je med 0 in 1, pri čemer velja, da nižji kot je koeficient, bolj enakomerna je razporeditev, in višji kot je koeficient, bolj neenakomerna je razporeditev. V našem primeru bi vrednost 0 pomenila povsem enakomerno razporeditev ustvarjalnih ljudi med regijami, vrednost 1 pa popolno osredotočenost v eni sami regiji. Preglednica 15 prikazuje Ginijeve koeficiente neenakosti medregionalne razporeditve prebivalstva, delovno aktivnega prebivalstva in ustvarjalnih ljudi po posameznih evropskih državah. Za Slovenijo je prikazano stanje v letih 2000 in 2011, podatki za ostale države pa se nanašajo na stanje okrog leta 2002 in so povzeti iz študije Boschme in Fritscha (2009). Izračun slednjih temelji na regijah na ravni NUTS 3 oziroma funkcijskih regijah primerljive velikosti. Čeprav so slovenske regije nekoliko večje od regij na ravni NUTS 3, razlike niso tolikšne, da ne bi omogočale neposredne primerjave s stanjem v ostalih državah.

Ginijevi koeficienti prikazujejo, da je v Sloveniji najbolj enakomerno razporejeno celotno prebivalstvo, ki mu sledi delovno aktivno prebivalstvo, znotraj njih pa so še bolj neenakomerno razporejeni ustvarjalni ljudje. Med temi se najbolj enakomerno razporejajo predstavniki ustvarjalnega jedra, za njimi ustvarjalni profesionalci in na koncu kulturni ustvarjalci. Primerjava Ginijevih koeficientov med letoma 2000 in 2011 prikazuje, da so se vse obravnavane prebivalstvene skupine z izjemo kulturnih ustvarjalcev v tem času na medregionalni ravni zgostile. Kulturni ustvarjalci so v tem kontekstu nekoliko specifični in nakazujejo na oblikovanje razpršene prostorske sestave (več o tem v Kozina in Bole 2016a).

Ostale evropske države lahko razvrstimo v dve skupini. Prvo sestavljajo Nemčija, Nizozemska ter Anglija in Wales, ki imajo precej nižje koeficiente od skupine s skandinavskimi državami Dansko, Norveško, Švedsko in Finsko. Boschma in Fritsch (2009, 401) navajata, da je verjetni razlog za to poselitveni vzorec, ki je v državah prve skupine veliko bolj decentraliziran. V okvir prve skupine evropskih držav lahko mirno uvrstimo tudi Slovenijo, ki izkazuje podobne vrednosti Ginijevih koeficientov, zanjo pa je prav tako značilen razpršen poselitveni vzorec.

Slovenske medregionalne razlike v osredotočenosti posameznih poklicnih skupin med delovno aktivnim prebivalstvom nazorno prikazujejo lokacijski koeficienti na sliki 14. Njihova vrednost ponazarja, v kolikšni meri delež posamezne poklicne skupine v regiji odstopa od državnega povprečja. Čim bolj vrednost lokacijskega koeficienta presega vrednost 1, tem bolj je zastopanost poklicne skupine med delovno aktivnim prebivalstvom v regiji višja od slovenskega povprečja. Vrednosti pod 1 nakazujejo

Preglednica 15: Ginijevi koeficienti neenakosti medregionalne razporeditve celotnega prebivalstva, delovno aktivnega prebivalstva in ustvarjalnih ljudi (ADS 2012; Boschma in Fritsch 2009, 406; Podatki o številu prebivalcev po naseljih ... 2012; SRDAP 2012).

	Slovenija (leto 2000)	Slovenija (leto 2011)	Nemčija	Nizozemska	Anglija in Wales	Danska	Norveška	Švedska	Finska
celotno prebivalstvo	0,286	0,315	0,352	0,381	0,384	0,689	0,624	0,518	0,560
delovno aktivno prebivalstvo	0,310	0,323	0,394	0,437	0,415	0,704	0,663	0,554	0,624
ustvarjalni ljudje (A + B + C)	0,373	0,380	0,437	0,403	0,448	0,749	0,787	0,624	0,704
ustvarjalno jedro (A)	0,357	0,370	0,471	0,447	0,438	0,748	0,837	0,645	0,712
ustvarjalni profesionalci (B)	0,378	0,382	0,421	0,385	0,444	0,747	0,769	0,610	0,695
kulturni ustvarjalci (C)	0,479	0,457	0,580	0,527	0,563	0,806	0,853	0,738	0,780

podpovprečno osredotočenost. Primerjava osredotočenosti posameznih poklicnih skupin po regijah izkazuje njihovo večjo ali manjšo usmerjenost v glavne gospodarske sektorje.

Kmetijski poklici so v največji meri osredotočeni na območju severovzhodne in vzhodne Slovenije (Pomurska, Podravska, Savinjsko-Koroška in Dolenjska regija), za katero so značilne večje ravnin z obsežnimi kmetijskimi, še zlasti obdelovalnimi zemljišči (Kladnik in Gabrovec 1998, 182). Iz tega vidika ne preseneča, da v navedenih regijah živita več kot dve tretjini celotnega kmečkega prebivalstva pri nas, čeprav v njih prebiva manj kot polovica vsega delovno aktivnega prebivalstva. Med njimi izrazito izstopa Pomurje, kjer zastopanost kmečkega prebivalstva med delovno aktivnim prebivalstvom za več kot 1,5-krat presega državno povprečje. Najnižjo stopnjo zgoščenosti kmečkega prebivalstva je zaznati v Osrednji Sloveniji, Gorenjski in Primorski regiji, še najbližje državnemu povprečju pa je zastopanost te poklicne skupine na Goriškem.

Proizvodni poklici so bili pri nas v prvih desetletjih prejšnjega stoletja osredotočeni predvsem v tako imenovanem industrijskem polmeseecu, ki je od Gorenjske prek Ljubljane, Zasavja in Celja segal do Maribora. Močna industrializacija in z njo povezana rast števila zaposlenih v industriji, rudarstvu in gradbeništvu se je začela šele po 2. svetovni vojni, zlasti po letu 1960, ko se je začelo odpirati tovarne tudi na pred tem skoraj povsem kmetijskih območjih, na primer v severovzhodni Sloveniji, Posavju ter osrednjem in južnem delu Dolenjske. K temu sta veliko prispevali policentrična razvojna politika in politika skladnega razvoja manj razvitih območij, na kateri je bilo vezano ustanavljanje novih proizvodnih obratov (Kladnik in Repolusk 1998, 267). Danes so prebivalci s proizvodnim poklicem nadpovprečno osredotočeni v Goriški, Dolenjski in Savinjsko-Koroški ter deloma v Gorenjski regiji, podpovprečno pa predvsem v Osrednji Sloveniji in na Primorskem. Nižjo stopnjo osredotočenosti proizvodnih delavcev je zaznati tudi v severovzhodni Sloveniji.

Glede na Boletovo (2008b) analizo družbeno-gospodarske usmerjenosti slovenskih mest leta 2002 lahko sklepamo, da k proizvodnemu značaju Goriške regije največ prispevata mesti Idrija in Ajdovščina, ki zaposlujeta velik delež delovne sile v sekundarnem sektorju. Največje središče te regije, Nova Gorica, sicer spada med mesta z dokaj raznoliko dejavnostno usmeritvijo delovnih mest, vendar v njem terciarni sektor prevladuje nad proizvodnim. V Dolenjski regiji se prebivalci s proizvodnim poklicem zaposlujejo zlasti v Novem mestu, Beli krajini (Metlika in Črnomelj) ter Sevnici, manj pa v Spodnjem Posavju (Krško in Brežice) ter v Dolenjskem podolju (Trebneje). V Savinjsko-Koroški regiji imajo med večjimi zaposlitvenimi središči izrazito sekundarni značaj urbanizirana območja Velenjske kotline (Velenje in Šoštanj), Koroške (Slovenj Gradec, Ravne na Koroškem in Radlje ob Dravi) ter nekatera manjša oziroma srednje velika mesta, kot so Zreče, Slovenske Konjice, Šentjur in Rogaška Slatina. V Celju kot največjem središču te regije prevladujejo storitvene dejavnosti. Na Gorenjskem je zaznati osredotočenost prebivalcev s proizvodnim poklicem predvsem na območjih Kranja, Škofje Loke, Železnikov in Trziča, medtem ko so somestje Radovljica-Bled in Jesenice bolj usmerjeni v zaposlovanje storitvene delovne sile. Za Pomurje je nizka osredotočenost prebivalstva s proizvodnim poklicem pričakovana, saj tam nikoli ni prišlo do intenzivnejše industrializacije. Dodatno je k zdajšnji podpovprečni zgoščenosti prebivalstva s proizvodnim poklicem prispeval propad edinega industrijskega »giganta« v tej regiji Mure ob koncu prejšnjega desetletja. Gospodarska kriza in propad industrijskih podjetij ob koncu osemdesetih let in v devetdesetih letih prejšnjega stoletja v Mariboru (Slavec 1991) sta vplivala tudi na podpovprečno zastopanost prebivalstva s proizvodnim poklicem v Podravske regiji. Maribor je postal storitveno središče. Namesto v industrijski proizvodnji, ki je mesto zaznamovala skozi desetletja, svojo identiteto išče v povsem drugih dejavnostih, kar se morda še najbolje odraža v dejstvu, da je leta 2012 postal celo Evropska prestolnica kulture (Dragičević s sodelavci 2015).

Osredotočanje **storitvenih poklicev** v družbi je eden glavnih pokazateljev terciarizacije, ki po splošno znani sektorski teoriji pomeni prehod v napredno družbo, saj je značilna za vse razvite države (Bole 2008b). Po Klemenčiču (1989) smo v Sloveniji v terciarno fazo vstopili na začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja, ko je delež zaposlenih v storitvenem sektorju prehitel delež zaposlenih v proizvodnem. Danes so prebivalci s storitvenim poklicem med vsemi poklicnimi skupinami medregionalno

še najbolj enakomerno porazdeljeni. V tem pogledu nekoliko izraziteje oziroma za dobro desetino državno povprečje presegata le Primorska in Pomurje.

Ustvarjalni poklici so v nekoliko večji meri nadpovprečno zastopani samo v Osrednji Sloveniji. Rahlo nadpovprečno so sicer osredotočeni tudi v Gorenjski regiji, kar je verjetno posledica bližine Ljubljane, kjer se ti ljudje v veliki meri zaposlujejo. Povsod drugod je stopnja zgoščenosti podpovprečna, najbolj v severovzhodni in vzhodni Sloveniji (Dolenjska, Savinjsko-Koroška, Podravska in Pomurska regija). Zanimivo je spoznanje, da so prebivalci z ustvarjalnim poklicem z izjemo Osrednje Slovenije podpovprečno zastopani v vseh ostalih treh regijah z univerzitetnim središčem (Primorska, Goriška in Podravska regija). Razumljivo je, da se vpliv Univerze na Primorskem in Univerze v Novi Gorici najbrž še ne pozna v tolikšni meri, saj sta bili ustanovljeni šele pred nedavnim, leta 2003 oziroma 2006. Je pa presenetljivo, da učinki terciarnega izobraževanja niso opaznejši v Podravski regiji, saj je bila Univerza v Mariboru ustanovljena že leta 1975 in je od takrat visoko izobrazila precej generacij študentov. Med ustvarjalnimi podskupinami prihaja do največjih razlik v osredotočenosti kulturnih ustvarjalcev. Ti so nadpovprečno zastopani v Osrednji Sloveniji in na Primorskem, podpovprečno pa v vseh ostalih regijah, bolj izrazito na območju vzhodne Slovenije (Dolenjska, Savinjsko-Koroška, Podravska in Pomurska regija) (slika 15).

Po kriteriju medregionalne osredotočenosti ustvarjalnih ljudi bi lahko Slovenijo razdelili na tri dokaj homogene območja. Prvo je območje vzhodne Slovenije (Dolenjska, Savinjsko-Koroška, Podravska in Pomurska regija), kjer je skoncentriranost vseh treh ustvarjalnih podskupin pod državnim povprečjem, najbolj v primeru kulturnih ustvarjalcev. Ravno obratno velja za območje Osrednje Slovenije. To je edina regija, kjer vse tri ustvarjalne podskupine dosegajo pozitivne vrednosti lokacijskega koeficienta. Zanimiva je neposredna primerjava Osrednje Slovenije in Pomurja. Približno ravno za toliko kot je osredotočenost ustvarjalnih ljudi v Osrednji Sloveniji nadpovprečna, je v Pomurju podpovprečna. Tretje homogeno območje predstavljajo ostale regije zahodne Slovenije (Primorska, Goriška in Gorenjska). Tu se lokacijski koeficienti gibljejo okoli povprečja, najbolj na Gorenjskem (več o Gorenjski v Kozina 2013a).

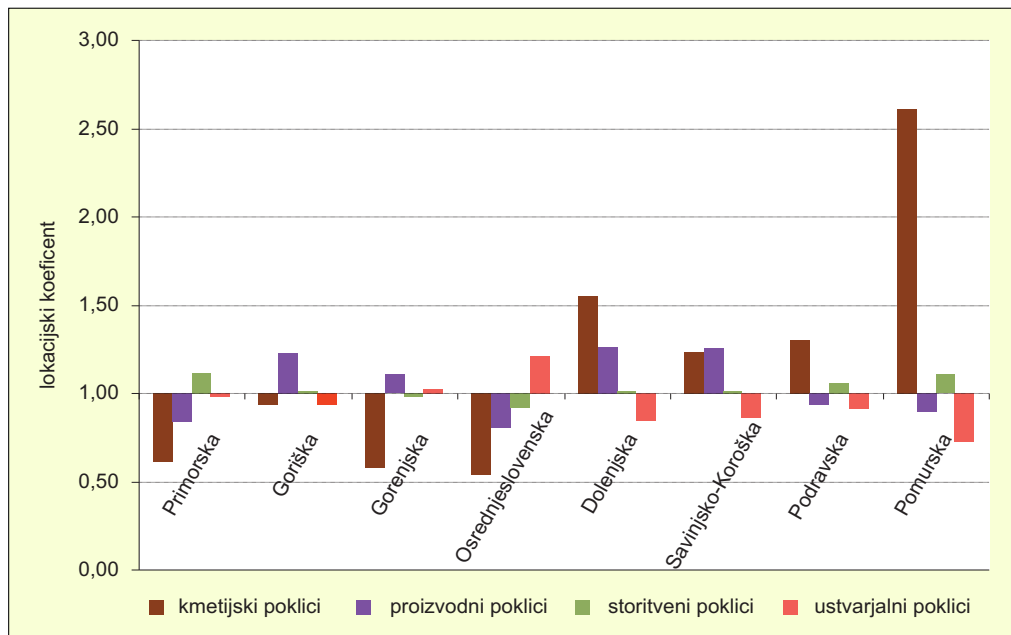
Med letoma 2000 in 2011 se je število delovno aktivnih prebivalcev v Sloveniji rahlo povečalo. Zmanjšalo se je edino v Pomurju in na Goriškem, medtem ko je povsod drugod naraslo, najbolj na Primorskem in v Osrednji Sloveniji (preglednica 16). Gibanje števila delovno aktivnega prebivalstva v posamezni regiji je torej v znatni meri povezano z njeno gospodarsko razvitostjo.

Kmečko prebivalstvo se je daleč najbolj zmanjšalo v Pomurju. Upad je bil več kot četrtninski. Do opaznega zmanjšanja je prišlo tudi na Goriškem, Dolenjskem in Primorskem, medtem ko se je v ostalih regijah obseg te poklicne skupine povečal. Preseneča, da je bilo povečanje najsilovitejše v najbolj razviti Osrednji Sloveniji in njej sosednji Gorenjski. Ustrezna pojasnila je težko najti. Morda lahko ta pojav povezujemo s specializacijo kmetijstva, ki je v Ljubljanski kotlini najbrž v večji meri tržno naravnano in je kot tako za novo zaposlovanje bolj zanimivo. V ostalih delih Slovenije je kmetijstvo verjetno v večji meri tradicionalno samooskrbno. Morda ima delni prispevek k temu tudi gospodarska kriza, ko se ljudje zaradi propada podjetij, povečevanja brezposelnosti, dviga cen in zniževanja standarda v večji meri zatekajo k samooskrbi in ponovnem aktiviranju lastnih virov (na primer polkmetje).

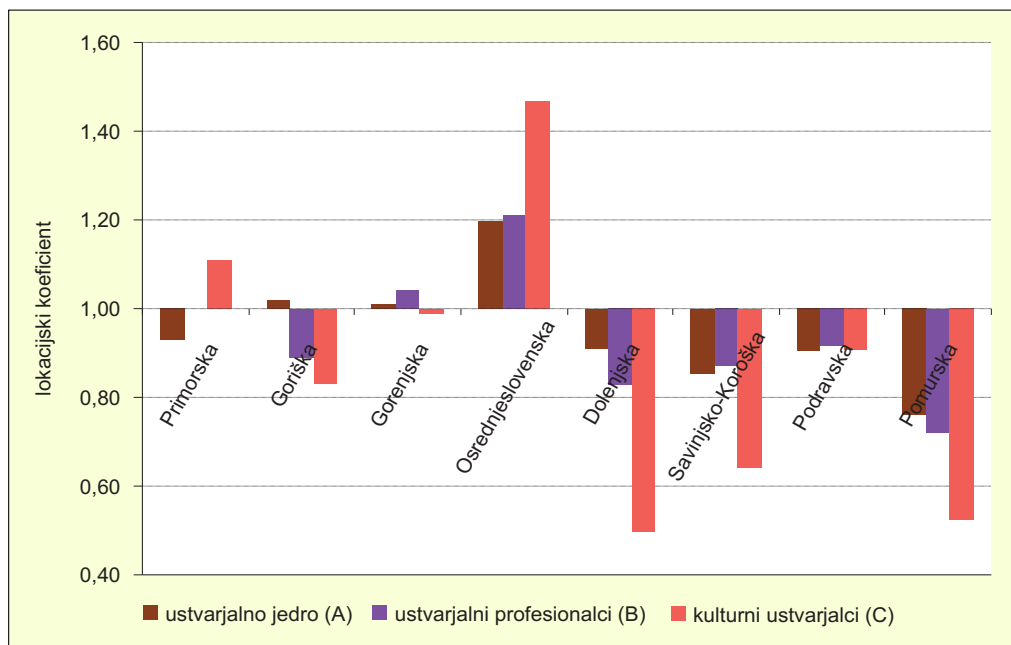
Kot je bilo že omenjeno, se je v preteklem desetletju v Sloveniji najbolj zmanjšalo število prebivalcev s **proizvodnim poklicem**. Pri tem je najbolj prednjačilo Pomurje z več kot polovičnim zmanjšanjem tega dela prebivalstva, najmanj pa Primorska, kjer je bil tovrsten upad manj kot petinski. V ostalih regijah se je zmanjšalo za okrog eno četrtnino. To pomeni, da je bila v Sloveniji deindustrializacija v minulem obdobju zelo silovit in obširen pojav, ki je razmeroma enakomerno zajel vse dele države.

V preučevanem obdobju je do najmanjših sprememb prišlo pri **storitveni poklicni skupini**. Njen obseg se je za malenkost zmanjšal samo na Goriškem in v Osrednji Sloveniji, medtem ko se je povsod drugod povečal za nekaj odstotkov. Do bolj izrazitega povečanja je prišlo v Pomurju.

Nasprotno od proizvodne poklicne skupine se je skoraj zrcalno najbolj povečalo število **ustvarjalnih ljudi**. Ta poklicna skupina je nekoliko presenetljivo najbolj narasla na Dolenjskem ter v gospodarsko najbolj razvitih Primorski in Osrednji Sloveniji, daleč najmanj pa v najmanj razvitem Pomurju. Zanimivo

Slika 14: Medregionalna osredotočenost poklicnih skupin med delovno aktivnim prebivalstvom v Sloveniji leta 2011 (ADS 2012; SRDAP 2012).

Slika 15: Medregionalna osredotočenost ustvarjalnih podskupin med delovno aktivnim prebivalstvom v Sloveniji leta 2011 (SRDAP 2012).

je, da je v teh treh regijah v minulem desetletju prišlo tudi do največjega porasta dnevne mobilnosti delavcev, k čemur naj bi odločilno prispevalo dokončanje manjkajočih odsekov avtocestnega križa (Bole 2011). Trdi lokacijski dejavniki, ki se navezujejo na prometno dostopnost, očitno imajo določen vpliv na privlačnost ustvarjalnega kapitala.

Zanimivo je opazovati, kako se je spreminjal obseg ustvarjalnih ljudi v regijah z univerzitetnim središčem. Njihova rast je bila nadpovprečna v Osrednji Sloveniji in na Primorskem. Zlasti v Osrednji Sloveniji, morda pa tudi na Primorskem, so tovrstne težnje verjetno tudi posledica tamkaj prisotne univerze. Na drugi strani se je obseg ustvarjalnih ljudi na Goriškem in v Podravski regiji povečal manj od slovenskega povprečja. Že prej je bilo nakazano, da je Univerza v Novi Gorici očitno še premlada, da bi se v preučevanem obdobju opazil pozitiven učinek na večjo zastopanost visoko usposobljenih poklicnih profilov v regiji, česar pa vsekakor ne moremo trditi za Univerzo v Mariboru. Podravska regija je namreč v omenjenem obdobju po rasti ustvarjalnih ljudi prehitela samo sosednje Pomurje. Iz tega je mogoče sklepati, da ima še velike rezerve v privabljanju oziroma zadrževanju ustvarjalnega kapitala.

Sintezni pregled sprememb v obsegu delovno aktivnega prebivalstva in posameznih poklicnih skupin med letoma 2000 in 2011 po slovenskih regijah kaže, da so bili daleč najbolj dramatični premiki v Pomurju. V tej regiji je prišlo do največjega upada števila delovno aktivnega prebivalstva. Glede na ostale regije se je daleč najbolj zmanjšal tudi obseg kmetijskih in proizvodnih delavcev. Obenem se je v primerjavi z ostalimi območji Slovenije daleč najmanj povečal obseg ustvarjalnih ljudi, na drugi strani pa se je najbolj povečalo število prebivalcev s storitvenim poklicem. Ti podatki se v precejšnji meri skladajo z različnimi razvojnimi kazalniki, ki nakazujejo, da je Pomurje regija z največjimi razvojnimi problemi pri nas. Medtem ko ostale regije bolj ali manj stopajo po poteh družbe znanja, kjer so osrednje vloge namenjene ustvarjalnosti in inovativnosti, se Pomurje še vedno ukvarja s terciarizacijo, ki je v drugih delih Slovenije večinoma že zaključen proces. Več podatkov in informacij o sodobnih delavskih in bivanjskih značilnostih prebivalcev Pomurja je na razpolago v delu Kozine (2014).

Preglednica 16: Medregionalne spremembe v obsegu delovno aktivnega prebivalstva in posameznih poklicnih skupin med letoma 2000 in 2011 (ADS 2012; SRDAP 2012).

regija	delovno aktivno prebivalstvo (%)	kmetijski poklici (%)	proizvodni poklici (%)	storitveni poklici (%)	ustvarjalni poklici (%)
Primorska	8,1	-3,3	-18,1	2,2	32,8
Goriška	-4,1	-7,1	-30,9	-5,9	22,7
Gorenjska	4,4	10,6	-30,0	4,7	25,9
Osrednja Slovenija	6,5	22,7	-24,3	-2,0	30,7
Dolenjska	5,5	-6,4	-22,4	6,8	37,1
Savinjsko-Koroška	1,3	5,4	-26,4	2,6	25,5
Podravska	4,0	2,3	-23,9	3,2	21,8
Pomurska	-7,5	-27,2	-52,8	17,1	14,7
Slovenija	1,9	-1,9	-30,1	0,9	26,7

5.1.2 ZNOTRAJREGIONALNE RAZLIKE

Poleg medregionalnih razlik, ki nakazujejo bistvene poteze prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi in ostalih poklicnih skupin, so za podrobnejše razumevanje preučevane tematike pomembne razlike znotraj regij. To omogočajo podatki o delovno aktivnem prebivalstvu po naseljih bivanja. Analiza Ginijevih koeficientov na tej prostorski ravni za celo Slovenijo kaže, da se ustvarjalni ljudje v primerjavi s celotnim prebivalstvom in ostalimi poklicnimi skupinami razporejajo bolj neenakomerno (preglednica 17). Med ustvarjalnimi podskupinami so sicer še najbolj enakomerno razporejeni ustvarjalni profesionalci,

ki so jim zelo sorodni pripadniki ustvarjalnega jedra, medtem ko je za kulturne ustvarjalce značilna precej bolj neenakomerna razporeditev. Izračunani Ginijevi koeficienti na ravni naselij so na splošno več kot še enkrat višji kot na ravni regij (glej preglednico 15). Iz tega sledi, da so znotrajregionalne razlike osredotočenosti ustvarjalnih ljudi in ostalih poklicnih skupin večje od medregionalnih.

Primerjava stanja med letoma 2000 in 2011 pove, da se je celotno prebivalstvo na ravni naselij v Sloveniji v tem obdobju zgostilo, kar pa ne velja za delovno aktivno prebivalstvo (brez kmetov), ki se je v istem času razpršilo. To pa še v večji meri velja za ustvarjalne ljudi, kar lahko v veliki meri povežemo z rezultati raziskave Ravbarja (2002, 12), ki je analiziral težnje v razvoju prebivalstva in delovnih mest v zadnjih desetletjih prejšnjega stoletja. Ugotovil je, da se v Sloveniji mesta postopno preoblikujejo iz hierarhičnega sistema naselij v bolj uravnoteženo omrežje vozlišč, ki temelji na sodobnih načelih šibkega hierarhičnega omrežja odnosov oziroma razpršenih razvojnih polov ob infrastrukturnih vozliščih. Po njegovem mnenju spremembe v zaposlitveni in družbenogeografski sestavi prebivalstva, povezane z dvigom življenjske ravni, odločilno spreminjajo tudi motivacijo ljudi, ko se odločajo o bivalnih razmerah, ki jim jih nudijo bodisi mesta bodisi bližnja obmestna naselja. Nove življenjske razmere naj bi podpirale razprševanje, ki je bilo med letoma 2000 in 2011 najbolj očitno izraženo prav pri ustvarjalnih poklicnih skupinah.

Preglednica 17: Ginijevi koeficienti neenakosti prostorske razporeditve celotnega prebivalstva Slovenije, delovno aktivnega prebivalstva (brez kmetov) in ustvarjalnih ljudi po naseljih bivanja v letih 2000 in 2011 (Podatki o številu prebivalcev po naseljih ... 2012; SRDAP 2012).

	leto 2000	leto 2011	razlika med letoma 2000 in 2011
celotno prebivalstvo	0,732	0,760	0,028
delovno aktivno prebivalstvo (brez kmetov)	0,784	0,773	-0,011
ustvarjalni ljudje (A + B + C)	0,871	0,836	-0,035
ustvarjalno jedro (A)	0,893	0,851	-0,042
ustvarjalni profesionalci (B)	0,865	0,831	-0,034
kulturni ustvarjalci (C)	0,970	0,939	-0,031

Primerjava Ginijevih koeficientov neenakosti prostorske razporeditve med regijami kaže, da so ustvarjalni ljudje najbolj neenakomerno razporejeni v Osrednji Sloveniji, na Primorskem in v Podravske regiji, kjer so naša največja univerzitetna središča Ljubljana, Koper in Maribor. Med njimi daleč najbolj izstopa Osrednja Slovenija, ki je hkrati edina regija, v kateri Ginijevi koeficienti za vse ustvarjalne podskupine dosegajo vrednost 0,9 in več. Na drugi strani so vse ustvarjalne podskupine daleč najbolj enakomerno razporejene v Pomurju. Med letoma 2000 in 2011 se je poselitev ustvarjalnih ljudi v vseh regijah razpršila in postala bolj enakomerna. Ta proces je bil v regijah vzhodne Slovenije (Dolenjska, Savinjsko-Koroška, Podravska in Pomurska regija) močnejši kot v regijah zahodne Slovenije (Primorska, Goriška, Gorenjska in Osrednja Slovenija). Ginijevi koeficienti so se namreč v vzhodni Sloveniji zmanjšali za še enkrat več od tistih v zahodnih delih države (preglednica 18).

Podrobnejše znotrajregionalne razlike lahko prikažemo z lokacijskimi koeficienti, ki merijo osredotočenost ustvarjalnih ljudi med delovno aktivnim prebivalstvom (brez kmetov) po naseljih bivanja leta 2011 (slika 16). Z nadpovprečno z izstopajo večja regionalna središča oziroma mestna in obmestna naselja, med katerimi velja izpostaviti Ljubljano, Maribor, Kranj, Celje, Novo mesto in Novo Gorico. Med ostalimi pomembnejšimi središči je podpovprečno osredotočenost mogoče zaznati v Kopru oziroma obalnih mestih, Postojni, na Jesenicah, v Trbovljah, Velenju in Ravnah na Koroškem.

Na drugi strani večja sklenjena območja z najnižjo zgoščenostjo ustvarjalnih ljudi v veliki meri sovpadajo s tradicionalno razvojno omejenimi območji, zlasti v severovzhodni in južni Sloveniji (glej

Preglednica 18: Ginijevi koeficienti neenakosti prostorske razporeditve ustvarjalnih poklicnih skupin po naseljih bivanja v letih 2000 in 2011 (SRDAP 2012).

regija	ustvarjalni ljudje (A + B + C)				ustvarjalno jedro (A)				ustvarjalni profesionalci (B)				kulturni ustvarjalci (C)			
	leto 2000	leto 2011	razlika med letoma 2000 in 2011		leto 2000	leto 2011	razlika med letoma 2000 in 2011		leto 2000	leto 2011	razlika med letoma 2000 in 2011		leto 2000	leto 2011	razlika med letoma 2000 in 2011	
Primorska	0,840	0,816	-0,024		0,858	0,817	-0,041		0,838	0,819	-0,019		0,942	0,925	-0,017	
Goriška	0,804	0,769	-0,035		0,829	0,785	-0,044		0,796	0,766	-0,030		0,935	0,899	-0,036	
Gorenjska	0,813	0,781	-0,032		0,834	0,783	-0,051		0,806	0,782	-0,024		0,910	0,869	-0,041	
Osrednja Slovenija	0,931	0,906	-0,025		0,945	0,918	-0,027		0,926	0,900	-0,026		0,984	0,965	-0,019	
Dolenjska	0,828	0,764	-0,064		0,881	0,809	-0,072		0,818	0,754	-0,064		0,980	0,940	-0,040	
Savinjsko-Koroška	0,819	0,764	-0,055		0,851	0,787	-0,064		0,812	0,759	-0,053		0,949	0,905	-0,044	
Podravska	0,847	0,798	-0,049		0,871	0,823	-0,048		0,840	0,790	-0,050		0,958	0,897	-0,061	
Pomurska	0,744	0,681	-0,063		0,780	0,718	-0,062		0,733	0,673	-0,060		0,937	0,864	-0,073	
Slovenija	0,871	0,836	-0,035		0,893	0,851	-0,042		0,865	0,831	-0,034		0,970	0,939	-0,031	

Kušar 2005). Takšni so Goričko, deli Pomurja, Slovenske Gorice, Haloze, Pohorsko Podravje, Zgornja Savinjska dolina, Posotelje, deli Posavskega hribovja in Dolenjskega podolja, Krško gričevje, Gorjanci, Bela krajina, Kočevsko z Zgornjim Pokolpjem, Loški potok in deli Blok. V zahodni Sloveniji so večja sklenjena območja z zelo majhno zastopanostjo ustvarjalnih ljudi zlasti v hribovitih, redkeje poseljenih in prometno odmaknjenih delih Goriške in Gorenjske regije, kakršni so Zgornje Posočje, Cerkljansko hribovje, Banjšice in Bohinj. Manjšo zastopanost je zaznati tudi v Brkinih in južnem delu Notranjske.

Daleč največje sklenjeno območje z nadpovprečno osredotočenostjo ustvarjalnih ljudi je Ljubljana s širšo suburbanizirano okolico v Osrednji Sloveniji. Na severu je zvezno povezano z večjim delom Gorenjske, nekako do Dežele in Blejskega kota. Zastopanost ustvarjalnih ljudi pade pod državno povprečje šele v občini Jesenice. Severno od Ljubljane je območje gostejše poselitve tudi Kamniškobistriška ravan. Proti vzhodu sega en krak ob Savi do občine Zagorje ob Savi, drugi krak pa je nekoliko južneje in se širi ob dolenjski avtocesti do občine Ivančna Gorica. Za večji del Zasavja, zlasti pa občini Trbovlje in Hrastnik, je značilna podpovprečna zastopanost ustvarjalnih ljudi. Enako velja tudi za celotni južni del Osrednje Slovenije z Ribniškim, Kočevskim, Zgornjim Pokolpjem, Loškim potokom in deli Blok na čelu. Južno od Ljubljane suburbanizirani pas z večjo zgoščenostjo ustvarjalnih ljudi sega do Velikolaščanske pokrajine. Nadalje so ustvarjalni ljudje v Osrednji Sloveniji nadpovprečno osredotočeni v vseh občinah zahodno od Ljubljane, med katerimi izstopajo večja naselja v neposredni bližini ljubljanske obvoznice in ob primorski avtocesti, kakršna so Brezovica pri Ljubljani, Vrhnika in Logatec. Z oddaljevanjem od glavnih prometnih osi se velikost naselij in s tem zastopanost ustvarjalnih ljudi zmanjšujeta. V nekoliko večji oddaljenosti jugozahodno od Ljubljane v tem pogledu pozitivno izstopajo še Rakek in Cerknica ter deli Blok.

Drugo največje sklenjeno območje z nadpovprečno zastopanostjo ustvarjalnih ljudi je Maribor s suburbanizirano okolico v Podravski regiji. Izrazit pas se iz štajerske prestolnice vleče ob avtocesti v smeri proti Celju vse do Slovenske Bistrice in skorajda zvezno prehaja v naslednjo večjo aglomeracijo v Celjski kotlini. Drug izrazit pas sega po Dravski dolini v smeri proti Koroški oziroma do občine Selnica ob Dravi. Za Mariborom drugo največje središče z nadpovprečno zgoščenostjo ustvarjalnih ljudi v Podravski regiji je Ptuj. Zanimivo je, da med Mariborom in Ptujem, ki sta glede na oddaljenost razmeroma blizu drug drugemu, zastopanost ustvarjalnih ljudi ni tako izrazito nadpovprečna, kot bi lahko pričakovali. Nasploš se Maribor kot drugo največje središče v državi od Ljubljane razlikuje po tem, da je v njegovem vplivnem območju osredotočenost ustvarjalnih ljudi precej manjša. Na dokaj neugodno podobo te regije vplivajo zlasti Slovenske gorice in Haloze, v katerih je ustvarjalnih ljudi izjemno malo.

Kot je bilo že nakazano, Ljubljanskemu in Mariborskemu območju po velikosti in zgoščenosti ustvarjalnega kapitala sledi Celjska kotlina v Savinjsko-Koroški regiji. Območja z najmanjšo zastopanostjo v tej regiji so južno in vzhodno od Celja, torej v Posavskem hribovju, Posotelju in Rogaškem podolju. Zanimivo je opazovati osredotočenost ustvarjalnih ljudi v severnem delu tretje razvojne osi. Za dokaj gosto naseljena območja v Šaleški dolini in na Koroškem je značilna v glavnem podpovprečna zastopanost najbolj ustvarjalnega dela prebivalstva. V tem delu regije je kot svetlo izjemo mogoče izpostaviti edino ožje območje Slovenjgraške kotline.

Kot rečeno, je zgoščenost ustvarjalnih ljudi v zahodni Sloveniji večja kot v vzhodni. Natančnejši vpogled v stanje na Primorskem zato preseneča z njihovo rahlo podpovprečno zastopanostjo v obalnem somestju Koper–Izola–Piran ter nadpovprečno v neposrednem zaledju Koprškega primorja in na Krašu. Stanje prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi v tej regiji je torej povsem drugačno kot v doslej opisanih primerih, kjer se zgoščenost z oddaljevanjem od glavnih središč zmanjšuje. Osredotočenost v tej regiji je sicer najmanjša v Brkinih in južnih predelih Notranjske.

Na Goriškem je močno središče ustvarjalnih ljudi Nova Gorica s sosednjimi obmestnimi naselji. Drugo izrazito tovrstno središče je območje Vipave in Ajdovščine. Nadpovprečno zgoščenost ustvarjalnih ljudi je celo nekoliko proti pričakovanjem mogoče zaznati v Goriških brdih, kjer je glavna gospodarska dejavnost kmetijstvo oziroma vinogradništvo. Ustvarjalni prebivalci se tam verjetno naseljujejo predvsem zaradi bližine Nove Gorice oziroma Gorice in Italije, pa tudi zaradi privlačno urejene pokrajine

z ugodnim podnebjem. Severno od Brd in Goriškega polja se zastopanost ustvarjalnih ljudi precej zmanjša. Izjemi sta le ožji območji Tolmina in Kobarida. V vseh drugih hribovitih in odmaknjenih predelih, kot so Bovško, Breginjski kot, Baška grapa, Kambreško, Banjšice in Cerkljansko hribovje, je zastopanost ustvarjalcev znatno manjša. V Goriški regiji velja opozoriti na še eno dokaj izolirano središče, kjer se ustvarjalni ljudje naseljujejo v večji meri. To je območje Idrije z Godovičem, ki je primer uspešnega in v mednarodnih okvirih konkurenčnega delovanja visokotehnološke industrije (Kavaš in Koman 2010; Urbanc, Nared in Bole 2012).

Gorenjska je regija z največjim deležem naselij, ki imajo nadpovprečno zastopanost ustvarjalnih ljudi. Vseeno pa tudi tu obstajajo zaznavne razlike med ravninskimi deli Ljubljanske kotline, kjer je njihova zgoščenost nadpovprečna, in okoliškimi hribovitimi predeli z nižjo zastopanostjo. Med večjimi središči Gorenjske s podpovprečno zastopanostjo izstopajo Jesenice, Tržič in Železniki. Na Jesenicah živeče prebivalstvo je v večji meri zaposleno v storitvah in proizvodnji, medtem ko sta Tržič in Železniki stari industrijski središči, kar se še vedno odraža v poklicni sestavi njunih prebivalcev.

V Dolenjski regiji je večjo zastopanost ustvarjalnih ljudi mogoče zaznati v Novomeški kotlini in so mestju Brežice–Krško. Med večjimi središči v tem pogledu izstopa tudi Trebnje. Obratno je podpovprečno osredotočenost mogoče zaznati v Beli in Suhi krajini ter številnih majhnih naseljih na hribovitih območjih Gorjancev, Krškega gričevja, Posavskega hribovja in Bizeljskega.

V Pomurju, za katerega je značilna daleč najnižja stopnja zgoščenosti ustvarjalnih ljudi, se ti v večji meri naseljujejo edino na območjih Murske Sobote in Lendave. Povsod drugod prevladujejo druge poklicne skupine. Zdi se, kot da Pomurska regija z velikimi strukturnimi zaostanki koraka za ostalimi deli Slovenije. Še vedno v prevladujoči meri kmetijska pokrajina, ki je na nek način preskočila industrializacijo in se v zadnjem času osredotočila predvsem na storitveni sektor, se več kot očitno sooča s pomanjkanjem ustvarjalnega kapitala, kar je gotovo eden njenih glavnih omejitvenih razvojnih dejavnikov (Kozina 2014).

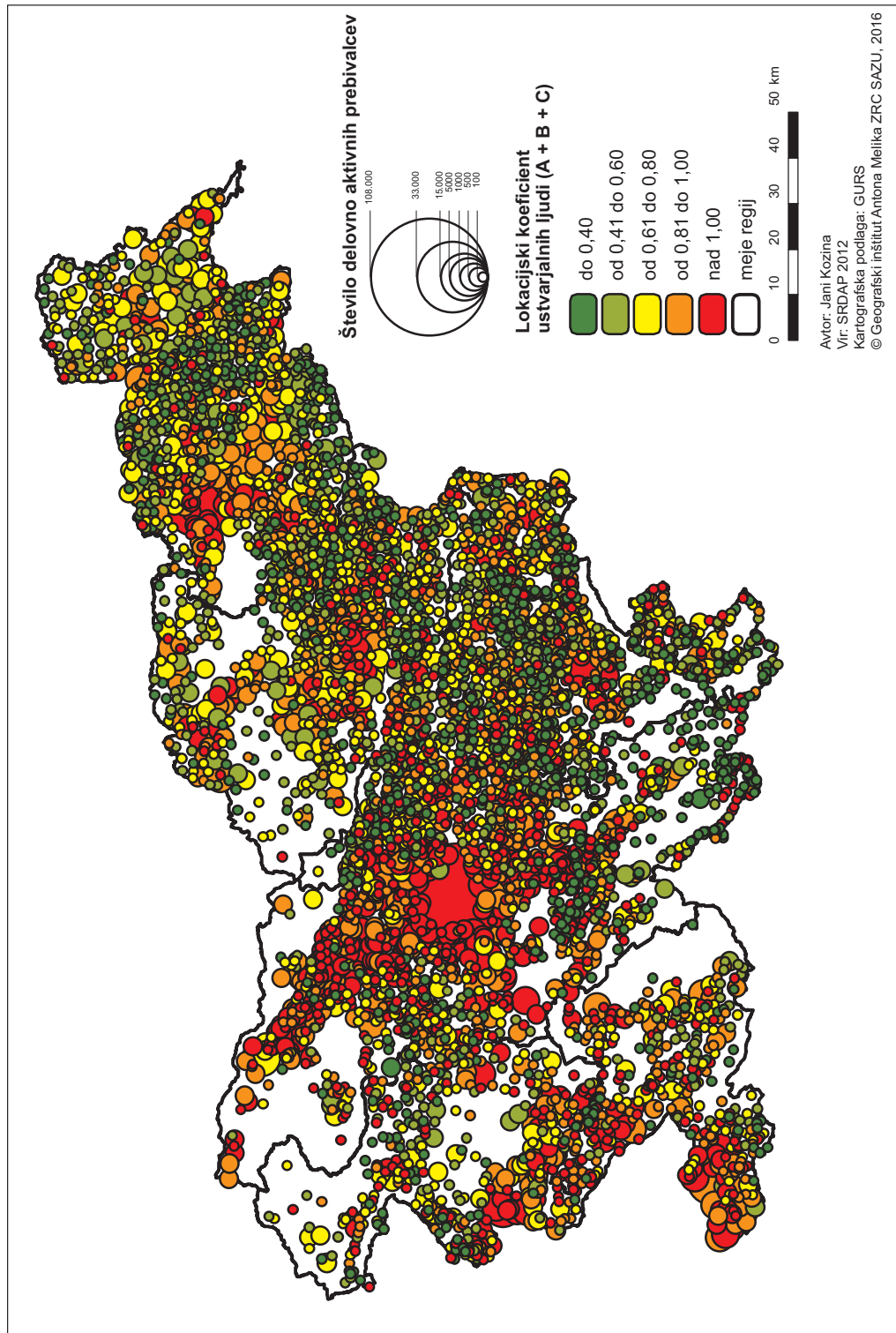
Primerjavo znotrajregionalnih razlik v razporeditvi posameznih ustvarjalnih podskupin prikazujejo slike 17, 18 in 19. Poleg tega, da so ustvarjalni profesionalci na ravni naselij na splošno nekoliko bolj enakomerno razporejeni, je njihova zastopanost izrazitejša zlasti v obmestnih naseljih največjih regionalnih središč. Izpostaviti velja predvsem vplivna območja Ljubljane, Maribora s Ptujem, Celja, Kranja, Kopra, Nove Gorice in Novega mesta. Na drugi strani so zastopniki ustvarjalnega jedra v večji meri zgoščeni v srednje velikih mestih oziroma njihovih zaledjih na nekoliko redkeje poseljenih območjih, zlasti v zahodni in južni Sloveniji. To so denimo celotno Posočje z Bovškim, Kobariškim in Tolminskim, Idrijsko, Vipavsko, Notranjsko, Kočevsko, Bela krajina in območje Sevnice. Precej drugačno je stanje, kar se tiče kulturnih ustvarjalcev. Njihova večja osredotočenost je vezana v glavnem na le nekaj največjih regionalnih središč in njihovih ožjih vplivnih območij. To so Ljubljana, Maribor, Celje, somestje Koper–Izola–Piran, Kranj, Nova Gorica, Slovenj Gradec, Ptuj in Murska Sobota. V vseh naštetih središčih je zgoščenost kulturnih ustvarjalcev nad slovenskim povprečjem. Podpovprečna je torej tudi v nekaterih največjih središčih, kot so Novo mesto, somestje Brežice–Krško, Jesenice, Postojna, Trbovlje, Velenje in Ravne na Koroškem. Kulturni ustvarjalci so krepko podpovprečno skoncentrirani zlasti na podeželju ter v večini malih in srednje velikih mest, med katerimi obstajajo tudi izjeme. Omeniti velja denimo Ribnico, Ajdovščino, Kranjsko Goro, Slovensko Bistrico in Lendavo.

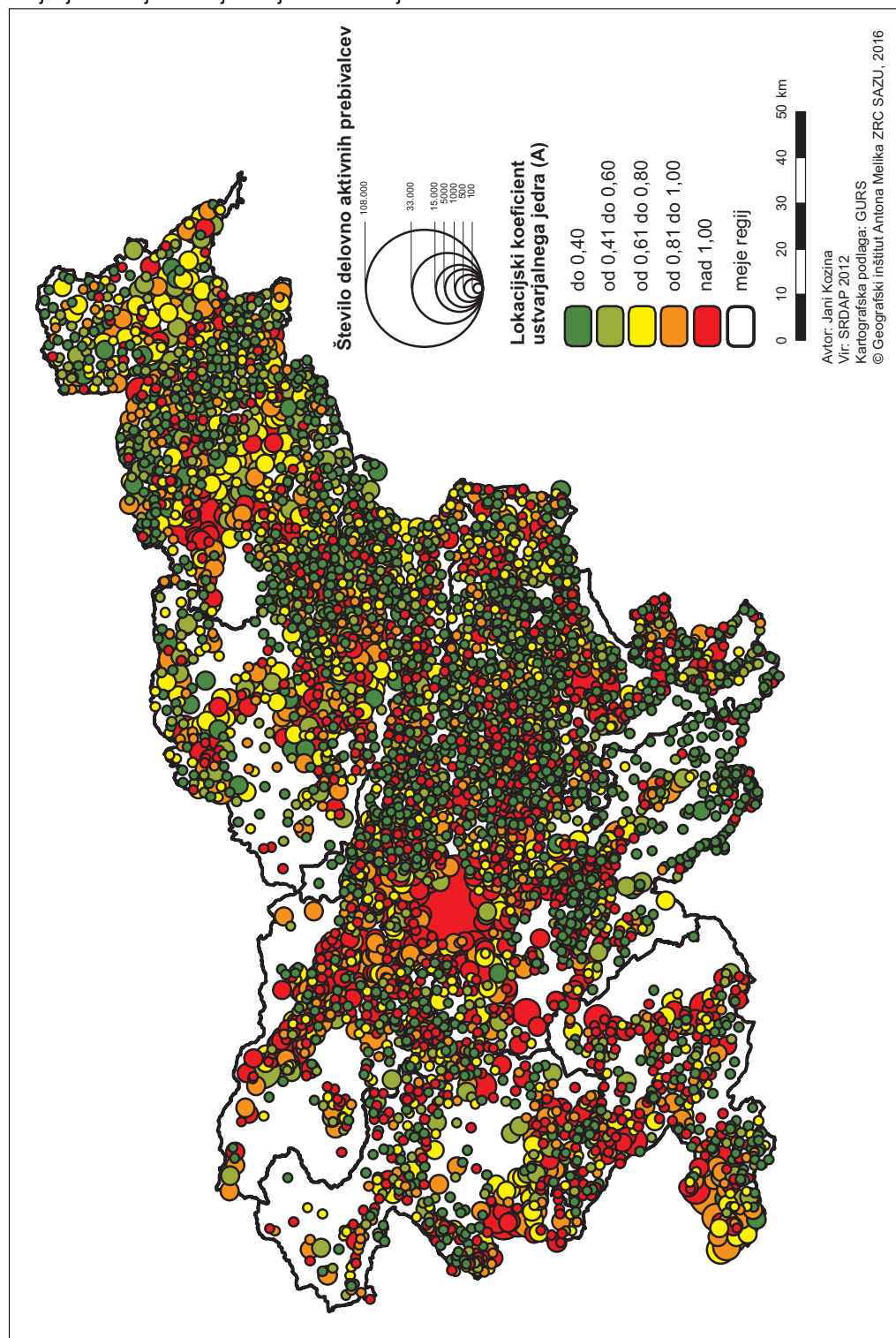
Slika 16: Prostorska razporeditev ustvarjalnih ljudi (A + B + C) v Sloveniji leta 2011 po naseljih bivanja (SRDAP 2012). ► str. 73

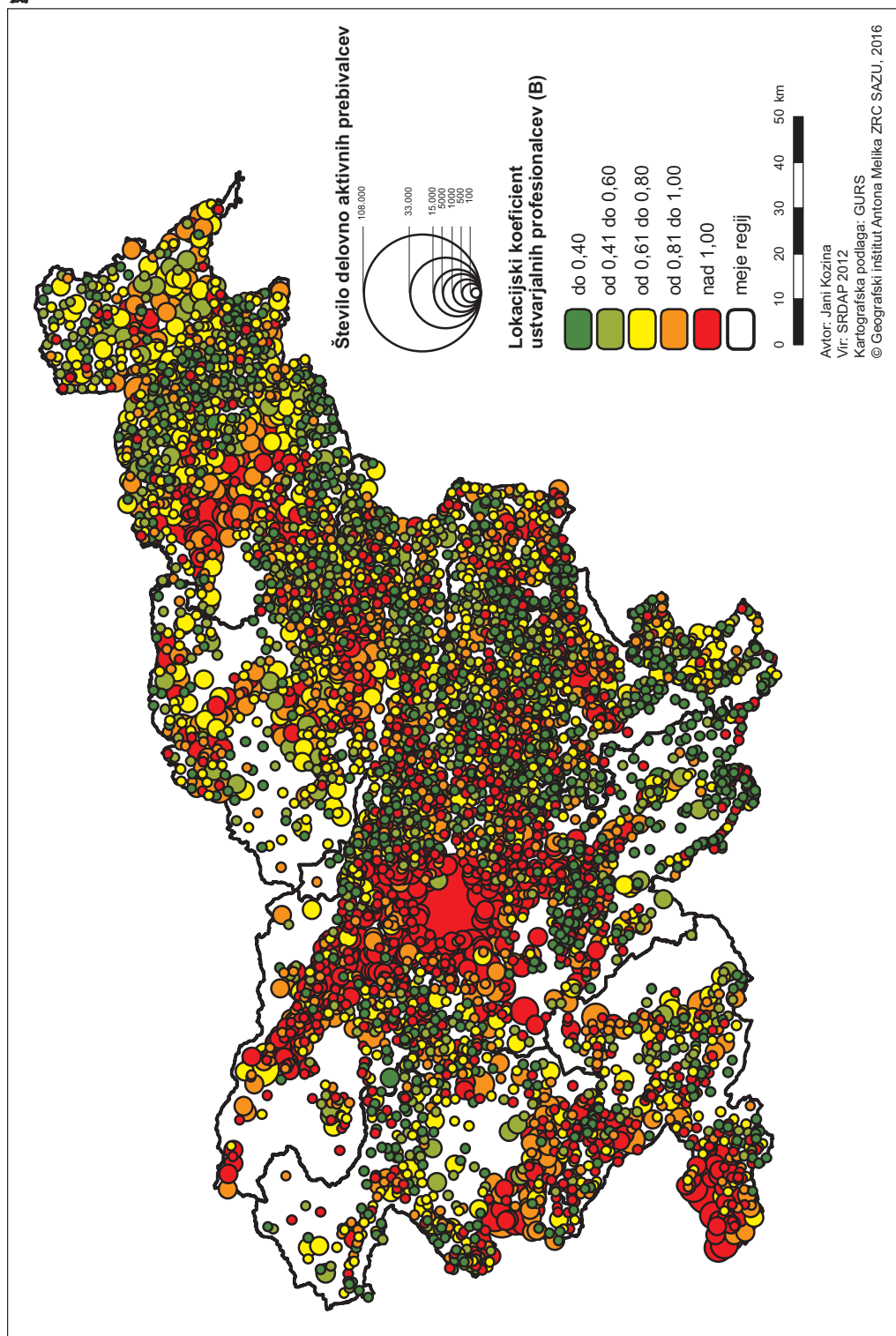
Slika 17: Prostorska razporeditev ustvarjalnega jedra (A) v Sloveniji leta 2011 po naseljih bivanja (SRDAP 2012). ► str. 74

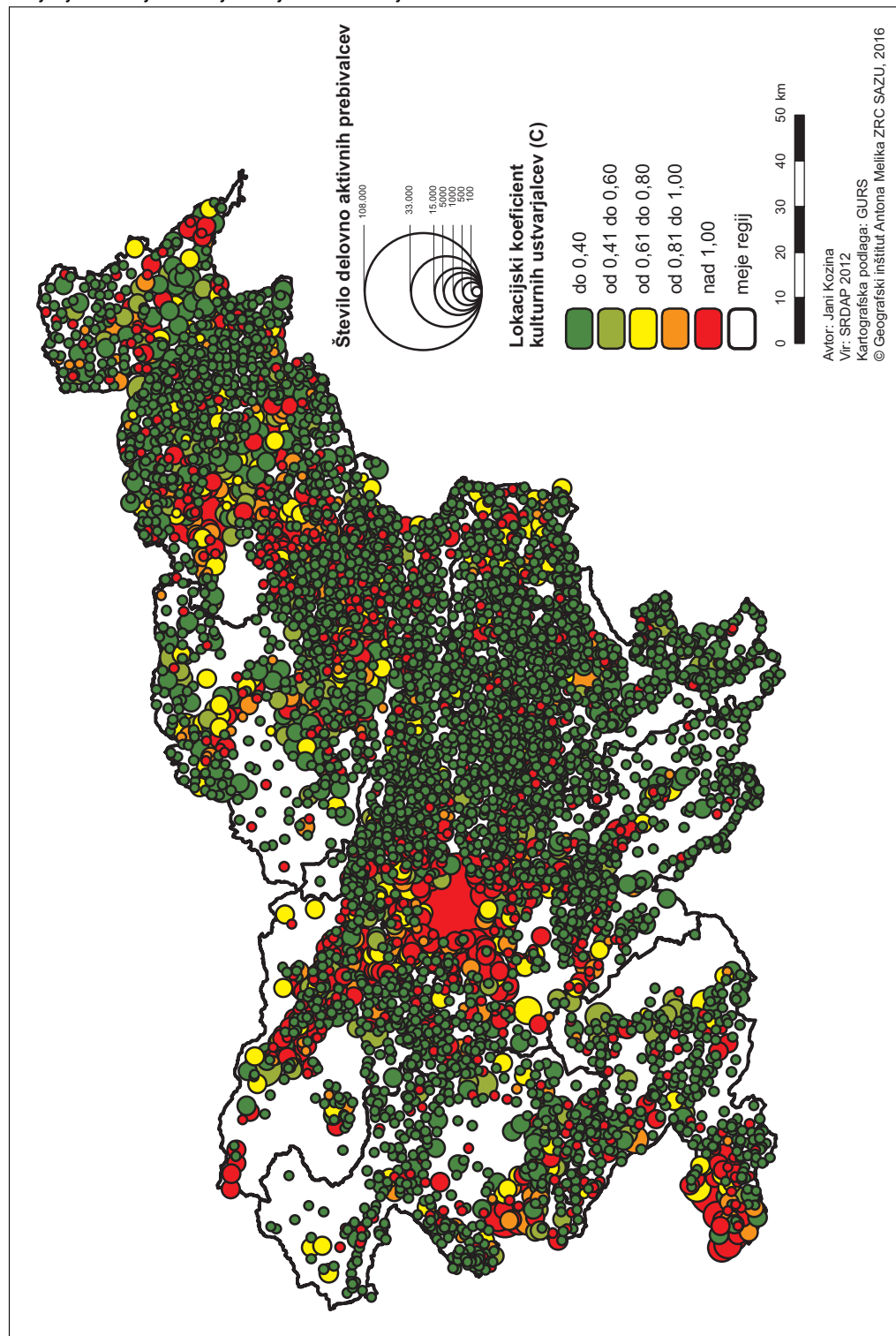
Slika 18: Prostorska razporeditev ustvarjalnih profesionalcev (B) v Sloveniji leta 2011 po naseljih bivanja (SRDAP 2012). ► str. 75

Slika 19: Prostorska razporeditev kulturnih ustvarjalcev (C) v Sloveniji leta 2011 po naseljih bivanja (SRDAP 2012). ► str. 76

Preglednica 19: Opisna statistika podatkov o osredotočenosti ustvarjalnih ljudi med delovno aktivnim prebivalstvom (brez kmetov) po naseljih bivanja (SRDAP 2012).

ustvarjalni ljudje (A + B + C)

regija	N	povprečni rang	standardni odklon	standardna napaka	95 % interval zaupanja za povprečni rang		minimum	maksimum
					spodnja meja	zgornja meja		
Primorska	427	3511,0	1703,6	82,4	3348,9	3673,0	200,5	6008,0
Goriška	398	3162,3	1671,6	83,8	2997,6	3327,0	200,5	6008,0
Gorenjska	468	3925,9	1687,1	78,0	3772,7	4079,2	200,5	6008,0
Osrednja Slovenija	1536	3325,5	1944,4	49,6	3228,1	3422,8	200,5	6008,0
Dolenjska	1200	2617,5	1647,5	47,6	2524,2	2710,8	200,5	6008,0
Savinjsko-Koroška	978	2822,1	1536,5	49,1	2725,7	2918,5	200,5	6008,0
Podravska	678	2566,8	1471,2	56,5	2455,9	2677,8	200,5	5952,0
Pomurska	346	2442,7	1365,1	73,4	2298,0	2587,0	200,5	5969,0
Slovenija	6031	3016,0	1740,8	22,4	2972,1	3059,9	200,5	6008,0

ustvarjalno jedro (A)

Primorska	427	3371,9	1792,3	86,7	3201,4	3542,3	594,5	6026,0
Goriška	398	3387,4	1690,9	84,8	3220,8	3554,0	594,5	6026,0
Gorenjska	468	3739,1	1672,9	77,3	3587,1	3891,0	594,5	6026,0
Osrednja Slovenija	1536	2982,6	1909,7	48,7	2887,0	3078,2	594,5	6026,0
Dolenjska	1200	2773,8	1768,3	51,0	2673,7	2874,0	594,5	6026,0
Savinjsko-Koroška	978	2970,2	1552,9	49,7	2872,8	3067,6	594,5	6019,0
Podravska	678	2750,4	1451,8	55,8	2640,9	2859,9	594,5	5989,0
Pomurska	346	2809,6	1433,4	77,1	2658,0	2961,1	594,5	5979,5
Slovenija	6031	3016,0	1734,4	22,3	2972,2	3059,8	594,5	6026,0

ustvarjalni profesionalci (B)

Primorska	427	3347,5	1758,5	85,1	3180,3	3514,8	284,5	6022,0
Goriška	398	2971,7	1700,9	85,3	2804,0	3139,3	284,5	6022,0
Gorenjska	468	3759,4	1681,8	77,7	3606,6	3912,1	284,5	6022,0
Osrednja Slovenija	1536	3340,7	1967,6	50,2	3242,2	3439,1	284,5	6022,0
Dolenjska	1200	2661,2	1679,8	48,5	2566,1	2756,4	284,5	5999,0
Savinjsko-Koroška	978	2876,6	1535,2	49,1	2780,3	2972,9	284,5	6022,0
Podravska	678	2683,6	1447,9	55,6	2574,4	2792,7	284,5	5951,0
Pomurska	346	2487,0	1447,9	55,6	2574,4	2792,7	284,5	5951,0
Slovenija	6031	3016,0	1740,3	22,4	2972,1	3059,9	284,5	6022,0

kulturni ustvarjalci (C)

Primorska	427	3112,4	1441,1	69,7	2975,3	3249,5	2196,0	6030,0
Goriška	398	3059,3	1397,4	70,0	2921,6	3197,0	2196,0	6029,0
Gorenjska	468	3415,3	1503,2	69,5	3278,7	3551,8	2196,0	6011,5
Osrednja Slovenija	1536	3001,1	1375,8	35,1	2932,3	3070,0	2196,0	6031,0
Dolenjska	1200	2645,7	1111,6	32,1	2582,7	2708,6	2196,0	6026,5
Savinjsko-Koroška	978	3021,9	1338,0	42,8	2938,0	3105,9	2196,0	6007,5
Podravska	678	3317,9	1460,1	56,1	3207,8	3428,0	2196,0	6005,0
Pomurska	346	3049,1	1344,9	72,3	2906,9	3191,3	2196,0	5993,0
Slovenija	6031	3016,0	1364,4	17,6	2981,6	3050,4	2196,0	6031,0

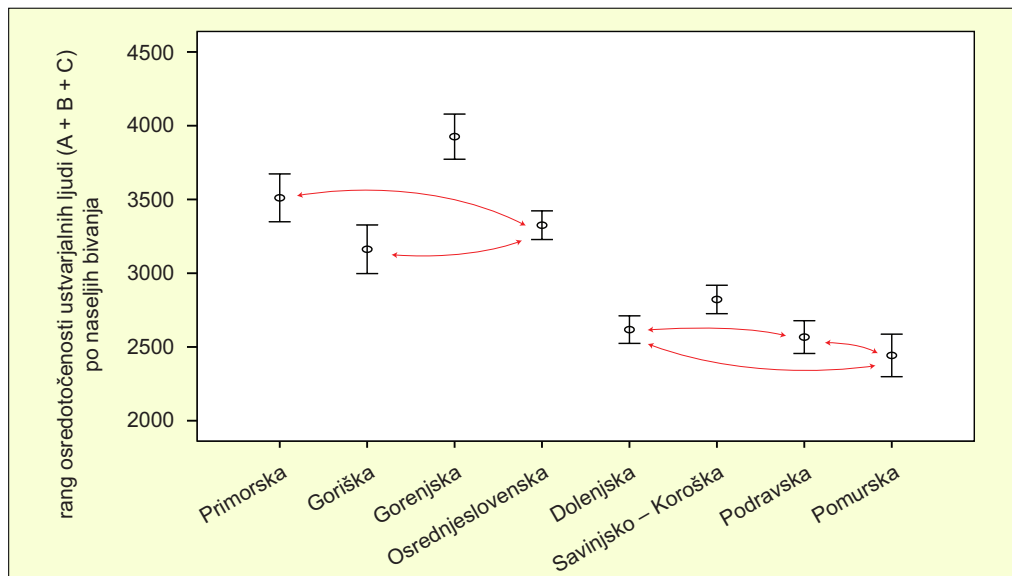
Da bi preveril, ali obstajajo statistično značilne medregionalne razlike v znotrajregionalni osredotočenosti ustvarjalnih ljudi, sem uporabil Kruskal-Wallisov preizkus. Opisna statistika je prikazana v preglednici 19. Rezultati so pokazali, da se znotrajregionalna osredotočenost ustvarjalnih ljudi med regijami statistično značilno razlikuje (preglednica 20). Kljub temu ne vemo, med katerimi regijami so te razlike. V ta namen sem izvedel neparametrični postopek *post hoc* testiranja z uporabo Mann-Whitneyjevega preizkusa in Bonferronijevega popravka, ki je stopnjo statistične značilnosti preizkusa v tem primeru postavil na $p < 0,002$ (dvostranska) (glej Field 2009, 565 in 566). Rezultati so zbrani v preglednici 21 in ponazorjeni na grafikonih standardnih napak (angleško *error bar*) (slike 20, 21, 22 in 23), kjer rdeče puščice povezujejo regije, med katerimi v znotrajregionalni osredotočenosti ustvarjalnih ljudi ni statistično značilnih razlik.

Po kriteriju znotrajregionalne osredotočenosti vseh ustvarjalnih ljudi med večino parov regij obstajajo statistično značilne razlike. Vseeno pa so si nekatere regije, ki sestavljajo bolj homogeno prostorsko celoto, med seboj dokaj podobne. V zahodni Sloveniji se tako Osrednjeslovenska regija statistično pomembno ne razlikuje od Primorske in Goriške. Ravno na meji statistične značilnosti je možno opaziti tudi podobnost med Primorsko in Goriško regijo. Na drugi strani so si statistično značilno medsebojno podobne Dolenjska, Podravska in Pomurska regija, ki imajo skupaj s Savinjsko-Koroško v primerjavi z regijami zahodne Slovenije v povprečju precej manjšo zastopanost ustvarjalnih ljudi. Podoben, vendar še bolj polariziran vzorec se razkrije ob pogledu na znotrajregionalno osredotočenost pripadnikov ustvarjalnega jedra. V zahodni Sloveniji je Primorska statistično značilno podobna Goriški in Gorenjski, v vzhodni Sloveniji, ki ji v tem primeru pripada tudi Osrednja Slovenija, pa obstaja statistična podobnost kar med vsemi regijami. Znova je mogoče zaznati precej manjšo osredotočenost ustvarjalnega jedra v vzhodni Sloveniji kot v zahodni. V primeru ustvarjalnih profesionalcev tako ostre ločnice med zahodnim in vzhodnim delom države ni. Na zahodu sta si statistično značilno podobni samo Primorska in Osrednja Slovenija, medtem ko je Goriška bolj podobna vzhodnim kot zahodnim regijam. Med vzhodnimi regijami sicer obstaja precej statistično pomembnih povezav. Precej manjše razlike je mogoče zaznati v primeru kulturnih ustvarjalcev. Še več, edino pri tej ustvarjalni podskupini ne moremo trditi, da obstajajo razlike med vzhodno in zahodno Slovenijo.

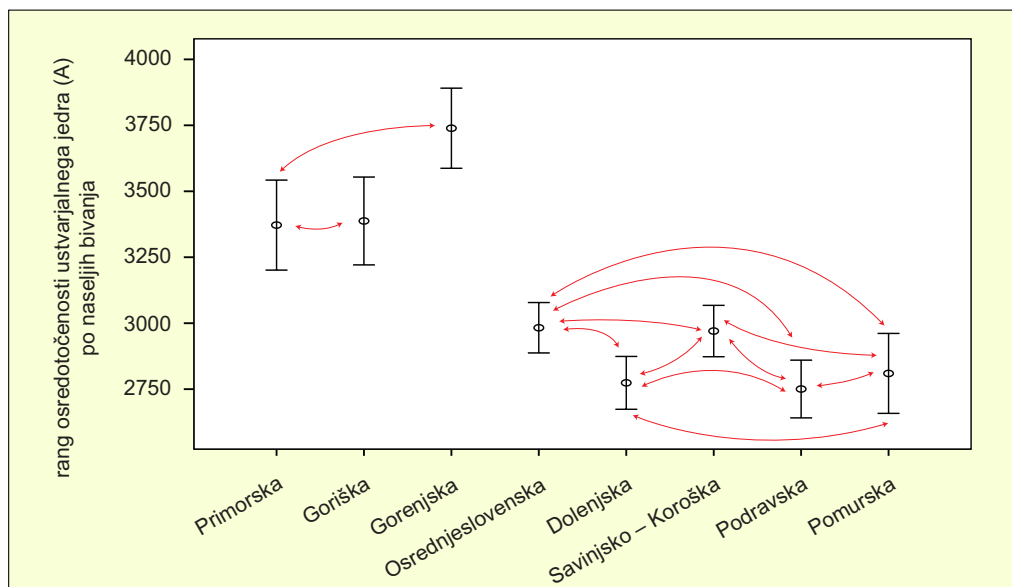
Preglednica 20: Rezultati Kruskal-Wallisovega preizkusa medregionalnih razlik v znotrajregionalni osredotočenosti ustvarjalnih ljudi med delovno aktivnim prebivalstvom (brez kmetov) (SRDAP 2012).

	χ^2	stopinje prostosti	p (dvostranska)
ustvarjalni ljudje (A + B + C)	371,4	7	0,000
ustvarjalno jedro (A)	163,0	7	0,000
ustvarjalni profesionalci (B)	267,4	7	0,000
kulturni ustvarjalci (C)	164,6	7	0,000

Preglednica 21: Rezultati neparametričnega post hoc testiranja z uporabo Mann-Whitneyjevega preizkusa in Bonferronijevega popravka, ki je stopnjo statistične značilnosti preizkusa v tem primeru postavil na $p < 0,002$ (dvostranska) (SRDAP 2012). Siva polja označujejo pare regij, med katerimi v znotrajregionalni osredotočenosti ustvarjalnih ljudi med delovno aktivnim prebivalstvom (brez kmetov) po naseljih bivanja ni statistično značilnih razlik. ► str. 80–81

Slika 20: 95 % interval zaupanja rangiranih vrednosti osredotočenosti ustvarjalnih ljudi (A + B + C) med delovno aktivnim prebivalstvom (brez kmetov) po naseljih bivanja (SRDAP 2012). Rdeče puščice povezujejo pare regij, med katerimi v znotrajregionalni osredotočenosti ustvarjalnih ljudi ni statistično značilnih razlik.

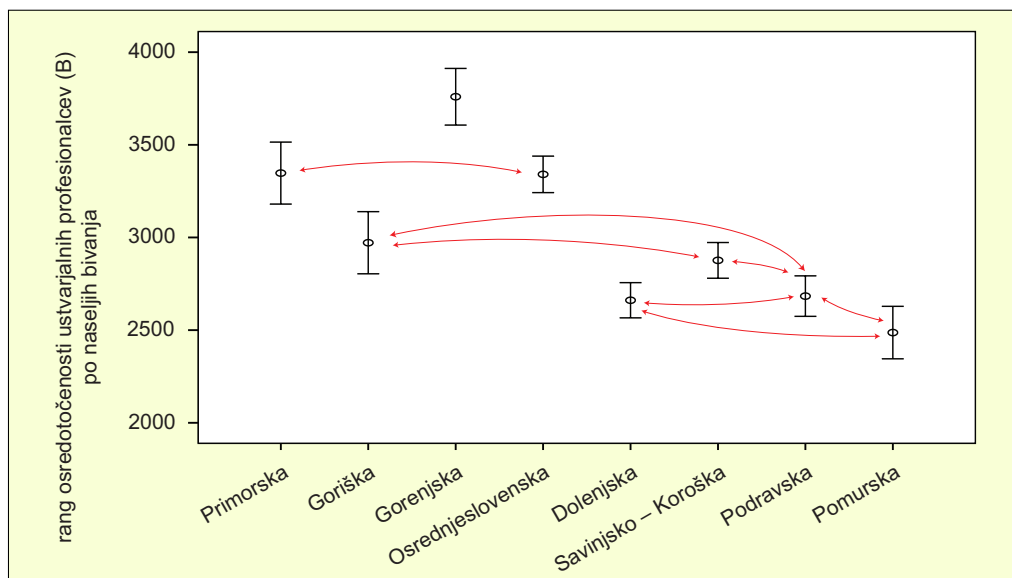

Slika 21: 95 % interval zaupanja rangiranih vrednosti osredotočenosti ustvarjalnega jedra (A) med delovno aktivnim prebivalstvom (brez kmetov) po naseljih bivanja (SRDAP 2012). Rdeče puščice povezujejo pare regij, med katerimi v znotrajregionalni osredotočenosti ustvarjalnega jedra ni statistično značilnih razlik.

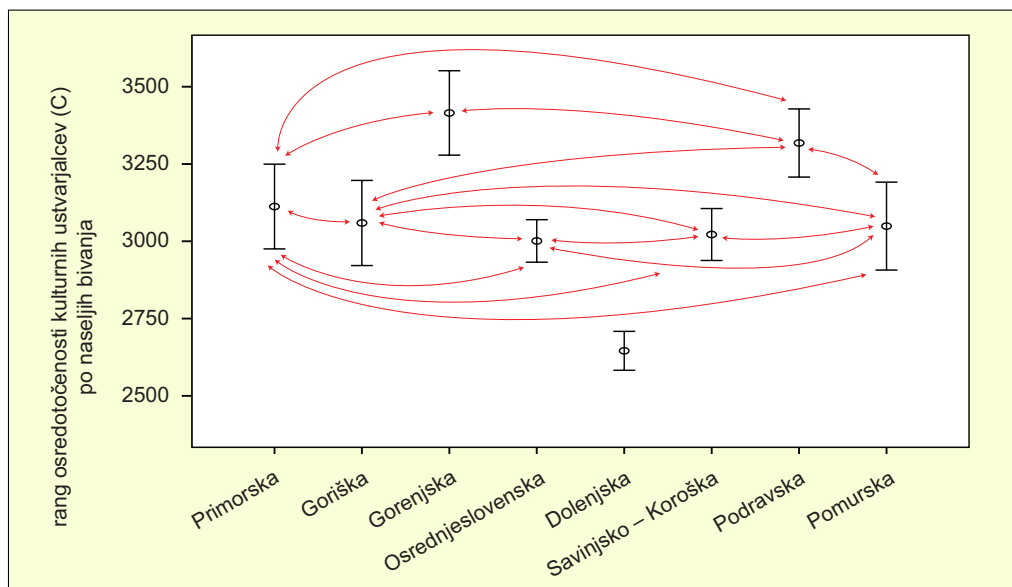
regija	regija	ustvarjalni ljudje (A + B + C)			
		<i>U</i>	<i>z</i>	<i>p</i>	<i>r</i>
Primorska	Goriška	74261	-3,133	0,002	-0,11
Primorska	Gorenjska	84321	-4,038	0,000	-0,13
Primorska	Osrednjeslovenska	316506	-1,104	0,270	-0,02
Primorska	Dolenjska	179492	-9,204	0,000	-0,23
Primorska	Savinjsko-Koroška	156802	-7,435	0,000	-0,20
Primorska	Podravska	96659	-9,311	0,000	-0,28
Primorska	Pomurska	45874	-9,070	0,000	-0,26
Goriška	Gorenjska	67778	-6,912	0,000	-0,23
Goriška	Osrednjeslovenska	284561	-2,127	0,033	-0,05
Goriška	Dolenjska	193952	-5,624	0,000	-0,14
Goriška	Savinjsko-Koroška	170453	-3,617	0,000	-0,10
Goriška	Podravska	106363	-5,804	0,000	-0,18
Goriška	Pomurska	51024	-6,099	0,000	-0,18
Gorenjska	Osrednjeslovenska	299218	-5,497	0,000	-0,12
Gorenjska	Dolenjska	160264	-13,642	0,000	-0,33
Gorenjska	Savinjsko-Koroška	139522	-12,025	0,000	-0,32
Gorenjska	Podravska	84860	-13,400	0,000	-0,40
Gorenjska	Pomurska	39926	-12,375	0,000	-0,35
Osrednjeslovenska	Dolenjska	719451	-9,865	0,000	-0,19
Osrednjeslovenska	Savinjsko-Koroška	624536	-7,136	0,000	-0,14
Osrednjeslovenska	Podravska	396642	-8,952	0,000	-0,19
Osrednjeslovenska	Pomurska	192642	-8,008	0,000	-0,17
Dolenjska	Savinjsko-Koroška	540046	-3,203	0,001	-0,07
Dolenjska	Podravska	403676	-0,277	0,782	-0,01
Dolenjska	Pomurska	197969	-1,317	0,188	-0,03
Savinjsko-Koroška	Podravska	299787	-3,319	0,001	-0,08
Savinjsko-Koroška	Pomurska	145264	-3,915	0,000	-0,09
Podravska	Pomurska	112435	-1,086	0,278	-0,03

ustvarjalno jedro (A)				ustvarjalni profesionalci (B)				kulturni ustvarjalci (C)			
<i>U</i>	<i>z</i>	<i>p</i>	<i>r</i>	<i>U</i>	<i>z</i>	<i>p</i>	<i>r</i>	<i>U</i>	<i>z</i>	<i>p</i>	<i>r</i>
84718	-0,075	0,940	0,00	74018	-3,205	0,002	-0,11	83501	-0,537	0,591	-0,02
88662	-2,919	0,004	-0,10	85962	-3,614	0,000	-0,12	90421	-2,879	0,004	-0,10
290037	-3,691	0,000	-0,08	322277	-0,547	0,584	-0,01	316048	-1,471	0,141	-0,03
207459	-5,886	0,000	-0,15	198137	-6,970	0,000	-0,17	217786	-6,821	0,000	-0,17
178760	-4,301	0,000	-0,11	173177	-5,094	0,000	-0,14	202345	-1,157	0,247	-0,03
113310	-6,097	0,000	-0,18	110555	-6,621	0,000	-0,20	135508	-2,106	0,035	-0,06
59046	-4,810	0,000	-0,14	51537	-7,237	0,000	-0,21	72191	-0,675	0,499	-0,02
81377	-3,208	0,001	-0,11	67765	-6,917	0,000	-0,24	82266	-3,478	0,001	-0,12
269616	-3,662	0,000	-0,08	266534	-3,947	0,000	-0,09	299823	-0,757	0,499	-0,02
191065	-6,022	0,000	-0,15	213497	-3,175	0,001	-0,08	206313	-6,094	0,000	-0,15
164786	-4,469	0,000	-0,12	187718	-1,033	0,301	-0,03	192198	-0,456	0,648	-0,01
103537	-6,386	0,000	-0,19	121181	-2,793	0,005	-0,09	123483	-2,742	0,006	-0,08
54032	-5,075	0,000	-0,15	57001	-4,055	0,000	-0,12	68603	-0,107	0,915	0,00
279547	-7,344	0,000	-0,16	322623	-3,362	0,001	-0,08	311231	-5,457	0,000	-0,12
194430	-9,826	0,000	-0,24	179463	-11,473	0,000	-0,28	209747	-11,137	0,000	-0,27
164838	-8,625	0,000	-0,23	155922	-9,818	0,000	-0,26	197807	-5,032	0,000	-0,13
101570	-10,370	0,000	-0,31	97586	-11,089	0,000	-0,33	152824	-1,199	0,230	-0,04
52931	-8,460	0,000	-0,24	44520	-10,990	0,000	-0,31	70576	-3,651	0,000	-0,10
865960	-2,742	0,006	-0,05	729278	-9,393	0,000	-0,18	815501	-7,270	0,000	-0,14
750731	-0,021	0,983	0,00	633301	-6,644	0,000	-0,13	745835	-0,380	0,704	-0,01
486874	-2,457	0,014	-0,05	410579	-7,949	0,000	-0,17	467172	-4,776	0,000	-0,10
253009	-1,404	0,160	-0,03	195289	-7,722	0,000	-0,16	261521	-0,591	0,554	-0,01
543322	-2,990	0,003	-0,06	537885	-3,352	0,001	-0,07	510980	-7,341	0,000	-0,16
403975	-0,252	0,801	-0,01	398164	-0,765	0,444	-0,02	315221	-11,015	0,000	-0,25
201791	-0,799	0,424	-0,02	198747	-1,211	0,226	-0,03	178676	-5,931	0,000	-0,13
305322	-2,743	0,006	-0,07	308006	-2,460	0,014	-0,06	297762	-4,251	0,000	-0,10
159414	-1,602	0,109	-0,04	144705	-4,007	0,000	-0,10	167603	-0,326	0,744	-0,01
114347	-0,659	0,510	-0,02	108656	-1,930	0,054	-0,05	106351	-2,867	0,004	-0,08

Slika 22: 95 % interval zaupanja rangiranih vrednosti osredotočenosti ustvarjalnih profesionalcev (B) med delovno aktivnim prebivalstvom (brez kmetov) po naseljih bivanja (SRDAP 2012). Rdeče puščice povezujejo pare regij, med katerimi v znotrajregionalni osredotočenosti ustvarjalnih profesionalcev ni statistično značilnih razlik.

Slika 23: 95 % interval zaupanja rangiranih vrednosti osredotočenosti kulturnih ustvarjalcev (C) med delovno aktivnim prebivalstvom (brez kmetov) po naseljih bivanja (SRDAP 2012). Rdeče puščice povezujejo pare regij, med katerimi v znotrajregionalni osredotočenosti kulturnih ustvarjalcev ni statistično značilnih razlik.

5.2 RAZPOREDITEV GLEDE NA STOPNJO URBANIZIRANOSTI

Že iz pregleda znotrajregionalnih razlik, kjer so bili uporabljeni podatki po naseljih (slike 16, 17, 18 in 19), je razvidno, da so ustvarjalni ljudje v večji meri nastanjeni v bolj urbaniziranih središčih. V tem podpoglavju so ta opažanja tudi računsko podprta. Dodana je časovna analiza. Hkrati so izpostavljene lokalne in regionalne posebnosti. Z vidika stopnje urbaniziranosti so naselja razdeljena na mesta, suburbanizirana naselja, urbanizirana podeželska naselja in podeželska naselja (glej podpoglavje 3.2.2.2). Žal med opravljanjem teh analiz ni bilo mogoče pridobiti podatkov o številu kmetov na ravni naselij, zato je v tem delu primerjava o prostorski razporeditvi glavnih poklicnih skupin opuščena. Pozornost je usmerjena le na delovno aktivno prebivalstvo (brez kmetov) in posamezne ustvarjalne podskupine.

5.2.1 RAZLIKE MED TIPI URBANIZIRANOSTI NASELIJ

Večina delovno aktivnih prebivalcev v Sloveniji živi v mestih. Skoraj polovica manj jih je nastanjenih v suburbaniziranih območjih. Tako skupaj v mestnih in obmestnih naseljih živita natančno dve tretjini celotne delovne sile. Med preostalo tretjino jih približno polovica živi v urbaniziranih podeželskih naseljih, druga polovica pa na »čistem«¹ podeželju. Ustvarjalni ljudje so za razliko od vseh zaposlenih v večji meri nastanjeni v mestih, v manjši meri pa na podeželju. Skupaj v mestnih in obmestnih naseljih živijo skoraj tri četrtine celotne ustvarjalne delovne sile. Med posameznimi ustvarjalnimi podskupinami so največje razlike med mestom in podeželjem pri kulturnih ustvarjalcih. Pri ostalih dveh poklicnih skupinah se v mestih nekoliko raje naseljujejo pripadniki ustvarjalnega jedra, medtem ko so ustvarjalni profesionalci rahlo bolj navezani na obmestni prostor (preglednica 22). Tovrstna značilnost je bila ugotovljena tudi na nekaterih evropskih metropolitanskih območjih, kot so Amsterdam, Birmingham, Helsinki, Poznan, Riga in Toulouse (Bontje in Kepsu 2013, 201).

Neenakost razporeditve delovno aktivnega prebivalstva in ustvarjalnih ljudi med tipi urbaniziranosti naselij lahko tudi v tem primeru dodatno ponazorimo z Ginijevimi koeficienti. Vrednost tega koeficienta je med 0 in 1, pri čemer velja, da nižji kot je koeficient, bolj enakomerna je razporeditev, in, višji kot je koeficient, bolj je razporeditev neenakomerna. V našem primeru bi vrednost 0 pomenila povsem enakomerno razporeditev ustvarjalnih ljudi po posameznih tipih urbaniziranosti naselij, vrednost 1 pa popolno zgoščenost v enem samem tipu. Preglednica 23 prikazuje Ginijeve koeficiente neenakosti prostorske razporeditve prebivalstva, delovno aktivnega prebivalstva in ustvarjalnih ljudi med tipi urbaniziranosti naselij v letih 2000 in 2011. Rezultati kažejo, da je v Sloveniji na ta način najbolj enakomerno razporejeno celotno prebivalstvo, sledi mu delovno aktivno prebivalstvo, znotraj njega pa so še bolj neenakomerno razporejeni ustvarjalni ljudje. Med temi se najbolj enakomerno razporejajo ustvarjalni profesionalci, za

Preglednica 22: Razlike v razporeditvi delovno aktivnega prebivalstva (brez kmetov) in ustvarjalnih ljudi glede na stopnjo urbaniziranosti v Sloveniji leta 2011 (SRDAP 2012).

tip urbaniziranosti naselij	delovno aktivno prebivalstvo (brez kmetov) (%)	ustvarjalni ljudje (A + B + C) (%)	ustvarjalno jedro (A) (%)	ustvarjalni profesionalci (B) (%)	kulturni ustvarjalci (C) (%)
mesta	43,6	50,4	52,6	48,5	63,3
suburbanizirana naselja	23,1	24,2	22,6	25,3	19,9
urbanizirana podeželska naselja	15,1	13,1	12,9	13,3	9,4
podeželska naselja	18,2	12,4	11,9	12,9	7,4
Slovenija	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

njimi predstavniki ustvarjalnega jedra in še najmanj enakomerno kulturni ustvarjalci. Časovna primerjava Ginijevih koeficientov kaže, da so se vse obravnavane prebivalstvene skupine med letoma 2000 in 2011 med posameznimi tipi urbaniziranosti naselij razpršile, še najbolj ustvarjalni ljudje. Na tem mestu je zanimiva primerjava medregionalne neenakosti razporeditve ustvarjalnih ljudi z njihovo neenakostjo razporeditve glede na stopnjo urbaniziranosti. Neenakomernost razporeditev ustvarjalnih ljudi med regijami je večja in se je med letoma 2000 in 2011 povečala, medtem ko je med posameznimi tipi urbaniziranosti manjša in je v enakem obdobju postala enakomernejša.

Preglednica 23: Ginijevi koeficienti neenakosti prostorske razporeditve celotnega prebivalstva, delovno aktivnega prebivalstva (brez kmetov) in ustvarjalnih ljudi med tipi urbaniziranosti naselij v Sloveniji v letih 2000 in 2011 (Podatki o številu prebivalcev po naseljih ... 2012; SRDAP 2012).

	leto 2000	leto 2011	razlika med letoma 2000 in 2011
celotno prebivalstvo	0,233	0,217	-0,016
delovno aktivno prebivalstvo (brez kmetov)	0,243	0,226	-0,017
ustvarjalni ljudje (A + B + C)	0,377	0,313	-0,064
ustvarjalno jedro (A)	0,402	0,330	-0,072
ustvarjalni profesionalci (B)	0,358	0,297	-0,061
kulturni ustvarjalci (C)	0,537	0,445	-0,092

Zastopanost ustvarjalnih ljudi med delovno aktivnim prebivalstvom glede na stopnjo urbaniziranosti in njeno odstopanje od državnega povprečja nazorno prikazujejo lokacijski koeficienti na sliki 24.

Slika 24: Osredotočenost ustvarjalnih ljudi med delovno aktivnim prebivalstvom (brez kmetov) glede na stopnjo urbaniziranosti v Sloveniji leta 2011 (SRDAP 2012).

Njihova vrednost ponazarja, v kolikšni meri delež posamezne ustvarjalne podskupine odstopa od državnega povprečja. Čim bolj vrednost lokacijskega koeficienta presega vrednost 1, tem bolj je zastopanost posamezne ustvarjalne podskupine med delovno aktivnim prebivalstvom v določenem tipu urbaniziranosti večja od slovenskega povprečja. Vrednosti pod 1 kažejo podpovprečno zastopanost. Rezultati kažejo nadpovprečno zgoščenost vseh treh ustvarjalnih podskupin v mestih, še posebej kulturnih ustvarjalcev. Ustvarjalni profesionalci so nadpovprečno zastopani tudi v obmestjih. V obeh tipih podeželskih naselij so vse tri ustvarjalne podskupine zastopane pod slovenskim povprečjem, kar v še največji meri velja za kulturne ustvarjalce.

Med letoma 2000 in 2011 se je vloga mest v poselitvenem sistemu Slovenije nekoliko zmanjšala. Tako delovno aktivni prebivalci kot ustvarjalni ljudje so se v mestih še najmanj intenzivno namnožili. Precej bolj se je njihovo število povečalo v obmestjih in urbaniziranih podeželskih naseljih, še najbolj pa v podeželskih naseljih (preglednica 24). Razloge gre verjetno iskati v nekaterih okoliščinah, kot je neurejenost trga nepremičnin, in preferencah, kakršna je želja po bivanju v mirnem, zelenem in čistem okolju, med verjetne razloge pa lahko uvrstimo tudi visoko stopnjo motorizacije, ki je v Sloveniji med najvišjimi v Evropi (Plevnik 2008), in dobro prometno infrastrukturo, ki je z izgradnjo prometnega križa medsebojno povezala dobršen del slovenskega ozemlja in občutno zmanjšala (časovne) razdalje med kraji (Kozina 2010).

Medregionalna primerjava gibanja ustvarjalnih ljudi glede na stopnjo urbaniziranosti med letoma 2000 in 2011 kaže, da so se mesta z njimi nadpovprečno okrepila na Primorskem, v Osrednji Sloveniji, na Gorenjskem in Dolenjskem, podpovprečno pa v Savinjsko-Koroški, Goriški in Podravski regiji, medtem ko se je njihovo število v Pomurju celo zmanjšalo. Obmestni prostor je na račun ustvarjalnih ljudi nadpovprečno pridobil samo v Osrednji Sloveniji in na Primorskem, najmanj pa na Goriškem in v Pomurju. Urbanizirana podeželska in podeželska naselja so se z njimi najbolj izrazito okrepila v Osrednji Sloveniji in na Dolenjskem, blizu državnega povprečja je bilo povečanje tudi na Primorskem in v Podravski regiji. V ostalih regijah se je njihov obseg zmanjšal, tudi tokrat najbolj v Pomurju in na Goriškem.

Preglednica 24: Spremembe v obsegu delovno aktivnega prebivalstva (brez kmetov) in ustvarjalnih ljudi glede na stopnjo urbaniziranosti v Sloveniji med letoma 2000 in 2011 (SRDAP 2012).

tip urbaniziranosti naselij	delovno aktivno prebivalstvo (brez kmetov) (%)	ustvarjalni ljudje (A + B + C) (%)	ustvarjalno jedro (A) (%)	ustvarjalni profesionalci (B) (%)	kulturni ustvarjalci (C) (%)
mesta	+1,8	+15,2	+16,8	+12,4	+54,5
suburbanizirana naselja	+11,3	+41,2	+46,4	+37,0	+111,4
urbanizirana podeželska naselja	+8,3	+41,4	+46,6	+36,4	+181,3
podeželska naselja	+12,0	+66,7	+79,9	+59,1	+180,5
Slovenija	+6,6	+29,0	+31,8	+25,8	+77,4

5.2.2 RAZLIKE ZNOTRAJ TIPOV URBANIZIRANOSTI NASELIJ

Enako kot pri raziskovanju regionalnih razlik nas tudi na tem mestu zanimajo stanje in procesi v razporeditvi ustvarjalnih ljudi znotraj posameznih tipov urbaniziranosti naselij. Ginijevi koeficienti za leto 2011 kažejo, da neenakost prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi znotraj posameznih tipov naselij narašča skladno z zmanjševanjem njihove stopnje urbaniziranosti. Izjema so kulturni ustvarjalci (preglednica 25). Razmerja v razporeditvi ustvarjalnih ljudi so torej med mesti stabilnejša, medtem ko med bolj ruralnimi naselji prihaja do večje polarizacije na območja z večjim in manjšim številom tovrstnega prebivalstva.

Preglednica 25: Ginijevi koeficienti neenakosti prostorske razporeditve ustvarjalnih poklicnih skupin glede na stopnjo urbaniziranosti v Sloveniji v letih 2000 in 2011 (SRDAP 2012).

tip urbaniziranosti	ustvarjalni ljudje (A + B + C)			ustvarjalno jedro (A)			ustvarjalni profesionalci (B)			kulturni ustvarjalci (C)		
	leto 2000	leto 2011	razlika med letoma 2000 in 2011	leto 2000	leto 2011	razlika med letoma 2000 in 2011	leto 2000	leto 2011	razlika med letoma 2000 in 2011	leto 2000	leto 2011	razlika med letoma 2000 in 2011
mesta	0,690	0,690	0,000	0,683	0,686	0,003	0,689	0,688	-0,001	0,815	0,775	-0,040
suburbanizirana naselja	0,606	0,579	-0,027	0,635	0,588	-0,047	0,598	0,580	-0,018	0,794	0,696	-0,098
urbanizirana podeželska naselja	0,607	0,572	-0,035	0,650	0,595	-0,055	0,601	0,570	-0,031	0,864	0,792	-0,072
podeželska naselja	0,615	0,564	-0,051	0,695	0,620	-0,075	0,624	0,573	-0,051	0,946	0,878	-0,068
Slovenija	0,871	0,836	-0,035	0,893	0,851	-0,042	0,865	0,831	-0,034	0,970	0,939	-0,031

Preglednica 26: Opisna statistika podatkov o osredotočenosti ustvarjalnih ljudi med delovno aktivnim prebivalstvom (brez kmetov) po naseljih bivanja (SRDAP, 2012).

ustvarjalni ljudje (A + B + C)								
tip urbaniziranosti naselij	N	povprečni rang	standardni odklon	standardna napaka	95 % interval zaupanja za povprečni rang		minimum	maksimum
					spodnja meja	zgornja meja		
mesta	70	4604,2	788,6	94,3	4416,2	4792,3	2329,0	5783,0
suburbanizirana naselja	932	4247,2	1316,1	43,1	4162,6	4331,8	200,5	6008,0
urbanizirana podeželska naselja	1148	3414,0	1514,4	44,7	3326,3	3501,7	200,5	6008,0
podeželska naselja	3881	2574,0	1718,4	27,6	2519,9	2628,0	200,5	6008,0
Slovenija	6031	3016,0	1740,8	22,4	2972,1	3060,0	200,5	6008,0
ustvarjalno jedro (A)								
mesta	70	4639,9	710,8	85,0	4470,4	4809,3	2320,0	5582,0
suburbanizirana naselja	932	3901,7	1365,2	44,7	3814,0	3989,5	594,5	6012,0
urbanizirana podeželska naselja	1148	3420,0	1492,3	44,0	3333,6	3506,4	594,5	6026,0
podeželska naselja	3881	2654,5	1773,6	28,5	2598,7	2710,3	594,5	6026,0
Slovenija	6031	3016,0	1734,4	22,3	2972,2	3059,8	594,5	6026,0
ustvarjalni profesionalci (B)								
mesta	70	4254,5	732,9	87,6	4079,7	4429,2	2441,0	5638,0
suburbanizirana naselja	932	4207,3	1304,0	42,7	4123,4	4291,1	284,5	6022,0
urbanizirana podeželska naselja	1148	3374,0	1523,6	45,0	3285,7	3462,2	284,5	6022,0
podeželska naselja	3881	2601,7	1739,3	27,9	2547,0	2656,4	284,5	6022,0
Slovenija	6031	3016,0	1740,3	22,4	2972,1	3059,9	284,5	6022,0
kulturni ustvarjalci (C)								
mesta	70	5003,2	365,1	43,6	4916,1	5090,2	4421,0	5750,0
suburbanizirana naselja	932	3950,9	1453,1	47,6	3857,5	4044,3	2196,0	5985,0
urbanizirana podeželska naselja	1148	3239,6	1418,6	41,9	3157,5	3321,8	2196,0	6014,0
podeželska naselja	3881	2689,5	1177,5	18,9	2652,4	2726,6	2196,0	6031,0
Slovenija	6031	3016,0	1364,4	17,6	2981,6	3050,4	2196,0	6031,0

Primerjava znotrajregionalnih razlik in razlik znotraj tipov urbaniziranosti naselij med letoma 2000 in 2011 kaže na razpršitev poselitve na obeh prostorskih ravneh, pri čemer so znotrajregionalne razlike večje kot razlike znotraj tipov urbaniziranosti naselij.

Da bi preveril, ali obstajajo statistično značilne razlike v osredotočenosti ustvarjalnih ljudi med delovno aktivnim prebivalstvom (brez kmetov) po naseljih bivanja glede na stopnjo njihove urbaniziranosti, sem uporabil Kruskal-Wallisov preizkus. Opisna statistika je prikazana v preglednici 26. Rezultati so pokazali, da se osredotočenost ustvarjalnih ljudi po naseljih bivanja statistično značilno razlikuje glede na stopnjo njihove urbaniziranosti (preglednica 27). Vendar na podlagi tega preizkusa ne vemo, med katerimi tipi urbaniziranosti naselij so te razlike. V ta namen sem izvedel neparametrični postopek *post hoc* testiranja z uporabo Mann-Whitneyjevega preizkusa in Bonferronijevega popravka, ki je stopnjo statistične značilnosti preizkusa v tem primeru postavil na $p < 0,008$ (dvostranska) (Field, 2009, 565

Preglednica 27: Rezultati Kruskal-Wallisovega preizkusa razlik med tipi urbaniziranosti naselij v osredotočenosti ustvarjalnih ljudi med delovno aktivnim prebivalstvom (brez kmetov) po naseljih bivanja (SRDAP 2012).

	χ^2	stopinje prostosti	p (dvostranska)
ustvarjalni ljudje (A + B + C)	47,8	3	0,000
ustvarjalno jedro (A)	62,4	3	0,000
ustvarjalni profesionalci (B)	40,4	3	0,000
kulturni ustvarjalci (C)	30,1	3	0,000

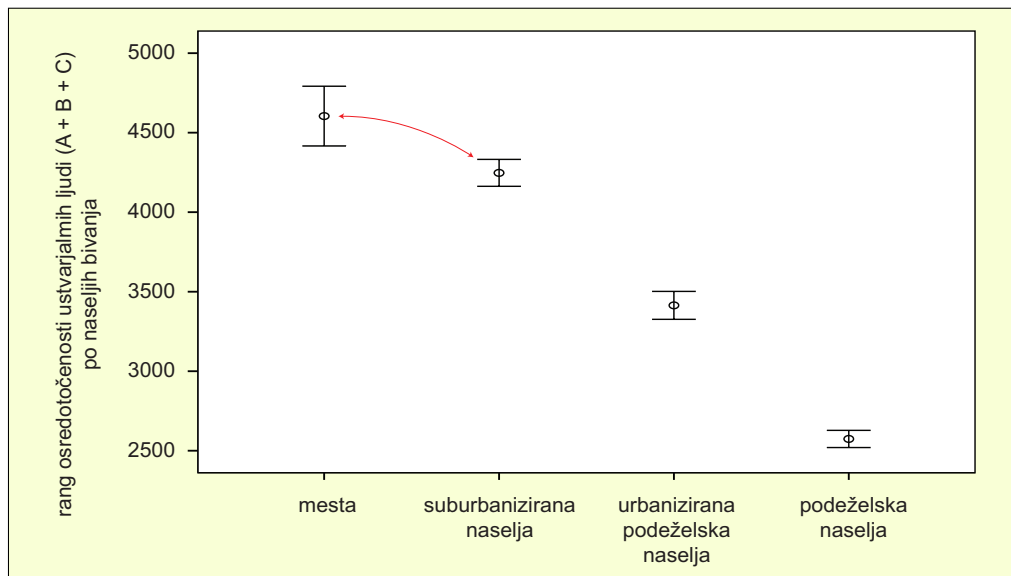
Preglednica 28: Rezultati neparametričnega post hoc testiranja z uporabo Mann-Whitneyjevega preizkusa in Bonferronijevega popravka, ki je stopnjo statistične značilnosti preizkusa v tem primeru postavil na $p < 0,008$ (dvostranska) (SRDAP 2012). Siva polja označujejo pare tipov urbaniziranosti naselij, med katerimi ni statistično značilnih razlik v osredotočenosti ustvarjalnih razlik med delovno aktivnim prebivalstvom (brez kmetov).

tip urbaniziranosti naselij	tip urbaniziranosti naselij	ustvarjalni ljudje (A + B + C)			
		U	z	p	r
mesta	suburbanizirana naselja	29523	-1,362	0,185	-0,04
mesta	urbanizirana podeželska naselja	21412	-6,569	0,000	-0,19
mesta	podeželska naselja	46524	-9,447	0,000	-0,15
suburbanizirana naselja	urbanizirana podeželska naselja	360193	-12,831	0,000	-0,28
suburbanizirana naselja	podeželska naselja	832742	-25,625	0,000	-0,37
urbanizirana podeželska naselja	podeželska naselja	1577279	-15,055	0,000	-0,21

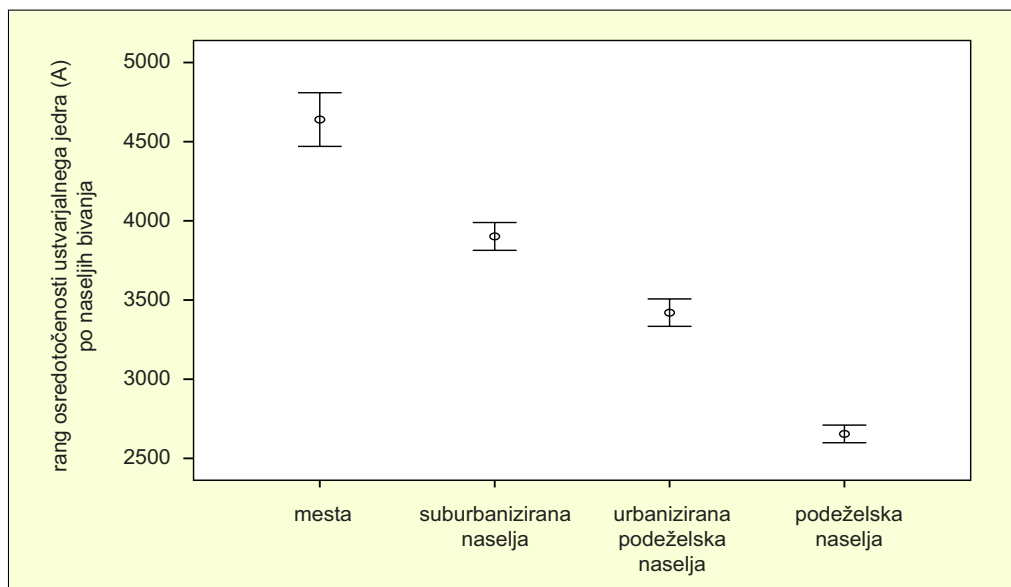
in 566). Rezultati so zbrani v preglednici 28 in ponazorjeni na grafikonih standardnih napak (angleško *error bar*) (slike 25, 26, 27 in 28), kjer rdeče puščice povezujejo tipe urbaniziranosti naselij, med katerimi ni statistično značilnih razlik v osredotočenosti ustvarjalnih ljudi. *Post hoc* testiranje je pokazalo, da obstajajo statistično značilne razlike med večino tipov urbaniziranosti naselij. Podobnost je mogoče zaznati le med mesti in obmestji za vse ustvarjalne ljudi (A + B + C) oziroma ustvarjalne profesionalce (B).

Med posameznimi tipi urbaniziranosti je zanimiva primerjava mest z vidika njihove velikosti (rangi števila prebivalstva) in osredotočenosti ustvarjalnih ljudi (lokacijski koeficienti) (preglednica 29). Korelacijska analiza z uporabo Spearmanovega koeficienta ρ je pokazala, da med velikostjo mest in osredotočenostjo ustvarjalnih ljudi ne obstaja velika mera statistične povezanosti (preglednica 30). Iz tega je mogoče razbrati, da z izjemo Ljubljane največja mesta niso ravno najbolj privlačna za bivanje ustvarjalnih ljudi. Med večjimi mesti, kjer živi malo ustvarjalnih ljudi, je tudi nekaj regionalnih središč. Izpostaviti velja denimo tipična industrijska mesta, kot so Velenje, Jesenice, Trbovlje in Ravne na Koroškem ter mesta z močno razvitim storitvenim sektorjem, kot so Izola, Piran in Dravograd. Zelo nizka osredotočenost je tudi v Postojni. Vsa našeta mesta imajo lokacijski koeficient ustvarjalnih ljudi (A + B + C) nižji od 1, med večjimi središči pa to vrednost le za malo (manj kot 10 %) presegajo še Koper, Kranj, Slovenj Gradec, Krško, Nova Gorica in Ptuj. Tudi v Mariboru in Celju kot drugim oziroma tretjim največjim slovenskim mestom se ustvarjalni ljudje ne naseljujejo tako izrazito nadpovprečno kot v Ljubljani. Sicer pa je med manjšimi in srednje velikimi mesti z največjo osredotočenostjo vseh ustvarjalnih ljudi še največ takih, ki so bolj ali manj navezana na Ljubljano. To so denimo bližnja satelitska mesta (Domžale, Grosuplje, Kamnik in Vrhnika), pa tudi tista, ki so od Ljubljane nekoliko bolj oddaljena, vendar so še vedno del metropolitanske regije (Radovljica, Lesce, Bled in Trebnje). V nekaterih med slednjimi si lahko nekoliko večjo zgoščenost ustvarjalnih ljudi verjetno razlagamo tudi s tamkajšnjimi visokotehnološkimi podjetji, kakršno so denimo Elan in Seaway v Begunjah na Gorenjskem ali Trimo v Trebnjem.

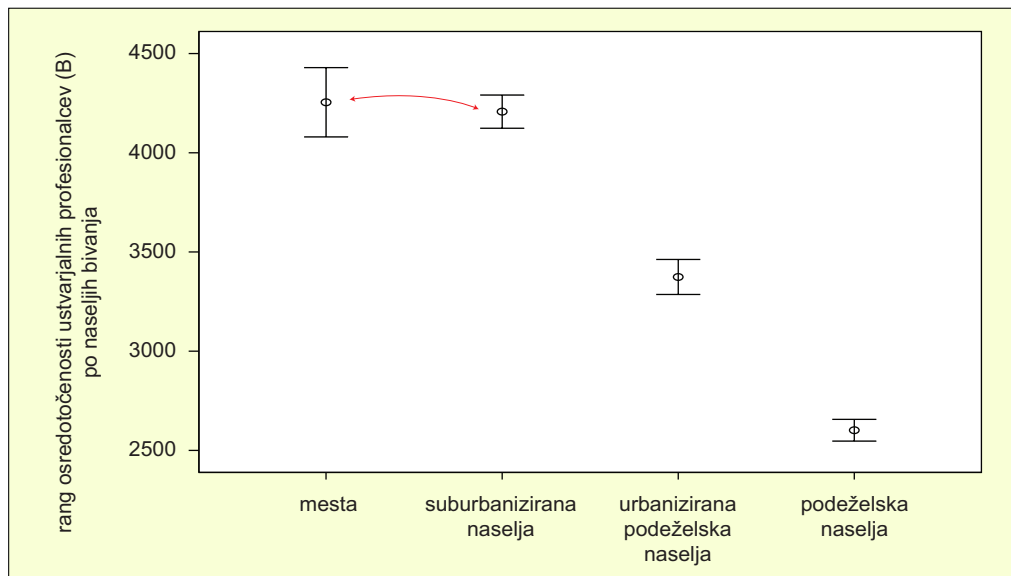
ustvarjalno jedro (A)				ustvarjalni profesionalci (B)				kulturni ustvarjalci (C)			
<i>U</i>	<i>z</i>	ρ	<i>r</i>	<i>U</i>	<i>z</i>	ρ	<i>r</i>	<i>U</i>	<i>z</i>	ρ	<i>r</i>
22735	-4,233	0,000	-0,13	29685	-1,257	0,209	-0,04	21997	-4,665	0,000	-0,15
20359	-6,939	0,000	-0,20	26878	-4,656	0,000	-0,13	15947	-9,602	0,000	-0,28
51827	-8,965	0,000	-0,14	59510	-8,079	0,000	-0,13	31591	-16,942	0,000	-0,27
434786	-7,356	0,000	-0,16	364001	-12,698	0,000	-0,28	403206	-10,484	0,000	-0,23
1073352	-19,415	0,000	-0,28	874182	-24,547	0,000	-0,35	1058369	-26,277	0,000	-0,38
1643931	-13,592	0,000	-0,19	1630482	-13,830	0,000	-0,20	1814954	-13,676	0,000	-0,19

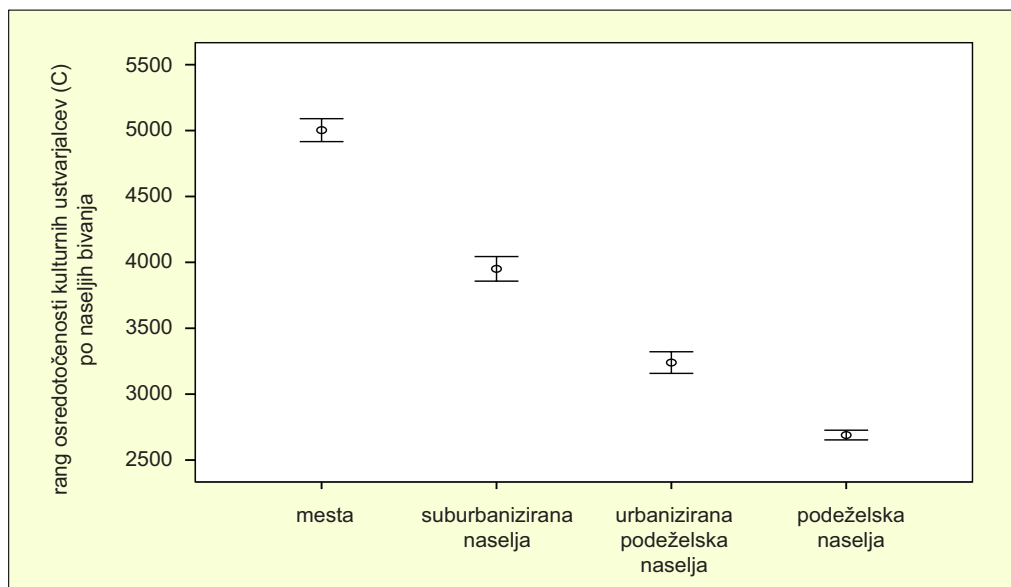
Slika 25: 95 % interval zaupanja rangiranih vrednosti osredotočenosti ustvarjalnih ljudi (A + B + C) med delovno aktivnim prebivalstvom (brez kmetov) po naseljih bivanja (SRDAP 2012). Rdeče puščice povezujejo pare tipov urbaniziranosti naselij, med katerimi ni statistično značilnih razlik v osredotočenosti ustvarjalnih ljudi.

Slika 26: 95 % interval zaupanja rangiranih vrednosti osredotočenosti ustvarjalnega jedra (A) med delovno aktivnim prebivalstvom (brez kmetov) po naseljih bivanja (SRDAP 2012). Rdeče puščice povezujejo pare tipov urbaniziranosti naselij, med katerimi ni statistično značilnih razlik v osredotočenosti ustvarjalnega jedra.

Slika 27: 95 % interval zaupanja rangiranih vrednosti osredotočenosti ustvarjalnih profesionalcev (B) med delovno aktivnim prebivalstvom (brez kmetov) po naseljih bivanja (SRDAP 2012). Rdeče puščice povezujejo pare tipov urbaniziranosti naselij, med katerimi ni statistično značilnih razlik v osredotočenosti ustvarjalnih profesionalcev.

Slika 28: 95 % interval zaupanja rangiranih vrednosti osredotočenosti kulturnih ustvarjalcev (C) med delovno aktivnim prebivalstvom (brez kmetov) po naseljih bivanja (SRDAP 2012). Rdeče puščice povezujejo pare tipov urbaniziranosti naselij, med katerimi ni statistično značilnih razlik v osredotočenosti kulturnih ustvarjalcev.

Preglednica 29: Primerjava velikosti slovenskih mest (rangi glede na število prebivalcev) in osredotočenosti ustvarjalnih ljudi (lokacijski koeficienti – LK) (Podatki o številu prebivalcev po naseljih ... 2012; SRDAP 2012).

mesto	rang glede na število prebivalcev	LK ustvarjalnih ljudi (A + B + C)	LK ustvarjalnega jedra (A)	LK ustvarjalnih profesionalcev (B)	LK kulturnih ustvarjalcev (C)
Ljubljana	1	1,39	1,46	1,31	2,24
Radovljica	31	1,31	1,53	1,16	1,98
Domžale	13	1,29	1,09	1,40	1,37
Trebnje	48	1,27	1,44	1,21	0,83
Grosuplje	23	1,23	1,17	1,27	1,01
Radenci	62	1,22	1,47	1,11	0,79
Kamnik	10	1,22	1,17	1,24	1,22
Novo mesto	7	1,21	1,41	1,13	0,99
Šentjur	39	1,21	1,23	1,21	1,06
Lesce	59	1,19	1,13	1,20	1,64
Bled	35	1,19	1,18	1,16	1,81
Lendava	55	1,18	1,40	1,06	1,26
Slovenska Bistrica	22	1,18	1,20	1,14	1,54
Murska Sobota	15	1,18	1,40	1,05	1,32
Maribor	2	1,16	1,20	1,12	1,47
Celje	3	1,16	1,17	1,16	1,08
Portorož	58	1,16	0,98	1,18	2,46
Vrhnika	20	1,14	1,15	1,14	1,06
Šmarje pri Jelšah	67	1,12	1,23	1,08	0,85
Brežice	27	1,12	1,38	1,00	0,71
Logatec	18	1,09	1,13	1,09	0,76
Lenart v Slovenskih goricah	57	1,08	1,18	1,05	0,55
Ptuj	8	1,07	1,21	1,00	1,07
Nova Gorica	12	1,07	1,28	0,94	1,63
Tolmin	47	1,07	1,34	0,95	0,72
Škofja Loka	14	1,06	1,15	1,00	1,33
Idrija	30	1,06	1,30	0,96	0,56
Mozirje	65	1,06	1,06	1,06	0,90
Krško	24	1,05	1,18	1,01	0,71
Cerknica	43	1,05	1,14	1,02	0,82
Slovenj Gradec	21	1,05	1,26	0,94	1,04
Brestanica	70	1,05	1,35	0,86	1,69
Kranj	4	1,05	0,98	1,08	1,13
Ajdovščina	26	1,04	1,20	0,96	1,08
Laško	50	1,03	1,04	1,00	1,51
Kranjska Gora	69	1,03	0,87	1,08	1,55
Ormož	63	1,02	1,34	0,85	1,21
Žiri	46	1,02	1,05	1,01	0,86
Slovenske Konjice	38	1,00	1,07	0,97	0,85
Koper	6	1,00	0,90	1,02	1,53
Žalec	37	0,99	0,95	0,99	1,51
Ljutomer	49	0,98	1,15	0,89	0,92
Izola	16	0,97	0,84	1,01	1,34
Sevnica	40	0,96	1,07	0,93	0,67

Piran	42	0,96	0,75	1,01	2,12
Ribnica	45	0,95	0,88	0,98	1,14
Gornja Radgona	54	0,95	1,20	0,85	0,40
Sežana	34	0,94	1,01	0,90	0,94
Ilirska Bistrica	41	0,93	1,15	0,83	0,62
Radlje ob Dravi	60	0,93	0,82	1,01	0,44
Postojna	17	0,92	1,05	0,87	0,59
Črnomelj	32	0,91	1,19	0,80	0,45
Velenje	5	0,90	0,95	0,86	0,98
Litija	28	0,89	0,87	0,93	0,43
Trbovlje	9	0,88	0,88	0,89	0,79
Dravograd	51	0,88	1,00	0,82	0,77
Mežica	53	0,87	0,95	0,86	0,32
Železniki	56	0,87	0,97	0,84	0,55
Zagorje ob Savi	29	0,87	0,84	0,89	0,67
Kočevje	19	0,84	0,93	0,79	0,73
Ravne na Koroškem	25	0,82	1,02	0,73	0,55
Rogaška Slatina	36	0,79	0,78	0,81	0,74
Metlika	52	0,79	0,93	0,74	0,44
Koroška Bela	64	0,78	0,78	0,80	0,27
Bovec	68	0,77	0,84	0,74	0,71
Slovenski Javornik	66	0,77	0,64	0,86	0,31
Senovo	61	0,76	0,86	0,72	0,53
Hrastnik	33	0,72	0,68	0,76	0,27
Jesenice	11	0,63	0,50	0,71	0,48
Tržič	44	0,62	0,57	0,66	0,57

Preglednica 30: Stopnja statistične povezanosti med velikostjo mest (rangi glede na število prebivalcev) in osredotočenostjo ustvarjalnih ljudi (lokacijski koeficienti) (Podatki o številu prebivalcev po naseljih ... 2012; SRDAP 2012).

	N	ρ	p (dvostranska)
ustvarjalni ljudje (A + B + C)	70	-0,23	0,06
ustvarjalno jedro (A)	70	-0,14	0,25
ustvarjalni profesionalci (B)	70	-0,23	0,05
kulturni ustvarjalci (C)	70	-0,25	0,04

6 PROSTORSKA MOBILNOST USTVARJALNIH LJUDI V SLOVENIJI

Prostorska razporeditev ustvarjalnih ljudi ni samo statičen pojav, ampak ga lahko obravnavamo kot proces. V tem poglavju so prikazane temeljne značilnosti prostorske mobilnosti ustvarjalnih ljudi v Sloveniji. Kot je že bilo povedano, se v zadnjem času izobražena in tudi bolj ustvarjalna delovna sila seli na tuje (Lapuh 2011), k nam pa še vedno prihajajo večinoma manj usposobljeni delavci iz bivših republik nekdanje Jugoslavije (podpoglavje 4.2). Vsebina tega poglavja se nanaša v glavnem na notranje selitve in dnevno mobilnost. Predstavljeni podatki so bili pridobljeni z lastnim anketiranjem (podpoglavje 3.3.2).

6.1 SELITVE

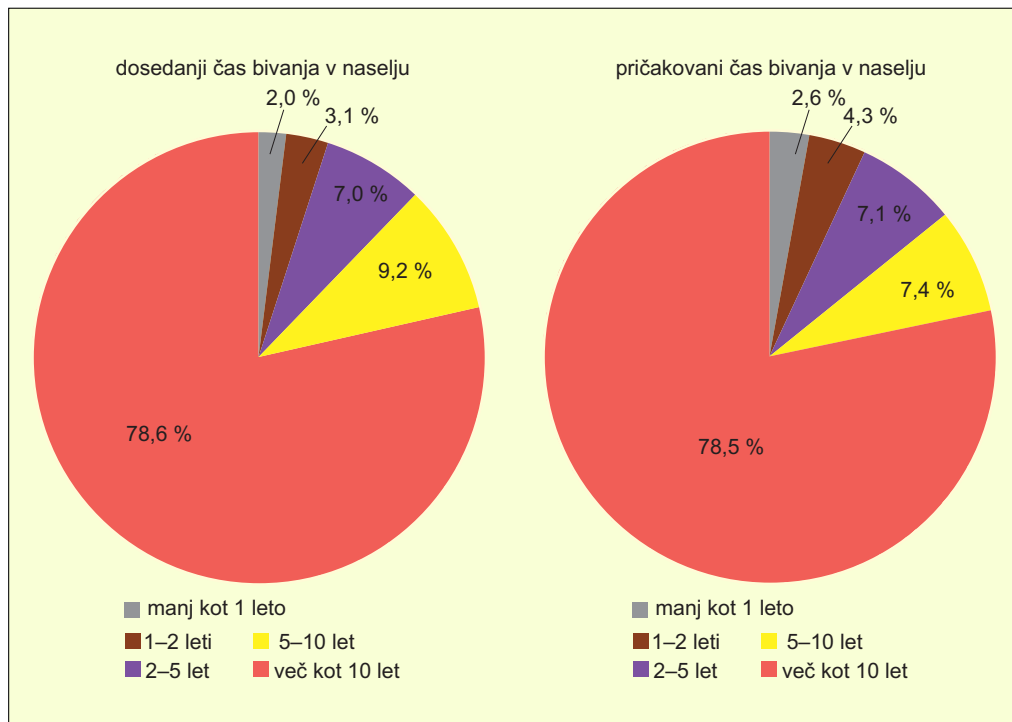
Selitve ustvarjalnih ljudi v Sloveniji sem raziskal iz dveh vidikov. V prvem sem se osredinil na časovni obseg selitev oziroma njihov dosedANJI in pričakovani čas bivanja v naselju. Zanimalo me je, koliko časa anketiranci že prebivajo v sedanjem naselju in koliko časa nameravajo v njem tudi ostati. S tega vidika sem razlike prikazal glede na izbrano regionalizacijo Slovenije in tipologijo stopnje urbaniziranosti naselij. Podatke o slednjem sem pridobil tako, da so morali anketiranci med danimi možnostmi sami izbrati, v kakšnem tipu naselja živijo (veliko mesto, predmestje ali obrobje velikega mesta, manjše mesto, vas in zaselek ali hiša na deželi). V drugem delu sem se osredinil na prostorski obseg selitev, v okviru katerega sem primerjal sedanjo regijo bivanja anketirancev z regijo njihovega rojstva in regijo zaključka najvišje stopnje izobrazbe.

6.1.1 ČASOVNI OBSEG SELITEV

Glede na dosedANJI in pričakovani čas bivanja v naselju je zaznavna zelo skromna selitvena dinamika ustvarjalnih ljudi. Skoraj štiri petine anketirancev namreč živi v sedanjem naselju že več kot desetletje in skorajda enak delež namerava v njem dolgoročno tudi ostati (slika 29). Rezultati so skladni z ugotovitvami študije *Vrednote prostora in okolja* (Hočevar s sodelavci 2004), po katerih se povprečen prebivalec Slovenije v celotnem življenjskem obdobju preseli enkrat do dvakrat, povprečen državljani Evropske unije šestkrat do sedemkrat, povprečen državljani Združenih držav Amerike pa trinajstkrat do štirinajstkrat. V omenjeni študiji je navedeno tudi, da je poleg dejanske nizke stopnje selitvene dinamike sorazmerno nizka tudi pripravljenost preselitve v kak drug kraj, čemur je vsaj načelno naklonjena manj kot petina Slovencev.

Če na bivanje v preteklem obdobju nekoliko podrobneje pogledamo s prostorskega vidika, lahko ugotovimo, da je edina slovenska regija, kjer je delež ustvarjalnih ljudi z več kot desetletnim bivanjem v sedanjem naselju podpovprečen, Osrednja Slovenija (75 %). Gorenjska (80 %) in Savinjsko-Koroška (80 %) sta v tem pogledu na ravni povprečja, medtem ko ostale regije to vrednost presegajo. Še najbolj izstopata Pomurje (84 %) in Goriška (84 %). Ustvarjalni ljudje so se torej v zadnjem desetletju najintenzivneje priseljevali v Osrednjo Slovenijo, z oddaljevanjem od nje pa moč tega procesa pojenjuje, kar poleg drugih vidikov centralizacije v tej regiji kaže tudi na zgoščanje tako imenovanega ustvarjalnega kapitala.

Z vidika stopnje urbaniziranosti naselij najmanjši delež ustvarjalnih ljudi že več kot desetletje prebiva v zaselku ali hiši na deželi (74 %). Podpovprečen delež se nanaša tudi na veliko mesto (76 %) in njegovo predmestje ali obrobje (75 %), medtem ko nadpovprečno velik delež ustvarjalnih ljudi več kot deset let živi v manjšem mestu (80 %) in na vasi (81 %). V zadnjem desetletju so se ustvarjalni ljudje torej najintenzivneje priseljevali v zaselek ali hišo na deželi, kar z vidika omejevanja razpršene poselitve oziroma razpršene gradnje ni ugodno. Na račun ustvarjalnih ljudi so se v preteklem obdobju nadpovprečno povečala tudi velika mesta s svojo okolico, kar je z vidika krepitve regionalnih središč načeloma sicer ugodno, vendar obstaja bojazen, da sta s tem čezmerno pridobili samo Ljubljana oziroma Osrednja Slovenija.

Slika 29: Dosedanji (N = 5917) in pričakovani (N = 5681) čas bivanja ustvarjalnih ljudi v sedanjem naselju leta 2012 v Sloveniji.

Glede na pričakovani čas bivanja v sedanjem naselju s podpovprečnim deležem ustvarjalnih ljudi, ki nameravajo v njem ostati več kot deset let, ponovno najbolj izstopa Osrednja Slovenija (75 %), ki ji sledijo Goriška (76 %), Gorenjska (78 %) in Primorska (79 %). Ustvarjalni ljudje so v kratkoročnem oziroma srednjeročnem obdobju v zahodni Sloveniji v večji meri pripravljeni na selitev v drugo naselje kot pa v bolj »tradicionalni« vzhodni Sloveniji, kjer po tem kriteriju v nasprotni smeri najbolj izstopa Pomurje (89 %), sledijo pa mu Dolenjska (83 %), Podravska (81 %) in Savinjsko-Koroška regija (81 %).

Z vidika stopnje urbaniziranosti naselij je opaziti, da nameravajo še več kot desetletje v zdajšnjem naselju v podpovprečni meri ostati ustvarjalni ljudje, ki živijo v velikem mestu (73 %), njegovem predmestju ali obrobju (72 %) ali manjšem mestu (76 %). Na drugi strani so ustvarjalni ljudje, ki živijo na podeželju (85 %) oziroma v zaselku ali hiši na deželi (87 %), dolgoročno v precej manjši meri pripravljeni na selitev. V Sloveniji se torej z zmanjševanjem stopnje urbaniziranosti pripravljenost na selitev zmanjšuje.

6.1.2 PROSTORSKI OBSEG SELITEV

Primerjava sedanje regije bivanja ustvarjalnih ljudi z regijo njihovega rojstva kaže, da v Sloveniji skoraj tri četrtine ustvarjalnih ljudi živi v regiji rojstva, dobra petina se jih je rodila v drugih delih Slovenije, rojenih v tujini pa je le za vzorec (preglednica 31). Ob tem je treba omeniti, da se je velika večina (79 %) rojenih v drugih delih Slovenije rodila v eni od sosednjih regij. Glede na neujemanje meja izbrane regionalizacije Slovenije in prometne dostopnosti do regionalnih središč (Kozina 2010, 74), kjer so med drugim tudi porodnišnice, je vsaj za določen del ustvarjalnih ljudi zelo verjetno, da so se zaradi krajšega potovalnega časa do porodnišnice v sosednji regiji samo rodili, dejansko pa so živeli in odrasčali

v regiji sedanjega prebivališča. Na ta način lahko poleg tistih, ki so se rodili v tujini, le še za dodatnih 5 % ustvarjalnih ljudi, ki so se rodili v nesosednji regiji, z veliko mero gotovosti trdimo, da ne živijo v regiji rojstva oziroma odraščanja.

Med posameznimi regijami ima najmanjši delež v njej rojenih ustvarjalnih ljudi Goriška (57 %). Na to je imela verjetno največji vpliv povojna izgradnja Nove Gorice, kjer so se na novo naselili in našli delo številni prebivalci iz drugih območij Slovenije. V zadnjih letih je k naselitvi ustvarjalnih ljudi najbrž imela pomemben prispevek leta 2006 ustanovljena Univerza v Novi Gorici. Ob tem je treba opozoriti, da v primeru Goriške najverjetneje ne gre za tako močne priselivitvene težnje, kot je na prvi pogled razvidno iz podatkov, ampak je razlogov za takšno stanje več. Prvi je verjetno povezan s tem, da je Gorica kot regionalno središče Goriške po 2. svetovni vojni pripadla Italiji, z njo pa so v sosednji državi ostale tudi najpomembnejše zdravstvene ustanove. Zdravstvena ureditev se je zato morala prilagoditi novonastalim razmeram. Po nekajletni razprši zdravstveni dejavnosti je bila leta 1956 v Šempetru pri Gorici ustanovljena splošna bolnišnica, v okviru katere so šele leta 1979 dokončali in sodobno opremili porodnišnico (Splošna bolnišnica ... 2012). Do takrat se je verjetno določen delež ustvarjalnih ljudi, ki je v dobi otroštva in odraščanja sicer živel na Goriškem, rodil v eni od sosednjih regij. Anketni podatki potrjujejo, da je večina ustvarjalnih ljudi, ki sedaj živijo na Goriškem in so se rodili v enem od drugih delov Slovenije, luč sveta uzrolo na Primorskem (42 %), v Osrednji Sloveniji (35 %) in na Gorenjskem (15 %). V ostalih regijah, ki ne mejijo na Goriško, se je torej rodila le manjšina (8 %) anketirancev. Drug pomemben razlog za večji delež drugod rojenih in na Goriškem živečih ustvarjalnih ljudi je verjetno povezan s prometno dostopnostjo do porodnišnic. Glede na izsledke analitične študije prometne dostopnosti do regionalnih središč, kjer so locirane vse naše porodnišnice, je namreč Idrijsko kot sestavni del Goriške bolje povezano s Postojno, Ljubljano in Kranjem kot pa z Novo Gorico. Podobno velja za Cerkljansko, ki mu je porodnišnica v Kranju dostopnejša od porodnišnice v Šempetru pri Novi Gorici (Kozina, 2010, 72). Zatorej je verjetno precej prebivalcev Idrijskega in Cerkljanskega za rojstvo svojega otroka izbralo eno od sosednjih regionalnih središč, četudi ni del regije, v kateri prebivajo.

Goriški po deležu zunaj matične regije rojenih ustvarjalnih ljudi sledi Osrednja Slovenija. V tem primeru razlik med številom anketirancev, ki so se rodili v sosednjih in nesosednjih regijah, praktično ni. Priseljenci ustvarjalni ljudje v Osrednji Sloveniji dokaj enakomerno prihajajo iz vseh delov Slovenije. Osrednjeslovenski regiji po tem kriteriju sledita Primorska in Pomurje. Obe imata hkrati največji delež v tujini rojenih ustvarjalnih ljudi, ki v vseh regijah povečini prihajajo iz držav zahodnega Balkana. Skupni delež tovrstnih anketirancev je 77 %, kar je sicer nekaj več kot kažejo dejanski podatki SRDAP-a (2012), kjer je ta delež 59 %, vendar je pri tem treba upoštevati, da je bil vprašalnik poslan samo v slovenskem jeziku, ki je nekaterim pripadnikom drugih izvornih držav precej manj razumljiv. Regije z največjim deležem v njih rojenih in živečih ustvarjalnih ljudi so Dolenjska, Gorenjska, Podravska in Savinjsko-Koroška. Iz predstavitev teh podatkov lahko torej zaznamo, da je iz obravnavanega vidika selitvena dinamika v vzhodni Sloveniji nekoliko šibkejša kot v zahodni.

Zanimiva je primerjava anketnih rezultatov z izsledki študije Martin-Brelotove s sodelavci (2010), ki so po isti metodologiji raziskovali selitveno dinamiko ustvarjalnih ljudi v evropskih mestnih oziroma metropolitanskih regijah (Amsterdam, Barcelona, Budimpešta, Helsinki, Leipzig, Milano, München, Poznan, Riga in Toulouse). V teh regijah rojenih in živečih ustvarjalnih ljudi je skupno le dobra polovica od vseh anketirancev (55 %), kar je precej manj kot v Sloveniji. Na drugi strani je njihov skupni delež v tujini rojenih ustvarjalnih ljudi (9 %) skoraj še enkrat večji kot pri nas. Kljub temu avtorji mednarodne raziskave, ki so prvenstveno želeli primerjati selitveno dinamiko ustvarjalnih poklicnih skupin v Severni Ameriki in Evropi, trdijo, da so ustvarjalni ljudje na stari celini precej manj mobilni od tistih na drugi strani Atlantika. Če slovenske regije natančneje primerjamo z naštetimi evropskimi, lahko ugotovimo, da so po tovrstni selitveni dinamiki ustvarjalnih ljudi najbolj podobne južnoevropskim in vzhodnoevropskim (Barcelona, Budimpešta, Milano in Poznan), kjer delež tamkaj rojenih in živečih ustvarjalnih ljudi večinoma presega 70 %. V severnoevropskih in zahodnoevropskih regijah (Amsterdam, Helsinki, Leipzig, München, Riga in Toulouse) je namreč ta delež v večini primerov pod 50 %. Na podlagi primerjave

teh podatkov lahko sklenemo, da so medregionalne selitve ustvarjalnih ljudi v Sloveniji glede na regijo rojstva in regijo sedanjega prebivališča razmeroma šibke.

Za naseljem rojstva oziroma odraščanja je drugo pomembno naselje, ki verjetno pomembno vpliva na izbiro sedanjega prebivališča ustvarjalnih ljudi, naselje zaključka najvišje stopnje izobrazbe. V Sloveniji dobra polovica anketirancev živi v regiji zaključka najvišje stopnje izobrazbe, manj kot pol se jih je izobrazilo v drugih delih Slovenije, izobraženih v tujini pa je le peščica (preglednica 32). Medregionalna primerjava kaže, da je skupni delež v posameznih regijah izobraženih in živečih anketirancev precej manjši od skupnega deleža v posameznih regijah rojenih in živečih anketirancev. Na to najverjetneje vpliva mreža izobraževalnih ustanov, ki je v primeru primarnega in sekundarnega šolstva pri nas sicer goste in enakomerno razmeščena, kar pa ne velja za terciarno izobraževanje. Tako imata Osrednja Slovenija in Podravska regija v primerjavi z drugimi regijami na račun njunih univerz precej velik delež v njih izobraženih in živečih ustvarjalnih ljudi. V ostalih regijah je ta delež krepko manjši od polovice. Podrobnejša analiza je razkrila, da se ustvarjalni ljudje po končanem izobraževanju v obeh največjih univerzitetnih središčih v veliki meri vračajo domov oziroma v regijo rojstva ali pa se iz nje sploh niso nikoli izselili, saj so se dnevno vozili na študij.

Primerjava z rezultati študije Martin-Brelotove in sodelavcev (2010) s tega zornega kota kaže, da so slovenske regije po deležu v njih izobraženih in živečih ustvarjalnih ljudi v povprečju podobne evropskim. Obe naši regiji, ki imata že dalj časa univerzitetno središče, Osrednja Slovenija in Podravska regija torej, sta močno podobni južноеvropskim in vzhodноеvropskim regijam, kjer ta delež presega 70 %, ostale slovenske regije pa so po tem kriteriju podobne zahodноеvropskim in severноеvropskim, kjer je selitvena dinamika ustvarjalnih ljudi s tega vidika večja. To do določene mere ni skladno s predhodnimi ugotovitvami. Do tega verjetno prihaja zaradi nekaterih vsebinskih razlik med našimi in primerjanimi evropskimi regijami. Medtem ko so se ustvarjalni ljudje naših regij z izjemo Osrednjeslovenske in Podravske drugod povečini samo izobrazili in se pozneje vrnili v matično regijo, so se ustvarjalni ljudje evropskih regij vanje verjetno priselili od drugod oziroma iz regije, kjer so pred tem dokončali izobraževanje. To se lahko pojasni z dejstvom, da so naše regije v slovenskem regionalnem sistemu glede na Osrednjo Slovenijo in deloma tudi Podravsko dokaj periferne. Na to kaže tudi podatek, da marsikateri nimajo niti temeljnih inštitucij terciarnega izobraževanja ali pa so te slabo razvite oziroma šele v povojih. Na drugi strani imajo vse primerjane zahodноеvropske in severноеvropske metropolitanske regije regionalna središča z visoko razvitimi sistemi terciarnega izobraževanja ne le za potrebe domačih držav, ampak tudi širših delov Evrope. Kljub temu tudi s tega gledišča Martin-Brelotova in sodelavci (2010) zaključujejo, da so evropski ustvarjalni ljudje zelo nemobilni. Večina jih preprosto ostane v naselju oziroma regiji, kjer so se rodili oziroma odraščali ali se izobrazili.

Preglednica 31: Primerjava regionalne razporeditve ustvarjalnih ljudi v Sloveniji leta 2012 glede na regijo rojstva (N = 5668).

regija	rojeni v matični regiji (%)	rojeni v drugih regijah (%)	rojeni v tujini (%)	skupaj (%)
Primorska	73,5	19,7	6,8	100,0
Goriška	56,7	41,0	2,3	100,0
Gorenjska	77,5	19,1	3,4	100,0
Osrednja Slovenija	68,5	25,9	5,6	100,0
Dolenjska	77,1	17,2	5,7	100,0
Savinjsko-Koroška	83,0	14,1	2,9	100,0
Podravska	81,6	12,9	5,5	100,0
Pomurska	73,5	18,8	7,7	100,0
Slovenija	73,8	21,2	5,0	100,0

Preglednica 32: Primerjava regionalne razporeditve ustvarjalnih ljudi v Sloveniji leta 2012 glede na regijo zaključka najvišje stopnje izobrazbe (N = 5584).

regija	izobraženi v matični regiji (%)	izobraženi v drugih regijah (%)	izobraženi v tujini (%)	skupaj (%)
Primorska	34,3	62,9	2,8	100,0
Goriška	24,3	73,4	2,3	100,0
Gorenjska	29,4	69,2	1,4	100,0
Osrednja Slovenija	87,4	9,7	2,9	100,0
Dolenjska	30,2	64,4	5,4	100,0
Savinjsko-Koroška	28,5	51,5	2,0	100,0
Podravska	71,7	25,0	3,3	100,0
Pomurska	20,8	75,3	3,9	100,0
Slovenija	57,6	39,5	2,9	100,0

Če za zaključek tega vsebinskega sklopa naredimo sintezen pregled, v katerem izločimo ustvarjalne ljudi, katerih bivanje v določeni regiji lahko povezujemo z drugačnimi razlogi, kot so rojstvo oziroma odraščanje ali izobraževanje, dobimo skupino anketirancev, ki jih lahko označimo kot ustvarjalne migrante (angleško *creative migrants*). Po tem kriteriju med vsemi regijami izrazito izstopata samo Osrednja Slovenija (6 %) in Podravska regija (20 %), ki sta tudi s tega zornega kota primerljivi s skupino metropolitanskih regij v južni in vzhodni Evropi, za katere je značilna nižja stopnja selitvene dinamike ustvarjalnih ljudi (glej Martin-Brelot s sodelavci 2010).

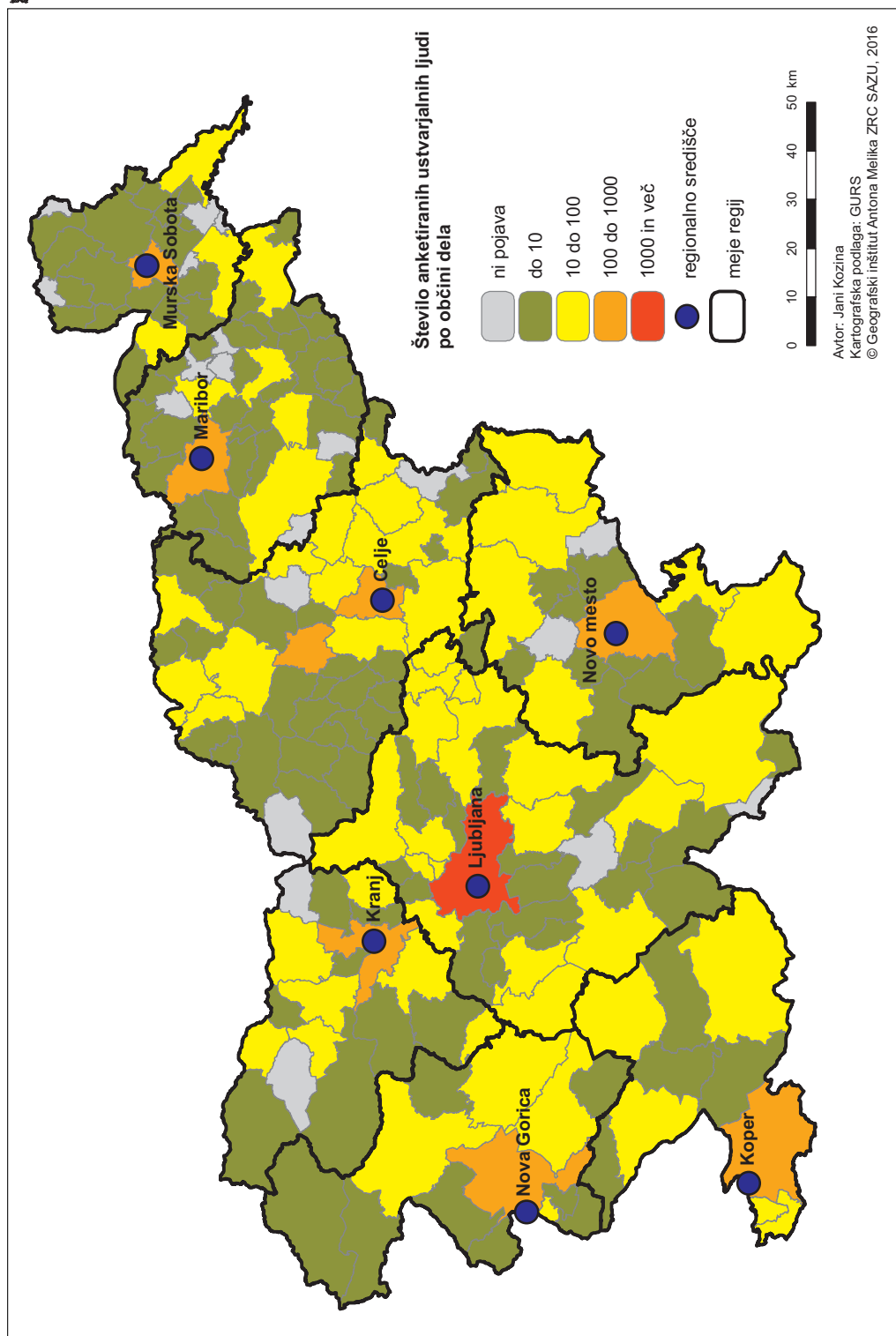
6.2 DNEVNA MOBILNOST

Dnevna mobilnost ustvarjalnih ljudi se nanaša na njihova dnevna potovanja iz naselja bivanja v naselje delovnega mesta. Pri nas in v mednarodni literaturi je dokaj slabo raziskana, čeprav je zelo pomemben razvojni vidik vsakega območja. Osredotočenost ustvarjalnih ljudi v Osrednji Sloveniji je po kraju dela še večja kot po kraju bivanja (preglednica 33). Ta regija je tudi edina, ki izkazuje »presežek«

Preglednica 33: Primerjava regionalne razporeditve ustvarjalnih ljudi po kraju bivanja (N = 5753) in dela (N = 5675) v Sloveniji leta 2012.

regija	regija bivanja (%)	regija dela (%)	razlika (delo – bivanje) (%)
Primorska	6,3	5,8	-0,5
Goriška	4,7	4,7	0,0
Gorenjska	10,4	7,8	-2,6
Osrednja Slovenija	39,6	44,8	5,2
Dolenjska	7,2	6,8	-0,4
Savinjsko-Koroška	14,1	13,2	-0,9
Podravska	13,2	12,8	-0,4
Pomurska	4,5	4,2	-0,3
Slovenija	100,0	100,0	0,0

Slika 30: Prostorska razporeditev anketiranih ustvarjalnih ljudi po občinah delovnega mesta v Sloveniji leta 2012 (N = 5643). ► str. 99

ustvarjalnih delovnih mest nad prebivalci z ustvarjalnim poklicem. Tako lahko sklepamo, da vse ostale regije napajajo Osrednjo Slovenijo s svojim ustvarjalnim kapitalom.

Podrobnejša analiza po občinah dela razkriva, da je daleč največ anketiranih ustvarjalnih ljudi zaposlenih v Ljubljani (35 %). S precejšnjo razliko sledijo Maribor (8 %), Celje (4 %), Kranj (3 %), Novo mesto (3 %), Koper (3 %), Murska Sobota (2 %), Velenje (2 %), Nova Gorica (2 %), Domžale (1 %), Ptuj (1 %) in Slovenj Gradec (1 %). V vseh ostalih občinah je zaposlenih manj kot odstotek od vseh anketirancev. V nekaterih manjših (Gorje, Jezersko, Solčava, Velike Lašče, Osilnica, Mokronog – Trebelno, Kostanjevica na Krki, Podčetrtek, Vitanje, Oplotnica, Makole, Sveti Jurij v Slovenskih goricah, Sveta Trojica v Slovenskih goricah, Trnovska vas, Sveti Andraž v Slovenskih goricah, Veržej, Črenšovci, Razkrižje, Hodoš in Kuzma), ki so povečini del hribovitih ali gričevnatih, prometno odmaknjenih oziroma razvojno omejenih podeželskih območij, ni zaposlen nihče od anketiranih ustvarjalcev (slika 30).

V osmih glavnih regionalnih središčih oziroma mestnih občinah (Ljubljana, Maribor, Celje, Kranj, Koper, Novo mesto, Murska Sobota in Nova Gorica) je zaposlenih kar 61 % anketiranih ustvarjalnih ljudi. Za primerjavo lahko navedemo ugotovitve Boleta (2011, 92), da ima deset največjih slovenskih zaposlitvenih središč, ki poleg navedenih obsegajo še Velenje in Ptuj, skupaj približno polovico vseh delovnih mest v državi. Ustvarjalni ljudje so torej tudi po kraju dela in ne le po kraju bivanja bolj zgoščeni kot celotno delovno aktivno prebivalstvo.

V večini regij zelo velika večina ustvarjalnih ljudi tako živi kot dela. Edina izjema je Gorenjska, kjer se pozna močan zaposlitveni vpliv Ljubljane, saj skoraj tretjina anketirancev iz te regije svoje delo opravlja v Osrednji Sloveniji, enako pa tudi iz drugih regij, z izjemo Pomurja, večina preostalih ustvarjalnih ljudi dnevno prihaja na delo v to regijo. Za Pomurje je zaradi oddaljenosti nekoliko bolj privlačna bližnja Podravska regija. Iz spodaj navedenih podatkov je razvidno, da gre v primeru uporabljane regionalizacije za funkcijsko razmeroma dobro zamejena območja (preglednica 34).

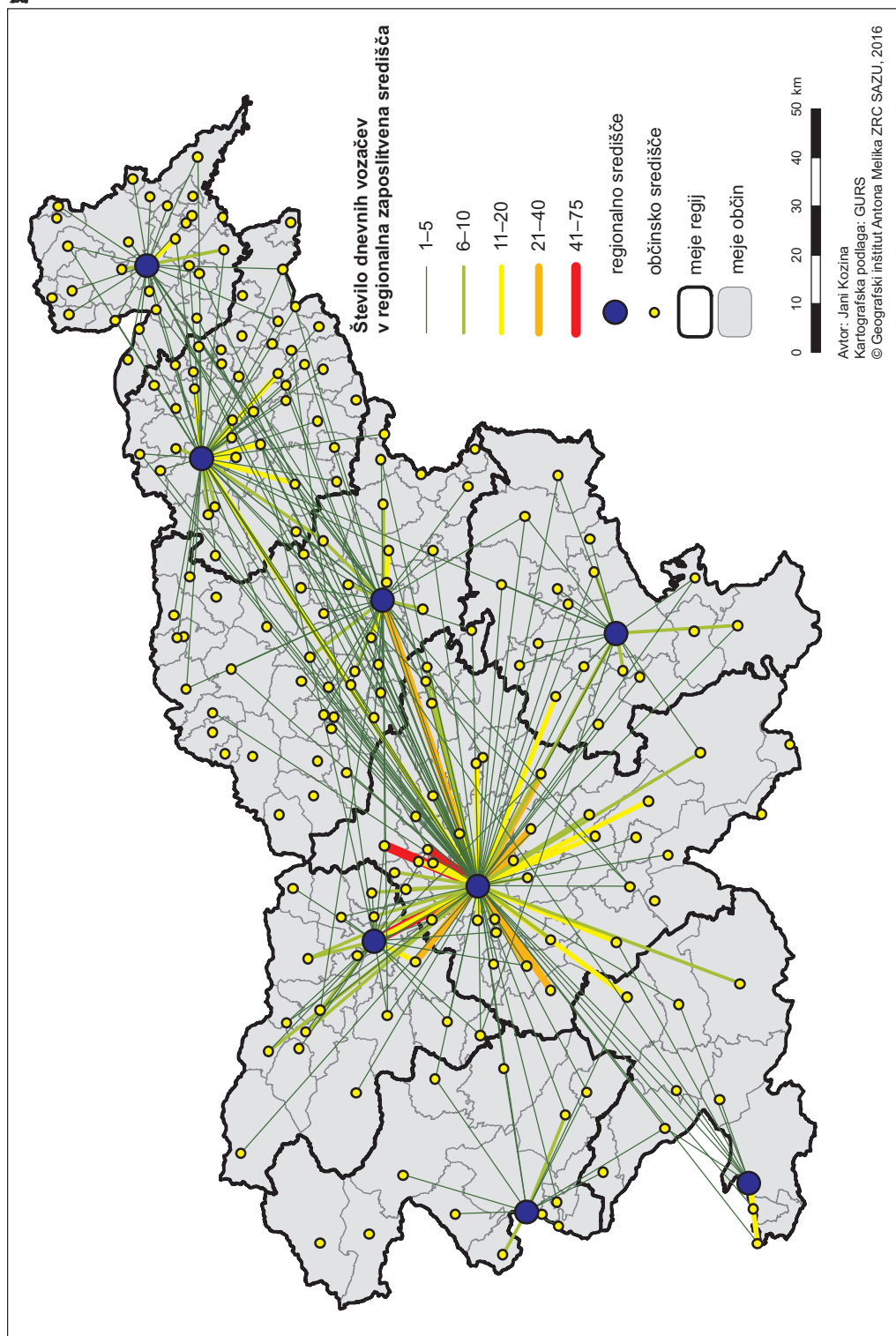
Preglednica 34: Regionalna razporeditev ustvarjalnih ljudi glede na kraj dela v Sloveniji leta 2012 (N = 5620).

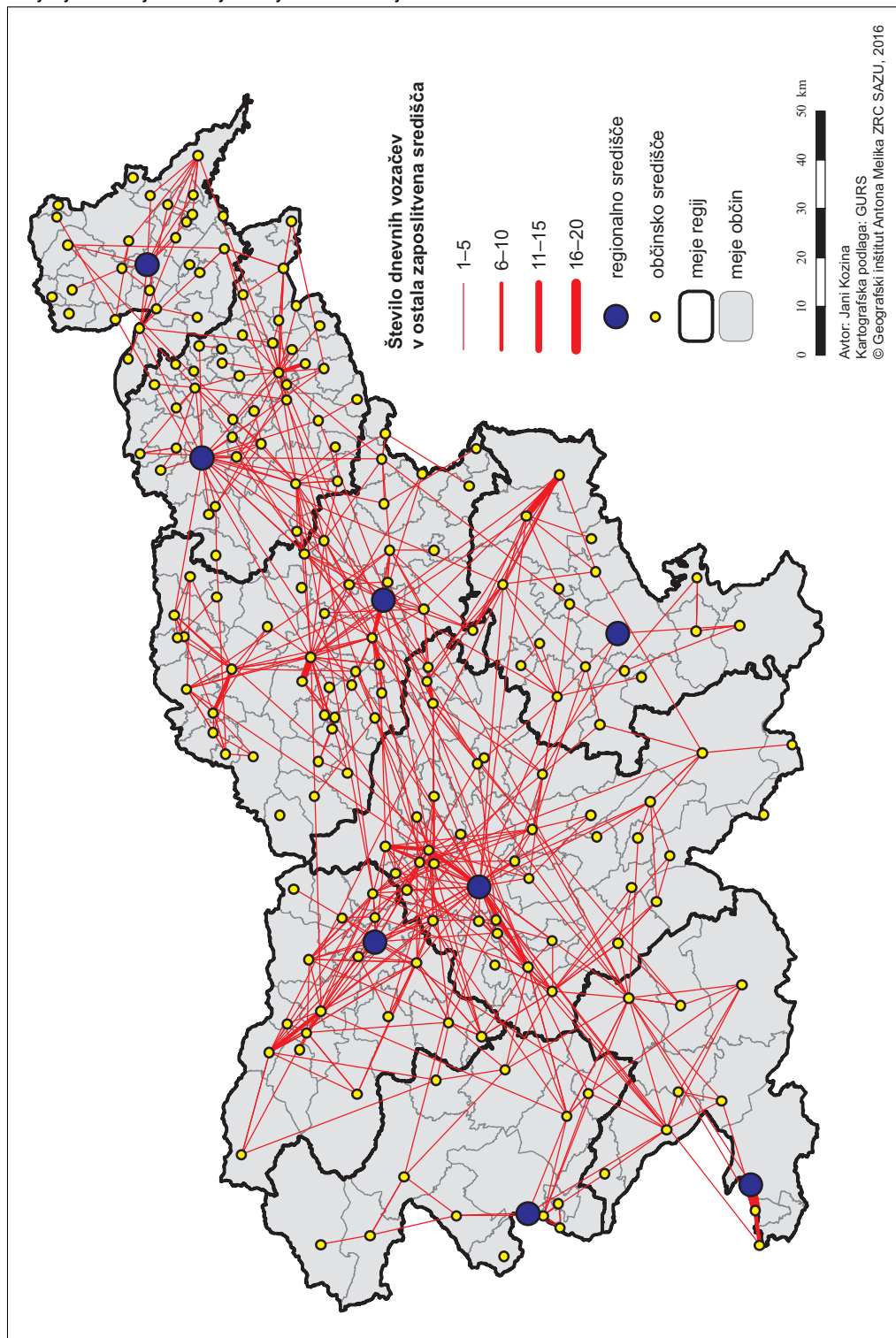
regija	zaposleni v regiji (%)	zaposleni v drugi regiji (%)	skupaj (%)
Primorska	86,6	13,4	100,0
Goriška	92,3	7,7	100,0
Gorenjska	65,7	34,3	100,0
Osrednja Slovenija	95,0	5,0	100,0
Dolenjska	87,2	12,8	100,0
Savinjsko-Koroška	87,4	12,6	100,0
Podravska	90,9	9,1	100,0
Pomurska	87,8	12,2	100,0
Slovenija	88,8	11,2	100,0

V Sloveniji se na delovno mesto v drugo občino vozi 45 % anketirancev, kar je v primerjavi s celotnim delovno aktivnim prebivalstvom približno desetina manj (Gabrovec in Bole 2009, 24). Ustvarjalni ljudje so torej z vidika potovanja na delovno mesto nekoliko manj mobilni kot ostale poklicne skupine, kar je v nasprotju z ugotovitvami Ravbarja in Boleta (2007, 71), ki svoje izsledke utemeljujejo na registrskih podatkovnih virih. Podatek o nižji stopnji mobilnosti je pričakovan, saj sem doslej že dokazal,

Slika 31: Dnevna mobilnost anketiranih ustvarjalnih ljudi v osem glavnih slovenskih regionalnih zaposlitvenih središč leta 2012 (N = 1500). ► str. 101

Slika 32: Dnevna mobilnost anketiranih ustvarjalnih ljudi v ostala slovenska zaposlitvena središča leta 2012 (N = 987). ► str. 102

da so ustvarjalni ljudje v primerjavi s preostalim prebivalstvom močnejše osredotočeni tako po kraju bivanja kot dela. Med mobilnimi anketiranci se jih kar 60 % na delo vozi v osem glavnih regionalnih središč. Med slednjimi pričakovano najbolj izstopa Ljubljana v Osrednji Sloveniji, ki kot edina svoje »lovke« steguje v vse druge regije. Sledita ji Maribor in Celje ter nato z nekoliko nižjo stopnjo privlačnosti še Kranj, Murska Sobota, Novo mesto, Nova Gorica in Koper (slika 31). Večjo dinamiko dnevne mobilnosti, ki ni usmerjena v glavna regionalna središča, ampak v ostala zaposlitvena središča, je mogoče zaznati v ožjem suburbaniziranem območju Ljubljane, znotraj somestij Jesenice–Bled–Radovljica in Brežice–Krško, v severnem delu 3. razvojne osi oziroma v Šaleški dolini ter na Koroškem, Ptujskem in v Koprskem primorju (slika 32).

Posebna skupina mobilnih ustvarjalnih ljudi so tisti, ki se iz osmih največjih regionalnih središč vozijo na delo v okoliške občine. Njihov delež med vsemi anketiranimi vozači je omembe vrednih 9 %. Ta proces je najbolj intenziven v regijah s šibkejšim regionalnim središčem oziroma z več enakovrednimi središči. Najbolj se to odraža v primeru Kopra in Nove Gorice; oba imata v svoji soseščini močni zaposlitveni središči. Iz Kopra se veliko ustvarjalnih ljudi vozi na delo v sosednjo Izolo, kjer je med drugim regijska bolnišnica, in Piran, iz Nove Gorice, ki je že tako ali tako eno šibkejših regionalnih središč, pa veliko ustvarjalnih ljudi dnevno potuje na delo v občino Šempeter – Vrtojba, kjer je med drugim prav tako regijska bolnišnica. Na drugi strani je dnevna mobilnost na delo iz regionalnih središč v okoliške občine najmanj intenzivna v Ljubljani in Novem mestu, ki sta očitno zelo izraziti zaposlitveni središči svojih regij. Ob tem se lahko navežemo na navedbe Boleta (2011, 99), da se prebivalci regijskih središč vse bolj vozijo na delo v sekundarna zaposlitvena središča znotraj in zunaj natičnih regij. Tovrsten proces v končni fazi vodi v nastanek bolj policentrične zgradbe regij oziroma regijskega mesta, kjer se hierarhična organiziranost naselij v regiji spreminja in uravnoteži.

7 DEJAVNIKI PROSTORSKE RAZPOREDITVE USTVARJALNIH LJUDI V SLOVENIJI

To poglavje prikazuje rezultate vrednotenja dejavnikov, s katerimi lahko pojasnimo prostorsko razporeditev ustvarjalnih ljudi v Sloveniji. Pri vsebinski opredelitvi dejavnikov sem izhajal iz temeljnih dejavnosti, ki jih posameznik ali skupina opravlja v svojem življenjskem okolju. Teh dejavnosti je lahko več ali manj, odvisno od tega, kako aktiven je posameznik oziroma skupina. Med temeljne človekove dejavnosti najpogosteje štejemo bivanje, delo, izobraževanje, oskrbo, prosti čas in promet (Ruppert s sodelavci 1981; Ruppert 1984). Iz metodološkega vidika sem dejavnike vrednotil s pomočjo analize objektivnih in subjektivnih kazalnikov.

Podatke o objektivnih kazalnikih sem pridobil iz razpoložljivih zbirk prostorskih podatkov (javne evidence, statistični registri, raziskovalne študije in podobno), ki sem jih analiziral z bivariatno korelacijsko analizo in večvariatio linearno regresijsko analizo. Prvo sem uporabil za ugotavljanje linearne povezanosti posameznih objektivnih kazalnikov s prostorsko razporeditvijo ustvarjalnih ljudi, z drugo pa sem nato ob sočasni obravnavi vseh objektivnih kazalnikov nadzoroval njihove medsebojne učinke. Podatke o subjektivnih kazalnikih sem pridobil z lastnim anketiranjem, v katerem sem ustvarjalne ljudi pozval, naj iz pripravljenega nabora označijo do tri razloge, ki so za njihovo bivanje v sedanjem naselju še posebej pomembni. Prednost subjektivnih kazalnikov je, da omogočajo primerjavo med prišleki in staroselci ter obravnavo regionalnih razlik in razlik glede na stopnjo urbaniziranosti naselij.

7.1 VREDNOTENJE DEJAVNIKOV Z ANALIZO OBJEKTIVNIH KAZALNIKOV

Rezultati bivariatne korelacijske analize kažejo, da se dejavniki prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi in celotnega delovno aktivnega prebivalstva med seboj pomembno razlikujejo. Vrednosti Pearsonovih korelacijskih koeficientov so v primeru vseh ustvarjalnih poklicnih skupin za večino objektivnih kazalnikov višji kot v primeru celotnega delovno aktivnega prebivalstva (preglednica 35). To na eni strani kaže, da poleg razlik v prostorski razporeditvi obstajajo tudi razlike, ki to stanje pojasnjujejo. Hkrati zaradi višine korelacijskih koeficientov lahko sklepamo, da je nabor objektivnih kazalnikov oblikovan tako, da v precejšnji meri odraža dejavnike, s katerimi lahko zadovoljivo pojasnujemo razporeditev ustvarjalnih ljudi v Sloveniji.

Prostorska razporeditev ustvarjalnih ljudi je najmočnejše povezana z **izobrazbeno ravno** prebivalstva, kar dokazuje zelo visoka pozitivna statistična povezanost z osredotočenostjo terciarno izobraženih. Ta podatek potrjuje ugotovitvam predhodnih raziskav (Lucas 1988; Glaeser 1998; Hansen in Niedomysl 2009) o močni povezanosti ustvarjalnega in človeškega kapitala, čeprav ti dve skupini nista povsem identični (glej podpoglavje 4.2). Da je izobrazba pomembno povezana s prostorsko razporeditvijo ustvarjalnih ljudi dodatno nakazuje tudi srednja pozitivna statistična povezanost z gostoto študentov po kraju bivanja, kar je skladno z ugotovitvijo Čeparja in Bojneca (2010, 258), da je visokošolska izobrazba staršev eden od glavnih družbenih dejavnikov, ki vpliva na verjetnost vključitve posameznika v visokošolsko izobraževanje.

Za izobrazbeno ravno visoko pozitivno statistično povezanost z razporeditvijo ustvarjalnih ljudi izkazujeta še dejavnika **stanovanjska nepremičnina** (povprečna vrednost hiše in stanovanja) ter **strpnost in odprtost okolja** (osredotočenost kulturnih ustvarjalcev), kar dodatno potrjuje srednja pozitivna statistična povezanost ustvarjalnih ljudi z zastopanostjo tujih delavcev.

Visoka pozitivna statistična povezanost podatkov o stanovanjskih nepremičninah in ustvarjalnih ljudi je pričakovana, saj je njihov dohodek samo iz naslova delovnega razmerja v povprečju še enkrat večji od dohodka ostalih poklicnih skupin (glej sliko 12). To pomeni, da si ta prebivalstvena skupina v povprečju lažje privoščila bivališča višjega cenovnega razreda. Na tem mestu je zanimivo opazovati, kako se prostorska razporeditev ustvarjalnih ljudi statistično gledano le skromno povezuje z dinamiko stanovanjske gradnje. Stanovanja se v zadnjih letih v Sloveniji očitno niso gradila na območjih z največjo

Preglednica 35: Korelacijska matrika povezanosti objektivnih kazalnikov s prostorsko razporeditvijo ustvarjalnih ljudi (* korelacija je značilna pri stopnji tveganja $p < 0,05$ (dvostranska); ** korelacija je značilna pri stopnji tveganja $p < 0,01$ (dvostranska)).

dejavniki	objektivni kazalniki	ustvarjalni ljudje (A + B)	ustvarjalno jedro (A)	ustvarjalni profesionalci (B)	kulturni ustvarjalci (C)	delovno aktivno prebivalstvo
izobrazba	osredotočenost terciarno izobraženih	0,95**	0,93**	0,90**	0,71**	0,22**
stanovanjska nepremičnina	povprečna vrednost hiše	0,87**	0,73**	0,88**	0,73**	0,37**
stanovanjska nepremičnina	povprečna vrednost stanovanja	0,80**	0,71**	0,79**	0,66**	0,43**
strpnost in odprtost okolja	osredotočenost kulturnih ustvarjalcev	0,74**	0,67**	0,72**	1,00**	0,18**
infrastruktura opremljenost	zastopanost stanovanj z ogrevanjem	0,67**	0,59**	0,67**	0,49**	0,23**
izobrazba	potencialna dostopnost študija	0,66**	0,53**	0,68**	0,48**	0,53**
delovno mesto	potencialna dostopnost delovnih mest	0,66**	0,54**	0,67**	0,50**	0,49**
prometna dostopnost	prometna dostopnost javnega prometa	0,61**	0,53**	0,61**	0,48**	0,10
infrastruktura opremljenost	dostopnost interneta	0,59**	0,57**	0,57**	0,51**	0,27**
delovno mesto	gostota delovnih mest	0,59**	0,61**	0,55**	0,45**	0,19**
strpnost in odprtost okolja	zastopanost tujih delavcev	0,59**	0,54**	0,57**	0,41**	0,35**
velikost kraja	število prebivalcev	0,58**	0,57**	0,55**	0,49**	0,23**
velikost kraja	gibanje števila prebivalcev	0,57**	0,42**	0,62**	0,39**	0,50**
prometna dostopnost	prometna dostopnost avtocestnega omrežja	-0,55**	-0,43**	-0,58**	-0,48**	-0,31**
velikost kraja	gostota poselitve	0,51**	0,37**	0,55**	0,43**	0,12
izobrazba	zastopanost študentov	0,44**	0,48**	0,38**	0,25**	0,46**
delovno mesto	stopnja registrirane brezposelnosti	-0,38**	-0,33**	-0,39**	-0,26**	-0,66**
delovno mesto	povprečna višina plače	0,37**	0,38**	0,34**	0,29**	0,10
storitve	kazalnik oskrbne koristi	0,34**	0,34**	0,32**	0,36**	0,10
prometna dostopnost	prometna dostopnost regionalnih središč	-0,33**	-0,28**	-0,34**	-0,36**	-0,06
stanovanjska nepremičnina	dinamika stanovanjske gradnje	0,29**	0,25**	0,30**	0,28**	0,18**
prostočasne aktivnosti	gostota društev	-0,19**	-0,05	-0,25**	-0,14*	-0,33**
prostočasne aktivnosti	kazalnik kulturnih možnosti	0,17*	0,17*	0,17*	0,32**	-0,15*
storitve	kazalnik javne koristi	0,12	0,18*	0,08	0,15*	-0,13

Legenda: Interpretacija višine korelacijskega koeficienta (Sagadin 2003, 122).

od 0,91 do 1	zelo visoka pozitivna korelacija – zelo visoka, zelo tesna pozitivna statistična povezanost
od 0,71 do 0,90	visoka pozitivna korelacija – visoka, tesna pozitivna statistična povezanost
od 0,41 do 0,70	zmerna, srednja pozitivna korelacija – zmerna, srednja, vendar še bistvena pozitivna statistična povezanost
od 0,21 do 0,40	nizka pozitivna korelacija – nizka, majhna pozitivna statistična povezanost
0 do 0,20	neznatna pozitivna korelacija – statistične povezanosti skoraj ni
0 do -0,20	neznatna negativna korelacija – statistične povezanosti skoraj ni
od -0,21 do -0,40	nizka negativna korelacija – nizka, majhna negativna statistična povezanost
od -0,41 do -0,70	zmerna, srednja negativna korelacija – zmerna, srednja, vendar še bistvena negativna statistična povezanost
od -0,71 do -0,90	visoka negativna korelacija – visoka, tesna negativna statistična povezanost
od -0,91 do -1	zelo visoka negativna korelacija – zelo visoka, zelo tesna negativna statistična povezanost

Preglednica 36: Rezultati regresijskega modeliranja prostorske razporeditve delovno aktivnega prebivalstva in ustvarjalnih poklicnih skupin z vidika objektivnih kazalnikov (korelacija je značilna pri stopnji tveganja $p < 0,05$ (dvostranska); ** korelacija je značilna pri stopnji tveganja $p < 0,01$ (dvostranska)).*

dejavniki	objektivni kazalniki	ustvarjalni ljudje (A + B)		
		B	SE B	β
	konstanta	-12828,16	10472,44	
izobrazbena raven	osredotočenost terciarno izobraženih	1,05	0,05	0,69**
dostopnost stanovanjskih nepremičnin	povprečna vrednost hiše	1,42	0,68	0,09*
strpnost in odprtost okolja	osredotočenost kulturnih ustvarjalcev	2,55	1,40	0,05
infrastruktura opremljenost	zastopanost stanovanj z ogrevanjem	0,00	0,00	0,04
dostopnost delovnih mest	potencialna dostopnost delovnih mest	7160,51	6707,05	0,03
prometna dostopnost	prometna dostopnost javnega prometa	0,04	0,01	0,10**
infrastruktura opremljenost	dostopnost interneta	0,00	0,00	-0,02
dostopnost delovnih mest	gostota delovnih mest	0,59	0,91	0,02
strpnost in odprtost okolja	zastopanost tujih delavcev	0,41	0,26	0,03
velikost območja	število prebivalcev	0,20	0,53	0,01
velikost območja	gibanje števila prebivalcev	994,01	230,36	0,11**
prometna dostopnost	prometna dostopnost avtocestnega omrežja	0,09	0,25	0,01
velikost območja	gostota poselitve	0,59	0,29	0,06*
izobrazbena raven	zastopanost študentov	0,01	0,02	0,01
dostopnost delovnih mest	stopnja registrirane brezposelnosti	2,48	1,55	0,04
višina plače	povprečna višina plače	1,23	1,49	0,02
dostopnost storitev	kazalnik oskrbne koristi	0,11	0,69	0,00
prometna dostopnost	prometna dostopnost regionalnih središč	0,55	0,16	0,09**
dostopnost stanovanjskih nepremičnin	dinamika stanovanjske gradnje	-0,05	0,09	-0,01
dostopnost prostočasnih aktivnosti	gostota društev	-1,30	1,67	-0,02
dostopnost prostočasnih aktivnosti	kazalnik kulturnih možnosti	0,47	0,94	0,01
dostopnost storitev	kazalnik javne koristi	0,03	0,16	0,00
R			0,98	
R ²			0,96	
popravljen R ²			0,95	

ustvarjalno jedro (A)			ustvarjalni profesionalci (B)			kulturni ustvarjalci (C)			delovno aktivno prebivalstvo		
B	SE B	β	B	SE B	β	B	SE B	β	B	SE B	β
1862,56	5549,72		-14690,71	10092,95		36,76	546,75		-1609328,54	809433,58	
0,48	0,03	0,88**	0,58	0,05	0,55**	0,01	0,00	0,41**	-18,46	3,84	-0,43**
-1,15	0,36	-0,20**	2,57	0,65	0,23**	0,10	0,03	0,36**	-93,72	52,27	-0,20
0,42	0,74	0,02	2,13	1,35	0,05				64,95	107,97	0,04
0,00	0,00	0,07	0,00	0,00	0,02	0,00	0,00	-0,07	-0,01	0,01	-0,04
-1226,70	3554,31	-0,02	8387,21	6464,01	0,05	-19,31	350,17	0,00	999493,63	518399,93	0,15
0,01	0,00	0,09*	0,02	0,01	0,10**	0,00	0,00	0,02	-0,41	0,66	-0,04
0,00	0,00	0,01	0,00	0,00	-0,04	0,00	0,00	0,04	0,20	0,13	0,10
0,71	0,48	0,06	-0,11	0,87	0,00	0,05	0,05	0,08	-57,77	70,12	-0,06
0,22	0,14	0,05	0,19	0,25	0,02	-0,01	0,01	-0,03	46,04	19,95	0,13*
0,69	0,28	0,10	-0,49	0,51	-0,04	0,00	0,03	-0,01	136,89	41,00	0,25**
39,90	122,07	0,01*	954,11	222,01	0,15**	-4,32	12,02	-0,03	27615,47	17804,75	0,10
0,06	0,13	0,02	0,03	0,24	0,00	0,00	0,01	0,00	-60,97	19,22	-0,21**
-0,30	0,16	-0,09	0,89	0,28	0,13**	0,00	0,02	0,01	14,85	22,79	0,05
0,01	0,01	0,03	0,00	0,02	0,00	0,00	0,00	-0,07	9,47	1,80	0,32**
-0,15	0,82	-0,01	2,63	1,50	0,06	0,01	0,08	0,01	-938,92	120,00	-0,55**
1,27	0,79	0,04	-0,04	1,44	0,00	-0,10	0,08	-0,07	-60,70	115,20	-0,03
0,24	0,36	0,02	-0,13	0,66	-0,01	0,03	0,04	0,05	-119,08	53,15	-0,12*
0,08	0,08	0,03	0,48	0,15	0,11**	-0,01	0,01	-0,05	-7,96	12,36	-0,04
-0,01	0,05	0,00	-0,04	0,08	-0,01	0,00	0,00	0,00	19,08	6,80	0,14**
-0,58	0,88	-0,02	-0,72	1,61	-0,01	-0,07	0,09	-0,05	36,36	128,90	0,02
0,01	0,50	0,00	0,46	0,91	0,01	0,12	0,05	0,15**	-58,16	72,90	-0,05
0,19	0,08	0,06*	-0,16	0,15	-0,03	0,01	0,01	0,05	-30,79	12,23	-0,12*
	0,95			0,96			0,79			0,824	
	0,90			0,92			0,62			0,679	
	0,89			0,91			0,58			0,641	

koncentracijo ustvarjalnega kapitala, kjer povrh vsega prihaja do pozitivnih teženj v rasti skupnega števila prebivalcev. Statistična povezanost dinamike stanovanjske gradnje in gibanja števila prebivalcev je namreč prav tako nizka. To kaže na določene posebnosti slovenskega nepremičninskega trga, ki je verjetno v veliki meri odraz neurejene oziroma »neobstoječe« stanovanjske politike.

Kot je bilo omenjeno že v teoretski opredelitvi ustvarjalnih ljudi (podpoglavje 2.2.3), so kulturni ustvarjalci na eni strani njihov sestavni del, na drugi pa naj bi s svojimi lastnostmi privlačili ostali dve ustvarjalni podskupini, to je ustvarjalno jedro in ustvarjalne profesionalce. Rezultati korelacijske analize nakazujejo, da slednje v primeru Slovenije verjetno drži, čeprav s tem ne moremo potrditi vzročnosti, ampak le povezanost oziroma »kolokacijo«.

Sicer pa v korelacijski analizi izmerjena srednje visoka statistična povezanost kaže, da je večja osredotočenost ustvarjalnih ljudi značilna za občine z boljšo **infrastrukturno opremljenostjo** (zastopanost stanovanj z ogrevanjem in dostopnost interneta), dostopnostjo **izobraževanja** (potencialna dostopnost študija), dostopnostjo **delovnih mest** (potencialna dostopnost delovnih mest in gostota delovnih mest), **prometno dostopnostjo** (prometna dostopnost javnega prometa in avtocestnega omrežja) ter za **gostejše poseljena območja z naraščajočim številom prebivalcev** (število prebivalcev, gostota poselitve in gibanje števila prebivalcev). Glede na predznak povezanosti je prometna dostopnost avtocestnega omrežja med navedenimi edini kazalnik, ki kaže negativno povezanost. Razlog je v opredelitvi kazalnika, ki je izražen s povprečnim potovalnim časom do najhitreje dostopnega priključka avtoceste oziroma hitre ceste, pri čemer krajši potovalni čas pomeni boljšo prometno dostopnost.

Ostali kazalniki so z razporeditvijo ustvarjalnih ljudi po občinah bivanja povezani nizko oziroma neznatno. Ti se navezujejo na določene vidike **delovnih mest** (stopnja registrirane brezposelnosti in povprečna višina plače), **prometne dostopnosti** (prometna dostopnost regionalnih središč) in **stanovanjskih nepremičnin** (dinamika stanovanjske gradnje), poleg tega pa še na **storitve** (kazalnika javne in oskrbne koristi) in **prostočasne aktivnosti** (kazalnik kulturnih možnosti in gostota društev).

Med posameznimi ustvarjalnimi podskupinami pretiranih razlik v njihovi povezanosti z obravnavanimi objektivnimi kazalniki ni mogoče zaznati. V tem pogledu so si še posebej podobni predstavniki ustvarjalnega jedra in ustvarjalni profesionalci, medtem ko so kulturni ustvarjalci z večjim delom kazalnikov povezani v nekoliko šibkejši meri, kar nakazuje potrebo po bolj poglobljeni raziskavi.

Rezultati večvariatne linearne regresijske analize, v kateri sem ob sočasni obravnavi vseh objektivnih kazalnikov nadzoroval njihove medsebojne učinke, kažejo, da razporeditev ustvarjalnih ljudi najlažje pojasnimo z višjo **izobrazbo** prebivalstva (delež terciarno izobraženih), večjo vrednostjo **stanovanjskih nepremičnin** (povprečna vrednost hiše), **prometno dostopnostjo** (boljša dostopnost javnega prometa in slabša dostopnost regionalnih središč), kar je načeloma značilno za **gostejše poseljena območja z naraščajočim številom prebivalcev** (gibanje števila prebivalcev in gostota poselitve). Med dejavniki, ki v korelacijski analizi še posebej izstopajo in jih regresijska analiza ne izpostavlja, velja omeniti **strpnost in odprtost okolja**. Prav tako je ob upoštevanju vseh dejavnikov hkrati opaziti manjši pomen **infrastrukturne opremljenosti** ter dostopnosti **izobraževanja** in **delovnih mest**. Na ta način regresijski model pojasnjuje visokih 96 % variabilnosti prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi (preglednica 36).

V primerjavi s korelacijsko analizo je z regresijsko analizo možno določiti bolj jasne razlike med posameznimi ustvarjalnimi podskupinami. Skupini pripadnikov ustvarjalnega jedra in ustvarjalnih profesionalcev sta si med seboj dokaj podobni. Največja razlika je, da pripadniki ustvarjalnega jedra v poudarjeni meri živijo na območjih z boljšo dostopnostjo **stanovanjskih nepremičnin** (nižja povprečna vrednost hiše) in **storitev** (višji kazalnik javne koristi), medtem ko pri ustvarjalnih profesionalcih bolj izstopajo **prometna dostopnost** (slabša dostopnost regionalnih središč) in težnje po bivanju v **gostejše poseljenih območjih z naraščajočim številom prebivalcev**. V obeh primerih regresijska modela pojasnjujeta visokih 90 % oziroma 92 % variabilnosti raziskovanega pojava.

Zgodba kulturnih ustvarjalcev je nekoliko drugačna. To nakazuje že delež pojasnjene variance, ki je v njihovem primeru z 62 % nižja od ostalih dveh ustvarjalnih podskupin in kaže na potrebo po do-

datnih analizah kulturnih ustvarjalcev. Njihovo razporeditev lahko ob uporabi obstoječih podatkov pojasnujemo z območji višje **izobrazbene ravni**, višje vrednosti **stanovanjskih nepremičnin** in boljše dostopnosti **prostočasnih aktivnosti** (višji kazalnik kulturnih možnosti).

Enako kot v primeru korelacijske analize tudi regresijska analiza potrjuje, da se dejavniki prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi in celotnega delovno aktivnega prebivalstva med seboj pomembno razlikujejo. Do razlik prihaja tako v naboru statistično značilnih objektivnih kazalnikov kot tudi velikosti in predznaku regresijskih koeficientov ter pojasnjevalni moči regresijskih modelov.

7.2 VREDNOTENJE DEJAVNIKOV Z ANALIZO SUBJEKTIVNIH KAZALNIKOV

Skladno z rezultati anketiranja ustvarjalni ljudje kot razloge prebivanja v domačem naselju izpostavljajo **kakovost bivalnega okolja**, **identiteto in delovno mesto**. Vsaj enega od njih je kot najpomembnejši dejavnik izbralo več kot 10 % anketirancev. Med srednje pomembne dejavnike lahko uvrstimo **storitve**, **življenjske stroške**, **prostočasne aktivnosti**, **infrastrukturno opremljenost**, **stanovanjsko nepremičnino** in **prometno dostopnost**, ki jih je izpostavilo več kot 5 % anketirancev. Razlogi, ki imajo po mnenju anketirancev manjši pomen za lokacijo njihovega bivanja, so **velikost kraja**, **strpnost in odprtost okolja** ter **izobrazba**. Ob tem je treba poudariti, da so anketiranci razloge, ki merijo posamezne dejavnike, precej različno vrednotili (preglednica 37).

V primeru kakovosti bivalnega okolja so pogostejše izbrali razloge, ki se nanašajo na naravne, okoljske in varnostne vidike. To so bližina narave, čistost in urejenost okolja (kakovost zraka in pitne vode, urejenost okolice, hrup ...), razpoložljivost zasebnih odprtih prostorov (vrt, sadovnjak, atrij ...), kakovost stanovanjske nepremičnine, varnost otrok in osebna varnost. Obenem so manj izpostavljali otipljive razloge, kot so dobre/ugodne podnebne razmere, in prevladujoče mestne sestavine bivalnega okolja, ki jih opisuje raznolikost grajenega okolja (zanimiva arhitektura stavb, spomeniki, ulice, parki, igrišča ...). S tem se v veliki meri zrcalijo prostorske značilnosti Slovenije, ki velja za eno najbolj podeželskih (Dijkstra in Poelman 2014) in gozdnatih (Hladnik 2005) evropskih držav z razpršeno poselitvijo (Černe in Pelc 1992), kjer zaradi svojih geografskih in zgodovinskih razlogov prevladujejo »protiurbane« težnje kot način življenja (Uršič in Hočevvar 2007). Presenetljivo pogosto je v odgovorih anketirancev zaznati tudi vidike varnosti, saj Slovenija v primerjavi z drugimi evropski državami velja za zmerno obremenjeno s kriminaliteto (Svetek 2005). Ob tem lahko izpostavljanje pomena varnosti otrok pojasnujemo z njihovo pomembnejšo vlogo za zakonsko življenje prebivalcev postsocialističnih držav (Rus in Toš 2005, 153).

V primeru identitete se anketirancem zdijo daleč najpomembnejši razlogi, da v njihovem naselju prebiva tudi njihova družina, da so se v njihovem naselju/regiji rodili in dedovanje stanovanjske nepremičnine, precej manj pozornosti pa namenjajo občutku pripadnosti lokalni skupnosti. Samo peščica je med najpomembnejše razloge uvrstila dejstvo, da so v sedanjem naselju/regiji bivanja tudi študirali. Slednje se sklada z ugotovitvami iz poglavja 6 o prostorski mobilnosti, da se ustvarjalni ljudje po končanem študiju pogosto vračajo domov oziroma v regijo rojstva in odraščanja. Zanimivo je spoznanje, da so ustvarjalni ljudje v Sloveniji v večji meri navezani samo na »ožje družbeno okolje« v naselju bivanja, to je družino in prijatelje, medtem ko jim preostala lokalna skupnost oziroma njihova pripadnost kaj dosti ne pomenita. Na eni strani lahko temu botruje večja mera zaprtosti in individualnega načina življenja slovenske družbe, kar se navezuje na prvine »domačijskosti« (Uršič in Hočevvar 2007), na drugi pa lahko te ugotovitve povezujemo z večjo vpetostjo ustvarjalnih ljudi v širša družbena (tudi spletna) omrežja, ki niso vezana izključno na lokalno okolje.

V primeru delovnega mesta in storitev je za anketirance najpomembnejša njihova dostopnost oziroma razpoložljivost. Kakovostni vidiki, kot so delovne razmere, zahtevnost storitve in višina plače, so potisnjeni v ozadje, kar lahko navezujemo na dohodkovno enakost Slovencev, ki je glede na podatke

Preglednica 37: Pomembnost razlogov prebivanja ustvarjalnih ljudi v njihovem naselju (N = 4823) ter razlike med prišleki in staroselci (N = 4798) v Sloveniji leta 2012. ► str. 110–111

dejavniki	razlogi prebivanja v naselju
kakovost bivalnega okolja	bližina narave
kakovost bivalnega okolja	čistost in urejenost okolja (kakovost zraka in pitne vode, urejenost okolice, hrup ...)
identiteta	v tem naselju prebiva moja družina
kakovost bivalnega okolja	varnost otrok
delovno mesto	služba
kakovost bivalnega okolja	razpoložljivost zasebnih odprtih prostorov (vrt, sadovnjak, atrij ...)
kakovost bivalnega okolja	osebna varnost
identiteta	dedovanje stanovanjske nepremičnine
identiteta	v tem naselju/regiji sem se rodil
storitve	dostopnost do zdravstva in izobraževanja
kakovost bivalnega okolja	kakovost stanovanjske nepremičnine
identiteta	bližina prijateljev
življenjski stroški	stanovanjski stroški
prostočasne aktivnosti	možnost rekreacije
infrastruktura opremljenost	opremljenost stanovanja z napeljavami (centralno ogrevanje, elektrika, kanalizacija, vodovod)
stanovanjska nepremičnina	cena stanovanjske nepremičnine
prometna dostopnost	bližina glavnih cest/avtocest
storitve	dostopnost do oskrbnih storitev (trgovine, gostišča, frizerstvo, avtomehanik ...)
stanovanjska nepremičnina	možnost nakupa ali najema stanovanjske nepremičnine
življenjski stroški	stroški življenjskih potrebščin (hrana, pijača, obleka, stanovanje, prevoz, storitve ...)
kakovost bivalnega okolja	dobro/ugodne podnebne razmere
velikost kraja	velikost naselja
delovno mesto	kakovostne delovne razmere
prometna dostopnost	bližina in pogostost javnega prometa
prostočasne aktivnosti	možnost kulturnega udejstvovanja
infrastruktura opremljenost	dostopnost do širokopasovne internetne povezave
prometna dostopnost	bližina večjih naselij
prostočasne aktivnosti	raznolikost prostora in zabavnih aktivnosti
identiteta	občutek pripadnosti lokalni skupnosti
delovno mesto	višja plača
strpnost in odprtost okolja	odprtost prebivalcev naselja do drugačnih ljudi (homoseksualci, tujci, ljudje druge vere ...)
izobrazba	prisotnost dobrih šol/fakultet
storitve	prisotnost zahtevnejših oziroma kakovostnejših storitev
izobrazba	bližina srednješolskega središča
izobrazba	bližina visokošolskega središča
kakovost bivalnega okolja	raznolikost grajenega okolja (zanimiva arhitektura stavb, spomeniki, ulice, parki, igrišča ...)
identiteta	v tem naselju/regiji sem študiral
izobrazba	izobrazbena raven prebivalstva

Legenda:

	vrednosti koeficientov, ki so od skupnega povprečja nižji za več kot 25 %
	vrednosti koeficientov, ki so od skupnega povprečja višji za več kot 25 %
NP	ni pojava

delež anketirancev, ki so razlog izpostavili kot enega od treh najpomembnejših	dosedanji čas bivanja v naselju				
	< 1 leto	1–2 leti	2–5 let	5–10 let	> 10 let
39,6 %	1,04	0,92	0,95	1,05	1,00
23,8 %	0,98	0,90	0,98	1,08	1,00
23,6 %	0,49	0,53	0,52	0,43	1,15
23,1 %	0,86	0,73	1,16	1,18	0,98
20,7 %	1,17	1,00	0,96	1,02	1,00
20,1 %	0,95	0,94	0,97	1,06	1,00
15,7 %	0,47	0,76	0,75	0,82	1,07
10,8 %	0,58	0,41	0,52	0,50	1,15
9,6 %	0,33	0,26	0,18	0,13	1,24
9,3 %	0,45	0,61	0,72	0,97	1,06
8,8 %	0,72	0,64	1,49	1,14	0,96
7,9 %	0,80	1,04	0,57	0,65	1,09
7,5 %	1,54	1,59	1,82	0,71	0,92
7,2 %	0,88	1,58	1,25	1,17	0,93
7,1 %	0,45	0,89	0,95	1,21	1,00
7,0 %	2,27	3,07	2,94	1,85	0,59
6,3 %	2,33	1,89	1,73	1,43	0,80
4,9 %	0,85	1,53	0,68	1,13	1,00
4,9 %	3,64	2,69	2,22	1,61	0,67
4,1 %	1,78	1,36	0,61	0,78	1,03
3,9 %	1,09	0,49	0,94	1,05	1,02
3,5 %	0,30	1,07	0,71	1,09	1,03
3,3 %	0,64	0,95	0,76	1,75	0,94
2,8 %	1,12	1,12	1,59	0,84	0,96
2,8 %	1,51	0,68	1,40	0,77	0,99
2,7 %	1,18	1,18	1,36	0,88	0,97
2,7 %	1,99	1,90	0,74	2,03	0,83
2,0 %	1,04	2,49	1,39	1,17	0,88
2,0 %	0,54	0,64	0,29	0,66	1,14
1,7 %	2,53	1,51	2,02	2,45	0,66
1,6 %	1,99	1,59	0,35	1,35	0,97
1,5 %	NP	0,82	0,54	1,81	0,98
1,4 %	NP	2,25	1,40	0,46	1,00
1,0 %	NP	2,57	0,29	1,31	0,99
0,9 %	2,46	1,47	1,31	2,26	0,75
0,8 %	1,33	1,59	1,06	1,35	0,92
0,4 %	NP	1,68	0,75	3,43	0,72
0,1 %	NP	4,31	NP	NP	1,11

OECD-ja med najvišjimi na svetu (In It Together ... 2015). Razpravo o tem bi verjetno lahko razširili tudi na druge vidike »egalitarnosti« slovenske družbe (Malnar 2011; Filipovič Hrast in Ignjatović 2014).

Ob pogledu na prostočasne aktivnosti lahko opazimo, da ima možnost rekreacije kot razlog za izbiro kraja bivanja večjo težo kot možnost kulturnega udejstvovanja ter raznolikost prostočasnih in zabavnih aktivnosti, kar lahko verjetno prav tako povezujemo s protiurbanostjo kot načinom življenja (Uršič in Hočevar 2007). Ustvarjalni ljudje v Sloveniji z vidika poselitve fizične oziroma naravne sestavine življenjskega okolja (angleško *natural amenities*) očitno vrednotijo višje od kulturnih sestavin (angleško *cultural amenities*).

7.2.1 RAZLIKE MED STAROSELCI IN PRIŠLEKI

Razlogi za prebivanje v sedanjem naselju se med staroselci in prišleki močno razlikujejo. Razlike se pojavljajo zlasti med tistimi ustvarjalnimi ljudmi, ki živijo na sedanjem naslovu že več kot deset let, in tistimi, ki so se priselili v zadnjih desetih letih. Odstopanja od skupnega povprečja, izračunana po načelu lokacijskih koeficientov (glej podpoglavje 3.2.3), prikazuje preglednica 37.

Staroselci so praviloma med najpomembnejše razloge uvrščali tiste, ki se navezujejo na **identiteto** (v tem naselju prebiva moja družina, dedovanje stanovanjske nepremičnine, v tem naselju/regiji sem se rodil, bližina prijateljev in občutek pripadnosti lokalni skupnosti), redkeje pa so izbirali razloge, ki se navezujejo na dostopnost **stanovanjske nepremičnine** (cena stanovanjske nepremičnine in možnost nakupa ali najema stanovanjske nepremičnine) in značilnost **delovnega mesta** (višja plača). Anketiranci, ki v svojem naselju živijo že dalj časa, so z njim pričakovano stkali močnejše vezi. Na drugi strani so si zaradi dolgoletnega bivanja v istem naselju najbrž že pred časom uredili stanovanje, zaradi višje povprečne starosti pa imajo tudi primeren dohodek, o čemer sedaj razmišljajo v manjši meri.

Prišleki so med najpomembnejše razloge pogosteje uvrščali zlasti dejavnike, povezane z **življenjskimi stroški** (stanovanjski stroški in stroški življenjskih potrebščin (hrana, pijača, obleka, stanovanje, prevoz, storitve ...)), dostopnostjo **stanovanjske nepremičnine** (cena stanovanjske nepremičnine in možnost nakupa ali najema stanovanjske nepremičnine) in **prometno dostopnostjo** (bližina glavnih cest/avtocest in bližina večjih naselij). V povprečju gre za mlajše anketirance z aktivnim in mobilnim življenjskim slogom, ki si še niso zagotovili višjega standarda in so verjetno šele pred kratkim rešili svoj stanovanjski problem.

Zaznati je mogoče, da so prišlekom nadpovprečno pomembni tudi marsikateri razlogi, ki v splošnem nimajo najpomembnejše vloge pri izbiri kraja bivanja celotne populacije (raznolikost prostočasnih in zabavnih aktivnosti, odprtost prebivalcev naselja do drugačnih ljudi (homoseksualci, tujci, ljudje druge vere ...) in raznolikost grajenega okolja (zanimiva arhitektura stavb, spomeniki, ulice, parki, igrišča ...)). Ti razlogi so v veliki meri povezani z ugotovitvami Floride (2002) oziroma specifičnimi mestnimi dobrinami (angleško *urban amenities*), ki ustvarjajo privlačno življenjsko okolje in vključujejo na primer strpnost, raznolikost in odprtost mestnih območij in njihovih prebivalcev, možnost kulturnega in rekreacijskega udejstvovanja, avtentičnost ter aktivno ulično dogajanje. Skladno z rezultati ankete torej Floridove ugotovitve v Sloveniji delno veljajo le za tisti del mlajših ustvarjalcev, ki so stanovanjsko bolj mobilni.

Na drugi strani so prišleki med najpomembnejše razloge redkeje uvrščali tiste, ki se navezujejo na **identiteto** (v tem naselju prebiva moja družina, dedovanje stanovanjske nepremičnine, v tem naselju/regiji sem se rodil, bližina prijateljev in občutek pripadnosti lokalni skupnosti), **storitve** (dostopnost do zdravstva in izobraževanja), **kakovost bivalnega okolja** (varnost otrok, osebna varnost in kakovost stanovanjske nepremičnine), **infrastrukturno opremljenost** (opremljenost stanovanja z napeljavami (centralno ogrevanje, elektrika, kanalizacija, vodovod)) in **delovno mesto** (kakovostne delovne razmere). Rezultati so razumljivi, saj gre v povprečju za mlajše ustvarjalce, ki so večinoma verjetno že zaključili šolanje, se pravkar oziroma pred kratkim zaposlili, so zdravi, še nimajo otrok in imajo skromnejše dohodke.

7.2.2 REGIONALNE RAZLIKE

Razlogi za prebivanje v sedanjem naselju se v znatni meri razlikujejo tudi med regijami. Večino razlik lahko povežemo s primerjanimi »prednostmi« regij. Na prvi pogled najbolj izstopa Osrednja Slovenija, kjer so anketiranci pogosteje izpostavljali dejavnike, načeloma bolj značilne za mestna območja. To so storitve, prometna dostopnost, kulturne prostočasne aktivnosti, strpnost in odprtost okolja ter izobrazba. Na drugi strani so v ostalih delih Slovenije v ospredju različne prvine kakovosti bivalnega okolja in identitete, s katerimi običajno povežemo bolj podeželska območja. Za vzhodno Slovenijo je značilno tudi močnejše poudarjanje življenjskih stroškov. Odstopanja od državnega povprečja v obliki lokacijskih koeficientov prikazuje preglednica 38. V njej so razlogi prebivanja v naselju od splošno najpomembnejšega do najmanj pomembnega razporejeni od zgoraj navzdol.

Kakovost bivalnega okolja z vidika bližine narave ter čistosti in urejenosti okolja (kakovost zraka in pitne vode, urejenost okolice, hrup ...) najbolj izstopa na Goriškem in Gorenjskem. To lahko povežemo z velikim deležem neokrnjene gorske pokrajine, ki je zaščitni znak teh dveh regij. Ne nazadnje pomemben del njune površine zavzema Triglavski narodni park, ki je naše najstrožje zavarovano območje. Varnost otrok je nadpovprečno pomembna predvsem v severovzhodni Sloveniji (Savinjsko-Koroška, Podravska in Pomurska regija), kar verjetno lahko povežemo z bolj konzervativno držo ljudi s tega območja, ki so jim tradicionalne družinske vrednote ena od pglavitnih življenjskih prioritiet. Razpoložljivost zasebnih odprtih prostorov (vrt, sadovnjak, atrij ...) nadpovprečno izstopa v najbolj podeželski Pomurski regiji, kakovost stanovanjske nepremičnine na Primorskem, osebna varnost pa na Dolenjskem. Zadnji navedeni razlog je razumljivo najbolj podpovprečen v Osrednji Sloveniji, ki ima v primerjavi z ostalimi regijami višjo stopnjo kriminalitete (Lampič 2004). Zelo zgovoren je pogled na dobre/ugodne podnebne razmere, ki izstopajo na Primorskem in Goriškem, medtem ko je v drugih regijah pomembnost tega razloga zanemarljiva. V obeh navedenih regijah se namreč v obliki milih zim in toplih poletij kažejo marsikomu prijetne značilnosti submediteranskega podnebja (Ogrin 1996, 47). Raznolikost grajenega okolja (zanimiva arhitektura stavb, spomeniki, ulice, parki, igrišča ...) kot eden od na splošno najmanj pomembnih razlogov prebivanja ustvarjalcev v njihovem naselju nadpovprečno izstopa samo v Osrednjeslovenski, Podravski in Savinjsko-Koroški regiji, kjer so nekatera naša največja urbana središča (Ljubljana, Maribor, Celje, Velenje in Ptuj), na katera se v tem kontekstu nanašajo odgovori anketirancev.

Identiteto in z njo povezane razloge so anketiranci pogosteje izpostavljali predvsem na Primorskem, Goriškem, Dolenjskem in v Pomurju. Vsem tem regijam je skupna obrobnost in obmejnost. Na Goriškem, Dolenjskem in v Pomurju so v nadpovprečni meri označili razloga, da v tem naselju prebiva moja družina in v tem naselju/regiji sem se rodil. Na Goriškem in v Pomurju ter tudi na Primorskem je nadpovprečno pomemben še občutek pripadnosti lokalni skupnosti, na Primorskem in Dolenjskem pa tudi dedovanje stanovanjske nepremičnine. Edini razlog, povezan z identiteto, ki nadpovprečno izstopa v še kakšni drugi regiji, je v tem naselju/regiji sem študiral. Ta je z izjemo Primorske nadpovprečno pomemben v vseh ostalih regijah z univerzitetnim središčem (Osrednja Slovenija, Podravska in Goriška regija).

Delovno mesto se z vidika njegove razpoložljivosti (služba) povsod izpostavlja blizu državnega povprečja. Izjema je Gorenjska, kjer je ta razlog precej podpovprečen. Ta ugotovitev je skladna z rezultati raziskovanja dnevne mobilnosti na delovno mesto, kjer velja, da se prav iz te regije daleč največji delež ustvarjalnih ljudi vozi na delo drugam, zlasti v Osrednjo Slovenijo (glej podpoglavje 6.2). Z vidika kakovostnih delovnih razmer in višjega dohodka opazneje izstopa samo Osrednja Slovenija.

Preglednica 38: Regionalne razlike v razlogih za prebivanje ustvarjalnih ljudi v njihovem naselju v Sloveniji leta 2012 (lokacijski koeficienti) (N = 4680). ► str. 114–115

Preglednica 39: Razlike v razlogih za prebivanje ustvarjalnih ljudi v njihovem naselju glede na stopnjo njihove urbanizacije leta 2012 v Sloveniji (lokacijski koeficienti) (N = 4793). ► str. 116–117

dejavniki	razlogi prebivanja v naselju
kakovost bivalnega okolja	bližina narave
kakovost bivalnega okolja	čistost in urejenost okolja (kakovost zraka in pitne vode, urejenost okolice, hrup ...)
identiteta	v tem naselju prebiva moja družina
kakovost bivalnega okolja	varnost otrok
delovno mesto	služba
kakovost bivalnega okolja	razpoložljivost zasebnih odprtih prostorov (vrt, sadovnjak, atrij ...)
kakovost bivalnega okolja	osebna varnost
identiteta	dedovanje stanovanjske nepremičnine
identiteta	v tem naselju/regiji sem se rodil
storitve	dostopnost do zdravstva in izobraževanja
kakovost bivalnega okolja	kakovost stanovanjske nepremičnine
identiteta	bližina prijateljev
živiljenjski stroški	stanovanjski stroški
prostočasne aktivnosti	možnost rekreacije
infrastrukturna opremljenost	opremljenost stanovanja z napeljavami (centralno ogrevanje, električna, kanalizacija, vodovod)
stanovanjska nepremičnina	cena stanovanjske nepremičnine
prometna dostopnost	bližina glavnih cest/avtocest
storitve	dostopnost do oskrbnih storitev (trgovine, gostišča, frizerstvo, avtomehanika ...)
stanovanjska nepremičnina	možnost nakupa ali najema stanovanjske nepremičnine
živiljenjski stroški	stroški življenjskih potrebščin (hrana, pijača, obleka, stanovanje, prevoz, storitve ...)
kakovost bivalnega okolja	dobro/ugodne podnebne razmere
velikost kraja	velikost naselja
delovno mesto	kakovostne delovne razmere
prometna dostopnost	bližina in pogostost javnega prometa
prostočasne aktivnosti	možnost kulturnega udejstvovanja
infrastrukturna opremljenost	dostopnost do širokopasovne internetne povezave
prometna dostopnost	bližina večjih naselij
prostočasne aktivnosti	raznolikost prostora in zabavnih aktivnosti
identiteta	občutek pripadnosti lokalni skupnosti
delovno mesto	višja plača
strpnost in odprtost okolja	odprtost prebivalcev naselja do drugačnih ljudi (homoseksualci, tujci, ljudje druge vere ...)
izobrazba	prisotnost dobrih šol/fakultet
storitve	prisotnost zahtevnejših oziroma kakovostnejših storitev
izobrazba	bližina srednješolskega središča
izobrazba	bližina visokošolskega središča
kakovost bivalnega okolja	raznolikost grajenega okolja (zanimiva arhitektura stavb, spomeniki, ulice, parki, igrišča ...)
identiteta	v tem naselju/regiji sem študiral
izobrazba	izobrazbena raven prebivalstva

Legenda:

	vrednosti lokacijskih koeficientov, ki so od državnega povprečja nižji za več kot 25 %
	vrednosti lokacijskih koeficientov, ki so od državnega povprečja višji za več kot 25 %
NP	ni pojava

Primorska	Goriška	Gorenjska	Osrednja Slovenija	Dolenjska	Savinjsko-Koroška	Podravska	Pomurska
0,78	1,10	1,31	0,96	0,84	1,06	0,98	0,96
0,82	1,34	1,29	0,88	1,20	1,03	1,02	0,83
1,03	1,29	0,88	0,83	1,43	1,04	1,11	1,38
0,69	0,95	1,03	0,83	1,03	1,40	1,16	1,15
0,88	1,16	0,50	1,09	1,19	1,00	0,97	1,21
0,96	1,08	1,14	0,91	1,17	0,98	0,96	1,32
0,88	0,93	1,12	0,84	1,32	1,10	1,18	1,13
1,26	1,01	1,09	0,97	1,19	0,92	0,91	0,86
1,14	1,47	0,90	0,82	1,41	1,05	1,06	1,21
0,71	0,63	0,78	1,26	0,59	0,96	1,04	0,70
1,28	0,77	0,98	1,05	0,69	1,00	1,02	0,89
1,05	0,69	1,10	0,92	0,97	1,00	1,23	1,12
1,12	0,67	1,03	0,82	1,03	1,17	1,32	1,19
0,75	0,96	1,70	1,00	0,65	0,96	0,85	0,85
1,03	0,64	0,60	1,11	0,82	1,23	0,93	1,05
0,95	0,52	1,07	1,20	0,70	0,87	0,96	0,66
0,96	0,29	0,81	1,31	0,99	0,83	0,71	0,82
1,49	0,56	0,66	1,16	0,81	0,90	0,97	0,85
1,21	1,19	0,82	1,04	0,87	0,98	0,96	0,94
0,73	0,89	0,94	0,68	1,73	1,31	1,21	1,82
5,74	3,92	0,32	0,39	0,72	0,84	0,51	0,61
0,86	0,65	0,70	1,04	0,97	1,22	0,85	1,73
1,11	0,69	0,68	1,19	0,93	1,02	0,85	0,71
0,36	NP	0,79	1,95	NP	0,38	0,47	NP
0,71	0,32	0,50	1,56	0,11	0,92	0,75	0,66
0,61	1,00	0,82	1,23	0,68	1,12	0,60	1,20
0,90	0,35	1,17	1,23	0,24	1,29	0,76	0,36
0,98	0,45	0,40	1,67	NP	0,37	0,80	1,14
1,55	2,11	1,25	0,71	0,63	0,95	1,10	1,44
0,80	0,82	0,37	1,63	1,11	0,37	0,69	NP
1,48	0,58	0,64	1,55	0,59	0,58	0,31	0,59
0,43	0,30	0,26	1,74	0,40	0,50	0,97	0,30
0,47	NP	0,43	1,89	NP	0,54	0,70	NP
0,70	0,95	0,42	1,39	0,64	0,48	1,37	0,49
NP	NP	0,45	2,02	NP	0,34	0,74	NP
NP	0,56	0,75	1,25	0,38	1,13	1,63	NP
0,92	1,26	NP	1,76	NP	NP	1,36	NP
NP	NP	NP	2,14	NP	NP	NP	3,12

dejavniki	razlogi prebivanja v naselju
kakovost bivalnega okolja	bližina narave
kakovost bivalnega okolja	čistost in urejenost okolja (kakovost zraka in pitne vode, urejenost okolice, hrup ...)
identiteta	v tem naselju prebiva moja družina
kakovost bivalnega okolja	varnost otrok
delovno mesto	služba
kakovost bivalnega okolja	razpoložljivost zasebnih odprtih prostorov (vrt, sadovnjak, atrij ...)
kakovost bivalnega okolja	osebna varnost
identiteta	dedovanje stanovanjske nepremičnine
identiteta	v tem naselju/regiji sem se rodil
storitve	dostopnost do zdravstva in izobraževanja
kakovost bivalnega okolja	kakovost stanovanjske nepremičnine
identiteta	bližina prijateljev
živiljenjski stroški	stanovanjski stroški
prostočasne aktivnosti	možnost rekreacije
infrastrukturna opremljenost	opremljenost stanovanja z napeljavami (centralno ogrevanje, električna, kanalizacija, vodovod)
stanovanjska nepremičnina	cena stanovanjske nepremičnine
prometna dostopnost	bližina glavnih cest/avtocest
storitve	dostopnost do oskrbnih storitev (trgovine, gostišča, frizerstvo, avtomehanik ...)
stanovanjska nepremičnina	možnost nakupa ali najema stanovanjske nepremičnine
živiljenjski stroški	stroški življenjskih potrebščin (hrana, pijača, obleka, stanovanje, prevoz, storitve ...)
kakovost bivalnega okolja	dobro/ugodne podnebne razmere
velikost kraja	velikost naselja
delovno mesto	kakovostne delovne razmere
prometna dostopnost	bližina in pogostost javnega prometa
prostočasne aktivnosti	možnost kulturnega udejstvovanja
infrastrukturna opremljenost	dostopnost do širokopasovne internetne povezave
prometna dostopnost	bližina večjih naselij
prostočasne aktivnosti	raznolikost prostora in zabavnih aktivnosti
identiteta	občutek pripadnosti lokalni skupnosti
delovno mesto	višja plača
strpnost in odprtost okolja	odprtost prebivalcev naselja do drugačnih ljudi (homoseksualci, tujci, ljudje druge vere ...)
izobrazba	prisotnost dobrih šol/fakultet
storitve	prisotnost zahtevnejših oziroma kakovostnejših storitev
izobrazba	bližina srednješolskega središča
izobrazba	bližina visokošolskega središča
kakovost bivalnega okolja	raznolikost grajenega okolja (zanimiva arhitektura stavb, spomeniki, ulice, parki, igrišča ...)
identiteta	v tem naselju/regiji sem študiral
izobrazba	izobrazbena raven prebivalstva

Legenda:

	vrednosti lokacijskih koeficientov, ki so od državnega povprečja nižji za več kot 25 %
	vrednosti lokacijskih koeficientov, ki so od državnega povprečja višji za več kot 25 %
NP	ni pojava

veliko mesto	predmestje ali obrobje velikega mesta	manjše mesto	vas	zaselek ali hiša na deželi
0,50	1,04	0,89	1,26	1,37
0,55	0,93	0,92	1,23	1,56
0,76	0,73	1,16	1,12	0,93
0,64	0,87	1,02	1,18	1,10
1,90	0,87	1,22	0,53	0,40
0,32	1,13	0,60	1,50	1,91
0,74	1,05	1,02	1,11	0,89
0,79	1,05	0,85	1,18	1,21
0,71	0,63	1,05	1,24	1,23
2,10	1,25	1,10	0,39	0,18
1,15	1,36	0,87	0,84	1,07
1,32	0,76	1,31	0,76	0,55
0,58	1,06	0,92	1,32	0,72
0,83	1,22	1,00	0,99	0,99
1,40	1,38	1,03	0,71	0,43
0,68	1,30	1,25	0,82	0,82
0,73	1,51	1,03	0,91	0,80
1,89	1,36	1,18	0,35	0,07
1,10	1,09	1,40	0,65	0,55
0,41	0,81	1,16	1,33	0,57
0,31	0,69	1,36	0,96	1,90
1,19	0,64	1,14	0,95	0,85
2,50	0,81	1,03	0,42	0,40
1,90	2,22	0,88	0,23	0,24
3,01	0,68	0,96	0,38	0,12
1,28	1,25	1,04	0,79	0,63
0,15	1,68	1,09	0,96	0,89
3,25	0,79	0,83	0,33	0,17
0,68	0,69	0,82	1,47	1,04
3,31	0,88	0,63	0,44	0,20
2,44	0,60	1,16	0,51	NP
3,07	1,04	0,68	0,34	0,65
3,67	0,77	0,75	0,14	0,48
2,28	1,78	0,78	0,34	NP
3,15	1,38	0,71	0,15	0,38
3,65	0,51	0,70	0,33	NP
3,15	1,07	0,93	0,18	NP
2,70	NP	1,91	NP	NP

Storitve so dejavnik, v okviru katerega dostopnost do zdravstva in izobraževanja ter prisotnost zahtevnejših oziroma kakovostnejših storitev izstopajo v Osrednji Sloveniji, dostopnost do oskrbnih storitev (trgovine, gostišča, frizerstvo, avtomehanik ...) pa poleg te regije še na Primorskem.

Življenjski stroški (stanovanjski stroški in stroški življenjskih potrebščin (hrana, pijača, obleka, stanovanje, prevoz, storitve ...)) kot dejavnik prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi pozitivno izstopajo v vzhodni Sloveniji (Dolenjska, Savinjsko-Koroška, Podravska in Pomurska regija), kjer sta gospodarska razvitost in kupna moč prebivalstva na nižji ravni kot v zahodnem delu države (Primorska, Goriška, Gorenjska in Osrednja Slovenija).

Možnost rekreacije kot del **prostočasnih aktivnosti** v večji meri izstopa na Gorenjskem, kar lahko ponovno povezujemo s tamkajšnjo privlačno gorsko pokrajino. Na drugi strani kulturni vidiki (možnost kulturnega udejstvovanja ter raznolikost prostočasnih in zabavnih aktivnosti) nadpovprečno izstopajo le v Osrednji Sloveniji, kar velja verjetno pripisati vplivu Ljubljane, izrazitemu kulturnemu središču ne samo regije, temveč celotne države.

Prometna dostopnost (bližina glavnih cest/avtocest, bližina in pogostost javnega prometa ter bližina večjih naselij) izstopa predvsem v Osrednji Sloveniji, kjer se stikata 5. in 10. panevropski prometni koridor. Bližina večjih naselij je nadpovprečno izpostavljena še v Savinjsko-Koroški regiji, kjer so ob severnem delu 3. razvojne osi razvrščeni Celje, Velenje in somestje Slovenj Gradec–Ravne na Koroškem–Dravograd. V nasprotju z ostalimi regijami je za Savinjsko-Koroško značilna precej bolj policentrična zgradba, kjer imajo pomembno vlogo za slovenske razmere večja regionalna središča.

Strpnost in odprtost okolja (odprtost prebivalcev naselja do drugačnih ljudi (homoseksualci, tujci, ljudje druge vere ...)) je nekoliko pomembnejši dejavnik na Primorskem in v Osrednji Sloveniji, kjer po vseh kriterijih izstopa tudi **izobrazba** (prisotnost dobrih šol/fakultet, bližina srednješolskega in visokošolskega središča ter izobrazbena raven prebivalstva).

Razlogi prebivanja v naselju, ki se med regijami le malo razlikujejo, se nanašajo na **infrastrukturno opremljenost in stanovanjsko nepremičnino**. Za infrastrukturno opremljenost je bilo že ugotovljeno, da se po tem kriteriju posamezni deli slovenskega ozemlja med seboj več bistveno ne razlikujejo (glej podpoglavje 3.3.2), kar je ta analiza dodatno potrdila. Drugače je pri stanovanjskih nepremičninah, saj se njihova cena in razpoložljivost med regijami precej razlikujeta, kar nakazuje potrebo po dodatnih analizah. Iz doslej zbranih ugotovitev je možno razbrati, da ima ta dejavnik nadpovprečen vpliv na izbiro naselja prebivanja predvsem med prišleki, medtem ko opaznejših regionalnih razlik ni mogoče zaznati.

7.2.3 RAZLIKE GLEDE NA STOPNJO URBANIZIRANOSTI

Razlogi za prebivanje v sedanjem naselju se močno razlikujejo tudi glede na njihovo stopnjo urbaniziranosti. Podobno kot prej lahko večino razlik povezujemo s primerjalnimi »prednostni« mest, podeželja in »vmesnih območij«. Odstopanja od državnega povprečja v obliki lokacijskih koeficientov prikazuje preglednica 39. V njej so razlogi prebivanja v naselju razporejeni od zgoraj navzdol, od splošno najpomembnejšega do najmanj pomembnega. Iz višine lokacijskih koeficientov je razvidno, da so razlike glede na stopnjo urbaniziranosti večje od regionalnih razlik.

V velikih mestih pozitivno izstopajo razlogi, ki se navezujejo na **delovno mesto, storitve, infrastrukturno opremljenost, kulturne prostočasne aktivnosti, strpnost in odprtost okolja ter izobrazbo**, ob tem pa še na posamezne prvine **kakovostnega bivalnega okolja** (raznolikost grajenega okolja (zanimiva arhitektura stavb, spomeniki, ulice, parki, igrišča ...), **identitete** (bližina prijateljev in v tem naselju/regiji sem študiral) ter **prometa** (bližina in pogostost javnega prometa)).

V predmestju ali na obrobju velikega mesta so ustvarjalni ljudje pogosteje izpostavljali razloge, ki se kakorkoli nanašajo na **stanovanjsko nepremičnino** (kakovost, opremljenost, cena), **prometno dostopnost** in bližino **storitev**, kar je značilno za suburbanizacijske bivanjske preference.

V manjšem mestu je razlogov, ki bi posebej izstopali, bolj malo. Enako kot v velikem mestu so pomembnejše nekatere prvine **identitete** (bližina prijateljev in v tem naselju/regiji sem študiral). Obenem je po mnenju anketirancev v manjših mestih privlačen motiv večja dostopnost **stanovanjskih nepremičnin** (možnost nakupa ali najema stanovanjske nepremičnine), v njih pa najdemo tudi nekatere bolj **kakovostne bivalne razmere** (dobre/ugodne podnebne razmere), kar velja predvsem za mesta na Primorskem in Goriškem.

Na vasi in v zaselku ali hiši na deželi kot kategoriji podeželskih območij so anketiranci pogosteje izpostavili številne vidike **kakovostnega bivalnega okolja** (bližina narave, čistost in urejenost okolja (kakovost zraka in pitne vode, urejenost okolice, hrup ...) in razpoložljivost zasebnih odprtih prostorov (vrt, sadovnjak, atrij ...) ter dobre/ugodne podnebne razmere) in **identiteto** v obliki občutka pripadnosti lokalni skupnosti. Vas se kot primerno bivalno okolje izpostavlja tudi zaradi nižjih **življenjskih stroškov**.

8 SKLEP

S pričujočo knjigo sem želel poglobljeno osvetliti geografske vidike življenjskega okolja ustvarjalnih ljudi v Sloveniji. V središču zanimanja je bilo odkrivanje razlik v njihovi prostorski razporeditvi in dejavniki, ki to razporeditev pojasnjujejo. Z objavljeno raziskavo sem deloma poskušal odgovoriti na izziv Pelca (2015, 17), da so v Sloveniji objave o preučevanju prebivalstva in njegovih značilnostih na regionalni ravni redke, podobno pa naj bi veljalo tudi za mestno prebivalstvo oziroma preučevanje prebivalstva posameznih mest. S tega vidika je knjiga zasledovala dva cilja. V prvem je želela opredeliti značilnosti prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi glede na izbrano regionalizacijo in stopnjo urbaniziranosti naselij, v drugem pa vrednotiti dejavnike prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi z uporabo »objektivnih« in »subjektivnih« kazalnikov. Ob tem so bile postavljene naslednje raziskovalne hipoteze:

1. V Sloveniji obstajajo regionalne razlike v razporeditvi ustvarjalnih ljudi.
2. V Sloveniji obstajajo razlike v razporeditvi ustvarjalnih ljudi glede na stopnjo urbaniziranosti.
3. V Sloveniji obstajajo regionalne razlike v dejavniki razporeditve ustvarjalnih ljudi.
4. V Sloveniji obstajajo razlike v dejavniki razporeditve ustvarjalnih ljudi glede na stopnjo urbaniziranosti.
5. Objektivni in subjektivni način vrednotenja dejavnikov prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi v Sloveniji se med seboj pomembno razlikujeta.

8.1 KJE ŽIVIJO USTVARJALNI LJUDJE?

V analizi regionalnih razlik razporeditve ustvarjalnih ljudi so bile v ospredju zanimanja tako medregionalne kot znotrajregionalne razlike. Analiza medregionalnih razlik je bila narejena s pomočjo regionalizacije Slovenije na osem funkcionalnih regij, v analizi znotrajregionalnih razlik pa je šlo za analizo po naseljih bivanja. V analizi razlik razporeditve ustvarjalnih ljudi glede na tip urbaniziranosti naselij so me zanimale tako razlike med različnimi tipi naselij kot razlike znotraj posameznih tipov.

Ustvarjalni ljudje so najbolj osredotočeni v Osrednji Sloveniji. Nadpovprečno so zastopani še v Gorenjski regiji, povsod drugod pa podpovprečno, še najbolj v regijah vzhodne Slovenije. Rezultati se v precejšnji meri skladajo s predhodnimi raziskavami Malačiča (2007) in Ravbarja (2007a in 2011), ki sta ugotavljala povezave razporeditve ustvarjalnih poklicnih skupin in stopnje regionalnega razvoja. Med letoma 2000 in 2011 so se ustvarjalni ljudje na regionalni ravni zgostili. Največ, za približno tretjino se je njihovo število povečalo na Dolenjskem, Primorskem in v Osrednji Sloveniji, daleč najmanj pa v Pomurju in Podravski regiji, kar ponovno lahko povezujemo s težnjami v regionalnem razvoju. Analiza Ginijevih koeficientov je pokazala, da so ustvarjalni ljudje na regionalni ravni bolj zgoščeni od delovno aktivnega prebivalstva kot celote. Kljub temu je primerjava z ostalimi evropskimi državami pokazala, da je Slovenija po teh značilnostih bolj podobna Nemčiji, Nizozemski ter Angliji in Walesu, ki imajo za razliko od Danske, Norveške, Švedske in Finske bolj razpršen poselitveni vzorec (Boschma in Fritsch 2009). Analiza Ginijevih koeficientov neenakosti prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi na ravni naselij je pokazala, da so znotrajregionalne razlike v vseh regijah precej večje od medregionalnih. Po tem kriteriju je razporeditev najbolj neenakomerna v Osrednji Sloveniji, na Primorskem in v Podravski regiji, najmanj pa v Pomurju. Statistično značilne razlike v znotrajregionalni osredotočenosti ustvarjalnih ljudi med regijami so potrdili rezultati Kruskal-Wallisovega preizkusa. Med letoma 2000 in 2011 se je poselitev ustvarjalnih ljudi znotraj vseh regij razpršila in postala bolj enakomerna, ta proces pa je bil močnejši v regijah vzhodne kot v regijah zahodne Slovenije. Na podlagi navedenih dokazov lahko potrdimo veljavnost 1. hipoteze, da **v Sloveniji obstajajo znatne regionalne razlike v razporeditvi ustvarjalnih ljudi**. Drži torej trditev, da so ustvarjalni ljudje v Sloveniji medregionalno in znotrajregionalno precej neenakomerno razporejeni, pri čemer se razlike med regijami povečujejo, znotraj regij pa zmanjšujejo.

Analiza glede na stopnjo urbaniziranosti naselij je pokazala, da so ustvarjalni ljudje nadpovprečno osredotočeni v mestih, povprečno v suburbaniziranih naseljih in podpovprečno v urbaniziranih podeželskih in podeželskih naseljih. Tudi s tega zornega kota je mogoče reči, da so se med letoma 2000 in 2011

ustvarjalni ljudje razpršili; pojav je bil intenzivnejši v smeri manj urbaniziranih naselij. Osredotočenost ustvarjalnih ljudi v mestih se je v preteklih letih zmanjšala, v vseh ostalih tipih naselij pa povečala. Analiza Ginijevih koeficientov neenakosti prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi na ravni naselij je pokazala, da je ta večja v bolj urbaniziranih tipih naselij. Statistično značilne razlike v osredotočenosti ustvarjalnih ljudi po naseljih bivanja med posameznimi tipi urbaniziranosti so potrdili tudi rezultati Kruskal-Wallisovega preizkusa. Med letoma 2000 in 2011 je prišlo do razpršitve tudi znotraj posameznih tipov urbaniziranosti naselij. Izjema so mesta, kjer ni bilo občutnejših razlik. Na podlagi navedenih dokazov lahko potrdimo veljavnost 2. hipoteze, da **v Sloveniji obstajajo znatne razlike v razporeditvi ustvarjalnih ljudi glede na tip urbaniziranosti naselij**. Drži torej trditev, da so ustvarjalni ljudje v Sloveniji precej neenakomerno razporejeni med tipi urbaniziranosti in znotraj tipov urbaniziranosti naselij, pri čemer se razlike tako med posameznimi tipi urbaniziranosti kot znotraj njih zmanjšujejo. Rečemo lahko, da prihaja do vsesplošne razpršitve poselitvenega vzorca.

8.2 KATERI DEJAVNIKI IMAJO PRI TEM ODLOČUJOČ VPLIV?

Izhodišče opredeljevanja obravnavanih dejavnikov prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi so po zgledu socialne geografije predstavljale temeljne človekove dejavnosti bivanje, delo, izobraževanje, oskrba, prosti čas in promet (Ruppert s sodelavci 1981; Ruppert 1984). Izmeril sem jih tako z objektivnimi kot s subjektivnimi kazalniki. Zaradi metodoloških preprek lahko regionalne razlike in razlike glede na stopnjo urbaniziranosti pojasnujem samo s subjektivnimi kazalniki. Podatke o objektivnih kazalnikih sem pridobil iz razpoložljivih zbirk prostorskih podatkov (javne evidence, statistični registri, raziskovalne študije in podobno), podatke o subjektivnih pa z lastnim anketiranjem.

Ob primerjavi obeh načinov merjenja in vrednotenja dejavnikov je treba poudariti, da gre za metodološko povsem različna pristopa. Med njima je treba omeniti vsaj štiri bistvene razlike. Prva je ta, da z objektivnim načinom merimo samo navadno povezanost, medtem ko gre pri subjektivnem načinu za določanje neposrednih vplivov. Druga razlika je raven obravnave. Pri objektivnem načinu je to občina, pri subjektivnem pa posamezni anketiranec. Tretja razlika je, da v nekaterih primerih z objektivnimi in subjektivnimi kazalniki, ki sicer merijo isti dejavnik, dejansko osvetljujemo njegove različne vidike. Četrta razlika je, da zaradi pomanjkanja podatkov nekaterih dejavnikov na objektivni način ni možno izmeriti, na primer identiteto. Medtem ko objektivni način merjenja več govori o značilnostih ustvarjalnih ljudi kot takih – ti so bolj izobraženi, imajo višje prihodke in si zato lahko privoščijo dražje stanovanjske nepremičnine, ki so navadno v gostejše poseljenih mestnih okoljih z boljšo dostopnostjo do javnega prometa – pa subjektivni način merjenja podaja realnejšo podobo o razlogih izbire kraja bivanja. Ugotovljeni razlogi v precejšnji meri potrjujejo izsledkom evropskega raziskovalnega projekta *Accommodating Creative Knowledge – Competitiveness of European Metropolitan Regions within the Enlarged Union* (na primer Musterd in Murie 2010; Bontje s sodelavci 2011; Musterd in Gritsai 2012; Musterd in Kovács 2013), katerega avtorji so zavzeli precej kritično držo do teorije ustvarjalnega razreda in koncepta 3T ter namesto tega razvili koncept 4P, ki vključuje kombinacijo preteklega razvoja (*pathways*), značilnosti kraja (*place*), osebnih povezav (*personal networks*) in politik (*policies*). Tudi v slovenskem primeru so anketirani ustvarjalni ljudje med razlogi za izbiro kraja bivanja izpostavljali kakovostno bivalno okolje (z velikim poudarkom na bližini narave), identiteto oziroma osebne povezave in bližino delovnega mesta. Na podlagi navedenih dokazov lahko potrdimo veljavnost 5. hipoteze, da se **objektivni in subjektivni način vrednotenja dejavnikov prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi v Sloveniji med seboj pomembno razlikujeta**.

Rezultati anketiranja kažejo, da se razlogi izbire kraja bivanja razlikujejo med regijami. Večino razlik lahko povezujemo s primerjalnimi »prednostmi« regij. Na prvi pogled še najbolj izstopa Osrednja Slovenija, kjer so anketiranci pogostejše izpostavljali dejavnike, ki so načeloma bolj značilni za mestna območja. To so storitve, prometna dostopnost, kulturne prostočasne aktivnosti, strpnost in odprtost okolja ter izobrazba. V ostalih delih Slovenije so izpostavili predvsem različne prvine kakovosti bivalnega

okolja in identitete, ki jih običajno prisujemo bolj podeželskim območjem. Za vzhodno Slovenijo je značilno tudi močnejše poudarjanje življenjskih stroškov. Razlogi za izbiro kraja bivanja se močno razlikujejo tudi glede na njegovo stopnjo urbaniziranosti. Tudi v tem primeru lahko večino razlik povezujemo s primerjalnimi »prednostmi« mest, podeželja in vmesnih območij. V velikih mestih pozitivno izstopajo razlogi, ki se navezujejo predvsem na delovno mesto, storitve, infrastrukturno opremljenost, kulturne prostočasne aktivnosti, strpnost in odprtost okolja ter izobrazbo, hkrati pa še na posamezne prvine kakovostnega bivalnega okolja (raznolikost grajenega okolja), identitete (bližina prijateljev in v tem naselju/regiji sem študiral) ter prometa (bližina in pogostost javnega prometa). V predmestju ali na obrobju velikega mesta so ustvarjalni ljudje pogostejše navajali razloge, ki se kakorkoli nanašajo na stanovanjsko nepremičnino (kakovost, opremljenost, cena), prometno dostopnost in bližino storitev, kar kaže na tipične suburbanizacijske bivanjske preference (Ravbar 1997a). V manjšem mestu je razlogov, ki bi posebej izstopali, bolj malo. Enako kot v velikem mestu so pomembnejše nekatere prvine identitete (bližina prijateljev in v tem naselju/regiji sem študiral). Obenem je po mnenju anketirancev v manjših mestih boljša dostopnost stanovanjskih nepremičnin (možnost nakupa ali najema stanovanjske nepremičnine), v njih pa lahko najdemo tudi bolj kakovostne bivalne razmere, kar velja zlasti za mesta na Primorskem in Goriškem (dobro/ugodne podnebne razmere). Na vasi in v zaselku ali hiši na deželi kot kategoriji podeželskih območij so anketiranci pogostejše izpostavili številne vidike kakovostnega bivalnega okolja in identitete. Vas se kot primeren način bivanja ponuja tudi zaradi nižjih življenjskih stroškov. Opisane razlike so dovolj trden dokaz za potrditev 3. in 4. hipoteze, da **v Sloveniji obstajajo regionalne razlike v dejavnikih razporeditve ustvarjalnih ljudi kot tudi razlike v dejavnikih razporeditve ustvarjalnih ljudi glede na stopnjo urbaniziranosti.**

8.3 SKLEPNE MISLI

Ugotavljam, da je Slovenija po osredotočenosti ustvarjalne delovne sile povsem primerljiva z ostalimi razvitimi zahodnimi državami. Še več, obseg te socialnogeografske skupine v zadnjem obdobju narašča, kar se sklada z vizijo razvoja Slovenije, po kateri naj bi bili »... konkurenčna družba znanja in inoviranja ...« (Strategija razvoja Slovenije ... 2013, 8). Mnogi avtorji ugotavljajo, da so nosilci ustvarjalnih dejavnosti ključni dejavnik sodobnega gospodarskega razvoja (Hall 2000; Florida 2002; McGranahan in Wojan 2007; Ravbar 2009a). Ob tem se seveda postavlja vprašanje, čemu potem pripisati razvojni zaostanek Slovenije? Odgovor lahko povezujemo z nezmožnostjo unovčenja lastnih virov ustvarjalnosti. Prihodnje raziskave bi se zato nujno morale usmeriti v raziskovanje učinkovitih načinov sproščanja ustvarjalnega potenciala. Pri tem je bistvenega pomena, da dobro razumemo, kaj vodi k večji ustvarjalnosti v življenjskem okolju, saj bomo le na ta način primerno usposobljeni za načrtovanje razmer, ki pospešujejo ustvarjalnost, ter opredeljevanje politik, ki to spodbujajo (Hemlin, Allwood in Martin 2004). Po mnenju Mlinarja (2008a) je namreč premalo, če samo ugotavljamo, kaj privlači ustvarjalne ljudi od drugod v določen kraj in s čim jih lahko v njem obdržimo. Potrebujemo še bolj neposreden vpogled v njihovo življenjsko okolje ter z njim povezane geografske in razvojne vplive oziroma učinke. Le na ta način bomo ustvarili primerne razmere za ustvarjalne ljudi, kar je zagotovo izredno težavna naloga (Blatnik 2006).

Treba se je zavedati, da je predvsem zaradi neprilagojenih in nestimulativnih delovnih in bivanjskih razmer v zadnjih letih Slovenijo zapustilo veliko mlajših izobražencev (Lapuh 2011). To sicer samo po sebi ni tako velika težava. V obdobju globalizacije in vključevanja v mednarodne povezave je izmenjava in pretok kadrov smiselna in pričakovana pojav. Bolj problematično je, da ob hkratnem izgubljanju ustvarjalnega kapitala k nam prihaja večinoma nižje kvalificirana in nequalificirana delovna sila. Slovenija je z nezmožnostjo zadrževanja lastnega in privabljanja novega ustvarjalnega kapitala v mednarodnem pogledu poslabšala svoj konkurenčni položaj.

Razloge za takšno stanje gre verjetno iskati predvsem v družbenem in političnem ozadju. Čeprav nimamo neizmernih količin rudnih bogastev in fosilnih energentov, se na naravno okolje težko izgovar-

jamo. Slovenija je v fizičnogeografskem pogledu izjemno bogata. Pestrost, čistost in urejenost, ki jo imamo na tako majhnem prostoru, premore le malokatera država (Ciglič in Perko 2013). Zatorej ni naključje, da se Slovenija v zadnjem času vse pogostejše pojavlja na seznamu številnih svetovnih turističnih organizacij kot ena od najbolj privlačnih destinacij, ki jo je »treba obiskati«. Dodatno v njen prid govori ugoden geografski položaj na presečišču pomembnih prometnih poti z morskim oknom v svet, najnižjim preходом iz Sredozemlja v srednjo Evropo ter »mostom« med jugovzhodno in zahodno Evropo. Nemalokrat se ob tem sliši rek: »Ljubljana je severneje od Rima in zahodnejše od Dunaja«.

Na drugi strani so za Slovenijo značilni številni togi in okosteneli družbeni sistemi, kar se med drugim odraža v nizki delovni in stanovanjski mobilnosti. Omenjeno je povsem v nasprotju s splošno predpostavko Floride (2002) o prosti izbiri bivališča in delovnega mesta kot pglavitnih dejavnikov privlačnosti in spodbujanja ustvarjalnosti. Ustvarjalni ljudje v Sloveniji v veliki meri živijo v regiji, kjer so se rodili oziroma odraščali. Tudi če so vmes zaradi študija odšli v eno od univerzitetnih središč, so se po zaključku izobraževanja zvečine vrnili v nekdanje domače okolje. Pojav »domaćijstva«, ki ga nazorno opisujeta Uršič in Hočevar (2007), je pri nas močno zasidran tudi med ustvarjalno delovno silo.

Nekoliko karikirano, vendar zato nič manj pronicljivo, to stanje opisuje esejist Ihan (2012, 29). Pravi, da je slovenstvo po mentaliteti izolirana kmečka kultura, ki se je oblikovala v malih, vaških okoljih, katera so bila za vaščane hkrati že tudi ves svet – od rojstva do smrti. Gre za revno hribovsko kulturo, katere cilj je preživetje, ne ekspanzivnost. Če sledimo Ihanovemu mnenju, bi prihodnje razvojne usmeritve Slovenije morale nujno potekati v smeri razširitve življenjskih nazorov in osvoboditve utenjenih lokalnih okvirov, ki posameznike silijo k vedenju po preživelih konceptih. Na ta način ne bomo samo privabljali ustvarjalnih ljudi od drugod, ampak bomo sprostili tudi lasten potencial, ki ga Slovenci kot narod nedvomno imamo.

9 SEZNAM VIROV IN LITERATURE

- Abdalla, I. M., Hassan, M. Y. 2004: Maximum Likelihood Estimation of Lorenz Curves using Alternative Parametric Model. *Metodološki zvezek* 1.
- ADS (Anketa o delovni sili). Statistični urad Republike Slovenije. Ljubljana, 2012.
- Alfken, C., Broekel, T., Sternberg, R. 2014: Factors Explaining the Spatial Agglomeration of the Creative Class: Empirical Evidence for German Artists. *European Planning Studies* 22. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/09654313.2014.979767>
- Andersen, K. V., Hansen, H. K., Isaksen, A., Raunio, M. 2010: Nordic city regions in the creative class debate: putting the creative class thesis to a test. *Industry and Innovation* 17-2. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/13662711003633496>
- Andersen, K. V., Lorenzen, M. 2005: The Geography of the Danish Creative Class: A Mapping and Analysis. Medrežje: http://www.academia.edu/441896/The_Geography_of_the_Danish_Creative_Class_A_Mapping_and_Analysis (9. 2. 2016).
- Andersson, Å. 1985: Creativity and Regional Development. *Papers of the Regional Science Association* 56-1. DOI: <http://dx.doi.org/10.1007/BF01887900>
- Arvidsson, A. 2007: Creative Class or Administrative Class? On Advertising and the »Underground« ephemera: theory & politics in organization 7-1.
- Atkinson, R., Easthope, H. 2009: The Consequences of the Creative Class: The Pursuit of Creativity Strategies in Australia's Cities. *International Journal of Urban and Regional Research* 33-1. DOI: <http://dx.doi.org/10.1111/j.1468-2427.2009.00837.x>
- Aydalot, P. (ur.) 1986: *Milieux innovateurs en l'Europe*. Paris.
- Bakhshi, H., Davies, J., Freeman, A., Higgs, P. 2015: *The Geography of the UK's Creative and Hightech Economies*. Poročilo, Nesta. London.
- Bayliss, D. 2007: The Rise of the Creative City: Culture and Creativity in Copenhagen. *European Planning Studies* 15-7. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/09654310701356183>
- Berry, W. D. 1993: *Understanding Regression Assumptions*. London.
- Besemer, S. P., O'Quin, K. 1987: Creative Product Analysis: Testing a Model by Developing a Judging Instrument. *Frontiers of Creativity Research: Beyond the Basics*. New York.
- Blatnik, S. 2006: Informacijske in komunikacijske tehnologije; modni trend, razvojna priložnost ali nuja. Šaleška in Zgornja Savinjska dolina. Velenje.
- Blejec, M. 1976: Statistične metode za ekonomiste. Ljubljana.
- Boersema, J. J. 2009: *Environmental Sciences, Sustainability, and Quality. Principles of Environmental Sciences*. New York.
- Bole, D. 2004: Daily Mobility of Workers in Slovenia. *Acta Geographica Slovenica* 44-1. DOI: <http://dx.doi.org/10.3986/AGS44102>
- Bole, D. 2008a: Cultural Industry as a Result of New City Tertiarization. *Acta Geographica Slovenica* 48-2. DOI: <http://dx.doi.org/10.3986/AGS48202>
- Bole, D. 2008b: Ekonomska preobrazba slovenskih mest. *Geografija Slovenije* 19. Ljubljana.
- Bole, D. 2011: Changes in Employee Commuting: A Comparative Analysis of Employee Commuting to Major Slovenian Employment Centers from 2000 to 2009. *Acta Geographica Slovenica* 51-1. DOI: <http://dx.doi.org/10.3986/AGS51104>
- Bontje, M., Kepsu, K. 2013: *Creative Knowledge Strategies for Polycentric City-Regions. Place-making and Policies for Competitive Cities*. Oxford.
- Bontje, M., Musterd, S., Kovács, Z., Murie, A. 2011: Pathways Toward European Creative-Knowledge City-Regions. *Urban Geography* 32-1. DOI: <http://dx.doi.org/10.2747/0272-3638.32.1.1>
- Boschma, R. A., Fritsch, M. 2009: Creative Class and Regional Growth: Empirical Evidence from Seven European Countries. *Economic Geography* 85-4. DOI: <http://dx.doi.org/10.1111/j.1944-8287.2009.01048.x>

- Buček, A., Mikulík, O. 1987: Geografija okružajušej srede v ČSR: metodologija i rezul'taty. Pokrajinski učinki človekovih dejavnosti na življenjsko okolje. Ljubljana.
- Camagni, R. (ur.) 1991: *Innovation Networks: Spatial Perspectives*. London.
- Chapain, C., Clifton, N., Comunian, R. 2013: Understanding Creative Regions: Bridging the Gap between Global Discourses and Regional and National Contexts. *Regional Studies* 47-2. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/00343404.2013.746441>
- Ciglič, R., Perko, D. 2013: Europe's landscape hotspots. *Acta Geographica Slovenica* 53-1. DOI: <http://dx.doi.org/10.3986/AGS53106>
- Clifton, N. 2008: The »Creative Class« in the UK: An Initial Analysis. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography* 90-1. DOI: <http://dx.doi.org/10.1111/j.1468-0467.2008.00276.x>
- Clifton, N., Cooke, P. 2009: Creative Knowledge Workers and Location in Europe and North America: A Comparative Review. *Creative Industries Journal* 2-1. DOI: <http://dx.doi.org/10.1386/cij.2.1.73/1>
- COBIB.SI. Medmrežje: <http://cobiss5.izum.si/scripts/cobiss?id=1650580675376275> (2. 2. 2016).
- Cooke, P., Leydesdorff, L. 2006: Regional Development in the Knowledge-Based Economy: The Construction of Advantage. *The Journal of Technology Transfer* 31-1. DOI: <http://dx.doi.org/10.1007/s10961-005-5009-3>
- Cooke, T. J. 2014: Metropolitan growth and the mobility and immobility of skilled and creative couples across the life course. *Urban Geography* 35-2. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/02723638.2013.860754>
- Cowell, F. A. 2009: Measuring Inequality. Medmrežje: http://darp.lse.ac.uk/papersDB/Cowell_measuringinequality3.pdf (8. 6. 2012).
- Currid-Halkett, E., Stolarick, K. 2013: Baptism by fire: did the creative class generate economic growth during the crisis? *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society* 6-1. DOI: <http://dx.doi.org/10.1093/cjres/rss021>
- Čepar, Ž., Bojnec, Š. 2010: Higher Education Demand Factors and the Demand for Tourism Education in Slovenia. *Organizacija* 43-6. DOI: <http://dx.doi.org/10.2478/v10051-010-0026-x>
- Černe, A., Pelc, S. 1992: Urbani sistem in prometno omrežje v Sloveniji. *Geographica slovenica* 23.
- Dijkstra, L., Poelman, H. 2014: A harmonised definition of cities and rural areas: the new degree of urbanisation. *Regional Working Paper* 2014. Medmrežje: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/work/2014_01_new_urban.pdf (31. 1. 2016).
- Divjak, M., Grošelj, S., Brnot, N., Malešič, K. 2010: Aktivno prebivalstvo, Slovenija. Metodološka pojasnila. Medmrežje: http://www.stat.si/doc/metod_pojasnila/07-009-MP.htm (28. 11. 2012).
- Divjak, M., Lah, L., Malešič, K. 2012: Aktivno prebivalstvo. Statistični letopis 2011. Medmrežje: <http://www.stat.si/letopis/letopisprvastran.aspx> (18. 7. 2012).
- Donald, B., Gertler, M. S., Tyler, P. 2013: Creatives after the crash. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society* 6-1: DOI: <http://dx.doi.org/10.1093/cjres/rss023>
- Dragičević, V., Bole, D., Bučič, A., Prodanović, A. 2015: European Capital of Culture: Residents' Perception of Social Benefits and Costs – Maribor 2012 Case Study. *Acta Geographica Slovenica* 55-2. DOI: <http://dx.doi.org/10.3986/AGS.747>
- ESPON 1.1.1: Potentials for Polycentric Development in Europe. Project Report, 2005. Medmrežje: http://www.espon.eu/export/sites/default/Documents/Projects/ESPON2006Projects/ThematicProjects/Polycentricity/fr-1.1.1_revised-full.pdf (31. 1. 2016).
- Field, A. 2009: *Discovering Statistics Using SPSS (and sex and drugs and rock'n'roll)*, 3. izdaja. London.
- Filipovič Hrast, M., Ignjatović, M. 2014: Slovenia: An Equal Society Despite the Transition. *Changing Inequalities and Societal Impacts in Rich Countries: Thirty Countries' Experiences*. Oxford.
- Florida, R. 2002: *The Rise of the Creative Class: And how it's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life*. New York.
- Florida, R. 2005: *The Flight of the Creative Class: The new Global Competition for Talent*. New York.
- Florida, R. 2008: *Who's Your City? How the Creative Economy is Making Where You Live the Most Important Decision of Your Life*. New York.

- Florida, R. 2013: Did I Abandon My Creative Class Theory? Not So Fast, Joel Kotkin. Medmrežje: <http://www.thedailybeast.com/articles/2013/03/21/did-i-abandon-my-creative-class-theory-not-so-fast-joel-kotkin.html> (9. 2. 2016).
- Florida, R., Mellander, C., King, K. 2015: The Global Creativity Index 2015. Medmrežje: <http://martin-prosperity.org/media/Global-Creativity-Index-2015.pdf> (10. 2. 2016).
- Florida, R., Tinagli, I. 2004: Europe in the Creative Age. Medmrežje: http://www.creativeclass.com/rfcgdb/articles/Europe_in_the_Creative_Age_2004.pdf (9. 2. 2016).
- Fridl, J., Kladnik, D., Orožen Adamič, M., Perko, D. (ur.) 1998: Geografski atlas Slovenije: Država v prostoru in času. Ljubljana.
- Fritsch, M. 2007: The Geography and the Effect of Creative People in Germany. Jena Economic Research Papers. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1017736>
- Fritsch, M., Kritikos, A., Sorgner, A. 2015: Why did self-employment increase so strongly in Germany? Entrepreneurship and Regional Development 27-5-6. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/08985626.2015.1048310>
- Fritsch, M., Stützer, M. 2007: Die Geographie der Kreativen Klasse in Deutschland. Raumforschung und Raumordnung 65-1. DOI: <http://dx.doi.org/10.1007/BF03183820>
- Fromhold-Eisebith, M. 1995: Das »Kreative Milieu« als Motor regionalwirtschaftlicher Entwicklung. Forschungstrends und Erfassungsmöglichkeiten. Geographische Zeitschrift 83-1.
- Fromhold-Eisebith, M. 1999: Das »kreative Milieu« – nur theoretisches Konzept oder Instrument der Regionalentwicklung? Raumordnung und Raumforschung 57-2-3. DOI: <http://dx.doi.org/10.1007/BF03184486>
- Gabe, T., Florida, R., Mellander, C. 2013: The Creative Class and the crisis. Cambridge Journal of Regions, Economy and Society 6-1. DOI: <http://dx.doi.org/10.1093/cjres/rss012>
- Gabrovec, M., Bole, D. 2009: Dnevna mobilnost v Sloveniji. Georitem 11. Ljubljana.
- Gams, I., Vrišer, I. (ur.) 1998: Geografija Slovenije. Ljubljana.
- Gastwirth, J. L. 1972: The Estimation of the Lorenz Curve and Gini Index. The Review of Economics and Statistics 54-3. DOI: <http://dx.doi.org/10.2307/1937992>
- Geografija. Kladnik, D. (prevod in priredba). Tržič, 2001.
- Glaeser, E. 1998: Are cities dying. Journal of Economic Perspective 12-2. DOI: <http://dx.doi.org/10.1257/jep.12.2.139>
- Glaeser, E. L. 2005: Review of Richard Florida's The Rise of the Creative Class. Regional Science and Urban Economics 35-5. DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.regsciurbeco.2005.01.005>
- Google. Medmrežje: <https://www.google.si/> (2. 2. 2016).
- Google Books Ngram Viewer. Medmrežje: https://books.google.com/ngrams/graph?content=creativity%2Csustainability%2Cresilience%2Cinnovation&case_insensitive=on&year_start=1800&year_end=2008&corpus=15&smoothing=10&share=&direct_url=t4%3B%2Ccreativity%3B%2Cc0%3B%2Cs0%3B%3Bcreativity%3B%2Cc0%3B%3BCreativity%3B%2Cc0%3B%3BCREATIVITY%3B%2Cc0%3B.t4%3B%2Csustainability%3B%2Cc0%3B%2Cs0%3B%3Bsustainability%3B%2Cc0%3B%3BSustainability%3B%2Cc0%3B%3BSUSTAINABILITY%3B%2Cc0%3B.t4%3B%2Cresilience%3B%2Cc0%3B%2Cs0%3B%3Bresilience%3B%2Cc0%3B%3BResilience%3B%2Cc0%3B.t4%3B%2Cinnovation%3B%2Cc0%3B%2Cs0%3B%3Binnovation%3B%2Cc0%3B%3BInnovation%3B%2Cc0 (2. 2. 2016).
- Guilford, J. P. 1950: Creativity. American Psychologist 5-9. DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/h0063487>
- Hall, P. 1998: Cities in Civilization: Culture, Innovation and Urban Order. London.
- Hall, P. 2000: Creative Cities and Economic Development. Urban Studies 37-4. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/00420980050003946>
- Hansen, H. K., Niedomysl, T. 2009: Migration of the creative class: Evidence from Sweden. Journal of Economic Geography 9-2. DOI: <http://dx.doi.org/10.1093/jeg/lbn046>

- Hasirci, D., Demirkan, H. 2003: Creativity in Learning Environments: The Case of Two Sixth Grade Art-Rooms. *The Journal of Creative Behavior* 37-1. DOI: <http://dx.doi.org/10.1002/j.2162-6057.2003.tb00824.x>
- Hladnik, D. 2005: Spatial structure of disturbed landscapes in Slovenia. *Ecological Engineering* 24-1. DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.ecoleng.2004.12.004>
- Hemlin, S., Allwood, C. M., Martin, B. R. 2004: What is a Creative Knowledge Environment? *Creative Knowledge Environments: The Influences on Creativity in Research and Innovation*. Cheltenham.
- Hočevar, M., Lenarčič, B., Kaštrun, T., Štebe, J., Kos, D., Makarovič, J., Trček, F., Uršič, M. 2004: Vrednote prostora in okolja. 3. fazno in končno poročilo. Sumarnik javnomnenjske raziskave – ankete in interpretacija rezultatov. Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani. Ljubljana.
- Huggins, R., Clifton, N. 2011: Competitiveness, creativity, and place-based development. *Environment and Planning A* 43-6. DOI: <http://dx.doi.org/10.1068/a43559>
- Ihan, A. 2012: Državlanski eseji. Ljubljana.
- In It Together: Why Less Inequality Benefits All, 2015. Medmrežje: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/employment/in-it-together-why-less-inequality-benefits-all_9789264235120-en (19. 5. 2016).
- ISCO-88 (Mednarodna standardna klasifikacija poklicev). International Labour Organization. Medmrežje: <http://www.ilo.org/public/english/bureau/stat/isco/isco88/> (13. 4. 2012).
- Jacobs, J. 1961: The death and life of great American cities. New York.
- Jerman, F. (ur.) 1979: Družboslovje. Ljubljana.
- Kalton, G., Vehovar, V. 2001: Vzorčenje v anketah. Ljubljana.
- Kavaš, D., Koman, K. 2010: Razvoj in stanje gospodarstva v Občini Idrija. Na prelomnici: razvojna vprašanja občine Idrija. Ljubljana.
- Kladnik, D., Gabrovec, M. 1998: Raba tal. Geografski atlas Slovenije. Ljubljana.
- Kladnik, D., Lovrenčak, F., Orožen Adamič, M. (ur.) 2005: Geografski terminološki slovar. Ljubljana.
- Kladnik, D., Repolusk, P. 1998: Zaposlitvena sestava. Geografski atlas Slovenije. Ljubljana.
- Klemenčič, M. 1989: Druženogospodarski prehod v Sloveniji. Dela 6.
- Klemenčič, V. 1953: Urbanizacija okolice Kamnika. Geografski vestnik 25.
- Klemenčič, V. 2009: Družbena/socialna geografija na Univerzi v Ljubljani v luči preteklega in sodobnega dogajanja v slovenski družbi. Dela 32.
- Koestler, A. 1964: The Act of Creation. New York.
- Kos, D. 2007: Neurbana nacija. O urbanizmu. Kaj se dogaja s sodobnim mestom? Ljubljana.
- Kos, D., Hočevar, M., Trček, F., Uršič, M. 2002: Socialno prostorski vplivi avtocest v Sloveniji: Slovensko javno mnenje o avtocestah. Zaključno poročilo, Center za prostorsko sociologijo Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani. Ljubljana.
- Kotlyakov, V. M., Komarova, A. I. 2007: Elsevier's Dictionary of Geography: In English, Russian, French, Spanish and German. Amsterdam.
- Kozina, J. 2010: Prometna dostopnost v Sloveniji. Georitem 14. Ljubljana.
- Kozina, J. 2013a: Prostorska razmestitev prebivalcev z ustvarjalnim poklicem na Gorenjskem. Gorenjska v obdobju globalizacije. Ljubljana.
- Kozina, J. 2013b: Življenjsko okolje prebivalcev z ustvarjalnim poklicem v Sloveniji. Medmrežje: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/diss_201309_jani_kozina.pdf (23. 10. 2015).
- Kozina, J. 2014: Delavske in bivanjske značilnosti prebivalcev Pomurja. Prekmurje – podoba panonske pokrajine. Ljubljana.
- Kozina, J., Bole, D. 2016a: Agglomeration of Bohemians Across Different Spatial Scales in Slovenia. The Impact of Artists on Contemporary Urban Development in Europe (v tisku).
- Kozina, J., Bole, D. 2016b: Creativity at the European Periphery: Spatial Distribution and Developmental Implications in the Ljubljana Region. *Creative Industries: Drivers for New Sectoral and Spatial Dynamics* (v tisku).

- Krätke, S. 2010: »Creative Cities« and the Rise of the Dealer Class: A Critique of Richard Florida's Approach to Urban Theory. *International Journal of Urban and Regional Research* 34-4. DOI: <http://dx.doi.org/10.1111/j.1468-2427.2010.00939.x>
- Krevs, M. 1998: Geografski vidiki življenjske ravni prebivalstva v Sloveniji. Doktorska disertacija, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani. Ljubljana.
- Krevs, M. 2002: Prostorske razlike v dohodkih prebivalstva Mestne občine Ljubljana. Končno poročilo raziskovalnega projekta, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani. Ljubljana.
- Krevs, M., Repe, B., Cigale, D., Grilc, A., Herakovič, A. 2005: Ciljni raziskovalni program (CRP) »Konkurenčnost Slovenije 2001–2006«: Regionalna primerjava spreminjanja poselitve rabe zemljišč med statističnimi regijami v Sloveniji v obdobju 1991–2002: po vzorčnih mestnih in suburbanih območjih. Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU. Ljubljana.
- Kruskal, W. H., Wallis, W. A. 1952: Use of Ranks in One-Criterion Anlysis. *Journal of the American Statistical Association* 47-260. DOI: <http://dx.doi.org/10.2307/2280779>
- Krušič, M. (ur.) 1977: Geografija. Ljubljana.
- Kuhar de Domizio, A. 1998: Selitve. Geografski atlas Slovenije. Ljubljana.
- Kušar, S. 2005: Manj razvita območja kot element politike skladnejšega regionalnega razvoja v Sloveniji: pretekle izkušnje in prihodnji izzivi. Dela 24.
- Lah, A. 1979: Ekonomski (ekonometrični) in humanistični vidiki okolja. Geografski problemi življenjskega okolja. Ljubljana.
- Lah, A. 1995: Leksikon Okolje in človek. Ljubljana.
- Lampič, B. 2004: Kriminaliteta kot vse pomembnejši dejavnik kakovosti bivanja v Ljubljanski urbani regiji. Dela 22.
- Lapuh, L. 2011: Geografski vidiki sodobnega izseljevanja iz Slovenije. Dela 36.
- Lavtar, R. (ur.) 2004: Dokumenti in študije o pokrajinah v Sloveniji 2000–2004. Ljubljana.
- Levitt, T. 2002: Creativity is not Enough. Medmrežje: http://www.laics.net/LLD_Everest/Publications/BlackBoard/Module%201%20x2D%202011/20110411145648/CurrentVersion/Levitt%20%282002%29%20Creativity%20is%20not%20enough.pdf (23. 1. 2013).
- Lewin, K. 1952: Field theory in social science: Selected theoretical papers by Kurt Lewin. London.
- Lucas, R. E. 1988: On the mechanics of economic development. *Journal of Monetary Economies* 22-1. DOI: [http://dx.doi.org/10.1016/0304-3932\(88\)90168-7](http://dx.doi.org/10.1016/0304-3932(88)90168-7)
- Madanipour, A. 2011: Knowledge Economy and the City: Spaces of knowledge. New York.
- Maier, J. 2004: Teza o ustvarjalnih okoljih kot usmerjevalnih dejavnikih regionalnega razvoja. Zbornik VI. slovenskih regionalnih dnevor. Ribnica.
- Maillat, D., Quévit, M., Senn, L. (ur.) 1993: Réseaux d'innovation et milieux innovateurs: Un pari pour le développement régional. Medmrežje: <http://www.unine.ch/irer/Gremi/Gremi%203.pdf> (3. 2. 2016).
- Makarovič, J. 2003: Antropologija ustvarjalnosti. Biologija, psihologija, družba. Ljubljana.
- Malačič, J. 2007: Ustvarjalnost slovenskih regij in njen vpliv na oblikovanje pokrajin. Uprava 5-4.
- Malecki, E. J. 1987: The R&D Location Decision of the Firm and »Creative« Regions—a Survey. *Tech-novation* 6-3. DOI: [http://dx.doi.org/10.1016/0166-4972\(87\)90023-X](http://dx.doi.org/10.1016/0166-4972(87)90023-X)
- Malnar, B. 2011: Trendi neenakosti v Sloveniji med statistiko in javnim mnenjem. Teorija in praksa 48-4.
- Markusen, A. 2006: Urban Development and the Politics of the Creative Class: Evidence from the Study of Artists. *Environment and Planning A* 38-10. DOI: <http://dx.doi.org/10.1068/a38179>
- Marlet, G., van Woerkens, C. 2007: The Dutch creative class and how it fosters urban employment growth. *Urban Studies* 44-13. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/00420980701558434>
- Marrocu, E., Paci, R. 2012: Education or Creativity: What Matters Most for Economic Performance? *Economic Geography* 88-4. DOI: <http://dx.doi.org/10.1111/j.1944-8287.2012.01161.x>
- Marques de Sá, J. P. 2007: Applied Statistics Using SPSS, STATISTICA, MATLAB and R, 2. izdaja. Berlin.

- Martin-Brelot, H., Grossetti, M., Eckert, D., Gritsai, O., Kovács, Z. 2010: The Spatial Mobility of the »Creative Class«: A European Perspective. *International Journal of Urban and Regional Research* 34-4. DOI: <http://dx.doi.org/10.1111/j.1468-2427.2010.00960.x>
- Mayhew, S. 1997: *A Dictionary of Geography*. Oxford.
- McCann, E. 2007: Inequality and Politics in the Creative City-Region: Questions of Livability and State Strategy. *International Journal of Urban and Regional Research* 31-1. DOI: <http://dx.doi.org/10.1111/j.1468-2427.2007.00713.x>
- McGranahan, D. A., Wojan, T. 2007: Recasting the Creative Class to Examine Growth Processes in Rural and Urban Counties. *Regional Studies* 41-2. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/00343400600928285>
- Meden-Vrtovec, H., Matko Cerar, V., Ilijaš-Koželj, M., Lukanovič, A., Takač, I., Verdenik, I., Vlaisavljevič, V. 2009: Racionalizacija mreže porodnišnic v Sloveniji. Medmrežje: http://www.mz.gov.si/fileadmin/mz.gov.si/pageuploads/mz_dokumenti/delovna_podrocja/zdravstveno_varstvo/razvoj_in_koordinacija_sistema/Racionalizacija_mreze_porodnisnic_pred_na_ZS_240810.pdf (19. 10. 2012).
- Medmrežje 1: http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05C4004S&ti=&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/10_stevilo_preb/20_05C40_prebivalstvo_obcine/&lang=2 (23. 5. 2012).
- Medmrežje 2: <https://www.1ka.si/#307> (3. 6. 2012).
- Medmrežje 3: <https://krka1.mss.edus.si/registriweb/Seznam2.aspx?Seznam=3010> (3. 7. 2012).
- Medmrežje 4: http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05A1002S&ti=&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/05_osnovni_podatki_preb/05_05A10_prebivalstvo_cetr/&lang=2 (16. 7. 2012).
- Medmrežje 5: http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05N3004S&ti=&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/40_selitve/15_05N30_socio_znacilnosti/&lang=2 (25. 7. 2012).
- Medmrežje 6: http://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah/registirana_brezposelnost (15. 7. 2012).
- Melik, A. 1935: Slovenija. Knjiga 1, Splošni del. Ljubljana.
- Melik, A. 1936: Slovenija. Knjiga 2, Splošni del. Ljubljana.
- Melik, A. 1954: Slovenija. Knjiga 1, Slovenski alpski svet. Ljubljana.
- Melik, A. 1957: Slovenija. Knjiga 2, Štajerska s Prekmurjem in Mežiško dolino. Ljubljana.
- Melik, A. 1959: Slovenija. Knjiga 3, Posavska Slovenija. Ljubljana.
- Melik, A. 1960: Slovenija. Knjiga 4, Slovensko primorje. Ljubljana.
- Melik, A. 1963: Slovenija. Splošni del, 2. izdaja. Ljubljana.
- Mellander, C., Florida, R. 2011: Creativity, talent, and regional wages in Sweden. *The Annals of Regional Science* 46-3. DOI: <http://dx.doi.org/10.1007/s00168-009-0354-z>
- Mellander, C., Florida, R., Asheim, B. T., Gertler, M. (ur.) 2014: *The Creative Class Goes Global. Abingdon. Migrants in Europe: A Statistical Portrait of the First and Second Generation*. 2011. Medmrežje: http://epp.eu-rostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-31-10-539/EN/KS-31-10-539-EN.PDF (25. 7. 2012).
- Mikulik, O. 1992: *Social Economic Aspects of the Geographic Research of the Environment. Socialna geografija v teoriji in praksi*. Ljubljana.
- Mlinar, Z. 2008a: K ustvarjalnosti in inovacijam v vseživljenjskem okolju: Prostorsko-sociološki in urbanistični vidiki. *Teorija in praksa* 3-4.
- Mlinar, Z. 2008b: *Življenjsko okolje v globalni informacijski dobi, Knjiga 1. Prostorsko-časovna organizacija bivanja. Raziskovanja na Koprskem in v svetu*. Ljubljana.
- Mlinar, Z. 2013: *Ustvarjalnost in inovacije v procesu globalizacije. Globalizacije v dobro ali zlo?* Ljubljana.
- Montgomery, J. 2007: *The New Wealth of Cities: City Dynamics and the Fifth Wave*. Aldershot.
- Mouchiroud, C., Lubart, T. I. 2006: Past, Present, and Future Perspectives on Creativity in France and French-Speaking Switzerland. *The International Handbook of Creativity*. Cambridge.
- Mumford, M. D. 2003: Where Have We Been, Where Are We Going? Taking Stock in Creativity Research. *Creativity Research Journal* 15-2-3. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/10400419.2003.9651403>
- Murovec, N., Kavaš, D., Cerar, A. 2014: *Creative industries in Slovenia: Clustering, Analysis and Challenges. Cluster Development in the Czech Republic and Slovenia*. Ljubljana.

- Musterd, S., Gritsai, O. 2012: The creative knowledge city in Europe: Structural conditions and urban policy strategies for competitive cities. *European Urban and Regional Studies* 20-3. DOI: <http://dx.doi.org/10.1177/0969776412439199>
- Musterd, S., Kovács, Z. (ur.) 2013: *Place-making and Policies for Competitive Cities*. Oxford.
- Musterd, S., Murie, A. (ur.) 2010: *Making Competitive Cities*. Oxford.
- Nathan, M. 2015: After Florida: Towards an economics of diversity. *European Urban and Regional Studies* 22-1. DOI: <http://dx.doi.org/10.1177/0969776412463371>
- Ochse, R. 1990: *Before the Gates of Excellence: The Determinants of Creative Genius*. Cambridge.
- OECD Territorial Reviews: Slovenia 2011. Medmrežje: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/urban-rural-and-regional-development/oecd-territorial-reviews-slovenia-2011_9789264120587-en (29. 12. 2012).
- Ogrin, D. 1996: Podnebni tipi v Sloveniji. *Geografski vestnik* 68.
- Peck, J. 2005: Struggling with the Creative Class. *International Journal of Urban and Regional Research* 29-4. DOI: <http://dx.doi.org/10.1111/j.1468-2427.2005.00620.x>
- Pelc, S. 2015: Mestno prebivalstvo Slovenije. Koper.
- Perko, D. 1998: Spolna sestava. *Geografski atlas Slovenije*. Ljubljana.
- Perko, D., Orožen Adamič, M. (ur.) 1998: *Slovenija – pokrajine in ljudje*. Ljubljana.
- Peters, M. A., Marginson, Murphy, P. 2009: *Creativity and the Global Knowledge Economy*. New York.
- Plevnik, A. 2008: *Okolje in promet*. Ljubljana.
- Plucker, J. A., Renzulli, J. S. 1999: *Psychometric Approaches to the Study of Human Creativity*. Handbook of Creativity. Cambridge.
- Plut, D. 1999: Regionalizacija Slovenije po sonaravnih kriterijih. *Geografski vestnik* 71.
- Podatki o številu prebivalcev po naseljih v obdobju 2000–2011. Statistični urad Republike Slovenije. Ljubljana, 2012.
- Podatki o številu študentov terciarnega izobraževanja po občini šole. Statistični urad Republike Slovenije. Ljubljana, 2009.
- Pogačnik, A., Ravbar, M. 2002: Oris možnih regionalizacij Slovenije in predlog optimalne variante. *IB revija* 36-1.
- Poljak Istenič, S. 2015: Kolo kot akter ustvarjalne urbane regeneracije. *Glasnik Slovenskega etnološkega društva* 55-3-4.
- Povprečne mesečne bruto plače (v €) zaposlenih oseb po enotah področnih skupin poklicev leta 2010 v Sloveniji (začasni podatki). Statistični urad Republike Slovenije. Ljubljana, 2012.
- Puccio, G. J. 2006: Creativity 101: An Introduction to Some Basic Concepts and the Field of Creativity Studies. Medmrežje: <http://tsf.njit.edu/2006/fall/puccio-creativity-101.pdf> (1. 2. 2016).
- Ravbar, M. 1992: Socialnogeografski dejavniki suburbanizacije v Sloveniji. *Socialna geografija v teoriji in praksi*. Ljubljana.
- Ravbar, M. 1997a: Slovene Cities and Suburbs in Transformation = Slovenska mesta in obmestja v preobrazbi. *Geografski zbornik* 37.
- Ravbar, M. 1997b: Zur Siedlungsstruktur Sloweniens: Entwicklungen, Probleme Lösungsansätze. *Raumforschung und Raumordnung* 55-4-5.
- Ravbar, M. 2002: Sodobne težnje v razvoju prebivalstva in delovnih mest – pot k sonaravnemu in decentraliziranemu usmerjanju poselitve v Sloveniji? *IB revija* 36-1.
- Ravbar, M. 2007a: Geografija človeških virov v Sloveniji – pomen ustvarjalnih socialnih skupin za regionalni razvoj. *Geografski vestnik* 79-2.
- Ravbar, M. 2007b: Ustvarjalnost, sestavina uspešnosti družbenega razvoja Slovenije. *IB revija* 41-3-4.
- Ravbar, M. 2009a: Razvojni dejavniki v Sloveniji – ustvarjalnost in naložbe. *Georitem* 9. Ljubljana.
- Ravbar, M. 2009b: Ustvarjalnost in naložbe – razvojni dejavniki v regionalnem razvoju Slovenije. *IB revija* 43-2.

- Ravbar, M. 2009c: Razvojni dejavniki: naložbe in ustvarjalnost. Pomurje – Geografski pogledi na pokrajino ob Muri. Ljubljana.
- Ravbar, M. 2011: Creative Social Groups in Slovenia: Contribution to Geographic Studying of Human Resources. *Acta Geographica Slovenica* 51-2. DOI: <http://dx.doi.org/10.3986/AGS51204>
- Ravbar, M. 2012a: Znanje kot družbena vrednota – človeški viri in regionalni razvoj v Sloveniji. *IB revija* 46-2.
- Ravbar, M. 2012b: The Role of Creativity in Geographic Studying of Human Resources in Slovenia. *Geografski vestnik* 84-1.
- Ravbar, M., Bole, D. 2007: Geografski vidiki ustvarjalnosti. *Georitem* 6. Ljubljana.
- Ravbar, M., Bole, D., Nared, J. 2005: A creative milieu and the role of geography in studying the competitiveness of cities: the case of Ljubljana. *Acta geographica Slovenica* 45-2. DOI: <http://dx.doi.org/10.3986/AGS45201>.
- Ravbar, M., Kozina, J. 2012: Geografski pogledi na družbo znanja v Sloveniji. *Georitem* 19. Ljubljana.
- Ravbar, M., Razpotnik Visković, N. 2007: Geografska analiza investicij – pasti in izzivi na poti uresničitve nacionalnih razvojnih projektov v Sloveniji. Veliki razvojni projekti in skladni regionalni razvoj. Ljubljana.
- Ravbar, M., Razpotnik Visković, N. 2008: Geografska analiza razvojnih dejavnikov v Sloveniji: ustvarjalnost in naložbe. *Geografski vestnik* 80-2.
- Razpotnik Visković, N. 2012: Vloga mešanih kmetij v gospodarski, okoljski in prostorski preobrazbi območij. Doktorska disertacija, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo Univerze v Ljubljani. Ljubljana.
- RCKE, 2016. Medmrežje: <http://www.rcke.si/> (11. 2. 2016).
- Rebernik, D. 2015: Rakova Jelša in Sibirija – Ethnic Neighborhoods in Transformation. *Dela* 44. DOI: <http://dx.doi.org/10.4312/dela.44.4.63-84>
- Reuter, M., Panksepp, J., Schnabel, N., Kellerhoff, N., Kempel, P., Hennig, J. 2004: Personality and Biological Markers of Creativity. *European Journal of Personality* 19-2. DOI: <http://dx.doi.org/10.1002/per.534>
- Rhodes, M. 1961: An Analysis of Creativity. *The Phi Delta Kappan* 42-7.
- Runco, M. A. 1994: Creativity and its Discontents. *Creativity and Affect*. Norwood.
- Runco, M. A. 2004: Creativity. *Annual Review of Psychology* 55. DOI: <http://dx.doi.org/10.1146/annurev.psych.55.090902.141502>
- Ruppert, K. 1979: Sozialgeographische Basis der Umweltgestaltung – Beispiele aus Bayern. *Geografski problemi življenjskega okolja*. Ljubljana.
- Ruppert, K., Schaffer, F., Maier, J., Paesler, R. 1981: *Socijalna geografija*. Zagreb.
- Ruppert, K. 1984: The Concept of Social Geography. *GeoJournal* 9-3. DOI: <http://dx.doi.org/10.1007/BF00149036>
- Rus, V., Toš, N. 2005: Vrednote Slovencev in Evropejcev: Analiza vrednotnih orientacij Slovencev ob koncu stoletja. Ljubljana.
- Rutten, R., Gelissen, J. 2008: Technology, talent, diversity and the wealth of European regions. *European Planning Studies* 16-7. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/09654310802163785>
- Sagadin, J. 2003: Statistične metode za pedagoge. Maribor.
- Scott, A. J. 2006: Creative Cities: Conceptual Issues and Policy Questions. *Journal of Urban Affairs* 28-1. DOI: <http://dx.doi.org/10.1111/j.0735-2166.2006.00256.x>
- Scritchfield, M. L. 1999: *The Creative Person, Product, Process and Press: The 4P's*. Medmrežje: <http://www.buffalostate.edu/orgs/cbir/readingroom/html/Scritchfield-99.html> (24. 1. 2013).
- Senegačnik, J. 2012: *Slovenija in njene pokrajine*. Ljubljana.
- Simonton, D. K. 2006: *Creativity Around the World in 80 Ways ... but with One Destination*. The International Handbook of Creativity. Cambridge.
- SKP-V2 (Standardna klasifikacija poklicev). Statistični urad Republike Slovenije. Medmrežje: <http://www.stat.si/klasje/klasje.asp> (13. 4. 2012).

- Slavec, A. 1991: Razvoj industrije v Mariboru s posebnim poudarkom na razvojnih dejavnikih. Geografska problematika Severovzhodne Slovenije. Ljubljana.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša. Ljubljana, 1998.
- Sluga, M. (ur.) 1982: Okolje. Ljubljana.
- Small, J., Witherick, M. 1995: A Modern Dictionary of Geography. London.
- Splošna bolnišnica »dr. Franca Derganca« Nova Gorica, Zgodovina. Medmrežje: <http://www.bolnisnica-go.si/node/75> (16. 10. 2012).
- SRDAP (Statistični register delovno aktivnega prebivalstva). Statistični urad Republike Slovenije. Ljubljana, 2012.
- Stamp, D., Clark, A. N. (ur.) 1979: A Glossary of Geographical Terms. London.
- Stein, S. M., Harper, T. L. 2012: Creativity and Innovation: Divergence and Convergence in Pragmatic Dialogical Planning. Journal of Planning Education and Research 32-1. DOI: <http://dx.doi.org/10.1177/0739456X11417829>
- Sternberg, R. J. 2001: What Is the Common Thread of Creativity? It's dialectical Relation to Intelligence and Wisdom. American Psychologist 56-4. DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/0003-066X.56.4.360>
- Sternberg, R. J. 2006: The Nature of Creativity. Creativity Research Journal 18-1. DOI: http://dx.doi.org/10.1207/s15326934crj1801_10
- Sternberg, R. J., Lubart, T. I. 1999: The Concept of Creativity: Prospects and Paradigms. Handbook of Creativity. Cambridge.
- Strategija razvoja Slovenije 2014–2020 (osnutek). Ministrstvo za gospodarstvo. Ljubljana, 2013.
- Svetek, S. 2005: Kriminaliteta v letu 2005. Revija za kriminalistiko in kriminologijo 57-2.
- The Future of Jobs, 2016. Medmrežje: <http://reports.weforum.org/future-of-jobs-2016/shareable-infographics/> (2. 2. 2016).
- Törnquist, G. 2004: Creativity in Time and Space. Geografiska Annaler B. Human Geography 86-4. DOI: <http://dx.doi.org/10.1111/j.0435-3684.2004.00165.x>
- Törnquist, G. 2011: The Geography of Creativity. Cheltenham.
- Törnqvist, G. 1983: Creativity and the Renewal of Regional Life. Creativity and context: A seminar report. Lund studies in Geography B. Human Geography 50. Lund.
- Torrance, E. P. 2009: Torranceovi testi ustvarjalnega mišljenja (TTCT). Besedna oblika A. Priročnik. Ljubljana.
- Toš, N., Malnar, B., Bernik, I., Hafner-Fink, M., Mihelj, V., Kurdija, S., Uhan, S., Štebe, J., Švara, S., Kovačič, M., Falle Zorman, R., Broder, Ž., Vovk, T. 2009: Vrednote v prehodu IV.: slovensko javno mnenje 2004-2009. Ljubljana.
- Ullman, E. L. 1958: Regional development and the geography of concentration. Papers and Proceedings of the Regional Science Association 4.
- Urbanc, M., Nared, J., Bole, D. 2012: Idrija: A Local Player on the Global Market. Locality, Memory, Reconstruction: The Cultural Challenges and Possibilities of Former Single-Industry Communities. Newcastle upon Tyne.
- Uršič, M. 2016: Značilnosti prostorske porazdelitve kreativnih dejavnosti v Ljubljani in ljubljanski regiji. Acta Geographica Slovenica 56-1 (v tisku).
- Uršič, M., Hočevar, M. 2007: Protiurbanost kot način življenja. Ljubljana.
- Voglar, D. (ur.) 1994: Enciklopedija Slovenije, 8. zvezek. Ljubljana.
- Vrišer, I. 1984: Urbana geografija. Ljubljana.
- Vrišer, I. (ur.) 1999a: Pokrajine v Sloveniji. Ljubljana.
- Vrišer, I. 1999b: Regionalizacija Slovenije in regionalni razvoj. VI. dnevi slovenske uprave, zbornik referatov. Ljubljana.
- Vrišer, I. 2002: Uvod v geografijo. Ljubljana.

- Wallas, G. 1926: *The Art of Thought*. New York.
- Ward, T. B., Finke, R. A, Smith, S. M. 1995: *Creativity and the Mind: Discovering the Genius Within*. New York.
- Weichhart, P. 2008: *Entwicklungslinien der Sozialgeographie: von Hans Bobek bis Benno Werlen*. Stuttgart.
- Zakšek, K. 2008: Določitev zveznega polja temperature zraka iz satelitskih podatkov. Geografski informacijski sistemi v Sloveniji 2007–2008. Ljubljana.
- Zavodnik Lamovšek, A. (ur.) 2011. *Funkcionalne regije – izziv prihodnjega razvoja Slovenije*. Ljubljana.
- Zavodnik Lamovšek, A., Peterlin, M., Pichler-Milanović, N., Drobne, S. 2011. *Teoretična izhodišča. Funkcionalne regije – izziv prihodnjega razvoja Slovenije*. Ljubljana.
- Zhang, Q. F., Pan, Z. 2012: Women's Entry into Self-employment in Urban China: The Role of Family in Creating Gendered Mobility Patterns. *World Development* 40-6. DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.worlddev.2011.11.004>
- Zupančič, J. 2006: Terenski indikatorji kot raziskovalna metoda v socialni in politični geografiji. *Dela* 25.
- Zupančič, J. 2012: *Socialna geografija. Študijsko gradivo*. Ljubljana.
- Žaucer, T., Peterlin, M., Uršič, M., Očkerl, P., Marn, T. 2012: *Kreativna urbana regeneracija*. Ljubljana.

10 SEZNAM SLIK

Slika 1: Temeljne človekove funkcije po zgledu socialne geografije (Ruppert s sodelavci 1981; Ruppert 1984).	17
Slika 2: Pojavnost ustvarjalnosti in nekaterih drugih priljubljenih izrazov v telesu angleškega jezika med viri, vključenimi v Google Books v obdobju nastanka 1800–2008 (Google Books Ngram Viewer 2016).	21
Slika 3: Vidiki ustvarjalnosti – koncept 4P (Törnquist 2011).	23
Slika 4: Izbrana regionalizacija in tipologija stopnje urbaniziranosti naselij v Sloveniji.	37
Slika 5: Primer Lorenzovega grafikona (prirejeno po Cowellu 2009, 22).	40
Slika 6: Kumulativna frekvenca vrnjenih anket v trimesečnem obdobju leta 2012.	47
Slika 7: Sestava delovno aktivnega prebivalstva in ustvarjalne delovne sile v Sloveniji leta 2011 (ADS 2012; SRDAP 2012).	53
Slika 8: Gibanje števila delovno aktivnega prebivalstva in brezposelnih oseb med letoma 2000 in 2011 (SRDAP, 2012; ADS, 2012; Divjak, Lah, Malešič, 2012).	54
Slika 9: Spremembe v poklicni sestavi delovno aktivnega prebivalstva med letoma 2000 in 2011 (ADS 2012; SRDAP 2012).	55
Slika 10: Spremembe v poklicni sestavi ustvarjalnih delovnih mest med letoma 2000 in 2011 (SRDAP 2012).	56
Slika 11: Izvirne države tujih ustvarjalnih ljudi v Sloveniji leta 2011 (SRDAP 2012).	59
Slika 12: Poklicna sestava (brez kmetov) in sestava mase bruto plač v Sloveniji leta 2010 (SRDAP 2012; Povprečne mesečne bruto plače ... 2012).	60
Slika 13: Medregionalna razporeditev delovno aktivnega prebivalstva in registrirana stopnja brezposelnosti v Sloveniji leta 2011 (ADS 2012; medmrežje 6; SRDAP 2012).	63
Slika 14: Medregionalna osredotočenost poklicnih skupin med delovno aktivnim prebivalstvom v Sloveniji leta 2011 (ADS 2012; SRDAP 2012).	67
Slika 15: Medregionalna osredotočenost ustvarjalnih podskupin med delovno aktivnim prebivalstvom v Sloveniji leta 2011 (SRDAP 2012).	67
Slika 16: <i>Prostorska razporeditev ustvarjalnih ljudi (A + B + C) v Sloveniji leta 2011 po naseljih bivanja (SRDAP 2012).</i>	73
Slika 17: <i>Prostorska razporeditev ustvarjalnega jedra (A) v Sloveniji leta 2011 po naseljih bivanja (SRDAP 2012).</i>	74
Slika 18: <i>Prostorska razporeditev ustvarjalnih profesionalcev (B) v Sloveniji leta 2011 po naseljih bivanja (SRDAP 2012).</i>	75
Slika 19: <i>Prostorska razporeditev kulturnih ustvarjalcev (C) v Sloveniji leta 2011 po naseljih bivanja (SRDAP 2012).</i>	76
Slika 20: 95 % interval zaupanja rangiranih vrednosti osredotočenosti ustvarjalnih ljudi (A + B + C) med delovno aktivnim prebivalstvom (brez kmetov) po naseljih bivanja (SRDAP 2012). Rdeče puščice povezujejo pare regij, med katerimi v znotrajregionalni osredotočenosti ustvarjalnih ljudi ni statistično značilnih razlik.	79
Slika 21: 95 % interval zaupanja rangiranih vrednosti osredotočenosti ustvarjalnega jedra (A) med delovno aktivnim prebivalstvom (brez kmetov) po naseljih bivanja (SRDAP 2012). Rdeče puščice povezujejo pare regij, med katerimi v znotrajregionalni osredotočenosti ustvarjalnega jedra ni statistično značilnih razlik.	79
Slika 22: 95 % interval zaupanja rangiranih vrednosti osredotočenosti ustvarjalnih profesionalcev (B) med delovno aktivnim prebivalstvom (brez kmetov) po naseljih bivanja (SRDAP 2012). Rdeče puščice povezujejo pare regij, med katerimi v znotrajregionalni osredotočenosti ustvarjalnih profesionalcev ni statistično značilnih razlik.	82

Slika 23: 95 % interval zaupanja rangiranih vrednosti osredotočenosti kulturnih ustvarjalcev (C) med delovno aktivnim prebivalstvom (brez kmetov) po naseljih bivanja (SRDAP 2012). Rdeče puščice povezujejo pare regij, med katerimi v znotrajregionalni osredotočenosti kulturnih ustvarjalcev ni statistično značilnih razlik.	82
Slika 24: Osredotočenost ustvarjalnih ljudi med delovno aktivnim prebivalstvom (brez kmetov) glede na stopnjo urbaniziranosti v Sloveniji leta 2011 (SRDAP 2012).	84
Slika 25: 95 % interval zaupanja rangiranih vrednosti osredotočenosti ustvarjalnih ljudi (A + B + C) med delovno aktivnim prebivalstvom (brez kmetov) po naseljih bivanja (SRDAP 2012). Rdeče puščice povezujejo pare tipov urbaniziranosti naselij, med katerimi ni statistično značilnih razlik v osredotočenosti ustvarjalnih ljudi.	90
Slika 26: 95 % interval zaupanja rangiranih vrednosti osredotočenosti ustvarjalnega jedra (A) med delovno aktivnim prebivalstvom (brez kmetov) po naseljih bivanja (SRDAP 2012). Rdeče puščice povezujejo pare tipov urbaniziranosti naselij, med katerimi ni statistično značilnih razlik v osredotočenosti ustvarjalnega jedra.	90
Slika 27: 95 % interval zaupanja rangiranih vrednosti osredotočenosti ustvarjalnih profesionalcev (B) med delovno aktivnim prebivalstvom (brez kmetov) po naseljih bivanja (SRDAP 2012). Rdeče puščice povezujejo pare tipov urbaniziranosti naselij, med katerimi ni statistično značilnih razlik v osredotočenosti ustvarjalnih profesionalcev.	91
Slika 28: 95 % interval zaupanja rangiranih vrednosti osredotočenosti kulturnih ustvarjalcev (C) med delovno aktivnim prebivalstvom (brez kmetov) po naseljih bivanja (SRDAP 2012). Rdeče puščice povezujejo pare tipov urbaniziranosti naselij, med katerimi ni statistično značilnih razlik v osredotočenosti kulturnih ustvarjalcev.	91
Slika 29: Dosedanji (N = 5917) in pričakovani (N = 5681) čas bivanja ustvarjalnih ljudi v sedanjem naselju leta 2012 v Sloveniji.	95
Slika 30: Prostorska razporeditev anketiranih ustvarjalnih ljudi po občinah delovnega mesta v Sloveniji leta 2012 (N = 5643).	99
Slika 31: Dnevna mobilnost anketiranih ustvarjalnih ljudi v osem glavnih slovenskih regionalnih zaposlitvenih središča leta 2012 (N = 1500).	101
Slika 32: Dnevna mobilnost anketiranih ustvarjalnih ljudi v ostala slovenska zaposlitvena središča leta 2012 (N = 987).	102

11 SEZNAM PREGLEDNIC

Preglednica 1: Deset najpomembnejših veščin delavcev leta 2015 in 2020 po mnenju vodilnih svetovnih zaposlovalcev (The Future of Jobs 2016).	22
Preglednica 2: 25 najvišje uvrščenih držav po globalnem kazalniku ustvarjalnosti (Florida, Mellander in King 2015).	27
Preglednica 3: Opredelitev ustvarjalnih in ostalih poklicnih skupin po Standardni klasifikaciji poklicev (SKP-V2 2012).	32–33
Preglednica 4: Število in delež prebivalcev slovenskih regij leta 2011 (medmrežje 1).	36
Preglednica 5: Uporabljeni kazalniki za izdelavo tipologije urbaniziranosti naselij v Sloveniji (Ravbar 1997a).	38
Preglednica 6: Število in delež naselij ter prebivalcev leta 2011 (Podatki o številu prebivalcev po naseljih ... 2012) glede na originalno tipologijo urbaniziranosti naselij (Ravbar 1997a; Krevs s sodelavci 2005) in lastno, poenostavljeno tipologijo urbaniziranosti naselij.	39
Preglednica 7: Model dejavnikov prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi.	43
Preglednica 8: Nabor dejavnikov in opisna statistika objektivnih kazalnikov prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi.	45
Preglednica 9: Nabor dejavnikov in opisna statistika subjektivnih kazalnikov prostorske razporeditve ustvarjalnih ljudi.	49
Preglednica 10: Glavne prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti izvedenega anketiranja.	50
Preglednica 11: Spolna sestava ustvarjalnih ljudi v Sloveniji leta 2011 (medmrežje 4; SRDAP 2012).	58
Preglednica 12: Starostna sestava ustvarjalnih ljudi v Sloveniji leta 2011 (SRDAP 2012).	58
Preglednica 13: Izobrazbena sestava ustvarjalnih ljudi v Sloveniji leta 2011 (SRDAP 2012).	58
Preglednica 14: Narodnostna sestava ustvarjalnih ljudi v Sloveniji leta 2011 po izvornih območjih (SRDAP 2012).	58
Preglednica 15: Ginijevi koeficienti neenakosti medregionalne razporeditve celotnega prebivalstva, delovno aktivnega prebivalstva in ustvarjalnih ljudi (ADS 2012; Boschma in Fritsch 2009, 406; Podatki o številu prebivalcev po naseljih ... 2012; SRDAP 2012).	64
Preglednica 16: Medregionalne spremembe v obsegu delovno aktivnega prebivalstva in posameznih poklicnih skupin med letoma 2000 in 2011 (ADS 2012; SRDAP 2012).	68
Preglednica 17: Ginijevi koeficienti neenakosti prostorske razporeditve celotnega prebivalstva Slovenije, delovno aktivnega prebivalstva (brez kmetov) in ustvarjalnih ljudi po naseljih bivanja v letih 2000 in 2011 (Podatki o številu prebivalcev po naseljih ... 2012; SRDAP 2012).	69
Preglednica 18: Ginijevi koeficienti neenakosti prostorske razporeditve ustvarjalnih poklicnih skupin po naseljih bivanja v letih 2000 in 2011 (SRDAP 2012).	70
Preglednica 19: Opisna statistika podatkov o osredotočenosti ustvarjalnih ljudi med delovno aktivnim prebivalstvom (brez kmetov) po naseljih bivanja (SRDAP 2012).	77
Preglednica 20: Rezultati Kruskal-Wallisovega preizkusa medregionalnih razlik v znotrajregionalni osredotočenosti ustvarjalnih ljudi med delovno aktivnim prebivalstvom (brez kmetov) (SRDAP 2012).	78
Preglednica 21: Rezultati neparametričnega post hoc testiranja z uporabo Mann-Whitneyjevega preizkusa in Bonferronijevega popravka, ki je stopnjo statistične značilnosti preizkusa v tem primeru postavil na $p < 0,002$ (dvostranska) (SRDAP 2012). Siva polja označujejo pare regij, med katerimi v znotrajregionalni osredotočenosti ustvarjalnih ljudi med delovno aktivnim prebivalstvom (brez kmetov) po naseljih bivanja ni statistično značilnih razlik.	80–81
Preglednica 22: Razlike v razporeditvi delovno aktivnega prebivalstva (brez kmetov) in ustvarjalnih ljudi glede na stopnjo urbaniziranosti v Sloveniji leta 2011 (SRDAP 2012).	83

Preglednica 23: Ginijevi koeficienti neenakosti prostorske razporeditve celotnega prebivalstva, delovno aktivnega prebivalstva (brez kmetov) in ustvarjalnih ljudi med tipi urbaniziranosti naselij v Sloveniji v letih 2000 in 2011 (Podatki o številu prebivalcev po naseljih ... 2012; SRDAP 2012).	84
Preglednica 24: Spremembe v obsegu delovno aktivnega prebivalstva (brez kmetov) in ustvarjalnih ljudi glede na stopnjo urbaniziranosti v Sloveniji med letoma 2000 in 2011 (SRDAP 2012).	85
Preglednica 25: Ginijevi koeficienti neenakosti prostorske razporeditve ustvarjalnih poklicnih skupin glede na stopnjo urbaniziranosti v Sloveniji v letih 2000 in 2011 (SRDAP 2012).	86
Preglednica 26: Opisna statistika podatkov o osredotočenosti ustvarjalnih ljudi med delovno aktivnim prebivalstvom (brez kmetov) po naseljih bivanja (SRDAP, 2012).	87
Preglednica 27: Rezultati Kruskal-Wallisovega preizkusa razlik med tipi urbaniziranosti naselij v osredotočenosti ustvarjalnih ljudi med delovno aktivnim prebivalstvom (brez kmetov) po naseljih bivanja (SRDAP 2012).	88
Preglednica 28: Rezultati neparametričnega post hoc testiranja z uporabo Mann-Whitneyjevega preizkusa in Bonferronijevega popravka, ki je stopnjo statistične značilnosti preizkusa v tem primeru postavil na $p < 0,008$ (dvostranska) (SRDAP 2012). Siva polja označujejo pare tipov urbaniziranosti naselij, med katerimi ni statistično značilnih razlik v osredotočenosti ustvarjalnih razlik med delovno aktivnim prebivalstvom (brez kmetov).	88
Preglednica 29: Primerjava velikosti slovenskih mest (rangi glede na število prebivalcev) in osredotočenosti ustvarjalnih ljudi (lokacijski koeficienti – LK) (Podatki o številu prebivalcev po naseljih ... 2012; SRDAP 2012).	92–93
Preglednica 30: Stopnja statistične povezanosti med velikostjo mest (rangi glede na število prebivalcev) in osredotočenostjo ustvarjalnih ljudi (lokacijski koeficienti) (Podatki o številu prebivalcev po naseljih ... 2012; SRDAP 2012).	93
Preglednica 31: Primerjava regionalne razporeditve ustvarjalnih ljudi v Sloveniji leta 2012 glede na regijo rojstva ($N = 5668$).	97
Preglednica 32: Primerjava regionalne razporeditve ustvarjalnih ljudi v Sloveniji leta 2012 glede na regijo zaključka najvišje stopnje izobrazbe ($N = 5584$).	98
Preglednica 33: Primerjava regionalne razporeditve ustvarjalnih ljudi po kraju bivanja ($N = 5753$) in dela ($N = 5675$) v Sloveniji leta 2012.	98
Preglednica 34: Regionalna razporeditev ustvarjalnih ljudi glede na kraj dela v Sloveniji leta 2012 ($N = 5620$).	100
Preglednica 35: Korelacijska matrika povezanosti objektivnih kazalnikov s prostorsko razporeditvijo ustvarjalnih ljudi (* korelacija je značilna pri stopnji tveganja $p < 0,05$ (dvostranska); ** korelacija je značilna pri stopnji tveganja $p < 0,01$ (dvostranska)).	105
Preglednica 36: Rezultati regresijskega modeliranja prostorske razporeditve delovno aktivnega prebivalstva in ustvarjalnih poklicnih skupin z vidika objektivnih kazalnikov (* korelacija je značilna pri stopnji tveganja $p < 0,05$ (dvostranska); ** korelacija je značilna pri stopnji tveganja $p < 0,01$ (dvostranska)).	106–107
Preglednica 37: Pomembnost razlogov prebivanja ustvarjalnih ljudi v njihovem naselju ($N = 4823$) ter razlike med prišleki in staroselci ($N = 4798$) v Sloveniji leta 2012.	110–111
Preglednica 38: Regionalne razlike v razlogih za prebivanje ustvarjalnih ljudi v njihovem naselju v Sloveniji leta 2012 (lokacijski koeficienti) ($N = 4680$).	114–115
Preglednica 39: Razlike v razlogih za prebivanje ustvarjalnih ljudi v njihovem naselju glede na stopnjo njihove urbanizacije leta 2012 v Sloveniji (lokacijski koeficienti) ($N = 4793$).	116–117

Seznam knjig iz zbirke Geografija Slovenije

- 1 Milan Natek, Drago Perko: 50 let Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU
- 2 Jerneja Fridl: Metodologija tematske kartografije nacionalnega atlasa Slovenije
- 3 Drago Perko: Analiza površja Slovenije s stometrskim digitalnim modelom reliefa
- 4 Uroš Horvat: Razvoj in učinki turizma v Rogaški Slatini
- 5 Mimi Urbanc: Kulturne pokrajine v Sloveniji
- 6 Miha Pavšek: Snežni plazovi v Sloveniji
- 7 Maja Topole: Geografija občine Moravče
- 8 Drago Kladnik, Marjan Ravbar: Členitev slovenskega podeželja
- 9 Damir Josipovič: Dejavniki rodnostnega obnašanja v Sloveniji
- 10 Irena Rejec Brancelj, Aleš Smrekar, Drago Kladnik: Podtalnica Ljubljanskega polja
- 11 Franci Petek: Spremembe rabe tal v slovenskem alpskem svetu
- 12 Aleš Smrekar: Zavest ljudi o pitni vodi
- 13 Blaž Komac: Dolec kot značilna oblika dolomitnega površja
- 14 Drago Kladnik: Podomačena tuja zemljepisna imena v slovenskih atlasih sveta
- 15 Blaž Komac, Matija Zorn: Pobočni procesi in človek
- 16 Janez Nared: Prostorski vplivi slovenske regionalne politike
- 17 Lučka Ažman Momirski, Drago Kladnik, Blaž Komac, Franci Petek, Peter Repolusk, Matija Zorn: Terasirana pokrajina Goriških brd
- 18 Matija Zorn: Erozijski procesi v slovenski Istri
- 19 David Bole: Ekonomska preobrazba slovenskih mest
- 20 Blaž Komac, Karel Natek, Matija Zorn: Geografski vidiki poplav v Sloveniji
- 21 Brigita Jamnik, Aleš Smrekar, Borut Vrščaj: Vrtičkarstvo v Ljubljani
- 22 Rožle Bratec Mrvar, Lukas Birsak, Jerneja Fridl, Drago Kladnik, Jurij Kunaver: Kocenov srednješolski atlas kot didaktična prelomnica
- 23 Bojan Erhartič: Geomorfološka dediščina v Dolini Triglavskih jezer
- 24 Drago Kladnik, Rok Ciglič, Mauro Hrvatini, Drago Perko, Peter Repolusk, Manca Volk: Slovenski eksonimi
- 25 Drago Kladnik, Drago Perko: Slovenska imena držav
- 26 Mateja Breg Valjavec: Nekdanja odlagališča odpadkov v vrtačah in gramoznicah
- 27 Drago Kladnik, Primož Pipan, Primož Gašperič: Poimenovanja Piranskega zaliva
- 28 Rok Ciglič: Analiza naravnih pokrajinskih tipov Slovenije z GIS-om
- 29 Matjaž Geršič, Borut Batagelj, Herman Berčič, Ljudmila Bokal, Aleš Guček, Janez Kavar, Stane Kocutar, Blaž Komac, Zvezdan Marković, Peter Mikša, Blaž Torkar: Rudolf Badjura – življenje in delo
- 30 Matej Gabrovec, Mauro Hrvatini, Blaž Komac, Jaka Ortar, Miha Pavšek, Maja Topole, Mihaela Triglav Čekada, Matija Zorn: Triglavski ledenik
- 31 Brigita Jamnik, Mitja Janža, Aleš Smrekar, Mateja Breg Valjavec, Sonja Cerar, Claudia Cosma, Katarina Hribnik, Matija Krivic, Petra Meglič, Simona Pestotnik, Matthias Piepenbrink, Martin Podboj, Katarina Polajnar Horvat, Joerg Prestor, Christoph Schüth, Jasna Šinigoj, Dejan Šram, Janko Urbanc, Gorazd Žibret: Skrb za pitno vodo
- 32 Matija Zorn, Aleš Smrekar, Peter Skoberne, Andrej Šmuc, Anton Brancelj, Igor Dakskobler, Aleš Poljanec, Borut Peršolja, Bojan Erhartič, Mateja Ferk, Mauro Hrvatini, Blaž Komac, Daniela Ribeiro: Dolina Triglavskih jezer
- 33 Mateja Ferk: Paleopoplave v porečju kraške Ljubljane
- 34 Mimi Urbanc, Mateja Ferk, Jerneja Fridl, Primož Gašperič, Mojca Ilc Klun, Primož Pipan, Tatjana Resnik Planinc, Mateja Šmid Hribar: Oblikovanje predstav o slovenskih pokrajinah v izobraževalnem procesu
- 35 Jani Kozina: Življenjsko okolje ustvarjalnih ljudi v Sloveniji

Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU

Naslov: Gosposka ulica 13, 1000 Ljubljana, Slovenija

E-pošta: gi@zrc-sazu.si

Medmrežje: <http://giam.zrc-sazu.si>

Inštitut je leta 1946 ustanovila Slovenska akademija znanosti in umetnosti in ga leta 1976 poimenovala po akademiku dr. Antonu Meliku (1890–1966). Od leta 1981 je sestavni del Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Leta 2002 sta se inštitutu priključila Inštitut za geografijo, ki je bil ustanovljen leta 1962, in Zemljepisni muzej Slovenije, ustanovljen leta 1946. Ima oddelke za fizično geografijo, humano geografijo, regionalno geografijo, naravne nesreče, varstvo okolja, geografski informacijski sistem in tematsko kartografijo, zemljepisno knjižnico ter zemljepisni muzej. V njem ima sedež Komisija za standardizacijo zemljepisnih imen Vlade Republike Slovenije.

Njegovi raziskovalci se ukvarjajo predvsem z geografskimi raziskavami Slovenije in njenih pokrajin ter pripravo temeljnih geografskih knjig o Sloveniji. Sodelujejo pri številnih domačih in mednarodnih projektih, organizirajo znanstvena srečanja, izobražujejo mlade raziskovalce, izmenjujejo znanstvene obiske. Inštitut izdaja znanstveno revijo *Acta geographica Slovenica*/Geografski zbornik ter znanstveni knjižni zbirki Geografija Slovenije in Georitem. V sodih letih izdaja knjižno zbirko GIS v Sloveniji, v lihih letih knjižno zbirko Regionalni razvoj, vsako tretje leto pa knjižno zbirko Naravne nesreče.

GEOGRAFIJA SLOVENIJE 35

ISSN 1580-1594

20 €

9 789612 549596